TC.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI,
İKTİSAT TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI
(Osmanlı Döneminde Yayımlanan Önemli Bir Mesleki Eğitim Dergisinin Tam Transkripsiyon ve Değerlendirmesi)

Ayşe Asena AVCI

2501191574

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Ercüment BALCI

İSTANBUL – 2023

ÖZ

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI

(Osmanlı Döneminde Yayımlanan Önemli Bir Mesleki Eğitim Dergisinin Tam Transkripsiyon ve Değerlendirmesi)

Ayşe Asena AVCI

Çırak Mektepleri Mecmuası, Türkiye'deki çırak mekteplerinin hocaları ve öğrencilerine rehberlik etmek ve onların eğitim faaliyetlerinde ihtiyaç duydukları ders notları eksiğini bir nebze karşılamak amacıyla yayımlanmış bir mesleki eğitim dergisidir. Çırak Mektepleri Mecmuası'nın diğer amacı ise, diploma almış gençlerin iş hayatına atılmaları esnasında karşılaşabilecekleri sorunlarını paylaşabilecekleri, dayanışma amaçlı dernek ve cemiyetlerin iç tüzükleri ve amaçlarından kamuoyunu haberdar etmek yani kısaca, bir haberleşme platformu ve iletişim vasıtası olmak amacını da hedeflemektedir. Başlangıçta her hafta bir sayı çıkarmak hedefiyle işe koyulmuş ve Aralık 1918-Mart 1919 arasında ancak 4 sayıda kalmış olsa bile, I. Dünya savaşını müteakiben yaşanan zorluklar göz önüne alındığında, mesleki eğitime yönelik çabalarla yayımlanmış olan Çırak Mektepleri Mecmuası büyük bir hedefi gözetmesi bakımından takdiri hak etmektedir.

Tezimiz üç bölüm olarak hazırlanmıştır. Çırak Mektepleri Mecmuası'nın eldeki dört sayısı Osmanlı Türkçesi'nden tam transkripsiyon metoduyla günümüz Türkçesine çevrilmiş ve orijinal kaynağın tetkikine imkân vermesi amacıyla ekler kısmında okuyucuya tam metin olarak sunulmuştur. Tezin bölümlerinde derginin içeriğinde yer alan konular akademik bir disiplin çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu anlamda; derginin çıkış amacı ve kapsamı; ticaret mekteplerindeki eğitim-öğretim faaliyetleriyle okutulan dersler; diplomalı gençlerin çalışma hayatına adaptasyonları için bilgilendirilmesi ve onların sosyal dayanışma amaçlı cemiyetlerin faaliyetlerinden ve dönemin siyasi ve iktisadi durumundan haberdar olmalarına yönelik dergide işlenmiş konular tezin bölümlerinde ayrıntılı olarak işlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Mesleki Eğitim, Çırak Mektepleri Mecmuası, Ticaret, 1918, 1919.

ABSTRACT

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI

(Full Transcription and Evaluation of an Important Vocational Education Journal Published in the Ottoman Era)

Ayşe Asena AVCI

Çırak Mektepleri Mecmuası is a vocational education journal published in order to guide the teachers and students of apprentice schools in Turkey and to meet the lack of lecture notes they need in their educational activities. The other aim of the Apprentice Schools Journal is to inform the public about the bylaws and objectives of associations and societies for solidarity, in short, to be a communication platform and a means of communication, where young people who have received a diploma can share the problems they may encounter during their entry into business life. Even though it initially set out with the goal of publishing one issue every week and only lasted for 4 issues between December 1918 and March 1919, considering the difficulties experienced following the World War I, the Apprentice Schools Mecmuası, which was published with efforts towards vocational education, deserves appreciation for pursuing a great goal.

Our thesis is prepared in three parts. The four issues of Çırak Mektepleri Mecmuası have been translated from Ottoman Turkish into modern Turkish with the full transcription method and presented in full text in the appendices section in order to allow the reader to examine the original source. In the chapters of the thesis, the issues in the content of the journal are evaluated within the framework of an academic discipline. In this sense; the purpose and scope of the magazine; the educational activities and courses taught in the trade schools; the subjects covered in the magazine for informing the young people with diplomas for their adaptation to the working life and informing them about the activities of the societies for social solidarity and the political and economic situation of the period are covered in detail in the chapters of the thesis.

Keywords: Ottoman Empire, Vocational Education, Çırak Mektepleri Mecmuası, Trade, 1918, 1919.

ÖNSÖZ

Çırak Mektepleri Mecmuası, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde mesleki eğitim veren Çırak Mektepleri'nin resmi yayın organı olarak yayımlanmış bir dergidir. Aylık yayınlanmış olan derginin toplamı; Aralık 1918 - Mart 1919 arasında toplam 4 sayıdan ibarettir. Çırak Mektepleri Genel Müdürü Ahmed Asım Bey'in idaresinde çıkarılan dergi, kamu yararına hizmet vermek suretiyle gelecekte meslektaşlarına ellerinden geldiğince fayda sağlama arzusundadır. Çırak Mektepleri Mecmuası yer vermiş olduğu iktisadi ve sosyal konular içeren güncel haberler, makaleler ve özellikle öğrenciler için hazırlanmış ders notlarıyla, esasen çırak mekteplerinde okuyan öğrencilerin ders kitabı eksiğini gidermeyi de amaçlıyordu. Mecmua, Osmanlı Devleti'nin siyasi, iktisadi ve sosyal hayatına ve eğitim sistemine dair içeriğinden dolayı, İktisat Tarihi açısından da faydalı bilgiler sunmaktadır. Bu sebeple mecmua tezimize konu edilmiş ve tezimizin ana çerçevesini oluşturmuştur. Tezimiz üç bölümden ibarettir. Tez çalışmamızın ilk ayağında mecmuanın bütün sayılarını tam transkripsiyon metodu ile günümüz Türkçesine çevirdik ve tezimizi bu metin çerçevesinde hazırladık. Çeviri metni ekler kısmında yer almaktadır.

Bu çalışmada her türlü desteğini ve emeğini esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ercüment Balcı'ya teşekkür ederim. Ayrıca, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Tarihi Bilim Dalı'nda derslerinden ve bilgilerinden faydalanmış olduğum bütün hocalarıma da emeklerinden dolayı teşekkür ederim. Son olarak bugünlere gelmemdeki emeklerinden ve özellikle öğrencilik dönemlerimden itibaren bana verdikleri maddi ve manevi destekleri ile gösterdikleri sabırlarından dolayı öncelikle anneme, babama, kardeşime ve yardımlarını esirgemeyen bütün arkadaşlarıma da çok teşekkür ediyorum.

Ayşe Asena Avcı,

İstanbul, 2023.

İÇİNDEKİLER

ÖZ ii

ABSTRACT iii

ÖNSÖZ iv

TABLOLAR LİSTESİ ix

KISALTMALAR LİSTESİ x

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NIN YAYIN HAYATI VE İÇERİĞİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER

1.1. ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NIN AMACI, KAPSAMI VE YAYIN HAYATI **6**

1.1.1. Mecmuanın Yayınlanma Amacı 6

1.1.2. Mecmuanın Yayın Hayatına Başlama Süreci 9

1.1.3. Mecmuanın Kapsamı 10

1.1.4. Mecmuanın Okuyucu Kitlesi ve Aboneleri 12

1.1.5. Matbuata Dair Mecmuada Bir Değerlendirme 15

1.2. ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA EĞİTİM-ÖĞRETİM İÇERİKLİ YAYINLAR **19**

1.2.1. Eğitim-Öğretimi Düzenleyen Emirname ve Genelgeler 19

1.2.2. Mesleki Eğitim ve Mekteplere Dair Değerlendirmeler 22

1.2.2.1. Çırak Mektepleri 22

1.2.2.1.1. Çırak Mekteplerinde Eğitim Faaliyetleri ve Bazı Gelişmeler 23

1.2.2.2.Bâyezîd Zükûr Numûne Mektebi 24

1.2.3. Kurulan Bazı Cemiyetler ve Faaliyetlerine Dair 26

1.2.3.1. Muallimler Cemiyeti 26
1.2.3.2. Çırak Mektebi Mezunları Cemiyeti 27
1.2.3.3.Ticaret Yüksek Okulu Mezunları Cemiyeti 32
1.2.3.3.1. Cemiyetin Nizamnâmesi 33
1.2.3.3.2. Cemiyetin Faaliyetleri 35
1.2.4. Milli Meselelerde Cemiyetlerin Ortak Tavrına Dair 37
1.2.5. Nutuk: Mesleki Eğitim Mezunları ve Talebelere Sesleniş 38

İKİNCİ BÖLÜM

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASINDA MESLEKİ EĞİTİM-ÖĞRETİM DERSLERİ VE DERS NOTLARI

2.1. İKTİSAT VE TİCARET DERS NOTLARI **41**
2.1.1.İktisadın Tarifi ve Önemi 41
2.1.2.Ticaretin Tanımı ve Tarihçesi 42
2.1.3. Muhtelif Zanaat ve Sanayiler Arasında Ticari İlişkiler 43
2.2. TİCARET SANATI HAKKINDA BİLGİLENDİRME **45**
2.2.1.Ticaretgâhın İdaresi 45
2.2.1. Ticari Yazışmalar ve Yararları 48
2.2.3.Ticari Malların Tasnifi 49
2.2.4. Ticarette Alışveriş 50
2.2.4.1. Ticarette Satın Alma 52
2.2.5. Ticarette Sermaye ve Maliyetler 54
2.2.5.1. Tasarruf 55
2.2.6. Ticarette Basit Hesaplama Yöntemleri 57
2.2.7. Ticari Muhasebenin Tanımı ve Yöntemleri 58
2.3. YABANCI DİL DERSLERİ **68**

2.3.1. Almanca Ders Notları 68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA MUHTELİF KONULARDAKİ ÖZEL MAKALELER VE DEĞERLENDİRMELER

3.1.ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA İKTİSADİ, TİCARİ VE SOSYAL HAYATA DAİR YAZILAR **70**

3.1.1.İtilaf Devletleri ile Ticaret 70

3.1.2. Yarınki Ticaretimizde Göz önünde Bulundurulması Gereken Meseleler 75

3.1.3. Çırak Mektebi Mezunlarından İsmail Asaf Bey'in "Ticaretin Önemi" Adlı Makalesi 77

3.1.4. Çırak Mektepleri Mecmuası'nın Genel Müdürü Ahmed Asım'ın "Mevsimlik Ticaret" adlı Makalesi 80

3.1.5. Müdür Ahmed Asım Bey'in "Öğrencilerimle Bir Söyleşi: Nasıl Tüccar Olabiliriz?" Adlı Makalesi 82

3.1.6."Ticâret Âleminde Garplı ve Şarklı" Adlı Makale 85

3.1.7. Şehrimizin (İstanbul) İktisadi ve Ticari Durumu 96

3.2. TÜRKİYE'DE ŞEKER VE TÜTÜN ÜRETİMİ VE TİCARETİ **99**

3.2.1. Şeker Üretimi ve Şeker Piyasası 99

3.2.2. Tütünlerimiz ve Tütün Tacirlerimiz 105

3.3. MALİ KONULAR **107**

3.3.1. Ülkemizde Bankacılık 107

3.4. AVRUPA'DAN HABERLER **109**

3.4.1. Fransa'da Ticarethane Memurları 109

3.4.2. Fransa'da Çalışma Hayatında Kadınlar 111

3.5. ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA SOSYAL HAYATA VE GÜNDELİK YAŞAMA DAİR PRATİK BİLGİLER **114**

3.5.1. Mahkemeye Müracaat Biçimi 114

3.5.2. Pratik ve Faydalı Bilgiler 115
SONUÇ 120
KAYNAKÇA 130
EKLER 132

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa no:

Tablo 1.1. Çırak Mektepleri Mecmuası Abonelerinin Listesi (1918-19)..... 12

Tablo 1.2. Çırak Mektepleri Mecmuasının okuyucuları arasında düzenlenen yazılı (bilgi yarışması) müsabaka sorularını ve en başarılı cevapları verenlere takdim olunacak ödülleri gösterir tablodur. 15

Tablo 1.3. Bakanlık ve İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nce İstanbul'daki Okullara Gönderilmiş Genelgelerin Listesi (1914-1915) 19

Tablo 3 1. Türkiye ile Muhtelif Ülkelerin Ticareti (1912)..... 71

Tablo 3 2. Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki genel ticaret hacmi. (1912). 72

Tablo 3 3. Türkiye'nin Genel İthalat ve İhracat Rakamları 74

Tablo 3 4. Şeker Üretimi Yapan Ülkeler 101

Tablo 3 5. Ükemize1908/9 Yılında İthal Edilen Şekerin Miktarı ve Menşei 101

Tablo 3.6. 1911 yılı Kasım Ayından-1912 yılı Ekim Ayına Kadar Yapılan Şeker İthalatı ve Menşei 104

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	**:**	**Adı Geçen Eser**
A.g.m.	**:**	**Adı geçen makale**
A.g.t.	**:**	**Adı geçen tez**
A.y.	**:**	**Aynı yer**
Bsk.	**:**	**Baskı**
C.	**:**	**Cilt**
Çev.	**:**	**Çeviren**
Haz.	**:**	**Hazırlayan**
s.	**:**	**Sayfa**
S.	**:**	**Sayı**
v.d.	**:**	**ve diğerleri**
vb.	**:**	**ve benzeri**
vs.	**:**	**ve saire**
yay.	**:**	**Yayınları**

GİRİŞ

Gazete ve dergiler yayınlandıkları dönemde içinde bulundukları toplumun sosyal, siyasi ve iktisadi durumuna tanıklık eden önemli yayın organlarıdır. Bu sebeple içerdikleri konular tarihi gelişmeleri gün-be gün takip imkânı sunmaktadır. Bu yüzden gazete ve dergiler (mecmualar) birçok akademik çalışmaya konu olmuştur. Bizim tezimizin ana kaynağı olan Çırak Mektepleri Mecmuası[1], Aralık 1918 – Mart 1919 tarihleri arasında toplam 4 sayı olarak yayımlanmıştır. İdare yeri İstanbul Sirkeci'dedir. Dergi, Çırak Mektepleri'nin resmi yayın organı olarak bu kurumun idarecileri tarafından çıkarılmıştır. Derginin yayınlanma amacı öncelikle Çırak Mektepleri'nde ders veren hocalar ile talebelerin çokça ihtiyaç duydukları ders kitabı açığını giderecek, eğitim-öğretime yardımcı bir yayın organı olma çabasıdır. Ayrıca dergiyi çıkaranlar üstlendikleri görevi eğitim süresi ile sınırlı görmemekte; mekteplerden mezun olacak gençlere ve kamuoyuna yararlı bilgi ve haberleri mütemadiyen aktarmak suretiyle dergiyi bir "haber postası" niteliğine sokmak istemektedirler.

Çırak Mektepleri Mecmuası başlangıçta haftada bir sayı olarak yayımlanma hedefiyle yola koyulmuşsa da bu hedefe ulaşamamış; ayda bir kez yayımlanabilmiştir. Derginin dış tasarımına değinirsek, görseli bir hayli basittir. Mecmua, düşük kalitede sarı saman kâğıdına basılmıştır. Her sayısında sayfanın ilk baş orta kısmında mecmuanın ismi yer almakta, sol kısmında Rumi takvim esasına göre tarih bulunmaktadır. Tarih kaydının alt kısmında fiyat, adet ve abonelik bilgilerine yer verilmektedir. Aylık olarak yayınlanmakta olan dergi her seferinde 1000 adet basılmaktadır. Her sayısı 5 kuruştan satılmakta ve yıllık abonelik ücreti de 60 kuruştur. Mecmuanın adının yazılı olduğu kısmın sağında ise mecmuanın basım yeri ve adresine dair bilgilere yer verilmiştir. Bu kısmın altında mecmuanın bu sayısındaki içeriğe

[1] **Çırak Mektepleri Mecmuası**, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Süreli Yayınlar Koleksiyonu, (Hakkı Tarık Us Koleksiyonu: No: 726.

(içindekiler) dair bilgileri takiben artık muhtelif konulardaki yazı ve makalelere geçilmektedir.

Alanlarında uzmanlaşmış yüksek tahsilli gençler ile sayıları 40'ı aşkın Çırak Mektepleri muallimlerinden/hocalarından kurulu daimi bir yazı heyeti mecmuanın yazar kadrosunu oluşturmaktaydı. Ancak genelde makaleleri kaleme alan kişilerin çırak mektepleri öğretmenlerinden ve mezunlarından oluştuğunu görmekteyiz. Çırak Mektepleri Mecmuası'nda aşağıda ayrıntılı bilgilerini vereceğimiz 8 kişinin muhtelif konulardaki yazı ve makalesi bulunmaktadır.

Ahmed Asım Bey: Ahmed Asım Bey'in 7 adet yazısı bulunmaktadır. Bunlar; *Ortak Faaliyetler, Almanca Ders Notları, Yüksek Ticaret Mektebi Mezunlarına, Eğitim-Öğretimi Düzenleyen Emirname ve Genelgeler***,** *Mevsimlik Ticaret, Ders Notları, Nasıl Tüccar Olabiliriz,* adlı makalelerdir. Ahmed Asım Bey aynı zamanda Çırak Mektepleri Mecmuası'nın müdürüdür.

A.A. (rumuzlu yazar: [Tahminen Ahmed Asım Bey]): Mecmuadaki bazı yazıların altında yazar adı yerinde A. A. Kısaltması kullanılmaktadır: "*Şeker*", "*Ticaret Âleminde Garplı ve Şarklı*", "*Ticaret Sanatı*", "*Fransa'da Ticarethane Memurları*" ve "*Bankacılık*" başlıklı yazılar A.A. rumuzuyla çıkmıştır. Bu yazarın Ahmed Asım Bey olduğunu tahmin ediyoruz. Açık isim yerine neden rumuz kullanmıştır? İlk sayıda yazıların çoğunun aynı şahıslarca yazılmış olması mecmua okurları tarafından eleştirilen önemli bir durumdu. Bu eleştirilerden kaçınmak isteğiyle Ahmet Asım Bey'in bazı yazılarda kendi ismi yerine A.A. şekilde adının baş harflerini kullanmış olabileceğini düşünüyoruz.

İsmail Asaf Bey: İsmail Asaf Bey Çırak Mektebi mezunlarından bir gençtir. Mecmuada; *Ticaretin Önemi* ve *Ticaretgâhın İdaresi* adlı 2 adet yazısı vardır.

Abdi Tevfik Bey: Süt Anonim Şirketi'nde muhasebeden sorumlu olan Abdi Tevfik Bey, aynı zamanda Çırak Mektepleri'nde ders veren öğretmenlerden biridir. Mecmuada *Ticari Muhasebenin Tanımı ve Yöntemleri* adı 1 makalesi bulunmaktadır.

Bahri Bey: Mecmuada Bahri Bey'in *Mahkemeye Müracaat Biçimi* adlı 1 makalesi bulunmaktadır.

Râgıb Kemal Bey: Mecmuada *Fransa'da Çalışma Hayatında Kadın* adlı 1 makalesi bulunmaktadır.

Hakkı Mahmud Bey: Hakkı Mahmud Bey'in *Pratik ve Faydalı Bilgiler* üzerine yazmış olduğu 1 yazısı bulunmaktadır.

Mustafa Nuri Bey: Kendisi piyasada tanınmış ve güvenilir tüccardan biri olarak zikredilmekte olup; Mecmuada Mustafa Nuri Bey'in "*Tasarruf"* üzerine yazmış olduğu 1 makalesi bulunmaktadır.

Mecmuada birçok farklı konulara dair bilgiler verilmektedir. Ancak; çırak mekteplerinde *ders notları, ticaret sanatı ve ticaretin önemi, muhtelif ülkelerle yapılan ticaret, ticarette dikkat edilmesi gerekenler ve çırakları ticarete teşvik etme ve gençlere tavsiyeler* gibi konular ağırlıklı olarak işlenmektedir. Ders notlarının da ekseriyeti bu konulara ayrılmıştır. Yine, çırak mekteplerinden mezun olanların iş hayatına atılmaları için teşvik edici ve gençleri yönlendirici hitaplar sıklıkla tekrarlanmaktadır. Mecmuada birçok farklı konu başlıklarına ve reklam içeriklerine de yer verilmiştir. Mecmua, dönemin siyasi ve ekonomik yansımalarını ve gelişmelerini de zaman zaman sayfalarına bir gazetecilik faaliyeti olarak taşımaktadır. Dergide eğitim camiasındaki *atama, terfi, azil* haberleri yanında öğretmen maaşlarına yapılan zam haberleriyle de karşılaşılmaktadır.

Tezimizin üç bölümdür. Birinci bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; çırak mektepleri mecmuasının yayın hayatına dair değerlendirmeler ele alınmıştır: Derginin yayın hayatına başlama süreci, derginin yayınlanma amacı ve bu amaçlar doğrultusunda okuyucuya sunacağı faydalar; mecmuanın yazar kadrosu ile abonelerine dair bilgiler ile o dönemdeki matbuata dair bazı bilgilere yer verilmektedir. İkinci kısımda ise eğitim-öğretimle ilişkili konular değerlendirilmektedir. Burada dergiye de ismini veren çırak mekteplerine dair ayrıntılı bilgiler yanında, okullardaki

öğretmen kadrosu ve eğitim faaliyetleriyle okulların idarelerine dair yönetmelikler ve benzeri konular işlenmektedir. Ayrıca, o dönemde kurulan birçok sosyal cemiyetler ve bu cemiyetlerin yönetimleri ve tüzüklerine dair ayrıntılı bilgiler bu bölüm içinde aktarılmaya çalışıldı. Bu cemiyetler konusunda fark ettiğimiz bir nokta da çırak mektepleri mezunlarının çalışma hayatına katılmalarına yönelik bilgilendirmelerin bu cemiyetlerce teşvik edilmiş olmaları ve özellikle hanımların istihdamına yönelik organizasyonları düzenlemiş olmasıdır.

İkinci bölümde, Çırak Mektepleri tedrisatına dair içeriklere yer verilmiştir. Çırak Mektepleri eğitiminde eksikliği dile getirilen ders notları ihtiyacının giderilmesine yönelik olarak mecmuanın daha ilk sayıdan itibaren ders notları yayınlanmıştır. Özellikle ticaret konusunun ağırlık kazandığını görüyoruz. Ticaret tarihinden, ticarette hesap tutma ve ticari muhasebe yöntemlerine; cari piyasalarda güncel problemler ve çözümlerine yönelik bilgilendirmeler gibi konulara ağırlık verilmiştir. Hedef kitle olarak mektep talebeleri ile iş hayatına atılmayı bekleyen gençleri önceleyen mecmua, onları teşvik etmek ve değişen ticaret sistemini öğretmek için çaba göstermektedir. Çırak mekteplerinde yabancı dil olarak Fransızca ve Almanca derslerinin okutulduğunu görüyoruz. Almanca derslerinin Almanya ile olan siyasi ve ekonomik ilişkilerdeki yakınlaşmanın bir tezahürü olarak okutulmaya başlandığını sanıyoruz. Bütün bu konular ikinci bölümde değerlendirmektedir.

Üçüncü ve son bölümde, Osmanlı Devleti'nin siyasi, iktisadi ve sosyal hayatına yönelik mecmuada yer alan yazılar ve makaleler değerlendirilmektedir. Osmanlı Devleti'nin iktisadi durumu; dış ticareti, ticari ilişki içinde olduğu yabancı ülkeler, ithalat ve ihracat mallarının dökümü ve hacmi gibi konular burada ağırlıklı olarak işlenmektedir. Dergide *"Ticaret Âleminde Garplı ve Şarklı*"; "Ş*eker"* ve "*Tütün*" başlıklı özgün makale tarzındaki yazılar da değerlendirilmektedir. Özellikle de şeker makalesi şeker üretimi ve ticaretinin durumuna dair dönemin şartlarını bize ayrıntılı olarak vermektedir. Yine mecmuada yer verilmiş olan dönemin sosyal hayatında görülen küçük problemlerin pratik çözümlerine dair bazı bilgilendirme yazılarını " *Pratik ve Faydalı Bilgiler"* başlığı altında aktardık.

Tezimizin ekler kısmında hazırladığımız çeviriyi tam transkripsiyon metin olarak vermeyi uygun bulduk. Bu çevirinin bizim değerlendirmelerimizi de aşan ayrıntılar ihtiva etmesinden dolayı, birçok araştırmacı için orijinal kaynağa ulaşmanın zorluklarından kurtulma kolaylığı sunacağını düşünüyoruz. Ayrıca ekler kısmında mecmuanın sayfalarından birkaç sayfanın fotoğraflarına da yer verdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NIN YAYIN HAYATI VE İÇERİĞİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER

1.1. ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NIN AMACI, KAPSAMI VE YAYIN HAYATI

1.1.1. Mecmuanın Yayınlanma Amacı

Osmanlı Devleti'nde 18. yüzyılın ilk yarısında düşman karşısında nispi gücü zayıflayan Osmanlı ordusunun birbirini izleyen yenilgileri müteakiben, ilk defa askeri ve mesleki teknik alanda organize eğitim kurumlarına ihtiyaç duyulmaya başlandı Eğitim sistemindeki değişimler Tanzimat sonrasında daha da önemli hale geldi. Eğitim sistemi, Çırak Mektepleri Mecmuası'nda da değinildiği gibi Batı eğitim sistemine doğru kaydı. Bu süreçte matbaanın devreye girmiş olmasının da olumlu bir etkisi vardır. Basılan eserlere zamanla gazete ve dergiler de eklenmiştir. Okullaşmayla birlikte öğrenci sayıları da artmış ve toplumdaki okur-yazarlık oranlarında da nispeten bir iyileşme görülmüştür[2].

Genel olarak toplumun eğitiminde maarif vekâletine büyük görev ve sorumluluk yüklenmektedir. Halk eğitiminde öncelikle okuma yazma öğretimi ve devamında meslek sahibi yapmak üzere, şehirdeki halk ile birlikte, köyünde toprağına bağlı üretici bir birey olarak yetişmesi için köylünün de eğitimi önemli bulunmaktadır[3]. İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde kızlar için önce idadi daha sonra ise darülfünun açılmıştır. Öğretmen yetiştirilmesinin gelişimi konusunda çalışmalar yapılmış, ilk kez öğretmen örgütleri kurulmuş ve eğitimle ilgili dergiler çıkarılmıştır. Yeni meslek okullarının açıldığı bu dönemde mevcut erkek ve kız sanayi mektepleri de geliştirilmiştir. Ayrıca 1914 yılında

[2] Ahmet Cihan, **Osmanlı'da Eğitim**, İstanbul, Akademik Kitaplar, 2014, s.134.
[3] Tayyip Duman, "1908-1928 Yılları Arası Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşler ve Öneriler" **The Journal of International Social Research**, Vol. 7, 2016 s.590.

İstanbul'da 3 Çırak Mektebi açılmıştır."[4] Osmanlı döneminde başlayan halk dershaneleri, gece kursları ve çırak mekteplerinin önemi özellikle Cumhuriyetin ilanıyla birlikte artmıştır.[5]

Çırak Mektepleri'nin kuruluş amacı, ilköğretim çağında hiç okula gidemeyenler ile ilkokulu bitirmiş olanlardan sanat ve ticaret dünyasında hayatını kazanmaya mecbur olan çocukların eğitiminin sağlanmasıdır. Okulda eğitim geceleri verilmektedir. 1918'e gelindiğinde İstanbul'da Çırak mektepi sayısı 8'e yükselmiştir. Bu okullarda 500 civarında öğrenci bulunmaktadır. Aynı yıl İstanbul Vilayet Meclisi Çırak mekteplerinin ticaret, sanat ve meslek adı altında üç şubeden oluşacağı bir proje hazırlamıştır. Ancak çırak mektepleri I. Dünya savaşının ekonomik sıkıntılarından etkilenerek; sonunda ödeneksizlik nedeniyle kapatılmıştır."[6] Çırak Mektepleri Mecmuası'nın verdiği bilgilere göre 1919 yılı itibariyle *Sultanahmet, Fatih, Aksaray, Şehzadebaşı, Cağaloğlu, Eyüpsultan, Üsküdar, Gaziköy, Beşiktaş* ve *Kasımpaşa* semtlerinde birer çırak mektebi olmak üzere İstanbul'daki mektep sayısı 10'u bulmuştur[7]. Bu mekteplerde eğitim süresi mecmuaya göre 1 yıldır.[8] Başka bir kaynakta ise süre 9 ay olarak zikredilmektedir[9].

Okuldaki eğitim *amelî ve nazarî* olmak üzere iki aşamalıdır. Ameli eğitimde öğrencilerin ilgi ve maharetleri gözetilmektedir. Öğrenciler bu aşamada *marangoz, demirci, nakkaş* ve *sair atölyelerde* pratik yapmaktadır. Nazari aşamada ise öğrenciye ustalaşmak istediği meslekle ilgili *yüksek nazari bilgiler* öğretilmektedir[10]. Bugünkü ilköğretim seviyesindeki öğrencilere hitap eden bu okullarda dersler akşamları saat 4'den 6'ya kadar sürmektedir ve tamamen ücretsizdir. *Sultanahmed, Fatih ve Aksaray*

---

[4] İhsan Akşehirli v.d. , **Geçmişten Günümüze Fotoğraflarla Mesleki ve Teknik Eğitim (11.yy-21.yy),** www.meb.gov.tr, s.69.
[5] Tayyip Duman, **a.g.m.**, s.590.
[6] İhsan Akşehirli , **a.g.e.**, s.124.
[7] **Çırak Mektepleri Mecmuası**, S.1, s.1. (Bundan sonra: (**Mecmua, S…, s…)** şeklinde gösterilecektir.)
[8] **Ay.**
[9] Ebubekir Çınar, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Meslekî ve Teknik Eğitim", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, s.104.
[10] **A.y.**

Çırak Mekteplerinde okuma yazma bilmeyenler için okuma, imla, hesap vesair derslerin verildiği özel Türkçe sınıfları da oluşturulmuştur[11].

Çırak Mektepleri Mecmuası, bu mekteplerin bir yayın organı olarak faaliyete geçmiştir. Mecmua / derginin ilk sayısı 1 Aralık 1918 son sayısı Mart 1919 tarihlidir. Mecmua bu zaman aralığında toplam 4 sayı yayımlanabilmiştir. Dergi önce Sirkeci-Cağaloğlu (*Mengene Sokağı*) civarında *Ebûss'ud caddesinde Mahmûd Bey matbaasında* basılmakta iken daha sonra, yeni adresi olarak *Bâb-ı âli caddesinde İkbâl kitapevinde* hizmet vermeye başlamıştır[12]. Üçüncü ve dördüncü sayılar *Deniz Kuvvetleri matbaasında* bastırılmıştır.[13]

Çırak Mektepleri Müdüriyeti'nin nezaretinde yayınlanmakta olan derginin yazı işleri ve idari müdürlüğü vazifesi 1919 yılı itibariyle Ahmed Âsım Bey tarafından yürütülmektedir. Aylık olarak yayınlanmakta olan dergi her seferinde 1000 adet basılmaktadır. Her sayısı 5 kuruştan satılmakta ve yıllık abonelik ücreti de 60 kuruştur. Çırak Mektepleri Mecmuasının amacı, insanlara ticaret ve ticaret sanatının eğitim ve öğretimini sağlamaktır. Mecmuanın içerik bilgileri de bu amaca uygun şekilde hazırlanmıştır: "Tüccar nasıl olunur?" "Batılı ve Doğulu tüccarın ticaret dünyasındaki yerleri"; "bankacılık bilgisi" ve "ticarethanenin idaresi" vesaire bilgiler *makale, rapor, kısa aydınlatıcı bilgi* veya *ders notları* başlıkları altında verilmektedir[14].

Ayrıca, İstanbul Milli Eğitim Müdüriyeti Çırak Mektepleri ticaret gece dersleri, ticaret, iktisad, ticari hesap, ticari mallar ticaret ve hukuk, coğrafya, ticari ilanlar, ticarette kıymetli kâğıt ve belgeler, gibi konularda yabancı kaynaklardan da (özellikle Fransızca) tercüme yoluyla birçok bilgi aktarması yapılmıştır. Akşamları iki saat eğitim veren bu mekteplerin amacı piyasaya muktedir küçük kâtip, muhasebeci, ameli ve malumatlı çırak yetiştirmektir. Derslerin herkesin istifade edeceği şekilde olduğunu, ameli ve ilmi malumatlar, ilmi iktisat, ticari bilgiler, coğrafya, fenni ilan,

[11] **Mecmua**, s.1.
[12] **Mecmua**, S. 1, s1.
[13] **Mecmua**, S.3, s.88.
[14] **Mecmua**, S. 1, s1.

muhasebe usulü, ticari hesap ve ecnebi diller olarak Almanca ve Fransızca öğretilmektedir.[15]

1.1.2. Mecmuanın Yayın Hayatına Başlama Süreci

Çırak mektepleri mecmuasında verilen bilgilere göre; "*İstanbul'da Çırak mektepleri beşinci öğretim senesine elinde bir araç olan kendi yayını ile dâhil olmaktadır*". Verilen bilgiye göre; İstanbul'daki Çırak Mekteplerinde eğitim-öğretim faaliyetlerine 13 Ocak 1914'de başlandıktan iki yıl sonra kurumun eğitim faaliyetlerine yardımcı olacak bir yayın organı çıkarmaya yönelik çabalar da başlamıştır. Nihayet üç yıllık bir emek sonunda mecmuanın yayını Aralık 1918'de mümkün olmuştur. Yayınlanmaya başlayan mecmuadan "risale" şeklinde de bahsedilmektedir. Çırak Mekteplerinin açılmasında ve kurumun yayın organı olarak bir mecmuanın çıkarılmasındaki katkılarından dolayı, başta Milli Eğitim Bakanlığı ve İstanbul Milli Eğitim Müdüriyeti'ne, çeşitli kurumlarda ve cemiyetlerde görevli makam sahiplerine, İstanbul vilayeti okulları müdür ve öğretmenleriyle tüccara ve aktif görev alan gençlere, basın cemiyetine ve basın yayın genel müdürlerine mecmuanın ilk sayısında teşekkür edilmektedir[16].

Mecmuaya göre bu sürece "*Ticaret Mektebi Yüksek Öğretim Mezunları Cemiyeti*" idari heyeti üyeleri büyük bir katkı sağlamışlar ve bu heyet aynı zamanda yayınlanacak bir kararname de hazırlamışlardır. Mecmuanın yayın hayatına başlamasına desteklerinden dolayı *Tercümân-ı Hakîkat, Yeni Gün, Vakit, Âtî, Akşam* ve İstanbul gazetelerinden pek çoğuna teşekkür edilmektedir. Ayrıca,*"İ'tibâr-ı Millî Bankası kâtib-i umûmî-i muhteremi sahibi Ziyâ Beyefendi ile Nûrî Azîz – Kâzım Nuri muhasebecisi Tahsîn Hamdi, Sultân Ahmed Kooperatifi Müdîri Fahrî, Yeni Ticâret Şirketi veznedârı Sâlim ve refikâmızdan Sâdık Beylere hassaten arz-ı teşekkür ederiz.*"[17] denilmektedir.

---

[15] **Mecmua**, S. 1, s1.; Kenan Demir, "Osmanlı'da İktisadî Dergicilik (1857–1923)", **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2014, s.371.
[16] **Mecmua,** S.1, s.1.
[17]**Mecmua**, S.2, s.1.

1.1.3. Mecmuanın Kapsamı

Mecmua öncelikle *Çırak mekteplerinin kuruluş ve faaliyet amacını kamuoyuna duyurmak/yayınlamak; memleketin ilerlemesine, gençlerin mesleki* eğitimine ve toplum yararına hizmet etmek amacıyla yayın hayatına katılmıştır. Mecmuanın ilgi alanı da şu şekilde belirtilmektedir[18]:

> "…iktisâdî ve ictim'î tetebbü'ât ve tedkîkâte, seyâhatleri keşfiyât ve ihtirâ'âte, tecârüb-ı ilmiyeye, resmî ve husûsî ve iştirâkî şekillerde iktisâdî ve ictimâ'î fa'âliyetlere, kavânîn, nizâmât, ta'limât, evâmir, makâlât, mukarrerât ve muharrerâta, terâcüm-ı ahvâle, tahsîl ve terbiyeye, mekâtibe, matbû'âta, tüccâr ve ecîr ve amele-i mesâ'î ve teşkîlâtına, mu'allim ve talebe hayâtına, sıhhat, â'ile, kadın ve idâre-i hayât mesâ'iline, muhtelif mesâlik ile muhâsebe, hukûk, coğrafya, târîh vesâ'ir-i ulûm ve fünûn ve usûllere, devâ'ir-i resmiye ve husûsiyenin müzâyede, münâkasa ve müsâbakalarına ve müstahdem ve me'mûr kabûl ve ta'yînine dâ'ir şerâ'ite â'id ilmî, amelî ve müfîd-i makâlât ve ma'lûmât, etütler, muhâbir mektebleri, hikâyât ve hatırât-ı neşr ve maksadı îzâh ve tasvîre hadîm-ı resimler derc ve tabi' etmek sûretiyle makâsıdımızın te'mîn-i husûlıne çalışmak mukarrerdir."[19]

Alanlarında uzman yüksek tahsilli gençler ile sayıları 40'ı aşkın Çırak Mektepleri muallimlerinden kurulu daimi bir yazı heyeti mecmuanın yazar kadrosunu oluşturmaktadır. Bu heyetin dışında kalmış olanlardan kendilerine yardım etmek isteyen uzman şahısların yazılarına da mecmuada yer verileceği ilk sayıda belirtilmektedir[20]. Hedeflenen gaye; memleketin genel menfaatlerinin temini olduğu ve bunun gerçekleşmesi için yazarlardan, öğretmenlerden, ticaret ve zanaat erbabından, gençlerden ve özellikle mecmuanın okuyucularından derginin yayın hayatına devam edebilmesi için ilgi, yardım ve alaka göstermeleri talep ediliyordu[21]. Okuyucularımıza Sağlayacağımız Faydalar[22], başlığı altında

[18] **Mecmua**, S.1, s. 2.
[19] **Mecmua**, S.1, s. 2.
[20] **Mecmua**, S.1, s.2.
[21] **Mecmua**, S.1, s.2.
[22] **Mecmua**, S.2, s.1.

çıkan bir yazıda mecmuanın temel amacının kamu yararı olduğu belirtilmekte ve bu gayenin gerçekleşmesi için yapılacaklar on iki madde halinde sıralanmaktadır. Bu oniki madde aşağıda yer almaktadır:

1- *Okuyucularımızın iktisadi ilimler ve ticari işler mesleğimize müte'allik âlim ve ameli meselelere ait sorularına cevap vermek.*

2- *Abonelerimizin tanınmasını sağlama yoluyla isim ve adreslerini ilan yoluyla duyurmak.*

3- *İşe istekli olanlara iş ve müstahdem arayanlara memur bulmaya rehberlik ve yol göstermek.*

4- *Ticaret ve şirket muhasebe ve idarelerinin düzeni için olacak başvuruları kabul etmek ve yerine getirmek.*

5- *Piyasa hakkında sorulacak sorulara cevap verilmesi.*

6- *Ticaret işlemleri ve şirketlere ait evrak ve vesikalar ve mukaveleler modellerini düzenlemek ve göndermek.*

7- *Taşra abonelerimizin takibi için elde edilmesi gereken işlerinde yardım ve kolaylıklar sağlamak.*

8- *Okullara bağlı olanlar için istek ve başvurularında yol göstermek.*

9- *Mesleğimizle alakalı eserlerin tedariki konusunda yol göstermek.*

10- *Öğrenimde bulunan gençlere meslek ve yeteneğimiz içerisinde her türlü ilmi ve maddi yardımın sağlanması.*

11- *İlan şekilleri düzen ve sıralamaların yapılması uygun görülmüştür.*

12- *Ticaret odalarında yapıla toplantılar ve derneklerce alınan kararların yayımlanması ve ilan ile bilgilendirilmesidir.*

Bu gayeler çerçevesinde okuyucuların Mecmuaya yazı ile (mektup) müracaatta bulunmaları istenmektedir. Sorunların çözümü için uzmanlarından alınacak görüşler ve cevapların da yine buradan en kısa zamanda ilan edileceği belirtiliyordu.

1.1.4. Mecmuanın Okuyucu Kitlesi ve Aboneleri

Çırak Mektepleri Mecmuası, yayın hayatına aylık bir dergi olarak başlamıştır. Mecmuanın zaman ve imkân müsaade olursa yakın bir gelecekte içeriği zenginleştirilerek sayfa sayısının arttırılacağı ve haftada bir sayı olarak neşredileceği düşünülmekteydi. Derginin aylık fiyatı 5 kuruştu. Aynı zamanda yıllık abonelik kaydı yaptıranlara da 60 kuruş bedelle satılmaktadır. Mecmuaya abone olmaları halinde; abonelerin soracakları soruların cevaplandırılacağı; tüccar ve müstahdemlerin hayatına, gençlik ve öğrencilik faaliyetlerine bilhassa özel önem verileceği ve bunlar için özel sayfalar tahsis edileceği ve ayrıca, özel ve umuma hitap edecek faydalı yarışmalar/müsabakalar açılacağı müjdeleniyordu. Nitekim ilk etapta dergiye yıllık abonelik kaydı yaptıranların sayısı 18 olup, daha sonra bu sayı 49 kişiye ulaşmıştır. Mart 1919 tarihi itibariyle derginin abone listesi aşağıda hazırlamış olduğumuz tabloda yer almaktadır.[23]

Tablo 1.1. Çırak Mektepleri Mecmuası Abonelerinin Listesi (1918-19)

Sıra no	**İsim veya Şöhreti**	**Mesleği /Unvanı**
1	Ahmet Âsım Bey	Çırak Mektepleri Genel Müdürü
2	İsmâ'îl Âsaf Bey	Çırak Mektebi mezunlarından
3	Ra'uf Bey	Bursa'da Bilecik sancak yöneticisi
4	Necdet Bey	Nedîm İsmet Ticarethanesi müstahdemlerinden
5	Ahmed Bey	Sultân Ahmed Çırak Mektepleri Mezunlarından
6	Nusret Bey	Çırak Mektepleri öğretmenlerinden
7	Müdhit Bey	Çırak Mektepleri öğretmenlerinden
8	Sa'îd Bey	Çırak Mektepleri öğretmenlerinden
9	Mahmûd Sıddıkî Bey	Çırak Mektepleri öğretmenlerinden
10	Fahrî Bey	Sultân Ahmed Kooperatif Şirketi Müdürü
11	Teğmen Ali Gâlib Bey	-
12	Bekir Bey	Öğretmenlerden
13	Evrenos zâde Refîk Bey	-
14	İsmâ'îl Hâcı Gaffûr Bey	Kınacıyan Hânında
15	İbrâhîm Osmân Bey	Kınacıyan Hânında
16	Aydoslu Ali Bey	Tüccarlardan
17	Rahmî Zâde Bahâ Bey	Fotoğrafçı
18	Selâhaddîn Bey	Çırak Mektebi mezunlarından
19	Abdulkâdir Bey	Çırak Mektepleri öğretmenlerinden
20	Reşâd Bey Efendi	Çırak mektepleri sınıfına özgü Almanca öğretmeni
21	Mustafa Zekî Bey	Çırak mektepleri mezunlarından
22	Hamdî Bey	Çırak mektepleri asân sınıfı müdavimlerinden
23	Ahmed Sâkî Bey	" " " " "
24	İbrâhim Bey	Çırak mektepleri öğretmenlerinden

[23] **Mecmua**, S.1, s.33.

25	Abdi Tevfîk Bey Efendi	Çırak Numune Mektepleri öğretmenlerinden ve Süt Anonim Şirketi Sayman-ı Mesulü
26	Selâhaddîn Bey	Millî Süt Mamulâtı Osmanlı Anonim Şirketi Sayman ve Kâtip-i Mesulü
27	Sâ'im Bey	Milli Süt Mamulâtı Osmanlı Anonim Şirketi kâtip yardımcısı
28	Mehmed Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
29	Fikret Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
30	Hamdî Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
31	Ömer Lütfi Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
32	Samiye Ömer Lütfî Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
33	Hayriye Hanım	-
34	Mustafâ Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
35	İhsân Bey	Osmanlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
36	Alî Fahrî Bey Efendi	Liman dairesi hesaplama işleri ve yazı müdürü
37	Nuri Aziz-Kazım Nuri	Nûrî Azîz – Kâzım Nûrî Ticarethanesi
38	Ahmed Bey	Asma altında güvenilir tüccar
39	Babayan Efendi	Osmânlı İtibâr-ı Millî Bankası Memurlarından
40	Cemîl Bey Efendi	Müdâfa-ı Milliye Cemiyeti genel müdür
41	Tâ'ib Servet Bey Efendi	Müdâfa-ı Milliye Cemiyeti Tahrirat müdür
42	Hâlid Bey Efendi	Müdâfa-ı Milliye Cemiyeti Matbaa müdürü
43	Tahsîn Hamdî Bey Efendi	Nûrî Azîz – Kâzım Nûrî Ticarethanesi muhasebecisi
44	Memdûh Hulûsi Bey	Öğretmen
45	Fahreddîn Bey	Yeni Ticaret şirketi muhasebecisi
46	Sâlim Zekî Bey	Yeni Ticaret şirketi veznedarı
47	Mehmed Abid Efendi Hazretleri	Yeni Ticaret şirketi idare meclis başkanı
48	Abdulhamîd Bey	Muteber tüccardan
49	Mustafâ Nûrî Bey	Muteber tüccardan

Kaynak: **Mecmua**, s. 33.

Mecmuanın ikinci sayısında dergi editörünce "Okuyucularımızın Fikirleri" başlığı altında bir değerlendirme yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıda, birinci sayıya yönelik olarak okuyucuların yönelttikleri olumlu-olumsuz tepkilerden ve önerilerden bahsedilmekte; sonraki sayılarda eleştirilen noktaların dikkate alınarak talep edilen düzeltme ve düzenlemelere yer verileceği belirtilmektedir. Yazı günümüz Türkçesiyle aşağıya yer almaktadır:

"İlk sayımızın yayınlanmasına ardından bazı okuyuculara dergi hakkında fikirlerini sorduk. Aldığımız cevaplar arasında eleştiri şeklinde olanları pek az olmakla beraber bir ikisinde iyi bir şekilde şiddetli eleştiriler bulunmaktaydı. Okuyucularımızın birisi makalelerin düzenlenmesi tarzına itiraz ediyor ve yazıların sırasız, karma karışık kullanıldığını söylüyordu. Diğer bir şahıs, ikinci önemli bir kusur olarak çoğunlukla makalelerin aynı kalemden çıktığını söylemektedir. Bazı okuyucularımız da risalenin ismine itiraz ettiler ve daha genel bir isim altında yayınlarda bulunmamızı talep ettiler. Birkaç

arkadaş ise dergi kapağının renkli olması gerekliliğini ve ders notlarının pek az olduğunu, bunların ayrıca ve tam sayfalar halinde basımını istediler. Bu eleştirileri samimi bulup dikkate aldık. İkinci numaramızın düzenlenmesinde biraz düzeltmeler yaptık. Bu sayıdaki makalelerin yazarlarının alttaki imzaları risalemizin yayınlanmasında yalnız kalmadığımızı göstermektedir. Bizimde isteğimize uygun olan kapak hakkındaki talebi yerine getirdik. Ders notlarını daha çok dağıtma ve arttırmak en birinci isteğimizdir. Buna imkânlarımız derecesinde çalışacağız. Eğitime ait yayınımızın okullarımız arasında çıkmasını arzu ettiğimiz aynı tarzda ve uygunlukta sağlamaya yöneliktir. Bundan dolayı dergimiz "çırak mektepleri" eğitimine kitap hizmetini görmek ve bütün bir aylık dersleri içinde bulundurmak amacını gözetmiyor. Ancak gelecekte kitap yayınlamak için zemin hazırlamakla meşguldür. Doğal olarak da notlarımız sırasıyla bütün derslerimizi kapsayacak ve eğitimimizi toplayacak ve sağlam şekilde yerleştirecektir. İleride ticaret derslerinden başka ders örnekleri, isimleri bile konulabilir. Okuyucularımız dergimize ait fikirlerini böyle açıkça söylerlerse çok şükran borçlu olur ve gereğini hızla sağlamaya gayret ederiz.[24]

Bu yazıdan da anlaşılan, Çırak Mektepleri Mecmuası, aslında gelecekte ders kitabı yayını için bir alt yapı ve uygun zemin oluşturma gayretindedir. Bununla birlikte daha kapsamlı ve çeşitli derslerin dergide yer alması da düşünülmektedir.

Çırak Mektepleri Mecmuası'nın amaçlarından biri de daha ilk sayısında taahhüt edilmiş olduğu üzere; gençlere faydalı olacak bazı müsabakaların düzenlenmesiydi. Nitekim "Müsabakalarımız" başlığı altında, adeta yazılı sınav yapar gibi maddeler halinde sorular yöneltilmiş ve bunları cevaplandıranlar arasında en iyi cevapları verenlere çeşitli ödüller vaat edilmiştir. Sorular ve ödüllere dair bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.[25]

[24] **Mecmua**, S.2, s.60.
[25] **Mecmua**, S.2, s.60.

Tablo 1.2. Çırak Mektepleri Mecmuasının okuyucuları arasında düzenlenen yazılı (bilgi yarışması) müsabaka sorularını ve en başarılı cevapları verenlere takdim olunacak ödülleri gösterir tablodur.

No	Soru	Mükâfat
1	**Hangi mesleği seviyorsunuz, sebebi nedir?**	Sorular tasnif edilerek iyi cevap verenlerin birincisine senelik abonemiz veya bu değerde bir hediye verilecektir. İkinci ve üçüncüye altışar aylık abonelik veya bu derecede değeri olan bir şeyi dördüncüden onuncuya kadar olanlara dercesine uygun bir hediye verilecektir.
2	**Bütün işlemlerde ne gibi noktalara dikkat etmelidir?**	Birinciye altı aylık ikinciye üç aylık abonemiz veya bu değerde bir şey ve onuncuya kadar olan cevap sahiplerine birer hediye gönderilecektir.
3	**Muhasebenin önemi, tüccara ve muhasebelere fayda sağlayan nelerdir?**	Cevap verenlere birinci müsabakamız gibi hediyeler verilecektir. Cevaplara layıkıyla ayın sonuna kadar mecmua adına gönderilmeli ve adresler açık yazılmalıdır. Uygun cevap verenlerin isimlerini gelecek nüshamızda yayınlanacak ve hediyeleri hemen gönderilecektir.[26]
	Not:	**Geçen sayımızda müsabakalarımıza tam ve uygun cevaplar alamadığımızdan süresini bir ay daha uzatıyoruz**.

Kaynak: **Mecmua**, s. 33.

1.1.5. Matbuata Dair Mecmuada Bir Değerlendirme

Mecmuanın birinci sayısındaki "Gazetelere Bir Bakış" adlı yazıda Osmanlı gazeteleri ve süreli yayınlarından bazı haber ve makalelerin mecmuanın nüshalarında zaman zaman yer verileceği söylenmektedir. Bu yazıda bazı değerlerdirmelere de girişilmiştir; Osmanlı matbuatında siyasi konuların öne çıkarılması ve iktisadi ve sosyal konuların ihmal edilmesinden şikâyet edilmekte; buradan dergiye aktaracak bir şey bulunamadığından yakınılmaktadır[27]. Matbuatta ve yurt dışındaki siyasi hareketlerden "*sinemize onarılmaz yaralar telafisi olmayan çeşitli zararlar vermesin*" denilerek; özellikle, '*milletimizle ve ülkemizle bağdaşmayan, ticaret ve sanat hayatında maddi dünyaya gömülmüş olan bazı kimseler, işlerinden ve iktidarlarından vazgeçerek elçiliklerinin önünde bayrak kaldırmaya'* çalışmışlardır. Matbuatın asıl görevi ise şu şekilde izah edilmektedir; *matbuattan yana olan görev, diğer ülkeler gibi*

[26] **Mecmua**, S.1, s.33.
[27] **Mecmua**, S.1, s.16.

bizim de müttefik olacağımızı göstermek, refahımızı ve hayatımızı korumak ve savunmaktır. Wilson'un prensipleri ilkeleri üzerine "ikdam" gazetesi, bilim adamlarımızı ve yazarlarımızı bilimsel incelemeler yaparak bunları yayınlamaya davet etmiştir. Yeni Gün gazetesi özellikle Ahmed Râsim Bey bir süredir tarih, coğrafya ve Türkler üzerine birçok faydalı yayınlar yapmaktadır." deniliyor. Ayrıca, Çırak Mektepleri Mecmuası'nın sayfalarında Ahmed Rasim Bey'in bu bilimsel makalesine yer verileceği ve üzerinde tenkit ve inceleme yapılacağı müjdesi verilmektedir[28].

Bu yazının devamında bazı dergilerdeki yazarlara ve makalelerine dair değerlendirmeler yapılmıştır. Şöyle ki;

> "*Yeni Dergi'de, Ahmed Mithat Bey (Mesleki zümreler ve ahlaki hayat) başlıklarıyla yazdığı bir makalede Avrupa ve bizde meslek ve esnaf teşkilatını inceledikten sonra, bizdeki mesleklerde düzenlemeler ve organizasyonun gerekliliğinden bahsetmektedir. Ancak bu şekilde serbest iş sahiplerinden toplanmayı görevlerinde halka güvenme konusunda, toplumla ilgili konulardan daha çok, şekillendirerek meslekler daha fazla özellik kazandıkça hükümetlerin onları yakından denetleme ile ihtiyaçlarını uygun bir şekilde anlamaları mümkün olamıyor. Bunun sonucu olarak konulan birçok kanunlar mevcut uyumu bozarak birçok şikâyetlere sebep oluyor. Hâlbuki sendikalar teşkilatının daha düzgün bir hale şekillenmesi ile tekrar edecek mesleki durumlar ve hukuki unsurlar doğrudan doğruya ortaklaşa ve vicdanın sonucu olacaktır. Nitekim yayın hayatının düzenlenmesinde mesleki temsil yöntemi hakkında her taraftan kuvvetli bir geçişin meydana gelmesi bu iddiamızı kuvvetlendirir diyor.*
>
> *İktisadi İlimler ve Sosyal Dergisi'nin son sayısında ucuz meskenlere ait dikkatle inceleyerek ilmi bir makale yayımlanmıştır. Çeşitli ülkelerde yapılacak ucuz meskenlerin muhacirin evleri gibi başlangıçta vergiden ayrı tutulması ve inşaat için şirketlere yol göstererek meydana çıkarmaktadır. Fikrimizce İstanbul'un veya zengin yerlerinin imarı için büyük bir sermaye ile bir inşaat şirketi teşkilatından ve bedeli kastıyla ödeme yapılması üzere*

[28] **Mecmua**, S.1, s.17.

meskenler inşasından başka çare yoktur. Buna biran önce girişimde bulunmalıyız. Öğrenci defterlerinin son sayılarında (Zanaat Yolunda) baş levhasıyla Öğretmen İrfân Emîn Bey'in gençleri sına'at ve değişim yoluna sevk eden güzel bir hikâyesi yayımlanmıştır. Öğretmen ve yazarlarımızın pek az haber ettikleri bu yoldaki yayının birden fazla olmasını isteriz.[29]

Mecmuanın matbuat hakkındaki bir başka değerlendirme yazısı ikinci sayısında 63. sayfada yer almaktadır. Bu değerlendirme yazısı derginin yayına hazırlandığı esnada, basın-yayın dünyasının bir önceki ayındaki yazılara dairdir. Yani 1918 yılı Aralık ayına dair değerlendirmeler yapılmıştır. Şöyle ki;

"*Basın-yayın dünyasında bir daralma ve duraklama yaşanmış; bazı gazeteler yayınlarına son vermişler ve bu yüzden bazı yazarların yazılarından da mahrum kalınmıştır. Bir önceki ayda çıkmış olan gazetelerin yayınlarında millî ve vatanî meseleleri ihmal etmişlerse de son sayılarında bir düzelme olmuş; birçok yazar, yazılarında hayati ve milli meselelerde hemen hemen aynı ciddiyet ve gayretle meşgul olmaya başlamıştır. Bu konuda, Yeni Gün Gazetesi'nde peş peşe yazılan makalelerle; Türk vilayetlerine Wilson Prensiplerine uygun olarak Türk kalması için sahip olmak, Türk çoğunluğunu ve içerdiği Türk medeniyetini herkesin gözü önüne sunmaktadır. Aynı şekilde diğer gazeteler de bu yolda yayınlarda bulunmaktadır. Aralık ayının basın-yayın ile alakalı en önemli olayı basın-yayın kongresidir. Vaktinden önce talep üzerine toplanan bu kongrede basın-yayın ilgilileri birbirleriyle daha yakından temas ederek anlaşmışlar ve merkezi heyete muhalif bulunanların eleştirilerinden hemen hemen bir alanda samimiyet meydana gelmiştir. Bundan sonra cemiyetin kongreden aldığı yeni ruh ve hayatla daha büyük ve kararlı faaliyet göstereceği beklenmektedir*."

Mecmuada yayın hayatına girecek yeni dergilerin haberleri de yer almaktadır. Bunlardan birisi "*Asrî Hayat Mecmuası*"dır. Mecmuanın içeriğinin düzenli olması

[29] **Mecmua**, S.1, s.17.

gerektiği; yer verilecek olaylara ait resimleri kaliteli iyi kâğıt üzerine basılması, ilmi araştırmalardan bahsedilmesi ve bir salon mecmuası halinde yayınlanmasının uygun bulunduğu; " *kâğıt ve klişelerin tedarik imkânı olur olmaz*" yayınına başlanacağı söylenmektedir.[30]

Mecmuanın 72. sayfasında meydana gelen bir aksaklıktan dolayı, yayınlanması gereken bazı yazıların ve ders notlarının eksikliğinden bahsedilmekte ve bunun için okuyuculardan özür dilenmektedir. Buna sebep olan olay "*Mazeret Bildirme*" başlığı altında şu şekilde yayınlanmıştır: "*Matbaanın meşguliyetinin fazlalığı sayımızın son sayfalarını meydana getiren yayımlanan yazıların ve ders notlarının bu nüshaya bir araya getirmesine engel oldu. Okuyucularımıza özür diler ve gelecek ay bu konuya ait yayınlanmış eserlerimizi daha genişletilip ve çoğaltma yapacağımızı takdim edilmektedir.*"[31]

[30] **Mecmua**, S.1, s.1.
[31] **Mecmua**, S.2, s.72.

1.2. ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA EĞİTİM-ÖĞRETİM İÇERİKLİ YAYINLAR

1.2.1. Eğitim-Öğretimi Düzenleyen Emirname ve Genelgeler

Maarif (Eğitim Bakanlığı) Vekâleti ve İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nce zaman zaman okulların tedrisatına yönelik genelgeler yayınlanmaktadır. Bâyezîd Zukûr Numûne Mektebi müdürü Ali Sa'dıh Bey, 1914 yılından itibaren okullara gönderilmiş olan emirname ve genelgelerin Çırak Mektepleri Mecmuası'nda derli toplu bir şekilde yayınlanmasıyla öğretmenlere ve kamuoyuna duyurulmasında büyük bir fayda görmüş; bu yöndeki arzusunu şu cümlelerle dergi idaresine bildirmiştir: *"…Çırâk mektepleri mecmuasının saygıdeğer meslektaşlara karşı olan faydalı girişimleri sebebiyle cemaate bir yardım ve hizmet olmak üzere 330 senesinden itibaren okullara bildirilen emirnâme ve genelgelerin kısaca idari olan işlerinin kolaylığı açısından seri halde yayınlanmasının faydalı olacağı düşüncesiyle aşağıdaki tabloda yer alan hususların mecmuada yayınlanması…*"

Sadık Bey'in talebi üzerine Mart 1914 - Aralık 1914 arasında okullara gönderilmiş olan 41 adet emirname ve genelgenin ilk 20'si mecmuanın birinci sayısında; kalan 21'i ise ikinci sayısında yayınlanmıştır. Biz de bunları bir tablo halinde düzenledik.

Tablo 1.3. Bakanlık ve İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nce İstanbul'daki Okullara Gönderilmiş Genelgelerin Listesi **(1914-1915)**

Sıra no	Tarih	No	Ait Olduğu Daire	İçeriği
1	30 Mart 1914	408	Müdüriyet	Öğrencinin sağlığını koruması için temizlik ve taharete uyması, teneffüs zamanında sınıfların havalandırılması ve sınıflarda öğrenci bırakılmaması.
2	1 Nisan 1914	452	Müdüriyet	Bulaşıcı hastalıkların ve çiçek hastalığının ortaya çıkmasında okulların temizliği ile beraber en uygun bir hastanelikten dolayı en yakın beldeye doktoruna bilgi verilmesi.
3	30 Mart 1914	410	Müdüriyet	Öğrencinin yaş ve boylarıyla uygun olarak sıralara oturtulması.
4	31 Mart 1914	429	Müdüriyet	Öğrenciye, öğretmenleri ve çalışanlar tarafından onurlarının kırılması sebebiyle kitap vb. satılmaması.
5	6 Nisan 1914	663	Müdüriyet	Her üç senede bir öğrenciye alınacak eşyalar hakkında bilgi verilmesi.
6	8 Nisan 1914	774	Müdüriyet	Öğrencilerin fes ve elbiselerinin temiz ve düzenli bulundurulması mümkün ise tekdüze elbise giyilmesinin sağlanması.

7	11 Nisan 1914	664	Müdüriyet	Memurun ve öğretmenin idarenin ve eğitim-öğretimde düzenin sağlanması için yer ve zamanlarda görevleri başında bulunmaları. Görevini ihmal edip mazeretsiz üç gün göreve gelmeyenlerin cezalandırılması hakkında işlem uygulanacaktır.[32]
8	5 Nisan 1914	609	Müdüriyet	Bir sene zarfında sınavda başarılı olamayacak derece devamsızlıkta bulunan öğrencinin okullar konusunda başarılı olamaması ve devam etmeme toplamını nüfus kâğıtlarına içine koyarak bildirilmesi.
9	8 Nisan 1914	663	Müdüriyet	Maaş olaylarının vaktinden önce idareye bildirilmesi ve bordoların ayın yirmi beşinde idareye teslimi hakkında bilgi verilmesi.
10	15 Nisan 1914	1000	Müdüriyet	Verem hastalığının bulaşma yolları hakkında öğrenciye konferans verilmesi ve nasihatler gerekliliğini, levhaların göz önüne koyulması.
11	25 Nisan 1914	1313	Müdüriyet	Öğretmenlerin ve memuriyetinin ikametgâhlarına dair adresleri bilinen semtleriyle mahalleleri sokağı ve hane numarasını açık ve doğru bir biçimde okul idarelerine bildirilmeleri ve her değişmede haber vermelidir.
12	30 Nisan 1914	1456	Müdüriyet	Öğrencinin gerek sıralarda oturmasında gerek başka konuda teneffüste ve yazı yazarken sağlığa aykırı hal ve davranışların daima dikkatle bakılması ve gereken öğütlerin hatırlatmaların yapılması.
13	2 Mayıs 1914	1458	Müdüriyet	Öğretmenin her fırsatta müdürlerini eleştirmemeli ve itibara yer verilmemeli birbirleriyle münakaşa etmemeleri. Şikâyetin ilk önce okul müdüriyetinden başlaması ile peş peşe yapılması, amirlerin beraberlikleriyle iyi amir işareti bulundurmaları, onların haysiyet ve ağırbaşlılığa uygun harekette bulunmaları aksi takdirde görevden alınacakları bilgisi verilmesi.
14	12 Mayıs 1914	1802	Müdüriyet	Yer planı için tatil günleri haricinde ve özellikle gündüz hazırda olan okulların tatil edilmesi.[33]
15	12 Mayıs 1914	1802	Müdüriyet	Okullar öğrencilerin eşit bir biçimde derse kaldırılması ve not verilmesi ders defterlerinin düzgün bir biçimde yazımı.
16	14 Mayıs 1914	1762	Müdüriyet	Okullar konusunda kabiliyete göre öğretmenin gözetmen olarak seçmeleri ve müfredat programına göre eğitimin devam edip etmediğinin taraflarından incelenmesi.
17	21 Mayıs 1914	1933	Müdüriyet	Öğrencinin darp edilmemesi ders zamanında sınıftan dışarıya atılması gibi cezalar verilmeyecektir. Aksi halde öğretmenin sorumluluğunda darp olayı olursa darp uygulayan kişi adliyeye ihbar edilecektir.
18	10 Haziran 1914	2405	Müdüriyet	Öğrencilerin tiyatro sahnelerinde yer almak istememesi bu gibi durumlara yer verilmeden öğrencinin şerefi irfanı olayları üzerinde hassas şekilde dikkat edilmesi gerekmektedir.
19	20 Haziran 1914	2615	Müdüriyet	Öğrencinin aşı kâğıtlarının kayıttan sonra velilerine iadesi ile zarara meydan verilmemesi.
20	20 Haziran 1914	2590	Müdüriyet	Sınavlara vekâlet eden öğretmenin sınavlarından sonra görevlerine son verilmesi hakkında bilgi verilecektir.[34]
21	21 Haziran 1914	2605	Bakanlık	Öğrencinin gezintilerde, ilmi, ahlaki, benzer faydalanmalarına çalışmak, yerin itibar bakımından mahallere söylenti götürmemek fazlaca yoracak derecede beden eğitimi hareketleri yaptırmamak.
22	29 Haziran 1914	2696	Bakanlık	Gerek okullar konusunda ve gerek resmiyet adına her ne biçimde olursa olsun öğrencinin ellerinde yardım kutusuyla dolaşmaması hakkında bilgilendirilmesi.
23	29 Haziran 1914	2697	Bakanlık	İlkokul öğrencisinin fifre[35], boru çalmaması ve toprak yol haricinde yürüyüşü idare edebilmek için senelik on ikiden aşağı olmayacak öğrencinin trampet çalabileceği hakkında bilgi aktarılması.[36]

[32] **Mecmua**, S.2, s.69.
[33] **Mecmua**, S.2, s.70.
[34] **Mecmua**, S.2, s.71.
[35] **Fifre**: Üflemeli küçük flüt çalgısı.
[36] **Mecmua**, S.3, s.86.

24	2 Temmuz 1914	2732	Bakanlık	Şebekeden verilen suyun saatlerinin tasarruflu kullanılmasının istenmesi aksi takdirde okul idarelerine sebep olunan zarar ve ziyanın ödettirilmesi için yaptırım uygulanacaktır.
25	4 Temmuz 1914	2882	Bakanlık	Çocukların Salı ve Perşembe günleri temiz havadar mahallerde bulundurulması gece geri dönmek üzere uzun gezinti veya yürüyüşte bulundurmaması, yollarda fazlaca müzik söylettirilmemesi.
26	14 Temmuz 1914	3484	Bakanlık	Bir sınıfta iki sene kalan öğrenci düzensizlikte ise işlenmesi, düzensizlikten önceki dönemden 7-8 ortalaması devredilmesi 9-10 yüksek dönemde 11-12'dir.
27	29Temmuz 330	3484	Bakanlık	İlkokullar i'lâm değişikliği ve haberleriyle tasdik belgelerine pul yapıştırılmaması hakkında duyuru yapılması.
28	16 Temmuz 1914	3481	Bakanlık	Eski dönemde direkt sınıf atlayan öğrenci ile yeni sistemde başarı oranı ile sınıf geçen öğrencilerin aynı seviye tutulmayacaktır.
29	21 Eylül 1914	4070	Bakanlık ve Müdüriyet	El işleri derslerinde sanayi dersine önem verilmesi hakkında öğrencilere bilgi aktarılacaktır.
30	26 Eylül 1914	4139	Müdüriyet	İlkokul eğitimi veren senesinde bulunan öğrenciden örneklere başvuruda bulunup uygun oldukları sınıflara dâhil olacaklardan Fransızcayı bilmeyenler hakkında yalnız ebeveyninin üzerinde dikkatle durması kolaylık göstermesi.
31	6 Ekim 1914	4574	Bakanlık ve Müdüriyet	Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenmelerini amacıyla okullara kayıt yaptırmak isteği doğrultusunda ilkokulda 18 yaşa kadar yüksek okullarda 25 yaş sınırlandırması yapılmıştır.
32	12 Ekim 1914	4496	Müdüriyet	Eşya derslerinin hiç olmazsa üretecekleri ve maddeleri isimlerinin örnek okullarında on ikiden itibaren Fransızca olarak öğretilmesi ve bu biçimde hizmetlerde artma olması.[37]
33	16 Ekim 1914	4573	Müdüriyet	Öğrencinin tek düze elbise giydirilmesi için velilere temennilerde bulunmak.
34	29 Ekim 1914	5026	Bakanlık ve Müdüriyet	Genel bütçeden maaş almakta olan memurların öğretmenlikten ücret almamaları itibariyle seyyar öğretmen olarak kabulü ve sırf öğretmenliğinden ve farklı yerlerden maaş alanlardan kesintilerin uygulanması bunun gibi öğretmenlerden devamlı hatırlatılması hakkında.
35	25 Ekim 1914	5023	Bakanlık ve Müdüriyet	Aynı sınıfta iki sene kalan öğrencinin bir senesi hastalık gibi bir mazereti sebebiyle olmuş ise o efendinin ihraç edilmemesi hakkında.
36	18 Kasım 1914	5589	Müdüriyet	Semtleri yakın olan okula kayıt edilmek üzere öğrenciye kolaylık gösterilmesi.
37	23 Kasım 1914	5783	Müdüriyet	Derslerin, müfredat programında yer alan sabah ve akşam derslerine göre dağıtılması.
38	21 Aralık 1914	6627	Müdüriyet	Hastalıkları sebebiyle birkaç derse gelemeyecek öğretmenin yerlerine okul idarelerince vekil bulunması tayin edilmesi görevlilerin idareye bildirilmesi ve bu biçimde derslerin sekteye uğratılmaması.
39	27 Aralık 1914	6786	Müdüriyet	Fransızca derslerinden okutmanlığın ve dil bilgisinin sabahları okutturularak diğer akşamın akşam dersleri sırasında okutturulması hakkında.
40	8 Ocak 1915	7371	Müdüriyet	Semtleri uymayan öğrencinin semtlerini civarda olan okula nakli hakkında bilgi verilmesine eğitime ulaşmaları ve haberi verilmesi.
41	Ocak 1915	7332	Müdüriyet	Devre öğretmenlerinin sabahtan akşama kadar okulda bulunmaya mecbur bulundukları hakkında. Deniz Kuvvetleri matbaasında bastırılmıştır. Sahibi imtiyaz ve müdürü: Ahmed Âsım Bey'dir.[38]

Kaynak: **Mecmua**, s. 69-71 86-88.

[37]**Mecmua**, S.3, s. 87.
[38] **Mecmua**, S.3, s.88.

1.2.2. Mesleki Eğitim ve Mekteplere Dair Değerlendirmeler

1.2.2.1. Çırak Mektepleri

Çırak mektepleri 13 Ocak 1919 tarihinde dördüncü seneyi devriyesini tamamlamış ve beşinci seneye başlamıştır. Geçen beş yılda Çırak mekteplerinde meslek eğitimi ve ticaret ilmini herkese yayarak genelleştirmek için meydana gelen çalışmanın yakından takip edildiği mecmuada belirtilmektedir. Okullara beş yılda iki binden fazla öğrenci kaydedilmiş ve dört yüzden fazlasına diploma verilmiştir. Bu şekilde ticaret âleminde ve öğrenim hayatında bulunan daha çok gençlerce yakın zamana kadar meçhul bulunan mesleki eğitim ve öğretimin gerekliliği ve bunların hayatta sahip olduğu değer ve etkisinin anlatılabilmiş olduğu; adece bu yönüyle bile okulların ülkeye büyük fayda sağlamış bulunduğu zikredilmektedir. Yine mecumada; Milli Eğitim Bakanlığı'nın en temel amacı olan *bireyin yeteneğinin kendisi ve memleketi için mümkün olduğu derece fazla faydalar sağlama keyfiyetinin* yavaş yavaş takdir edildiği ve bu konuda Çırak mekteplerinin yerine getirdiği hizmetin de onaylanmış bulunduğu belirtilmektedir.[39]

Mecmuadaki bilgilere göre; 1919 yılında eğitim- öğretim başlangıcında okullara bazı teşkilat daha ilavesi ve Türkçe, ticaret derslerinin ikişer seneye çıkarılması ve bunlardan ayrı yerde *sanayi çırak mektebi* ve *hanımlara özel ticaret sınıfı* ve *serbest dersler* açılması düşünülmekteydi. Bu yeni teşkilata ait projeler bir önceki 1918 yılı içinde yetkili makamlara gönderilmiş ancak, mali sebepler dolayısıyla ödeme ve tamamlanma imkânı bulunamamıştır. Hatta hala okulların teşkilatına dair bazı yönlerinin düzeltmesi arzusunun devam etmekte olduğu zikredilmiştir. Okullarda en yüksek derecede mesleki öğrenim görmüş gençleri bir araya toplayarak müşterek bir amaç için çalıştırmak amacıyla derslerin her birinin uzmanlaşma çerçevesinde ayrı ayrı uzmanları tarafından verilmesi talebi de idari merkezi makamdan kabul bulmamıştır[40]. Mecmuadaki değerlendirmelere göre; gelecek zamanın ne şekil alacağı kestirilememekle ve geçen senelerdeki çalışmanın Milli Eğitim Bakanlığının ruh ve kanununun memleket teşkilatının da okulların önem derecesinde anlaşılamadığı gözlemlenmiştir. Buna rağmen geleceğe daha fazla ümit ve

[39] **Mecmua**, S.2,s.65.
[40] **A.y.**

inançla bakıldığı zikredilmektedir. Şöyle ki; "*Çünkü hayati bir mesele şeklinde anladığımız milli ticaret ve mesleki eğitime ait amaçla toplanmış birkaç grup, hatta pek azda olsa bir gençlik topluluğu, bize büyük bir kuvvet ve ümit vermektedir. Artık açılan bu yolun kapanmayacağını ve bu yolda mükemmel azim ve saf niyetle yürüyecek azimkâr ve aktif gençlere rastlayacağımız fikrini vermektedir*." denilmektedir[41].

Mecmuada, önceki yıl kutlanmış olan "Çırak Bayramı" ndan bahsedilmektedir. Bunun geleneksel hale dönüştürülmekte olduğu anlaşılıyor. Bu yılki etkinlik için çalışan öğretmenler ve öğrenciler çabalarından dolayı kutlanmaktadır. Bir önceki etkinlikte, Muallimler cemiyeti gelirleri kendi amaçları hayrına harcanmak üzere bir eğlence düzenlemiş ve cemiyetin onursal başkanı Rızâ Tevfîk Bey ilmi bir konferansla toplantıya renk katmıştır. Eğlence sonunda cemiyeti memnun edecek miktarda bir gelir de elde edildiği zikredilmektedir[42].

1.2.2.1.1. Çırak Mekteplerinde Eğitim Faaliyetleri ve Bazı Gelişmeler

Çırak mekteplerinin gelişme ve olgunlaşmasını sağlamak için İstanbul Milli Eğitim Müdüriyeti çırak mekteplerini idare altına almak ve beklenmedik gelişen olaylarda görevlere vekillik etmek ve mazeret sebebiyle derse gelemeyen öğretmenlerin derslerini kontrol altına almak üzere her çırak mektebine birer müdür yardımcısı belirlenmesine veya atanmasına karar vermiştir. 1919 yılı Mart ayı öncesinde bununla ilgili çalışmalar tamamlanmış ve aşağıda isimleri belirtilen kişiler çırak mekteplerine müdür yardımcıları olarak vazifelendirilmişlerdir[43]:

Fâtih Çırâk Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Hayâli Bey
Sultân Ahmed Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Mûsâ Kâzım Bey
Aksaray Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Necâtî Bey
Eyüb Sultan Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Fikri Bey

[41] **A.y.**
[42] **A.y.**
[43] **Mecmua**, S.4, s.103.

Beşiktaş Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Vehbî Bey
Kasım Paşa Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Nazîf Bey
Gazi Köy Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Abdî Tevfîk Bey
Üsküdar Mektebi Müdür Yardımcılığına:	Hâzım Bey

Bu dönemde yeni bir değişiklik olarak, Çırak mekteplerinde öğretimin gündüzleri saat dörtten altıya kadar yapılması uygun bulunarak dersler bu saatlerde gösterilmeye başlanmıştır.[44]

1.2.2.2.Bâyezîd Zükûr Numûne Mektebi

Mecmuada okullara yapılan ziyaretlerden bahsetilmektedir. Bu ziyaretlere dair haberler ve gidilen eğitim müesseselerinin tarihi ve mevcut durumlarına dair ayrıntıl bilgilere de yer verilmektedir. Biz buruda verilen bilgileri aktaracağız:

"*Okullarımızın ve öğretmenlerimizin hayat ve çalışmasını tanıtmak arzusuyla okullar hakkında vereceğimiz bilgiler misafir severlikten yararlanarak, Fâtih Çırâk Mektebinin eğitim faaliyeti gösterdiği, Bâyezîd Numûne Mektebi'nden başlamayı uygun gördük. Bundan önce bu okulu birkaç defa ziyaret etmiştik. O zaman müdüriyetinde Hilmî Bey bulunuyordu. Erkek öğretmen okulunun yetiştirdiği çalışkan kişilerden bulunan bu kişi daha sonra yetimhane kısmının müdüriyetindedir. Kendisinin kıyafeti, hal ve tavrı tamamen bir öğretmene yakışacak şekildedir. Hemen hemen daima giyindiği siyah redingotu[45] gülümseyen yüzü ve yuvarlak sakalıyla hakikatten herkese iyilik ile hürmet eden bir davranıştadır. Okulu ziyaretimiz Vefâ Sultâniyesinin (Vefa Lisesi) binasında bulunduğu sıralara rast gelmişti. Binanın ihtişamına eklenen düzen ve temizlik cidden takdire şayandı. Okulun iç tarafında güzel bir eşyalı ders salonu vardı ki içindeki pek ucuz modelcikler dışında bir gayretin şahidi olarak kabul edilebilirdi. O zamanki öğretmenler içinde şimdi maarif muhteşemliğine yükselme, hicri takvime göre belki bugün okul müdürü*

[44]**Mecmua**, S.4, s.103.
[45] Önü yakaya kadar düğmeli, kimi zaman vücut hatlarını saran kimi zaman da biraz bolca giyilebilen, dize kadar inen ceket türüdür.

olan Se'adâh ve Mekki Beyler nihayet ve gayretleriyle iyi bir geleceğe aday olduklarını gösterebiliyordu. Ümidimizde aldanmadığımız olaylar ile kanıtlanmıştır."[46]

Burada okulun tarihçesine yönelik olarak bazı bilgiler " Ufak Bir Târîhçe" başlığı altına verilmektedir. Günümüz Türkçesiyle aynen veriyoruz:

"*Bu okul hakkında düşünceyi ortaya atmadan önce en uygun bir tarihçesini anlatacağız. Adı geçen okul dokuz yüz bir tarihinde Sultân Bâyezîd Sânî tarafından Bâyezîd cami bitişiğinde kurulmuştur. Adı geçen okul programları zamanına göre en uygun bir tarzda iyileştirilmiştir. Bu okuldan pek çok büyük şahıslar yetişmiştir. Memleketimizde bulunmalarıyla cidden iftihar ettiği Namık Kemâl, Midhat Paşa, büyük Reşîd Paşa gibi kişiler bunlar arasındadır. Okul sonradan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bundan yirmi bir sene önce merkez ortaokul haline dönüştürülerek Yüksek Maliye Müdürlüğü içinde çok önceden ziraat ve dilsiz okulu olup bugün kadınlara özel kısmı kabul edilen binaya nakil edilmiştir. Adı geçen binanın kişilere davranışları tarafından alınması üzerine okul Vefâ Sultâniyesi (Vefa Lisesi) binasına nakil edilmiştir. Bir müddet sonra Almanların çalışma yeri yapmak üzere Vefâ Sultâniyesi'nin Cağaloğlu'unda bulunduğu binayı almaları üzerine Vefâ Sultâniyesi kendi binasına gitmiş ve ondan dolayı Bâyezîd Zukûr Numûne Mektebi de Şehzâdebaşı'nda bulunan ve eskiden Hadîka-i Meşveret Mektebi kabul edilmiş olan binaya taşınmıştır.*"

Verilen bilgiye göre, "Bâyezîd Mektebi" 1912 yılında İstanbul vilayetinin kabul ettiği örnek programlarına uygun olarak dönüştürülmüştür. Okulun düzenli eğitim-öğretimi dikkate değer derecededir. Adı geçen okulun, daha çok iyileştirildiği zaman önceki müdürü Hilmî Bey'in müdüriyeti zamanına rast gelmiştir. Halefi genç ve çalışkan öğretmenlerden müdür Sadullâh Bey'in ve eşinin takdire şayan çalışmalarından bahsedilmektedir.[47] Devamında şöyle denilmektedir:

"*Bugün adı geçen okul dokuz sınıftan oluşmaktadır. İlk üç sınıfın ikişer şubesi vardır. Diğer sınıflarda da azami derecede öğrenci mevcuttur. Dönemden önce birinci*

[46] **Mecmua**, S.2, s.67.
[47] **Mecmua**, S.2, s.67.

sınıf, birinci şubede otuz altı, ikinci şubesinde kırk talebe olduğu gibi öncelerde ikinci sınıf birinci şubede otuz sekiz, ikinci şubede kırk beş öğrenci vardır. Orta derecede birinci sınıf birinci şubede otuz altı ikinci şubede kırk dört, orta dönemde ikide altmış sekiz, yüksek birinci sınıfta kırk sekiz, yüksek ikinci sınıfta otuz dört öğrenci mevcuttur ki bugün adı geçen okulda mevcudu üç yüz seksen dokuz öğrencidir. Okul üç yüz otuz seneden itibaren yüz yirmi bir öğrenciye diploma vermiştir ve adı geçen öğrencilerin çoğu Alman mektebine, Robert Koleje, Sanayi ve Çiftlik Makinist okuluna, Orman okuluna, Deniz okuluna öğrenci olmuş, bunlardan az bir kısım mekâtib-i sultâniye (Galatasaray Lisesi) ile Kuleli İ'dâdisi'ne (Kuleli Askerî Lisesi) dâhil olmuştur. Bugün, öğrenciler, okul tarafından teşkil edilen bir müzeye, bir el işi odasına ve bir resim haneye sahiptirler. Öğrenciye verilen ciddi ve iyi bir terbiye sonucunda çocuklar öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı pek saygılı ve haktanır davranıyorlar. Bu tavır ve hareketlerinin etkili olması korku değil ortaya çıkan zekâ ve düşünmesidir. Mektebin müdürü Alî Sâ'dıh ve müdür yardımcısı Ahmed Hayâlî Beylerdir. Öğretmenleri de: Hasan Hüsnî, Lütfî Hamdî, Fahrî, Alî Osmân, İhsân Kamil, Vehbî, Canik, Setrak, Halîl Lütfi, Sa'îd, İsmâ'îl Vedâd, Abdülkâdir, Hâcı Şevkî Sâlih, Nazmî, Hüseyin Rızâ, Selâhaddîn, Alî Rızâ ve Osmân Neş'et Beylerdir. Memleketimizin geleceğine ümit hizmet eden bu gibi kurumlar hakkında sıra düşündük ki bu en uygun dergiyi sayfalarında bilgi vererek mevcut okulları okuyucularımıza tanıtmaya çalışacağız."[48]

1.2.3. Kurulan Bazı Cemiyetler ve Faaliyetlerine Dair

1.2.3.1. Muallimler Cemiyeti

Mecmuada o dönem kurulan veya önceden kurulmuş olan bazı derneklerden bahsedilmekte ve onların faaliyetleri anlatılmaktadır. Mecmuanın bir haberinde; Muallimler Cemiyeti'nin idare heyeti seçimi ve yeni tüzüğün kabul edilmesine dair bilgilere yer verilmektedir.[49] Haberin içeriği şu şekildedir:

[48] **Mecmua**, S.2, s.68.
[49] **Mecmua**, S.2, s.65.

"*Geçen öğretim döneminde kurulan (Muallimler Cemiyeti) sırayla toplantıya davet ederek düzeltme ile oluşan tüzük hakkında müzakerelerde bulundu. Daha önce kurulan encümen tarafından teklif edilen tadilat hemen hemen aynı şekilde kabul ve tasdik edilerek yeni idare heyeti seçildi. Buna göre; Başkanlığa Milli Eğitim Bakanı Rıza Tevfik Bey Efendi, ikinci başkanlığa Hâlide Edib Hanım Efendi, Umumi kâtiplik işlerine Saddâh Bey, idare memurluğuna Nakıye Hanım Efendi, muhasebeciliğe Âsım, veznedarlığa Ahmed Hamdi Beyler seçildikleri gibi meclis idaresi azâlığına da Hüsnî, Fevzî, Târık, Mahmûd, Remzî ve İrfân Beyler seçilmişlerdir. Cemiyetin muallimler arasında mesleki bir dayanışma meydana gelmesine ve Milli eğitim ve Maarif vekâleti hizmete ait amacını başarmasını arzu ederiz."*

1.2.3.2. Çırak Mektebi Mezunları Cemiyeti

Çırak mektepleri mezunları arasında tanışmayı ve karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturan Çırak Mektepleri Mezunları Cemiyeti Aralık ayının 6'ıncı ilk cuma günü saat dokuzda genel konferansını düzenlemiştir. Cemiyetin idare heyeti farklı şekillerdeki çalışmasına devam etmekte ve oldukça başarılar da göstermektedir. Adı geçen cemiyetin nizamnamesi aşağıda yer almaktadır:

Cemiyetin Nizamnâmesi:

Birinci Madde – İstanbul vilayeti Milli Eğitim Müdüriyeti çırak mektepleri mezunlarını bir başkasına tanıştırarak aralarında kardeşlik ve yardımlaşma hislerinin artırmaya çalışmak, mali ticarete ait çalışmaları tek ve ortak ve ilmi incelemeler ve mesleki bulunmak üzere "Çırâk Mektebleri Mezunlar Cemiyeti" adıyla bir cemiyet oluşturulmuştur.

İkinci Madde – Cemiyet amacının sağlanması oluşması amacıyla mezunların adreslerini kayıt yapılması senede en az bir defa kendilerini toplamaya davet edecek ve durumları hakkında daima ilgilenerek işe istekli olanlarını yerleştirmeye gayret edecek ve mezunları bir başkasının sevinç ve kaygılarını ortak olacak, ilmi incelemelerde bulunacaktır. Seyahatler, ziyaretler, konferanslar düzenlenecek, eser ve mal numuneleri

toplayıp, dergi ve kitap yayımlayacak ve genel faydaların gereken şekilde ülkenin gençlerinde düşünce girişimlerinde, ticaretin ve mesleki öğrenim hevesinin ortaya çıkmasına çalışacaktır.

Üçüncü Madde – İstanbul Milli Eğitim Müdüriyetine Çırak Mektebleri Mezunları Cemiyetin üyelerinin şartlarına göre hareket etmek üyeliğin kuralıdır. Cemiyete en az senede yirmi beş kuruş verilmesiyle asıl üyeler arasına dâhil olur. Cemiyet amacına hizmet derecesine göre birleşmesi heyet kararlarıyla üyeye destek olmak, yardımda bulunmak, onursal ve seçkin adlarıyla bile üye kabul edilmektedir.

Dördüncü Madde – Cemiyet temsilcileriyle her çırak mekteplerinin her seneki mezunlarından oluşan bir heyet seçilecektir. Bir veya iki kişiden ve senelik mezunların kongresinden bir sene müddetle seçim yapılacak on beş efendinin bir araya gelmesiyle bir heyet gelmiştir. İktisadi, sosyoloji, ahlaki, telifler, estetik ve sporla meşgul olmak üzere ayrıca komitedeki kişilerin seçim yapacağı gibi altı ay süreyle dokuz kişilik bir idare meclisi ve aktif heyeti terk edecektir.[50]

Heyetin birleşmesiyle en az ayda bir ve idare meclisi haftada bir toplantı yapması ve aktif heyet her zaman cemiyet genel olarak ilerleme yolunda yürüyecektir. İşte bu heyetlerde kararlar çoklukla kabul edilir ve oy eşitliği olması durumunda başkan tarafı tercih olunur. Aktif heyet başkanı, idare meclisi ve heyetin birleşmesiyle bile başkan ve topluluğun temsilcisidir. Aktif heyet üyesinden birisi başkan yardımcısı, biri genel sekreter, biri muhasebeci ve veznedâr, biri de kâtip, kütüphanede müzede ve dosya memuru sıfatına sahip olacak ve fakat gerekenleri bir başkasının görevine de yardım edeceklerdir. Cemiyetin bütün evrakları aktif heyet iki kişinin imzasını içinde bulundurur.

Beşinci Madde – Cemiyet konferansı cemiyet başkanının reisliği altında bir araya gelerek cemiyetin bütçesini düzenleme ve heyetin ortak raporunu ve hesaplamalarını onay ve heyetin birleşmesiyle üyelerin ilişkisini, hesap müfettişlerini seçme ve günlük gazetede

[50] **Mecmua**, S.1, s. 23.

yazılı bölümlerin üzerinde karşılıklı görüşme ve bu konuda alınan kararları kabul edilmektedir.

Altıncı Madde – Cemiyetin gelirleri üyenin senelik sözleşmesinden uzaklaşma, kütüphane ve müze, açık alan konferans ve dergilerin kazançlarından ibarettir. İşte bu paraların cemiyetin en zorunlu ihtiyacına gereksiz masraflardan bir biçimde ve bütçe dairesinde gider düzenli olarak bir hususi defterlere kayıt edilecektir.

Yedinci Madde - Cemiyetin bütün ticari işlemler ve evraklarını Çırak Mektepleri Genel Müdüriyetine araştırılması yetkisine sahiptir.

Sekizinci Madde – Tüzükte yazılı kanunların, hizmetlerin uygulanması haber verme, bir yönetmeliğin düzenlenmesi heyetin çoğunluğuna aittir.

Dokuzuncu Madde – Cemiyet on üç Ocak gününü o güne özel ve arı kovan şeklini ayırıcı işaret olarak kabul etmiştir.

Onuncu Madde – İşte bu tüzüğün Mezunların Genel Heyet tarafından doğrulanıncaya kadar riayet edilir ve uğurlu sayılır.

Cemiyetin tüzüğü 25 Ağustos 1918 tarihinde İçişleri Bakanlığına sunulmuş ve 37 numaralı ve o günki tarihli bir ilmihaber verilerek onaylanmaştır. Cemiyetin Merkezi Mengene Sokağı'nda Çırak Mektebine cemiyeti binasıdır[51].

Cemiyet'in Bazı Faaliyetlerine Dair Bilgiler:

Çırak Mektepleri Müdüriyeti'nin okul mezunlarının işe yerleştirilmesinde içinde bulunulan zamanda ve ilerki zamanlarda içtenlikle ilgileneceği duyurulmaktadır. Hatta 1918 senesinde iş için istekli olan birkaç genci tam maaşlarla işe yerleştirmiştir. Mesela, mezunlardan Süreyyâ Efendi 25 lira gibi yüksek bir maaşla bir ticarethaneye yerleşmiştir.

[51] **Mecmua**, S.1, s. 24.

Mezunlardan Milli İktisat Bankası'nda istihdam olunan Alî Efendi'nin maaşına zam yapıldığı haberi cemiyet tarafından sevinçle duyurulmuştur[52].

Çırak Mektepleri Mecmuasında Muhtelif Konulara Dair Haberler: Mecmuada yer verilen bir habere göre; Çırak Mektepleri'nde görevli çok sayıda öğretmen görevlerinden istifa etmişlerdir. Haberde öğretmenlerin ne sebeple istifa etmiş oldukları belirtilmemiştir. Öğretmenlerin isimleri şu şekilde sıralanmaktadır: "*Öğretmenlerimizden Mahmûd Sadıkî, Zekî, Nâzım, Mehmed Re'fet, Nevzâd, Bahrî, İbrâhim Beylerin istifaları gerçekleşmesi sebebiyle çırak mekteplerinden ayrılmışlardır. Adı geçen okullarımızda geçmiş çalışmalarını takdir eder ve ayrılmalarından dolayı etkisi bellidir. Çok uzun zamana ait hatıraları koruyarak dışarıda da okullarımızda sevgiyle kalmalarını rica ederiz. Yerlerine tayin edilecek kişi için başarılarını arzu ederiz*."[53]

Bir diğer habere göre; Çırâk Mektepleri mezunlarının birinci kongresi 6 Aralık'ta yapılmıştır. Kongrede meclis idare raporu ve hesabı tasdik edilmiş ve ittihat heyeti sırayla seçilmiştir.[54] Başka konulardaki gelişmelerden de bahsedilmektedir: Sultân Ahmed Çırâk Mektebi Almanca öğretmeni Nevzâd Bey'le Beşiktaş Çırak Mektebi ticareti yapılan mallar ile öğretmeni Tahsîn Hamdî Bey'lerin yerlerini değiştirilmesi uygulanmıştır. Bu sene ilköğretimden itibaren yayımlanmaya başlanılan "Çırâk Mektebleri Teblîğ Varakası'nın" dergimizin yayınlanmaya başlanması sebebiyle baştan aşağıya göz atılmıştır.

Çırak Mektepleri Mecmuası'nda zaman zaman güncel gelişmelere dair haberlere de yer verilmektedir. Bunlardan biri, Mecmuanın 71. sayfasında okulların süresiz olarak kapatılmasına neden olan salgın hastalık tehdidine dairdir. Habere göre; " *İspanyol nezlesinin şiddet kazanması sebebiyle bütün okullar süresiz tatil edilmiştir.*"[55] İspanyol Gribi/nezlesi olarak bilinen ve Avrupa'da ölümlere sebep olan büyük salgının Türkiye'deki eğitim-öğretim faaliyetlerini de olumsuz yönde etkilediğini; günümüzdeki

[52] **Mecmua**, S.1, s. 24.
[53] **Mecmua**, S.2, s.71.
[54] **Mecmua**, S.2, s.64.
[55] **Mecmua**, S.2, s.71.

Korona salgınında başvurulan okulların kapatılması yönteminin hiç de yeni bir uygulama olmadığını bize göstermesi açısından ilginçtir.

Nezleden dolayı kapanmış olan okullar iki hafta sonra yeniden faaliyetine başlamıştır. Mecmuada bu durum şu şekilde anlatılmaktadır: "*İstanbul nezlesi sebebiyle iki haftadan beri kapalı bulunan okullar 9 Kasım'dan itibaren açılmıştır. Bu münasebetle tatil olan çırak mektepleri de öğretimine yeniden başlamıştır.*"

İspanyol gribi/nezlesi dünyayı etkilediği gibi Osmanlı Devleti'nde de derin izler bırakmıştır. Birçok tedbirler alınıp önüne geçilmeye çalışılmıştır. Dönemin gazetelerinde, dergilerinde birçok haberlere konu olmuştur. Salgın hastalıklara değinen diğer bir makalede ise şu bilgilere yer verilmiştir:

"*Sağlık personeli ve ilaç noktasında yetersizliklere rağmen alınan önlemlere bakıldığında İstanbul Şehremaneti ve Sıhhiye Nezareti, gribin hava yoluyla yayıldığını düşündüğünden buna göre önleyici tedbirler alınmaya gayret edildi. Bu yüzden de yapılan ilk uygulamaların başında insanları kalabalık ortamlardan uzak tutmak geliyordu. İkinci dalgadan sonra çok sayıda ölüm gerçekleşince okul gibi kamuya açık mekânlara çeşitli kısıtlamalar getirildi. Salgın, Maarif Nezareti tarafından ciddiye alınarak ikinci bir emre kadar resmî ve gayri resmî bütün okulların kapatılmasını istendi. Buna rağmen bazı Ermeni ve Rum okullarının bu emre uymadığı tespit edilince haklarında tahkikat başlatılmıştır. Salgının etkisi zayıflayınca okullar tekrar eğitim ve öğretime açıldı. Grip pandemisi ile mücadele eden kurumların başında gelen İstanbul Şehremaneti insanların birbiriyle temastan kaçınması, okul gibi kamusal mekânların kapatılması, temizliğe özen gösterilmesi, hastalık kapanlara nasıl muamele yapılması gerektiği gibi oldukça bilgilendirici ve önleyici tedbirler ihtiva eden bir beyanname yayımladı.*"[56]

[56] Murat Yolun, "**Tarihin En Ölümcül Virüsünün Yeniden Hatırlanması: İspanyol Gribi'nin Kısa Bir Öyküsü**" , (Çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/357434516, 30 Aralık 2021.

1.2.3.3.Ticaret Yüksek Okulu Mezunları Cemiyeti

Mecmuada yer verilen cemiyet haberlerinden birisi de Yüksek Ticaret Okulu mezunları arasında fikir bağlılığı ve karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak için ve incelemeler ve ticaretteki girişimlerde bulunmak üzere "Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me'zunin Cemiyeti" (Yüksek Ticaret Okulu Mezunları Cemiyeti) adı altında bir cemiyetin oluşturulmuş olduğuna dair haberdir. Bu haberi aynen aktarıyoruz:

"*Topluluğumuz mezunlarının başarı derecesine ve bilgilerine göre yerleştirilmesine çalışacağı konusu sebebiyle ticaret sahipleri memur bulmak konusunda rehberlik edecektir. Ticarethanelerin kâtip, muhasebeci ve memur almak için vakit kaybetmeden alınacak öğrencilerin istekleri ücretsiz yerine getirilecektir. Bundan başka ticaretle alakalı ilmi ve ameli bilgi vermesi, hesapların düzenlenmesi ve ticaret öğrenimi gibi konusunda aracılık etme ve yardım etmek bütün cemiyetin niyetleridir. Gerçekleşecek müracaatın hemen kayıt edilmesi cevabın bilgi verilmesi ve istenmesi gerçekleşmesi mülakat zamanı bile belirlendikten sonra bildirilecektir. Merkez: İstanbul'da yüksek ticaret okuludur. Müracaat adresi: Yeni postahane de 449 numaralı posta kutusudur. Milli yararlar iktisada ait olan amacımıza maddi ve manevi yardım etmeyi ister ve saygımızı sunarız efendim. Başkan: Hakkı Mehmed Kâtip: Ahmed Âsım'dır*.[57]

Bu aktarılan bilgilerde heyet idaresinde görev alan kişilerin görevleri, isimleri, işleri hakkında bilgiler aktarılmıştır.

Başkan: Hakkî Mahmûd Bey – Mahmûd Bey matbaası sahibi ve matbaacılar cemiyeti ikinci başkanıdır.

İkinci Başkan: Hâlid Bey – Milli Müdafaa Matbaası ve Sıhhiye Müzesi müdürü ve Çırâk Mektebi öğretmenlerindendir.

Genel Sekreter: Âsım Bey – Çırak Mektebleri genel müdürü ve Milli İtibar Bankası İstanbul şubesi cari hesaplar müdürüdür.

Üye: Serkiz Nihât Bey – Yüksek Ticaret Okulu öğretmenlerinden

[57] **Mecmua**, S.1, s.20.

Üye: Nevzâd Bey - Çırak Mektebleri öğretmenlerinden

Üye: Abdî Tevfîk Bey – Çırak ve Numune Okulu öğretmenlerinden

Üye: Tahsîn Hamdî Bey – Nurî Azîz ve Kâzım Nûrî Ticarethanesi muhasebecisi ve Çırak Mektepleri öğretmenlerinden

Üye: Rüşdî Bey – Anadolu Milli Ürünler Şirketi haberleşme müdürü

Üye: Sâ'ib Bey – Ticaret sahiplerinden ve Çırak Mektepleri öğretmenlerindendir.[58]

1.2.3.3.1. Cemiyetin Nizamnâmesi

Birinci madde –Yüksek ticaret okulu mezunları arasında tanışmayı, karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak ve ticaret mesleğiyle alakalı incelemeler ile girişimle meşgul olmak üzere " Ticâret Mektebi Âliyesi Mezunlar Cemiyeti" adıyla bir cemiyet oluşturulmuştur.

İkinci madde – Cemiyet, amacını sağlamak için mezunları en azından senede bir defa bir araya gelecek davet edecek; konferanslar, toplantılar ve ziyaretler düzenlenecek, dergi ve kitap yayınlayacak ayrıca mezunları birleştirmekle meşgul edecektir.

Üçüncü madde – Yüksek ticaret okulu cemiyeti esas bölüm mezunları senelik en az bir lira ödemesiyle asliye üyesi olarak kayıt ve diğer ticaret okulları mezunlarıyla esas bölümden şubelerinden olmayan mezunları yardımcı üye, konferans verilmesi uzun zamandan beri istenilmesi ve takdir edilen üye sıfatıyla idare meclis kararıyla kabul edilir.[59] Cemiyetin amacına hizmet derecelerine göre onursal üyelik, seçilmiş ve haysiyetli sıfatlarıyla bile üye seçilmesi ve uygun kabul edilir. Yardımcı üyeler ve senelik yardımları en az yarım lira vereceklerdir.

Dördüncü madde – Cemiyet dokuz kişiden meydana gelen ve asıl üyelerden arasından seçilmiş bir idare meclisi becerisiyle idare edilir. İdare meclisi senede bir mayıs

[58] **Mecmua**, S.1, s.21.
[59] **Mecmua**, S.1, s.21.

zarfında toplanmasıyla mezunun genel heyeti tarafından bir sene müddetle seçim olur. İdare meclisi kendi arasından beş kişiden toplanan ve aşağıdaki sıfatlarla bir etkin heyet ayırt ederek kiralayarak bu biçimle idare eder. Etkin heyet üyeleri içlerinden bir başkan, bir genel sekreter, bir meclis kâtibi, bir dosya memuru ve bir muhasebeci seçer. Cemiyetin temsilcisi başkanıdır. Bütün evrak başkan ve genel sekreterin ve arkasından diğer iki üye tarafından imzalanır. İdare meclisi en az ayda bir ve etkin heyeti haftada bir toplantı düzenlemesi yapılacaktır.

Beşinci madde – Mezunlar Genel Heyeti senede bir her zaman olabilen biçimle ticaret okulunda toplantı düzenleyeceklerdir. Her zaman yapılan toplantı idare meclisi kararıyla oluşmaktadır.

Cemiyetin merkezi yüksek ticaret okuludur. Genel heyet senelik idare meclisi raporunu ve hesaplamalar sonucu inceleme, idare meclisinde seçim yapılır ve meclis idaresinde belirlenen günlük gazeteleri fikir alışverişinde bulunurlar.

Altıncı madde – İşte bu tüzükleri genel heyete ortak olmak asıl üyeleri üçte iki arasıyla değiştirilinceye kadar geçerlidir.

Cemiyetimiz idare meclisi Çırâk Mektebleri Mecmuası'nı kendisine yayın aracı düşüncesi kabul etmiştir.

Yalnız yüksek ticaret okulu mezunlarının istihdam etmek ve uygun olanlara mali yardımda bulunmak üzere bir kurum meydana getirilmesi hakkında idare meclisine bir teklif oluşturulmuştur. Esas olarak kabul edilmek suretiyle proje ve kanunlar makamların faydasına ele alınıp sunulmalıdır.

Cemiyet idari meclis mezunlarının bile katılım sağlanması için bu seneki kongreye tüzüğün değişikliğine ait bir teklifte bulunmaya meclis idaresince karar verilmiştir.

Adı geçen cemiyet heyeti idaresinden ve öğretmenlerimizden Tahsîn Bey'in büyük bir ticari kurumların muhasebeciliğine 50 lira maaşla tayin edildiğini memnuniyetle haber aldık. Kendilerin tebrik ederiz.[60]

1.2.3.3.2. Cemiyetin Faaliyetleri

Mecmuada yer alan haberlere göre; Ticaret Mektebi Âliyesi Mezunları Cemiyeti yani Ticaret Yüksek Okulu Mezunları Derneği'nin idare heyeti yaptıkları toplantılarda mezunlarla alakalı meseleler üzerinde çalışmışlar ve bazı kurumlar için teşebbüslerde bulunmuşlardır[61]. Yüksek Ticaret Okulu Mezunları Derneği'ne henüz kayıt olmayan mezunlar için bir bilgilendirme yazısı Çırak Mektepleri Mecmuasında yayınlanmıştır. Maddeler halinde yapılacak işler şu şekilde sıralanmaktadır:

1-İsimlerini, konum adreslerini, yüksek ticaret okulunun ilk önceliği meslek, ticaret işçisi ve ticarethane memurları şubelerini içine alan serbest ticaret derslerinden hangisinden ve hangi senede mezun olduklarını ve hâlâ bir işte olup olmadıklarını derneğin müracaat adresine yazılı olarak bildirmeleri.

2-Derneğin oluşumundan haberdar olmayan erkek ve hanım arkadaşların haberdar etmeleri veya adreslerini derneğe bildirmeleri.

3- Bir ticarethanede boş olan bir yer olduğu takdirde okulun mezunlarının katılması için bol yardım edilmemesi veya derneğin müracaat adresine bildirmesi.

4-Genel olarak hesapların sıralaması ve açılışında bir zorluğun olduğu takdirde ya yazıyla ya da bizzat gelerek derneğin müracaat adresine başvurulması kabul edilir. Pazar günleri saat yarımdan bir buçuğa kadar ve acil işler durumunda Cuma gününden başka her gün saat on ikiden yarıma kadar hükümet binası civarında Ebûsu'ûd caddesinde bulunan

[60] **Mecmua**, S.1, s.22.
[61] **Mecmua**, S.2, s.64.

Mahmûd Bey matbaası sahibi ve derneğimiz başkanı Hakkî Mahmûd Bey'e mürâcaat edildiğinde mümkün olduğu kadar az müddet zarfında ücretsiz bilgi verilecektir.

5- Derneğe dâhil ve kayıt resmi işlerin yerine getirilmesi için taksitleri senelik derneğin genel kâtibi olan Sayın Milli Bankası İstanbul şubesi hesabı hizmet müdürü Âsım Bey'e İstanbul'da olanlar kendisi ve taşrada olanlar posta havale ile borcunu ödemeleri rica olunur. Yüksek ticaret okulunun mezunlar derneği, derneğin müracaat adresi: İstanbul Merkez postahanesinde (449) numaralı kutu.[62]

Bir başka habere göre; Ticaret okulu mezunları cemiyeti, mezun hanımların da katılmalarıyla faaliyetlere devam etmekte ve çok zaman geçmeden mezun hanımlara bazı konferanslar vermek ve serbest ders açmak için girişimlerde bulunmaktadır[63].

Yüksek Ticaret Okulu mezunlarının meydana getirdikleri topluluk faaliyetinde devam edilmektedir. Mezunları tanıştırmak ve birleştirmek, tüccarlar ile gençler arasında aracılık etmek, ilmî ve meslekî soruşturmalarda, bireysel ve iktisadi ortaklıkla alakalı girişimde bulunmak amaçlarına hedef tutan adı geçen topluluklar o ana kadar 30-35 lira gibi oldukça yüksek derecelere yükselen maaşlarla birçok mezunları işe yerleştirmiştir. Askerden terhis edilenlerden bazı gençlerin işe yerleştirilmesi konusunda tüccardan yardım talep edilmektedir. Ticarethanelerin mezun öğrencileri istihdam ederek işlerini düzene koyabilecekleri ve bu sebeple mektepten mezun öğrencilerden uygun bulunanların istihdamına yönelik talepler ilan yoluyla mecmuada duyurulmaktadır[64].

Buna göre;

"*Yüksek Ticaret Okulu mezunlarından kâtip ve muhasebeci istihdam edilmesini isteyen ticarethanelerin, işe alma tarihi, görev ve verecekleri maaş hakkında açıklamalı bir mektupla yüksek ticaret okulu mezunları derneğine adresine müracaatla bildirmeleri tavsiye olunur. Belirlenen bir ücret ile hesap ve bilançolarını düzenlemek isteyen ticarethaneler uzmanlaşmak isteyen kimseler bulmaya derneğimiz rehberlik eder. Yüksek*

[62] **Mecmua**, S.2, s.72.
[63] **Mecmua**, S.1, s.22.
[64] **Mecmua**, S.1, s.20.

ticaret okulu mezunları derneğidir. Müracaat adresi: İstanbul merkez postahanesi: Posta kutusu 449."

1.2.4. Milli Meselelerde Cemiyetlerin Ortak Tavrına Dair

Birinci dünya harbinin devam ettiği bir zamanda yayın hayatına başlamış olan Çırak Mektepleri Mecmuası, yaşanan sürecin bir gereği olarak, milli meselede de kayıtsız kalamamıştır. Dergide bu sebeple ülke genelindeki gelişmelere yer verilmektedir.

Dergideki bir yazı şöyledir: **"** *Milli eğitim ve terbiye cemiyetinin daveti üzerine çeşitli cemiyetlerin ortak faaliyet etmesinden doğan (Vatan Cemiyeti), Adanalıların Türk hukuk ve medeniyetini müdafaa için vücûde getirdikleri (Adanalılar Cemiyeti), Türkiyeliler (Türkiye- Paşa İli Cemiyeti), (Selâmet-i Âmme), ve daha diğer bir takım cemiyetler; milli varlığın muhafaza ve müdafaası emrinde Türk kalplerinde de milliyete ait ateşli ve heyecan verici hislerin yaşadığını gösterdi. Eminiz ki bu coşkulu ve milli ümit ettiğimiz amaca bizi ulaştıracaktır*".[65]

Mecmuadaki bilgilere göre; savaş zamanında ihtiyaçlar için erzak dağıtımı, maaş vermek ve şehit ailelerinin ev kiralarını ödemek gibi birçok hizmetlerde bulunan milli savunma topluluğunun genel kongresi toplanmıştır. Donanma cemiyeti donanmaya mensup bir inşaat tezgâhı yapmak üzere bir piyango düzenlemişti. Bir milyon liradan ibaret olan bu piyangonun biletlerinin tamamen satıldığı anlaşılıyor: "*Bu kârlı işle halkımızın alakadar olmasını tavsiye etmekle beraber donanmaya mensup ticaretin sağlanması gelecek için gerek donanmanın inşaatı ve gerekse işin ehli bilgili gemici ve tayfa yetiştirmek konularında, adı geçen topluluğun biran önce girişimde bulunması isteriz*"[66].

[65] **Mecmua**, S.2, s.64.
[66] **Mecmua**, S.2, s.64.

1.2.5. Nutuk: Mesleki Eğitim Mezunları ve Talebelere Sesleniş

Milli meselelerde gençliğin önemi bilindiğinden öncelikle gençliğe hitaben bazı nutuklara da mecmuada yer verilmektedir. Bunlardan biri de " Gençlere Hitap" şeklindedir. Aynen aktarıyoruz:

"Gençler! Dört sene bize birçok mahrumiyet ve sefalet çektiren ve ne yazık ki acı veren ve telafisi mümkün olmayan zararlarla sonuçlanan savaş sona erdi. Sulh ve sessizlik devri başlamak üzeredir. Şimdi girmeye mecbur olduğumuz çalışma hayatının eşiğinde acaba ne düşünüyorsunuz? Yarının hiç olmazsa size biraz gülümseyen bir çehre göstermesi, hayatınızın kısmi bir sakinlik ve rahat içinde geçmesi için ne yapmak ve nasıl çalışmak istiyorsunuz? Geliniz sizinle biraz sohbet edelim: hiç şüphe yok ki hepiniz kuvvetli veya güçsüz, zengin veya fakirsiniz. Her şeye rağmen kalpleriniz heyecan ve ateş ile dolu olduğu halde bizden fazla ümit ve güvenle geleceğe bakıyorsunuz. Eğer zengin iseniz size pek çok şey söylemeye gerek görmüyorum. Çünkü servetin kanatları altında sizi kolayca balayı saadeti mesut eder. Yalnız diyeceğim ki servetinizin sadece nefsinize ve nefsinizin de yalnız size ait olmadığını düşünerek düşüncenizi, vaktinizi, servetinizi hem kendinizin ve hem de memleketinize ve insaniyete hizmetkâr olacak bir biçimde kullanmalısınız. Biliniz ki siz, herkesten, her sınıftan ziyade çalışmaya, mülk ve millete her insandan ziyade faydalı olmaya mecbursunuz.

Tahsil ve terbiyenize arzularınıza ve çalışmalarınıza dikkat ediniz, her kişisel düşüncenize vatanî ve milli hislerde refakat etsin, emin olunuz ki o zaman kişisel zevklerinizden daha fazla bir lezzet duyacaksınız. Eğer fakir iseniz; o zaman mesele büsbütün önem kazanır. Etrafınızda engeller ve zorluklardan ziyade, fırsat ve kolaylık azdır. Bunun için hâl ve mevkiinizi ıslah ve ilerleme ettirecek hiçbir fırsatı kaçırmamanız icap eder. Tahsil ve terbiyenin sağladığı menfaati etraflıca düşündünüz mü? Eğer bunu derin düşünmediniz ise bu konuda bir vâkıfa sizi davet ediyorum. Bilinen büyük bir kudret olduğu ve her ilimin âlimine büyük bir iktidar sağladığı muhakkaktır. Hayat mesaisine başlamak için en iyi sermaye insanın iyi bir tahsil ve terbiyeye malik olmasıdır. Bu daima sahibini her zaman emrine amade eder. Ne çalınabiliyor, ne de mahv olur, servet ve sermayelerin devam ve mevcudiyetine helal veren her zarar ve hasardan korunur. Bu konu

iyi bir tahsil ticaretinin değeri pek büyüktür. Bundan şüphe etmek zamanımızın hayat ve olaylarının bilinmediğine, öneminin anlaşılmadığına daha doğru bir tabirle cehalete delalet eder. Bazı ebeveynler çocuklarının geleceğini düşünürlerken bir okul seçimi hassasiyetinde tereddüt eder ve okuldan çıkınca bir mevki sahibi olabilmesi için çocuğunun hangi okula gönderilmesi gerektiğini düşünemezler.[67]Ben bunlara diyeceğim ki çocuklarınızın geleceğini düşünüyorsanız bir ticaret tahsili sağlamaya çalışın.

Gençler! Hazırsanız her türlü ihtimallere karşı hazırlıklı olursunuz. Olaylar ve fırsatlar pek çabuk geçer ve sizi beklemezler. Ticaret dünyasında, henüz Avrupa'ya nazaran pek sönük ve sınırlı olan piyasamızda o kadar çok insana ihtiyaç var ki ve gelecekte bu ihtiyaç o kadar artacak ki buna yetenekli değilseniz tatmin etmeye yeterli gelemeyeceksiniz. İyi muhasebeciler, satış memurları, kâtipler, mübeyyizler daima iyi ücretli hizmetkârlar bulunacaktır. Bu konuda bunların iktidarları istikamet ve kanaat, terbiye ve itaatle birleşirse her zaman ve her yerde kendileri memnuniyetle kabul edilirler. Avrupa'da olan binlerce gençlerin bazen iş bulamadıkları gerçekçeler vardır. Fakat bunlar basit bir el işinde başka bir şey yapmayı bilmedikleri için işsiz kalıyorlar. İktidar, zekâ, bilgi, tecrübe ve istikamet her tarafta takdir görülür ve mükâfatlandırılır.[68]

Yarın siz iş dünyasına atılacaksınız. Hayatın doğasında olduğu gibi burada da mücadele ve kanunlardan istifa etmek geçerlidir. Tahsis bizde daha kuvvet ve şiddetle geçerli olacaktır. Fakat siz bir dakika tereddüt etmeyiniz, onlar gibi çalışınız, rakiplerinize karşı galip geliniz. Arzu dünyasında zayıflar, rekabet ve mücadeleden korkanlar ezilir, kuvvetliler, zekiler, cüretkârlar saadet ve servete sahip olurlar. Muvaffakiyete hazırlıksız yakalanacağınıza ihtimal vermeyiniz. Aceleye meydan verirseniz, hazırlıksız girerseniz hezimete ve belalar sizi bulacaktır, bu muhakkaktır.

İyi bir ticaret tahsilinizi sağlamanız sizin için, halinizin vaktinizin müsait olmadığını mı söyleyeceksiniz? Ben size diyeceğim ki zamanında bize bunu için her türlü araç ve kolaylık mevcuttur. Hiçbir zeki genç için hatta genç bir hanım için bile iyi bir ticaret tahsili sağlayamamak imkânsız değildir. Şehrimizde tahsis edilecek gece ve gündüz

[67] **Mecmua**, S.1, s.3.
[68] **Mecmua**, S.1, s.4.

birçok ticaret mektepleri ve dersleri vardır. Bunlara herkes, her iş sahibi hayat mesaisine geçmede, gelmeden de devam edebilirler. Avrupa'dan bizim yerimizdekiler bu gibi okullardan faydalanabilirler. Cihan medeniyetinin en seçkin ve meşhur kişiler içinde birçok insan vardır ki vaktiyle sizden daha fakirdiler. Sefalet ve mahrumiyet açlık pek çok zaman onlara aileleriyle birlikte acı bir hayat geçirmişlerdir. Fakat sonra bunların hepsi unutulmuş, iyi hizmetlerle sefaleti saadetle değişmiştir.

İyi bir ticari tahsil size birçok fayda sağlar. Bilgileriniz arttıkça, zekâ ve yeteneğinizde incelir, çevreniz genişler, kudret sahibi, zeki, geleceğinden emin, hürmete hak eden bir kişi olursunuz. Tahsiliniz, çevre, servet ve şöhretiniz, saadetinizin temeli olur. Saadetiniz kişiliğiniz namuslu çalışmalarla kazanılmış servet, dini görevleri ve insanlığınızın bir kısmının yapılması servet, memleketimiz memur, hükümetimizin bütçesi mütevazı ve kuvvetli, milletimiz mesut olur ve bize medeni aile anlamında bir yer ayrılır. Memleketimizin ve gençliğin geleceği tahsil ve terbiyede, özellikle elde etme kabiliyetini arttıran ticari tahsili görmeye çalışınız![69]

[69] **Mecmua**, S.1, s.5.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASINDA MESLEKİ EĞİTİM-ÖĞRETİM DERSLERİ VE DERS NOTLARI

Çırak Mektepleri Mecmuası iktisadi konulara ve meselelere dair yazıların yayınlandığı bir dergidir. Mecmuanın ilk sayısından itibaren okuyucuyu bilgilendirme amaçlı makale tarzında yazıların yanında çırak mekteplerindeki öğrencilerin eğitimlerini önceleyen ders notlarına da yer verilmiştir. Bu konuların yanı sıra mecmuada hem mecmuanın kendi iç nizamına hem de çırak mektepleri hakkında bilgilere ve duyurulara da yer verilmektedir. Aşağıda, mecmuanın muhtelif sayfalarında yer alan yazılar/makaleler ve ders notlarına, yine derginin kendi sıralamasına ve düzenine sadık kalmaya çalışarak yer verilecektir. Eski Türkçemizin ağdalı dilini güncel Türkçeye mümkün olduğunca çevirmeye ve bunu yaparken metin içindeki hususlara dair yorumlara da girişilecektir. Bazı başlıklar ise aynen mecmuada olduğu şekilde kullanılmaya devam edilecektir. Bazı kısımlar işlenen konulara göre çok fazla aykırılık gösterirse bunlar başka bir bölümde veya giriş kısmında yeniden tasarımlayarak kullanılacaktır.

2.1. İKTİSAT VE TİCARET DERS NOTLARI

2.1.1.İktisadın Tarifi ve Önemi

"İnsanların yaşamak için bir arada bulunmaya ve birbirleriyle bir takım bilgileri yürütmesine mecburdur. İnsani bilgilerin, servete ve kazanca ait kısımlarının ne gibi esas ve ilkeler altında hareket ettiği bahsedilen iktisat ilmi en büyük bir devlet adamından idaresini düzenlemek isteyen herhangi bir kimseye ya da herkese faydalı olan bir ilimdir. Özellikle tüccar, sanatkâr olanlar, ticaret ve sanat hayatında yaşayanlar için bu ilmi öğrenmenin yolu vardır. Çünkü ticaret ve sanatın oluşu ancak iktisat ilminin göstereceği kurallar uygun hareketle uygundur."

2.1.2.Ticaretin Tanımı ve Tarihçesi

Ticaretin Tarihi: Ticaret medeniyet ile birlikte doğmuştur. İlk başlarda ve ilkel zamanlarda yaşayan insanlar yabani meyve ve hayvanlardan oluşan gıdaları hayvan derilerinden olan elbiseleri kendileri tedarik ettikleri için, ihtiyaçları bakımından başkasına başvurmayı gerekli görmezlerdi. İnsanların daha iyi yiyecek, düzenli elbise ve yer tedariki isteğine düşmeleri, hemcinslerine başvurmayı kendilerine zorunlu görmüşlerdir. İhtiyaçların artması bir kişinin tek başına bütün ihtiyaçlarını karşılamasını ve tedarik imkânını da yok etmiştir. İlk olarak, el koyma yolunda ilerlenmiş fakat rekabet eden kuvvetler karşılanınca, belirli bir değer belirlenip, uyum içinde karşılıklı değişimler yoluyla ihtiyaçların karşılanmasına başlanmıştır.

Medeni bir insanın, bir sabah kahvaltısı çeşitli mesleğe bağlı binlerce insanın emeğidir. Ekmek, kahve, şeker, tereyağından oluşan basit bir yemek önümüze gelinceye kadar binlerce elden geçmiş ve insanlığın yüzlerce icadının aracılığından faydalanılmıştır. Bununla beraber, bütün milletlerce ilk çağlarda birbirine aracılık etmede ticaret Fenike, Kartaca dışında olan toplumlarca reddedilmiş bir meslek kabul edilmiştir. Romalılar, senato üyeleri, devlet başkanları, askerler ve sözcülere bunu layık görmezler onları ise terk ederlerdi. Ticaret Roma değerler sisteminde üstün bir yere sahip olamayıp aşağı sosyal sınıflara, yabancılara ve kölelere bırakılmıştı. Ancak Roma hukuk sistemi özel teşebbüse önemli ölçüde serbestlik tanımakta ve ticarî faaliyetleri cezalandırmamaktaydı. O zamana baktığımızda, bu zihniyet gayet doğrudur. Çünkü kahramanlığın, yakıp yıkmanın, el koymanın ve rakip olmanın hoş görüldüğü, bir insanın en büyük meziyetinin beden gücü ve cesaretinde olması, geçmiş zamanlarda barış yoluyla ve sakinliğini koruyanlar, mesleklerinde beğenilmiş olmazlardı. Çünkü bu halde, kahramanlığın kıymeti kalmazdı. Nasıl ki, Fenike ve Kartarca toplumunda ticaret, aşırı yükselme gösterdiği halde, askerlik çoğunlukla terk edilmiş toplumlardan ücret karşısında tedarik edilmiş kişilere aittir.

Zamanın en büyük tacir ve sanatkâr milletleri olan İngilizler ve Amerikalılar da aynı haldedirler. Fenikeliler gibi medeniyetin gelişme ve yayılmasına en çok çalışanlar ve ücretli askerleriyle hemen hemen bütün dünyayı bunlar istila etmişlerdir.

Kısacası ticaret, medenilik ve serveti, elverişli ve sakinliği gerektiren medeniyet ile beraber doğmuş ve onunla birlikte yaşamakta olan bir meslektir. Ticaretin tarihi medeniyetin tarihi demektir.

Ticaretin tanımına gelince: Ticaret gereksinimi insanlığın seçtiği tek çare olan mübadeleden ibarettir. Bunun için de ticaret mübadeledir, mübadele sanattır, üretici ile tüketici arasında aracılık etmektedir. Para çok olan yerden, az olan yere götürüp çok olduğu zamanlarda saklayıp, az olduğu zamanlarda satmak üzere malları ortaklık etmektedir. Parayı getirtme ve saklama ile tüketicilere sunmaktadır. Üretici ve tüketici arasında mübadeleye aracı olmaktadır tasvir edilmektedir. Fakat mübadele, her zaman ticari olamayacağı için tüketici ile üretici arasında mübadeleye aracılık etmek tanımı uygundur.[70]

2.1.3. Muhtelif Zanaat ve Sanayiler Arasında Ticari İlişkiler

Hayat, hareket ve faaliyet olduğuna göre yaşamak çalışmaktan ibarettir. İhtiyaç, hareket ve faaliyetin sebebi olur. Elbette ki ihtiyacı türlü türlü ve çeşitli olan insanlar ona göre fazla çalışırlar, bazen zevk ve merak için veya diğer bir sebeple bazen de ihtiyacının temini almasına yarayan maddeler ve eşya üretimi amacıyla sırf çalışırlar. Bu amaçla, para kazanmak fikriyle sarf edilen emeğe sanat derler.

İhtiyaç gibi çalışma ve sanayide çeşitlidir. Fakat bunları sonuçlarına ve şekillerine göre birkaç zümrede toplamak mümkündür.[71]

İnsanların ihtiyacına yarayan maddeleri şekil ve iç yüzünü belirtmeksizin miktarını arttırmaksızın tabiatta olduğu gibi ve mevcut miktarda üretim için sarf edilen çalışmaya yani taş ocaklılığı, madencilik, avcılık ve bağcılık sanatlarına ihraç sanatları denir. Miktarını arttırmak ve türünü ıslah etmek biçimiyle topraktan yararlanarak maddeleri üretimine yani çiftçilik, meyvecilik, kozacılık, hayvan beslemek gibi sanatlara ziraat sanatı denir. Bu iki sanayinin üretim ettiği ham madde tabdîl-i şekil

[70] **Mecmua**, S.1, s.29.
[71] **Mecmua**, S.3, s.84.

ettirerek daha faydalı bir hale girmeye, doğramacılık, demircilik, kunduracılık terzilik gibi sanayiye maliye sanayisi denir. İnsanları, genel olarak eşya ve hayvanları bir taraftan diğer tarafa nakil etmekle insanoğlunun alınmayı ihtiyacının hızlandırma ve silahlandırmaya çalışmaya, kara yolu araba, demir yolu tren, deniz yolu vapur sanayisine nakliye sanayisi denmektedir. Üretime nakil edilen maddeleri üreticilerinden alıp tüketicilere isteklerine ve ihtiyaçlarına göre dağıtım ve pay etmeye ve aralarında mübadeleye aracı olmaya, ticaret, bankacılık, komisyonculuk gibi tanımlar denmektedir. Sanayiye sanayiden ticarete ödeme sermayeyi maddiyattan ziyade ilim ve bilgiye ve emeğe muhtaç olan maddeler üretimden ziyade üreticilerin işlerini kolaylaştırmaya yarayan çalışmaya, davaya vekillik, memurluk, avukatlık gibi sanayiye serbest sanayi denir.

Büyük kişilerin şahsi ve ailevi işlerinde çalışmaya uşaklık, aşçılık, seyislik gibi işlere özel hizmetli ve yardımcı denilir. Çalışmaların bütünü beşer şu zümrelerde yani yedi kısımdan bütün olmaktadır. Sanayi arasında ticaretin yerine gelince: Ticaret adeta sanayiyi seyreden, düzenleyen vaziyettedir. Üretici ve üretim edilen maddeler nakil ve sarf eden, üretimi ve hatta tüketimi arttıran odur. Tüccar her tarafa emirler vererek siparişler göndererek diğer sanayi sahiplerini tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarına göre çalıştırır ve onlar da mallarını satmaktan ve harcamadan endişe etmeyerek devamlı olarak çalışırlar ve üretim miktarı arttırmak isterler.[72]

Tüketiciler de kendilerine gerekli olan şeyleri bulmak ve almak için bucak bucak dolaşmaz, her şeyi tüccar sayesinde ayağında ve istediği şekil ve miktarda hazır bulur. Tüccar olmazsa çiftçi, makineci, kumaşçı; tarlasını, tezgâhını bırakıp malını satmaya uğraşmak, sanatın gereklerini inceleme ve gelişmelerini takip edecek yerde piyasalarda dolaşmak mecburiyetinde kalacaktır. Bu kendisi için sonuç olarak zarardır. Tüketiciler ise daha üzücü bir mecburiyet içinde kalacaklarıdır. Farz edelim ki mahalle bakkalından kolayca ve diledikleri kadar alabildikleri Almanya ve Avusturya'nın bilmem hangi şehrinden, kahveyi Brezilya'dan, çikolatayı İsviçre'den gidip almak

[72] **Mecmua**, S.3, s.85.

gerekecektir ki bundaki imkânsızlık düşünülürse ihtiyaçlarımızdan ne kadar feda edilmesi ve ne kadar basit ilerlememiş bir hayata razı olmamıza gerekeceği anlaşılır.

Zamanımızda her sanat az çok ticari nitelik almaktadır. Çiftçiliğin ve fabrikacılığın bugünkü ilerlemiş şekilleri ticarileşmeleri sayesinde kabul olmuştur, hatta serbest sanayiden memuriyetten gayri meslekler bile ticarileştirilmeleri sayesinde daha çok meydana çıkmıştır. Bizde ne yazık ki ticarete önem verilmediği için denilebilir ki memlekette yalnız bir meslek vardır: Hükümet memurluğudur. Memurluğun resmi olmayanına rağbet yoktur, hâlbuki diğer milletler az çok bundan uzak yaşarlar ve memurları bile muhtelif şirketlerin hisselerini satın almak biçimiyle kısmen girişme olsun ticarete ortak ederler. Bizim hukukçularımız, doktorlarımız, ziraat mühendisi, mühendislerimiz hepsi memurdur. Diğerlerinde ise belki hepsi tüccardır, çünkü kendi başlarına bir kurumu idare ederler. Kâr ve zararı kendilerine ait olur. Bizimkiler ise teşebbüsten, ticaret kurumundan uzakta ve iktisadi olaylardan bil haber yaşarlar. Bunun için hepimiz devamlı olarak kazanılmışı yemek yoksul için krediyi halktan toplanan hazine parasıyla midemizi doldurmak ile meşgulüz. Bu sebepten ne göndereni cebinde para ne de memlekette memuriyet vardır. Yüksek ticaret yapısı hem gönderene hem de milletlere saadet ve servet getiren ve sanayi seyreden sahibine kendi çalışmalarından fazla fayda veren bir sanattır.[73]

2.2. TİCARET SANATI HAKKINDA BİLGİLENDİRME

2.2.1.Ticaretgâhın İdaresi

Ticaret konusunda bilgilendirmelerde ve iç dış idarenin çalışanlar için ne gibi kuralların olduğunu, vazifelendirilmelerde, tedarik konusundaki müşteri memnuniyeti hakkında ele alınan bu demeci bizlere aktaran İsmail Asaf Bey tarafından yazılmıştır.

Kurulmuş bir ticaret kurumunun herhangi bir şekilde idaresi ayrılma derecesi ile alakadardır. Bir tüccar idari çalışmalarını ne gibi konularda itina etmelidir? Adı geçen konularda iç ve dış olmak üzere iki kısma ayırmak gerekir. İç idare: Bir

[73] **Mecmua**, S.3, s.86.

ticarethanenin her ne davranış yapmayla meşgul olursa olsun çeşidinin iyi biçimde belirlenmesi, temizliği, mağaza sahipleriyle müstahdemini, böylece müstahdemini iyi bilmek biri beynindeki birlikte ilişiklilerin iyi sağlanması, istihdam edilen memuriyetinin çalışkan ve namus sahibi kişilerden meydana gelmiş olması. Çeşitlilik konusunun tedarik edilmemesi ortaya çıkacak zarar alma ve ödeme amacıyla ticarethaneyi ziyaret eden müşterinin kaçmasını gerektirmekle kalmayarak belki o mağazaya bir daha gelmemesini sonuçlandırmaktadır. Çünkü birkaç defa aradığı bir şeyin bulunmaması kendisine kötü bir etki kalabilir. Bunun da sebep olacağı zararlar az değildir. Çeşidi en çok mevcut bir ticarethanenin büyük olsa da bir ticarethaneden daha küçük olsun üstün olamaz daha çok kâr sağladığını, ticaret dilinde yabancı bir kelime ile "cirosunu" artırdığını, tezgâhtaki ticaret tecrübemle anladım.[74]

Temizlik konusu: Temiz olan her şey herkesi kendisine doğru çekeceği şüphesiz değil midir? Bir ticarethanenin içi, dışında kibarlığına dikkat etmek, malının iyi korunmasına özen göstermek hem sağlığa hem maddi ve hem de manevi kâr elde ettiği gibi bunun aksi bir durum mevcut olursa bir mahalleden hiçbir kimsenin rağbet göstermeyeceği kesindir. Ortaklar ile müstahdemin beynindeki ilişki: Bu konuda Avrupa ticarethanelerinde pek ince kayıt ve şarta bağlanmalar vardır. Bir mağaza sahibi emrinde çalışmaya istihdam ettiği memurların iyi davranışlarda bulunmak, isteklerini sağlamak, sanat üzerindeki maharet kazanmalarını artırmak ve kendisine bir ticarethane sahibi olma seviyesine getirmek ve bu konunun bile sağlanması için sırf çalışmak göreviyle vazifelidir. Hatta bu zorunluluk kanuni bir şekildedir. Böylece bir memurda pay edildiği işin iyi bir biçimde yerine getirmesini bir görevi vicdanıyla edepli ve elinden gelen en fazla faaliyetle çalışır. Gerek malların gerek müşterilerin iyi bir biçimde idaresini sözün kısası mağazanın müstahdem bulunduğu ticarethanenin her ne biçimle olursa olsun fayda sağlamak zorunluluğu ile vazifelidir.

Keyfine göre maaşla bir tüccar müstahdeminden biri, mağazasından dışarıya atamadığı ve uzaklaştıramadığı gibi her istediği bir zamanda memurlardan hiçbirisi müstahdem bulunduğu mağazayı terk edemez ancak mahkeme huzurunda birinin

[74] **Mecmua**, S.4, s.98.

hakkı belli olmak biçimiyle çıkış ve atılma davranışı uygulanabilir. Çünkü bir mağazaya herhangi bir memurun dâhilinde kontratlar olduğu zaman, sözleşme senedi düzenleme olunur. Bunlardan bir nüshası mağaza sahibinde ikinci nüshası da memurda bulunur. İşte bu sözleşme senetleri memurun ne kadar müddet mağazada hizmet vazifesiyle görevlendirilmiş olduğu ne miktar maaş alacağı, efendisi tarafından ne biçimle ve ne kadar müddet sonra maaşının arıtılacağı, görevinin nelerden ibaret olduğu açık bir şekilde yazılır. Bunların aksine vaktinden önce mağazayı terk etmek veya söz verilen maaşın bir kısmını kesmek hiçbir kimsenin gücünün elinde değildir. İşte bu kontratların müddetinin sona ermesinde eğer birbirinden memnun iseler yeniden sözleşme yapmak biçimiyle mağazada görevlerine devam edebilirler.

Bir mağazanın bırakıldığında "bon servis"[75] tabir edilen bir iyi hâl kâğıdı kaleme alınır ve mağaza sahibi tarafından onaylandıktan sonra memurun eline verilir. Diğer bir mağazaya girdiği sıra "bon servis" gösteremeyen memurlar ticarethane sahibi tarafından kabul edilmezler.[76] Hareketlerinde şüpheye düşüren hiçbir hali görülmeyen her memura bulunduğu mağaza sahibi "bon servisini" vermeyle yükümlüdür. Hâlbuki memleketimizde bu düzenlenmeye hiç de önem verilmiyor. Sonuçta yukarıda sunduğum biçimde idareyi davranışlarında uygulanmaması yüzünden ticarethanemizdeki düzensizlik devam ediyor. İşte bütün bunlar idari meseleler olup tedarik edilmesi halinde öyle sanıyorum ki faydaları açık haldedir.

Dış idare: Dış idarede uygulanacak en büyük etki o ticarethanenin isminin yalnız bulunduğu memlekette değil her tarafta işitilmesini, tanınmasını sağlamaktır. Bunu da elde edecek tek araç "ilan"dır. Biz de ilan gelmesinin çevreye faaliyette hiçbir yer olmamakla beraber bu gibi hadiselerin şarlatanlıktan başka hiçbir şey olmadığını da söylemekten çekinmeyen kimselerimiz bile mevcuttur. Hâlbuki ne yanlış fikir ne garip düşünce! ... Amerika'nın, İngiltere'nin, Almanya ve Fransa'nın dünyanın en gelişmiş ülkelerinin ilerleyen ticaretleriyle en çok alakadar olan bir yön varsa o da ilandır, ilanlardır. Eğer bunun faydaları beğenilmemiş olsaydı bu uğurda milyonlar,

[75] Bir kimseye, çalıştığı işyerinden ayrılırken verilen ve çalıştığı süre içinde görevini iyi yaptığını belirten belge.
[76] **Mecmua**, S.4, s.100.

sarf eden ticarethaneler bu konuya önem atfetmezlerdi. En küçük bir noktaya isimlerini asmak, en görünmez bir mahallede varlığını tanıştıracak ilanların bin türlü şekillerini düzenleniş biçimi ve saptayarak şaşılacak fedakârlıklar ortaya koyarak her türlü aracıyla müracaat ediyorlar. Fakat sarf ettikleri tutarın kat kat fazlasını kazanıyorlar. Bu konuda fazla açıklamaya girişmemenin ilan dersi yol açacağı dolayısıyla konudan çıkacağından fikir yürütüyorum.

İkinci olarak malların getirileceği mümkün mertebe mağazasına ucuz ithal ederek ucuz satmak ve şu iktisadi rekabet piyasasında kendisine en çok müşteri kendine doğru çekmektir. Bir şeye sahip olan kimse hesaplı olarak getirmek için aracıları çok sayıda müracaat gereği hissedilir. Aracılar nakliyeden, gümrük vergisinden, ambalaj işlemleri ve taşınmasına kadar hızdan ve ticarethanenin mallarının tezgâha gelmeden önce kazanacağı birçok kârlar mevcut olup bu da sahip olan kişiye ucuz olarak mağazaya dâhil olmasıyla sonuçlanır. Tabi ki de ne kadar ucuz alınırsa o derecede ucuz satılabileceğinden sonuç daha çok mal satılmış ve daha çok ciro edilmiş olur. Şurası da dikkate değer ki: bir fabrika ile en çok iş yapan bir ev aynı malı diğer bir ticarethanenin alacağı fiyattan çok defa daha ucuz olarak tedarik eder. İşte bu yüzden bile kazancı artmış olur. Sözün kısası ticaret işlemlerle ile meşgul olarak iktisâdi hayatı ilerlemek için yukarda olduğu gibi sunduğum şartlarına da önemle göz atılması ve uygulanmasında gerekli bulunması zorunludur.[77]

2.2.1. Ticari Yazışmalar ve Yararları

Ticari hayatta tüccar arasında düzenlenmiş ve karşılıklı alıp-verilen mektup, kart, telgraf gibi kâğıtlara kısaca "Muharrerât-ı Ticâriye" denilmektedir. Ticari yazışmaların tanımı ve yararları:

Her işletmelerde olduğu gibi ticarette, ticari yazışmalarda önemli bir rolü vardır, tüccar ve habercileri arasında bir ulaşım hattı meydana getirilir. Bunlar arasında zararlı anlaşmazlıkların peydâ olmasına engel olular, çoğunlukla bilgiler ticaret yoluyla başlayıp iyi bir biçimle tamamlamak ve bitirilmesine sevk eden, kargaşaya yer

[77] **Mecmua**, S.4, s.101.

kalmayacak biçimde bir bilginin kesin doğru olduğunu belirleyen de budur. Her tüccar mektubu satın alma veya satışı bir işin hizmete uygunluğu, ödeme veya tahsilâtı veya taahhüt suçlarının kabul ve onayını gösterir. Bunların dışında ticari yazışmalar muhasebeye esas teşkil etmektedir. İki tüccar aralarında anlaşmazlık oluşması durumunda bu tür yazışmalar birer delil ve hüküm vermede esas teşkil eder. Bu sebeple ticaretçe bilginin esası sözlü olarak veya telefonla verilen emirlerin ve yapılan işlemlerin yazıyla tespiti ve gerçekleşmiş birçok işlemlerin kayıt altına alınmasıdır.

Her kurumun ticarette ticari yazışmaları önemli bir rol oynar, tacir ve muhabirleri arasında bir hat vasıl teşkil eder. Ve bunlar birlikte zararlı uyuşmazlıklara engel olur, çoğunlukla bilgilerin ticaret yoluyla başlayıp en iyi biçimde bütünleme ve bitirilmesine neden olan, tartışmaya mahal kalmayacak biçimde bir ilişkinin kurallarına göre belirlenmesidir. Her tüccar mektubu satın alma veya satışı bir işin veya hizmetin üstlenmesi, bir ödeme tahsilâtı veya önceden işlenmiş ödemenin kabul ve onaylanmasını yapar. Bundan başka yazılı ticarette muhasebeye esas teşkil etmektedir. İki tacir beyninde ihtilâf olayında yazışmalara dayanan hüküm ve delillerdir.[78]

2.2.3.Ticari Malların Tasnifi

Ticari mallar; tüccarın alıp sattığı çeşitli nakil ve mübadele olan cisimlerdir. Ticari mallar, çeşitli biçimlerle sınıflandırılıp, incelenmesi gerekir:

1. Ürünler doğaldır doğadan elde edilen maden, bitkiler ve hayvansal ürünlerdir. (demir, buğday, beygir, yün, süt)
2. Sanayi sektöründeki bilgilere göre, işleri insani güç ile şekil verilmiş doğal ürünlerden ibarettir. (kumaş, alet ve edevat, makine)
3. Değerli paralar, ticari senetler, tahviller, hisseler, hisse senetleri gibi şeylerdir. Diğer bir sınıflandırma biçimi de:
   - Ham madde (yün, pamuk)
   - Ara mal (iplik)

[78] **Mecmua**, S.1, s.31.

- İthal edilmiş mallar (yün kumaş, makine) biçimindedir.[79]

Bilimsel malların sınıflandırılması ise; maden, kimyasal maddeler, inşaat malzemeleri, gıda maddeleri, dokuma malzemeleri, boya koku maddeleri vs. gibidir. Malları birde ticaretteki satışına göre bakkaliye, tuhafiye, tahıl, bakliyat, kuruyemiş, kırtasiye, zücaciye, hırdavat gibi kısımlara ayırmak mümkündür. Çırak mektepleri programı da bu sınıflandırmaya göre düzenlendiğinden sırasıyla söz konusu maddeleri inceleme ve araştırma yapacağız.[80]

2.2.4. Ticarette Alışveriş

Mecmua "hadisat-ı ticariye" adlı başlığın ikinci alt başlığı "ticaret sanatı" üzerinedir. Burada ilk söz olarak "*Mübâye'ât-ı ticariye*" yani ticari alış-veriş konusu işlenmektedir. Burada umumi bir uyarı olarak piyasada bilinen "mal alınırken kazanılır" şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir; Serbest piyasalarda ticari faaliyetler icra edilirken ortaya çıkan rekabetten dolayı fiyatların oluşumunu satıcıların değil, müşterilerin yani talebin belirleyeceği; müşterinin en iyi şartlarda ve uygun fiyattan mal satılan yeri tercih ederek oraya yöneleceği ifade edilmektedir. Bu yüzden hesabını iyi yapan ve emtiayı kendine en ucuza mal edebilen tüccarın mal satışında da daha uygun fiyatla satış yapabilme ve rakipleriyle rekabet şansını elde edeceği söylenmektedir. Bu sebeple de tüccarın ticari başarısında satışını yapacağı emtiayı satın alırken dikkatli olmasının en temel prensip olacağı zikredilmiştir. Şöyle denilmektedir: "Türkçede bir zarb-ı mesel vardır: Mal alırken kazanılır. Bu gayet doğru bir sözdür".

Yazının devamında *"... Şu hâlde mübâye'âtımızda ne gibi noktalara dikkat etmemiz îcâb eder?* " denilerek; tacirlerin mal alım-satımı esnasında dikkat etmeleri gereken hususlar birer birer izah edilmektedir: Esas olarak ticarette araya komisyoncuların girdiği "bi'l-vâsıta" (aracılı) işlemler ile alıcının doğrudan satıcıdan mal aldığı "bilâ-vâsıta" yani aracısız alış-verişin hüküm sürdüğü belirtilmekte;

[79] **Mecmua**, S.1, s.31.
[80] **Mecmua**, S.1, s.31.

memleketimizin Avrupa ile cereyân eden ticâri münasebetlerinde küçük tâcirlerin dâimâ komisyonculara mürâcaat ettikleri belirtilmektedir. Neden böyle olduğu ise şöyle izah edilmiştir:

> "…çünkü mübâye'a edecekleri emti'a fazla miktarda olmadığı üçün bunu doğrudan tüccâr veyâ fabrikatör göndermez. Birde mâl i'tibârla alınmak istenilirse komisyoncuya mürâce'at lâzım gelir. Buradaki küçük bir tacire çok def'a Avrupalı satıcı kredi yapmaz. Çünki onu tanımakta ve alacağının tahsîlinde güçlük vardır. Hâlbûki komisyoncuya i'tibâr eder."[81]

Buna göre iki çeşit komisyoncu vardır. Bunlardan bir kısmı alışverişte aracılık ederken komisyon ücreti olarak sadece bir miktar yüzdelik almak suretiyle malı sahibine teslim ederken, bir diğer komisyoncu ise mal fiyatına kendisi de bir miktar zam yapabilmekte, malın cinsine hile karıştırmakta veya komisyon ücretine ek başka faturalar düzenleyerek alıcıyı kandırma yolunu tercih etmektedir[82]. Böyle bir duruma düşme tehlikesine karşılık mal satışı yapan tüccar veya fabrikatörlerin "umûmî reprezantanlarına müracaatın çok hayırlı ve faydalı olacağı; bunu yaparken seçilen kişinin kendisi dışındaki başka başka vekillere iş vermeyen ve bizzat kendisi bu işi yapanların tercih edilmesinin daha doğru bir davranış olacağı söylenmektedir. Devamla şu şekilde konu açılmaktadır:

> "…Çünki her büyük mü'essesenin Türkiye'de bir vekîl-i umûmiyesi olduğu gibi muhtelif yerlerde dahî ikinci derece vekîl ve komisyoncuları vardır. Vekîl-i umûmî Türkiye ile yapılan her işden bir komisyon aldığı gibi diğer vekîllerde yapdıkları işlerden mu'aynen yüzdeler alırlar. Müştereksinden komisyon almayıb bâyi'in verdiği ma'âş veyâ komisyonla iş gören vekîllerde vardır.
>
> Malı doğruca tâcirden alırsak o zamân toptancıdan ve mümkün ise ilkin müstahsilden mübâye'a etmeliyiz. Yarı toptancı veyâ büyük parâkendecilere mürâca'atımızda onlara da bir mikdâr kâr bırakmak lâzımdır. Tahsîs-i mâl

[81] **Mecmua**, S.1, s.8.
[82] **Mecmua**, S.1, s.9.

hariciden geliyorsa buraya gelinceye kadar birçok ellerden geçmesi de me'mûldur. Müstahsil ile aramıza çok mütevasıt girmemelidir."[83]

Yazının son kısmında bu açıklama ve bilgiler dışında başka konulara da sonraki sayılarda devam edileceği söylenmektedir. Bu konuların içeriği ise şu şekilde izah edilmiştir:

"Bundan sonra mâlın intihâbı, mikdâr ve fi'atının ta'yîni, mahal ve vakit-i teslîm, vasâ'it-i nakliye, ambalajın şekli, beledî sûret ve vakit te'diyesi gelir ki bunların her biri birer mühim meseledir. Bu husûsâtı diğer makalemizde tedkîk edeceğiz."[84]

2.2.4.1. Ticarette Satın Alma

Mal alırken kazanılır!

Mal siparişine ve peşin satın almaların şartlarının geciktirilmesi doğrulama ve tespitine gerek yoksa da malın teslimi veya bedelinin ödemesi başka zamana bırakılan satın almalar ve siparişin mektuplarla etraflıca belirlenmesi gerekmektedir. Malın cinsinin belirlenmesi ve seçme tarzları, her türlü ticari malların farklı cinsleri vardır. Bir fabrikanın ve bir memleketin malları diğerlerine benzemez. Bazıları daha düzenli olduğu için biraz pahalı bazıları da Alman ve Avusturya malları gibi, daha az dayanıklı fakat ucuz ve gösterişli bir kısmı da sade ve zarif olurlar. Mesela İngiliz mallarıdır. Malı satacağımız yerin ve oradaki halkın zevk ve talebine göre malların özelliklerini belirlememiz gerekmektedir. Yalnız kendi zevk ve seçimlerimize göre hareket edemez. Malda en çok aranacak vasıf müşterilerin arzusuna uygun daha doğrusu memleketi anlamaya uygun olmasıdır.

Bu yönün belirlenmesinden sonra bu kısım maldan hangi cinsini alacaksak bunun markasını, numarasını, şekil ve rengini, boyutunu ve diğer özelliklerini iyice göstermeli ve bu konuda kullanılan ifadeleri kullanmalıyız. Malların miktarı bile türüne göre çeşitli şekillerde hesap edilir; adet, metre, top, paket, sandık, arz ve

[83] **Mecmua**, S.1, s.9.
[84] **Mecmua**, S.1, s.9.

uzunluk, kalınlık, santimetre şekillerinde denk gelen tel vs.dir. Fiyatlandırma ise malın fiyatı satıldığı memleketin kullanıldığı para ile (Frank, Mark, Kurun, Kuruş gibi) belirlenme olmaktadır. Yalnız burada dikkat edilecek taraf biz mal bedelini ecnebi sikkeleri ile etmeyip piyasaya göre Osmanlı parasıyla ödeme yapamadığımızdan satıcının değil bizim bulunduğumuz piyasa fiyatının temel olmasını kabul etmeliyiz. Çünkü bunu yakından görür, bilir ve en müsait şartlarla hesabımızı kapatırız.[85]

Malların yer ve zaman teslimi, malların fiyatının belirlenmesi yapılırken malın yer tesliminin bilinmesi gereklidir. Malın daima bizim bulunduğumuz yerde teslimi şartına bağlı olması müşteri için faydalı olur, çünkü bu halde müşterinin bulunduğu yer kadar malların nakil masrafı ve sorumluluğu ait olur. Zaman teslimine de çok dikkat etmelidir. Satın almalar mevsime göre yapılır. Yaz, sonbahar, kış, ilkbaharda satılan malların cinsinde fark vardır. Tarz ve ihtiyaç her zaman değiştiği ve piyasalarda sürekli değişme olduğu için satın alımlarımız her mevsimde ayrı ayrı yapmamız lazım gelir. Tüccar bu mevsimlerin gelişinden önce ihtiyaca ve tarza göre alacağı malın cinsini ve miktarını belirlemeli, bayramlar, partiler, sene başılar için önceden hazırlanmalıdır. Zaman teslimi öyle bir biçimde kararlaştırılmalıdır ki herhalde mevsimin girmesinden önce veya hiç olmaz ise hemen başlangıçta mal yanında bulunmalıdır.

Malların yol nakli, yol nakliyeden deniz yolu her zaman daha ucuzdur. Demiryolu pahalı olur. Fakat deniz yolu nakliyatı çoğunlukla biraz daha uzun sürer. Denizlerde birçok şirketlerin kişilerin vapurları işlediği için bunların en müsait şartlarla muntazam iş göreni hangisi ise seçim olunmalıdır. Bunun gibi demiryolu ulaştırma işleri dahi çeşitli yollarla hareket eder bunlardan hangisin yolu daha kısa ve uygun ise malları o yoldan nakil ettirmelidir. Arada nakliye komisyoncusuna başvurmak mecburiyeti olduğu zaman daha fazla dikkatli olunmalıdır. Malın bizim yanımızda teslim, şartına bağlı ise yolu çıkar çıkamaz sigorta edilmesi gerekmektedir.[86]

[85]**Mecmua**, S.2, s.45.
[86] **Mecmua**, S.2, s.45.

Ambalaj, malın ambalajı çok önemli bir meseledir. Malların cins ve şekline göre paketlenme yapılması gerekir. İyi ambalaj edilmeyen malın kırılması, bozulması, katlanması, zedelenmesi muhtemeldir. Malın mağazamıza kadar gelmesi için araba, hamal gibi araçlara başvurulacağı için bu sebepler düşünülerek atıcı ona göre talimat verilmesi gerekmektedir. Mal bedelinden sipariş etme biçimi, malın bedeli dâhil veya piyasa dışı ile belirlenen ecnebi sikke karşılığı Osmanlı parasıyla ödenir. Çekle veya telgraf havalesiyle sipariş etme hesabıyla yapılmaktadır. Almanya ve Avusturya ile yapılan çoğunlukla işlemler zaman ile ve özelikle olur. Hâlbuki İngiltere ve Fransa ile olan işlemler peşin düzenleme yapılır.

Özetle tacir müşterisini memnun etmek ve rakiplerine üstün gelmek ve işini genişletebilmek için malları kendisine ucuza mal etmeli ve bedelsiz gösterdiğimiz noktalara dikkat ederek gayet tasarruflu ve hesaplı olmalı ve fakat çevre, ödeme, mevsim, ihtiyaç göz önüne alarak dikkate almalıdır[87].

2.2.5. Ticarette Sermaye ve Maliyetler

Mecmuada ticarette malların nakil vasıtalarının değişimiyle artan maliyetlere ve sermaye ihtiyacına dair bir yazı yer almaktadır. Yazara göre, son zamanların en önemli özellikle de sanayi sektörü buluşlarından olan buharlı araçlar ile yapılan nakliyeleridir. Bunların bulunması çok sermayeye ihtiyaç doğurmuştur. O dönemlerde sanayi kuruluşlarında ve nakliyede ortaya çıkan sermaye ihtiyacı milyonlarla hatta milyarlar ile ifade edilebilmektedir. Sanayi sektörü ve nakliyede elde edilen kâr ve büyüme oranı kayıtlara geçmiş evraklarda büyüme oranı, ticari kurumlarda sadece birinin bile sermayesinin yüz milyona ulaştığı belirtilmiştir.

Sanayi sektörü, nakliyata ve ticarete gerekli olan anapara, tek başına tedarik edilemeyeceği için ekonomi için önemli kurumları üstlenmektedir. Bayındırlık Bakanlığı, dış ticaret ve maliyeye ait işler her ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de şirketler tarafından temin edilmektedir. Ekonomi kayıtlarının gerekli olduğu sermayeleri bölebilmek için, anonim şirketler aracılığı ile küçük sermaye müracaat

[87] **Mecmua**, S.2, s.46.

edilmekte ve büyük işler ancak küçük sermayelerin yardım ve katılımı ile gerçekleşmektedir. Bir ülkede ekonomi evrak kayıtları düzenli ve gelişmiş olursa, serbest sermaye bulunması da buna bağlı olur. Bu sermayeler ise tasarruf ve tasarrufa teşvik eden bankalarda muhafaza edilir. Bu durumda anlaşılmaktadır ki, bankalar iktisadın en temel taşlarından biridir. Bunların varlığı ve idaresi bulundukları ülkelerin ekonomisini yükseltmeye yeterlidir. Yerel sanayi kuruluşları ve genel ticarette bankların yardım ve destekleriyle yapılabilir. Bir diğer yandan ise, servetlerin ve toplu sermayelerin zarara uğramaması için, yıkıcı bulunan sigorta şirketleri ise genel servetin gözcüsü niteliğindedir. Maalesef ki her iki kuruluşun bugüne kadar değeri anlaşılmamış olsa da bütün Türk gençlerine bu kurumların kapıları kapalı kalmıştır.

Bu makalede anlatılmak istenen konu, ekonominin kuralları olarak nitelendirilen, banka, sigorta kurumları nakliyat kurumları, her zaman halk için özelliklede genç nüfus için iş olanağının bilinmesi gerekmektedir. Bunların da açıklamaları yapılması gerekmektedir[88].

2.2.5.1. Tasarruf

Tasarruf; anlamı boş şey ve tutumla ilgili özelliğiyle her biri diğerine pek farklı iki şey ifade etmektedir. Mustafa Nuri Bey'in ele aldığı "Tasarruf" konusu geçmişten günümüze hem iktisadi hem toplumsal bütün yaş grubunu etkileyen bir konudur. Aslında zaman ne kadar değişse de bazı konular ve olaylar değişmemektedir. Bu başlıkta onlardan biridir.

1-Elinde bulunan servetlerden en yüksekte sıralanmıştır. Bunlardan yararlanan ve bunun için ihtiyacını mümkün olduğu kadar az harcama ile sağlaması gerekmektedir. Mesela idareli bir ev kadını evini az masrafla çevirebildiği halde diğer bir ev kadını masrafını onun iki üç misli kadar masraf eder, birincisi yemek yarım okka kömür, yüz dirhem yağla pek güzel hazır edildiği halde diğeri bir okka kömür, yarım okka (1282 gram) yağ sarf eder. Bir senede bir çift ayakkabı ile idare ettiği halde diğeri üç çift ayakkabı eskitir atar. İşte bu biçimde evvelkisi kaynaklarını servetinin

[88] **Mecmua**, S.1, s.15.

sınırlı olmasına rağmen daha refah ile yaşayabildiği halde öteki, belki kaynakları daha çok olmakla beraber, yine sıkıntıyla baş edemez. [89]

Şu ufak örneklerle tarif etmek istediğimiz tasarrufun biriktirmenin milletin gelişmesi bakış açısından önemli olduğu yanlış düşülmemek üzere gerekir. Gerçekten ayrı ayrı dikkate aldığımızda öneme sahip gibi kabul edilmeyen bu tasarruflar, dergi açısından önemli bir netice meydana getirir ve milletin bolluğunu elde eder. Söz konusu edilen bu tasarruf yalnız aile hayatında değil, memleket harcamalarında da yeri yalnız etiyle yününden ve derisinden istifade edildiği ve üst tarafı atıldığı halde gelişmiş memleketlerde bunların hatta bir damla kanından bile istifade sağlama tarafına gidilmekte ve bu yüzden ne önemli servetler meydana getirilmektedir. Sokaklara attığımız paçavraların, süprüntülerle döktüğümüz kırıntıların toplanarak cinslerine göre ayırt ettikten sonra Avrupa fabrikalarında iplik haline dönüştürüp ve yeniden dokuma yapılarak mükemmel yünlü ve pamuklu akmeşe şekline dönüştürüldüğü ve bu yüzden bir sene önce attığımız eski bir elbiseyi tekrar aylarca yeni elbise olarak taşıdığımızı bilmeyen yoktur zannederim.

Konumuzu biraz daha genişleterek bu tasarrufu doğal servetlerde yayabiliyoruz. Mesela civarda elektrik gücü üretimine müsait akarsu varken buharla hareket eden fabrika yardımcı, pirinç yetişecek tarlaya mısır ekmemek gibi. Son zamanlarda bazı batı memleketlerinde uygulama yeri bulan senede iki defa saatleri değiştirme esasları genel hizmetlerde, güneş aydınlığından fazla bir müddet istifade ederek yapay aydınlıktan tasarruf fikri kabul edilmiştir.

Derginin üçüncü sayısında bir önceki sayıdan devam ettirilmekte olan iktisadi sohbetlerden birisinin yeni konusu da "tasarruf" üzerine yapılmaktadır. Aşağıdaki makale devamı üçüncü sayıdan aktarılmıştır.

Elde mevcut mallardan bir kısmının boş yere harcanmasını ihmal etmek yani diğer bir tabirle topluluğun ihtiyaçları yerine gelecek ihtiyaçları tatmin etmeyi düşünmektedir. Dilimizde "damlaya damlaya göl olur" , "ak akçe kara gün içindir"

[89] **Mecmua**, S.2, s.47.

güçlü meseleler halkı bu türlü tasarrufa sevk için söylenmiştir. Buna "kaygı devri" de denilebilir… Bu türlü tasarruf iki biçimde meydana gelir: biri tam manasıyla "para biriktirmek" yani ihtiyaçları topluluktan fazla kalan paraları aynen köyde sandıkta saklamak, diğeri ise "parasını yatırmak" yani ihtiyaçlarından fazla paralara genel servetin tespitine hizmet edecek biçimde kullanmaktır. Birinci şıkta mevcut olan hale göre tasarruf işi meydana geliyor ve bu yolla bir iktisadi fayda meydana gelirse de bu fayda uyulması eksiktir. Çünkü toplantı heyeti bu biçimde idaresi altına alınan servetlerden hiç olmazsa bir vakit ve yer için mahrum kalıyor.

İkinci şıkta ise mesela tahsilât ve hisse senetleri gibi hisselere yatırılan veya tasarruf sandıklarına verilen kârlar tasarruf, bu hisse senetlerini yayan şirket veya o tasarruf sandıkları tarafından çoğunlukla faydalı işlere ayrılır ve bu biçimde hem tasarruf sahipleri fazla fayda temin etmiş. Hem de toplantı heyeti kazanç sağlamış olur.

Hayat sigortası da bir tür tasarruf sandığı niteliğinde olduğundan bu çeşitli şirketler bile tasarrufu cesaretlendirmelere hizmet eden kuruluşlara yarar sağlar.[90] Şurasını da ilave edelim, tasarruf yalnız geniş ve gücü yerinde olanlara bırakmak doğru değildir. Çünkü herkes hatta en fakirler, zorunlu olmayan bazı şimdiki zamanda ihtiyaçları indirmesi ile ilerde ihtiyaçları için bir sermayeyi tedbirli ve ölçülü olabilir. Günde on sigara içen bir kimsenin beş sigara ile yetinmesi imkânsız değildir.

2.2.6. Ticarette Basit Hesaplama Yöntemleri

Çırak Mektepleri Mecmuası'nın birinci sayısında, öğrenciler için matematik işlemlerinde bir tüccarın ne şekilde hesap yapacağına dair bazı bilgilere de yer verilmektedir.[91] Hesap işleminin hangi usulde ve hangi sıraya göre yapılabileceği

[90] **Mecmua**, S.3, s.81.
[91] **Mecmua**, S.1, s.30.

maddeler halinde açıklanmıştır. Aşağıda bu yöntemi ve uyulacak kuralları aynen veriyoruz.

Ticari hayatta hesap yapmak önemlidir. Uzun toplama işlemi uygulaması için aşağıda verilen usuldeki gibi hareket edilebilir:

1-Sayılar sütununda farklı aksama ayırarak her birini ayrıca bir kâğıt üzerine yazıp sonra bunları toplamak.

2-Sağdan birinci haneyi toplayarak altına toplamına yazmak, sonra ikinci ve sonra üçüncü toplayıp bunları hanelerine kayıt etmek yani her defasında sağdan bir hane öteye sayı yazmak ve sonra bunların bütününü toplamak.

3-Bir hane toplanıp diğerine geçtiğinde bir yanlış ortaya çıkarsa uygulanması yeni baştan tekrar etmemek için her sütunun küsurat fazlasını yani onlar basamağına ait sayı altına yazmak.

Zihnen farklı haneli iki adedi toplamak için bunları birler ve onluğa ayırmak uygundur. Farz edelim ki 73 ile 85 kaç zihinden hesap etmek için ilk önce 73 ile 80'ni toplayıp sonra beşi eklemek veya onluğu ayrı toplayıp birler sonra ilave etmelidir.

Bundan başka yatay yazılan âdeti bile kolayca toplamak konusunda alışkanlık kazanılmalıdır. Mesela; Fransa bankasında yapılan müsabakalarda altı adet mektup ve iki adet kesirden birleşmiş otuz sayıların diklemesine yatay olarak on dakikada toplanması talep edilmektedir.

2.2.7. Ticari Muhasebenin Tanımı ve Yöntemleri

Mesleki eğitimde amaçlanan, insanların mesleki gelişimlerini sağlayabilmek ve onları mesleğin gerektirdiği niteliklere hazırlamak ve ticaret, üretim ve hizmet sektörleri için kalifiye eleman yetiştirmektir. Mesleki eğitim uygulamaları ülkeden ülkeye çeşitlilikler göstermektedir. Dolayısıyla ülkeler mesleki eğitim sistemlerinde kendi ülkelerine uygun olacak politikaları uygulamaktadırlar. Muhasebe eğitimi de

mesleki eğitim türlerinden birisidir. Muhasebe eğitiminde amaçlanan; bireye mesleğin gerektirdiği bilgilerin ve becerilerin aktarılmasıdır. Söz konusu bilgiler ve beceriler ders programları aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır.[92] Mecmuada öğrencilere muhasebe hakkında da bilgi verilmektedir. Muhasebenin tarifi ve önemi aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

Bir tüccar, ticaretinin yolunda gidişini temin için ticarethanesinin genel bilgilerini sırayla, usul ve belirli yöntemlere göre kayıt ve tespit etme mecburiyetindedir. Aynı zamanda bu kanuni bir vazifedir. Tüccar istediği zaman gerek kendi durumunu gerekse kendisi dışında olan durumlarını bilmesi için aşağıda olduğu gibi dört konuyu dikkate almak ve bunları bilmek zorunludur:

1. İş için ayrılan sermaye
2. Çeşitli işlemlerde devir olan değerlerin toplamı
3. Borç ve alacak tutarı
4. İşlemlerin kâr ve zarardan oluşan sonucu

Bunun için tüccar bütün işlemlerini bir defasına mahsus muhasebenin tayin ettiği temeller ve kurallara göre defterinin gösterdiği prensipler dâhilinde kayıt ve bunların takibini kontrolünü sağlar. Muhasebesiz bir ticarethane hükümsüz ve hesapsız hareket eden bir insan gibi çoğunlukla yaptığı işi bilmeyerek yapar. Giriştiği işlerde başarı değil daha çok tesadüf olur. Rekabet karşısında ve önemli zamanlarda şaşırır. Hatta sahibinin edebine sebep olacak bir biçimde yok olur. Böyle bir ticarethanenin genişlemesi ve ilerlemesi için dışarıya güvenilmez.

Muhasebenin tanımı: Bir ticari işletmede, maliye veya sanayinin bilgilerinin istenildiği zamanda inceleme ve netice belirleyebilecek şekilde kayıtlara ait hükümler ve gerçeği gösteren ilimdir.[93]

[92] Hatice Şimşek, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Muhasebe Eğitimine Kronolojik Bir Bakış", **Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,** 2021, Cilt: 5, Sayı: 1,s.29.
[93] **Mecmua**, S.1, s.29.

Ticarette hesabın büyük bir önemi vardır. Alışverişe ait her bilgiyi ticarette mutlak bir hesaplama işlemleri yapmak gereklidir. Bundan dolayısıyla, her gün ve her saat birçok kez yerine getirmek gerekli görülen bu hesaplama işlemleri hızlı ve eksiksiz yapılması gerekmektedir. Çünkü bir takım işlemlerin zihinden de yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda zihin hesabı yazı ile yapılan işlerinde kontrolüne fayda sağlamaktadır. Hesapta hız ve sağlamlığın elde etmek için kontrollerin birçok kez tekrar edilmesi gerektir, böylelikle bir devamlılık ve tecrübe ortaya çıkar. Bununla birlikte kontrol hesaplamalarında mümkün olduğu kadar sade ve basit olması da gereklidir. Çoğunlukla hızlı sağlama için küsuratın binde ve hatta yüzde bir hata ile belirlenmesi mümkün olabilir.

Bütün işlemler; meydana gelmiş bu işlemsel teoriler açısından gayet basittir. İlk öncelikle birler hanesinden başlayarak onlara ait kısmı işareti arta kalanı ekleme yaparak yazmaktan meydana gelmiştir. Fakat çok ve özellikle birçok haneli rakamların hepsi lazım olduğunda eğer bütün işlemlerin alıştırması yoksa zorluk çekilir, bazen de hatalar yapılmaktadır.

Bunun için aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir.

1. Rakamları gayet düzgün yazmalı ve birbirine benzemeyecek şekillere dikkat etmeli. Mesela bir ile iki dört ile altı rakamları kötü yazıldığı zaman birbirine benzerler.
2. Her rakam kendi hanesine ve alt alta yazılmalı.
3. İşlemleri bir altından ve bir üstten olmak üzere iki defa yapılmalı.
4. Acele etmemeli ve birinden diğerine atlamadan rakamları sırasıyla toplamalı ve sonucu yazarken biraz durup sonra başlamalı.
5. Çizgisiz kâğıt üzerine hızlıca birçok rakam yazılması gerektiğinde işlemleri başlamadan aynı hanedeki rakamı ince bir çizgi ile birleştirmelidir.[94]

[94] **Mecmua**, S.1, s.30.

Mecmuanın 48. Sayfasında Abdi Tevfik imzasıyla muhasebe konusunda çok tafsilatlı bir yazıya yer verilmiştir. Abdi Tefik'in ele aldığı bu yazıda orijinal metninde ki ismi " muhasebe fennî, kavaidi, esastı ve rolleri" başlığını incelediğimizde muhasebe de kullanılan kurallar, metotlar ve muhasebenin hangi alanlarda etkili olduğunu alt metinlerde açıklanacaktır.

"*Bazı zihinler vardır ki eski unvanı " usul defteri " olan muhasebenin "fenn" olduğunu kabul etmiyor ve diyorlar ki muhasebe bir "fenn" değil, bazı kuralların uygulamasından ibâret bir " usûl" methode'dir. Ticâret defterleri "muhtıra"dan başka bir mâhiyeti sahip olamaz kanunen tutulması mecburi olan "yevmiye defteri" bile incelenecek olursa görülecekdir ki " muhtıra" mahiyetindedir. Hesaplar, esaslar "muhtıra" şeklinde olan bir "usûl", "fenn" değildir."*[95]

Bu fennin kurallar ve önemli esaslarını bilmek, bu esasları bazı kolay örneklerlere yerine getirmek o fen için yeterli bir şeydir zannedilmemeli!

Yazara göre insan fen bilimiyle ilgili ve mal hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini bu şekilde ticarette tecrübe kazanacağını anlatmış ve şu şekilde devam etmiştir:

"İnsân bir fene â'id esâsât üçün tahlîl, tedkîk-i takayyüd fikrine mâlın olmalıdır ki o fenn hakkında ihtisâs sâhibi olabilesin! Ameliyâtda tesâdüf edilibde nazariyâtda görülmemiş olan mesâ'ili hal edebilmek içün, "fenn-i muhâsebeye" â'id tedkîkât ve tahlîlâta fikri alışdırmak muhâsebî bir düşünüş îcâd eylemek zarûrîdir. Ba'zı kitâblarda mekteb sâhalarında da, fenn-i muhâsebeye â'id kitab mü'elliflerinin ta'kîb eyledikleri usûlden hârice çıkmak, hattâ "muhâsebe fenine" dahâ muvâfık usûller ta'kîb eylemek îcâb eder. "muhâsebe fenninin" gâyesi: Uzviyetin, ya'nî mu'âmelât-ı ticâriyenin muhâsebesini tutmak olduğuna göre bu gâyeden uzaklaşmamak, hesâbât tahlîllerinde bu esâsâta merbût kalmak lâzımdır fenn-i muhâsebenin evâ'ili gâyet sâdedir. (ameliyât ile ba'zı kavâ'id bulunmuş bi'l-âhire bu kâ'ideler, esâslar usûl-ı muhâsebeye fennî bir mâhiyet vermiş. Buna Fıransızların demiş ve

[95] **Mecmua**, S.2, s.48.

Lui Dopres gibi âlimlerin iddi'â eylemiş oldığı üzere La science Comptable fen-i Muhâsebe nâmını izâfe eylemişdir.)

Evâ'ilde ticâret defterleri bir muhtıra defterinden başka bir mâhiyeti hâ'iz değildi. Ticâret kânûnlarıyla ba'zı defâtir bir şekil-i resmiyet almış. Ticârî teşebbüsâtın birkaç deftere kaydı "usûl defteri" bi'l-âhire "fenn defteri" nâmıyla tevsîme-i bâdî olmuşdır. Terakkiyat-ı ticâret ile birçok kavâ 'id teşkîl etmiş, esâsât-ı mühimmeler bulunmuş, "Sanâiyet-i Hesâbât" keşf edilmiş, fenn defteri " fenn-i muhâsebe" şekline girmişdir.

Terakkiyât-ı ticâriye sâyesinde tüccâr, seyyâr, sâbit me'mûrları kullanmağa başlamışlar, teşebbüsât-ı ticâriyenin zimmet ve matlûbunun başka ellerde bulunması mecbûriyeti hâsıl olmuş bu mecbûriyet kasa, mağaza gibi defâtir-i mu'âveneyi doğurmuşdur.

Mu 'âmelât-ı ticâriyenin tevessü'ı ile tâcirler muhâsebelerini dahâ amelî bir usûle ifrağa çalışmışlar, ma'în-ı evkât kendilerine ve eşhâs-ı sülüseye karşı mevk'ilerini te'biyene hâdim avâmil bulmağa gayret etmişler, muvâddi sâdeliği kadar mantıkî. Ticârî, devâmı ve vesâ'ik ile tesbîti muvâfık bulmuşlardır."[96]

19'uncu asır; makine ve şirketleriyle ticareti daha ziyade genişletmeye yardım etmiştir. Sanat kendisine ve şahıslara üçte bire karşı mevki maliyesini, muameleler çoğalma ya da azalmak, anlamak arzusundan daha çok yeni bir şey geliştirdiği malzemelerin maliyet fiyatını "fenn-i muhâsebe" den öğrenmek istiyordu. Bunun üzerine "fenn-i muhasebe"nin için en önemli rolü maliyet fiyatını göstermekten ibarettir denilebilir "fenn-i muhâsebe" sanat gemisini idare eden bir süvaridir. Zira malzemelerin imal edilmiş ürünleri analiz yapar, en küçük değişimleri göstermek bir alet tasavvurdur.

"Fenn-i muhâsebe" bu rolleri kadar mühim diğer bir rolü daha ve vardır ki, o da kanuni benzeyen şeklidir. Anonim şirketlerde hepsinin bilmesi zorunlu bir bilanço çıkarmaya hizmet eden bir isteği olmasıdır. Zira bu bilanço sayesinde hepsinin yahut milletin parasıyla idare edilen şirketin mesai sonucunda anlaşılacak, şirketin lâyık olduğu itibar derecesi hatırlanacak, senetler ve tahviller ayrılıp millet arasında tedavülde dereceyi

[96] **Mecmua**, S.2, s.49.

gösterecektir. Özetle "fenn-i muhâsebe" özel sermayenin "muhâfaza" iken, şirketler sayesinde milletin sermayesi "muhâfazî" mevki 'ini işgal etmişlerdir.

Bir müdürü sanat, her şeyden önce sanayi iktisadı, ticari, mali prensipleri yerine getirebilmelidir. Fenn-i muhâsebe kendisine bu prensiplerin mantıklı ve devamı uygulamayı gösterme hizmet eden bir alttır. Bir müdürü sanat fen ilimi muhasebeye kuralları, teorileri, uygulamalı prensipler ile birbiri içinde bütünleştirebilmek iktidarında oldukça sanayi iktisadı, ticari, mali, esaslarını teşebbüslerini yerine getirebilir.

İktisat ilminde bile fenn-i muhasebenin oynatacak büyük rolleri vardır. İktisadi fenn-i muhâsebenin göstereceği milliyet fiyatlarını anlaşılmaz nasıl bir amaçla bir tarafa atmış, "eğer, çünkü nasıl" gibi gibi düşünüşleri ile iddiayı üstünlük etmek istemişlerdir. Hâlbuki fenn-i muhâsebe sayesinde ücreti kâr ve kazanç ile karşılaştırma yaparak belirlemek, milliyet fiyatına dayanarak açıklamayı amaçlamak mümkündür. Bir müdür, girişimcinin kârı zannedildiği gibi birçok kimselerin hareketinden kazanılmamıştır. Ücret de sanatkârın tacirin kasasından çıkan bir miktar tutar olamaz, kârından düşürülen bir toplamdır. İktisat uzmanları bu gerçek "eğer, çünkü nasıl "ile değil, fenn-i muhâsebeyi iddialarına temel kabul ederek kolaylıkla ispat edebilirler.

Yazarın makalesinde "fenn-i muhâsebe" hakkında söylediklerini yukarıda aktarıldı. İktisat ilminin kurallarını, özetini sonuç kısmında şu şekilde toplamıştır:

"El-hâsıl fenn-i muhâsebe terakkî-i ticâret ile tevessü' etmiş bir ufuk, ilim-i iktisâd-ı esâsâtının bir kaçını da tenvîr etmektedir. Fenn-i muhâsebe dar sâhasından çıkarılıb da temerküzi ve sünâ'iyet usûllerine vâsı' bir sâhaya hasır edilecek, bu vâsı' sâhada tedkîk olunacak olursa ilim-i iktisâd kavâ'idinden birçoklarını tenvîr eylediği kolaylıkla anlaşılacakdır. Birçok kavâ'id ictimâ'iyeyi de muhâsebî mâliyet fiy'atlarında tedkîk ve tahlîl eylemek luzûmu tebeyyün etmiş olur. Ancak bu sûretde "fenn-i muhâsebe " nin bir muhtıra mâhşyetinde olmadığı da anlaşılır. "fenn-i muhâsebe " nin kendisine mahsûs (münferid) ve dîger ulûm ve fenûn ile (müşterek) kavâ'idi, esâsâtı mevcûddur. Silsile-i makâlâtımızla bu ciheti îzâh ve tenvire çalışacağız."[97]

[97] **Mecmua**, S.2, s.50.

Derginin üçüncü sayısında modern muhasebe kuralları, temel esasları ve ticaretteki rollerine dair değerlendirmelerin ikinci kısmına yer verilmektedir.

Birçok kimselerin kesin olarak zannettikleri gibi tüccar defterlerinin temel amacı kanunu tatmin etmek, esas görevi huzuru mahkemede ispat aleti olmaktan ibaret değildir. Bu defterlerin temel amacı, esas görevleri tüccara yeri ticari ve mali yol göstermektir.[98]

Bir tüccar her şeyden önce toplam değerini, alacaklı olduğu miktarı, borçlarının toplamını bilmek ister. Ticaret, bir soya bağlı ve sıradan ibaret olduğuna göre bir takım alacak ile borç ve güven hazırlar. Bundan dolayı ticaret defterlerinin, muhasebe ilminin temel amacı ve temel görevi tüccarın ticaret organlarındaki şahısları üçte bire karşı ticari makamını ve gelirini gösterebilmesinden ibarettir. Bu temele muhasebe ilmi yapı olarak, hesabı kolaylıkla düzenlemesini özellikle tüccara vermelidir. Anlatmalıdır ki hesaplamalar, şahsi işlemleri maliyenin bir tablosundan başka bir şeyi olamaz. Yalnız bu hesaplamaları muhasebe bir şekilde bildirmesi gerekir.

Genellikle verilen değerler, verenin alacağı, alınan değerlerde, alanın borcudur, yani bir hesap, verdiğimiz değerler için "bize borçludur-Il nous doit" kendisinden aldığımız değerler içinde "bizden alacaklıdır- Il est creancier" bu takdirde borcu borçlarına =a son debit, alacağını da alacaklarına= a son cledit kayıt etme zorunluluğu vardır. Borcu ile alacağı arasındaki fark, devam eden borçlar ve alacakların, yani ticari işlemlerin sonucunda hesaplar = farkı = Solde gösterir. Sonuç hesap farkı, alacaktan ibaret ise adına işlem idare edilen hesap, alacaklı= Crediteur, sonuç hesap borç toplamı göstermiş olsaydı, hesabımız borçlu=Debiteur kabul edecektik.

Kural olarak denilebilir ki:

1-Bir hesabı borçlandırmak: bir değeri o hesaba borç kayıt etmekle

[98] **Mecmua**, S.3, s.78.

2- Bir hesabı alacaklı göstermek: bir değeri o hesaba alacaklı kayıt etmekle mümkün olur.

3-Bir hesabı dengelemek için: farkı hesapları arayıp çıkarmaktır. Karşılaştırma hesabında, fark toplamı az olan tarafa kayıt eder, iki tarafı bütün olarak görür. Toplamında, borçlu ve alacaklı birbirine denk olmaması gerekir.

4- Bir hesabı açmak: hesabın dengesinden sonra alacakları gösteren farkı borç alacakları gösteren de borca kayıt etmek demektir. [99]

5-Eşit hesaplar: Borç ve alacak eşit olan hesaplardır. Muhasebe ilminde hesaplar, matematikten kuvvet alır. İş hesapların ilim hesaba dayanması muhasebeyi "ilim" gerçeğinden çıkaramaz.

1-Bir hesabın borç toplamı ortalama bir değer miktarınca indirmek için değeri ortalama hesabın alacağına

2-Bir hesabın borç toplamına ortalama bir değer miktarınca iki katına çıkarmak için değeri ortak hesabın farkına

3- Bir hesabın farkından alacağını ortalama bir değer miktarınca indirmek için değeri ortak hesabın farkına,

4- Bir hesabın farkında alacağını ortalama bir değer miktarınca iki katına çıkarmak için değeri ortak hesabın alacağına, kayıt ettirmek zorunludur.

Muhasebe ilmi noktaya göre birçok sonradan eklenen ve başka ticari toplanmanın, taraflı işleri yapmak için bu dört muhasebe hesaplarına dikkat zorunluluğu her zaman mevcuttur.

[99]**Mecmua**, S.3, s.79.

Bu esaslardan birinciyi açıklayalım:

Borcunda (T,T,T), alacağında (M,M,M) değerleri bulunan muhasebe bir hesap farz ederek borç toplamını (s) harfiyle gösterilim.

Bu takdirde muhasebe bakış açışından alttaki gibi hesap meydana çıkar: T+T+T=M+M+M borç toplamı (1) borç toplamına M değeri miktarınca azaltmak alacağı olduğuna göre:

S-M = (S) yeni bir borç toplamını (2) denkleştirmek ortaya çıkar. Buda şüphesiz ki: S=M+S biçiminde gösterilebilir. Cebir ilminin ilkelerine dayanarak birinci eşitlikteki (S) nin değerini yerine koyalım:

T+T+T= M+M+M+M+ (S) yeni fark[100]

Bundan dolayı mesela ispat ediyor ki: bir hesabın borç toplamlarını bir değer miktarınca indirmek için o değeri ortalama hesabın alacağına kayıt etmek yeterlidir.

[(1485+3865) borç = (1305+2742) alacak + (1303) borç toplamları] (1)

[(1303) borç toplamları (803) adedi miktarınca azaltmak için (1303) borç toplamından (803) değerini düşmek, yani bu (8,3) değerini (1305+2742) alacağına ilave etmek gerekmektedir. Bu halde (1303) borç toplamı – (803) miktarınca indirmek gereken değer = (500) yeni borç toplamı (2)].

[Açıktır ki daima (1303)=(803)+500)] bu miktarı (1) numaralı denklemde yerine alçaltacak olursak:

[(1485+3865) borç + (1305+2742) alacak +(803) indirilmesi gereken değer+ (500) yeni bakiye.

[100] **Mecmua**, S.3, s.80.

Bu örnek, bir borç toplamının ortalama bir miktarca indirilmesi için değeri ortalamaya alacağa eklemek gerektiğini gösterir. (1)

Muhasebe ilimi daima iki "inceleme" arar. Bütün ticari işlemler ancak iki hesabın açılmasına sebep olur. Bundan dolayı [gelir ve giderlerin yazıldığı defter hesabında] önemle dikkate alınması lazım ve zorunlu olan iki kural vardır.

1-Borçsuz alacak, alacaksız borç olamaz.

2-Bir toplam borç daima bir toplam alacağa, bir toplam alacak daima bir toplam borca denktir. [çünkü değerinde iki hesap olmakla beraber değer birdir.]

Bu ikinci kuralı tamamıyla anlamak için ilave edilmemelidir ki : [verilen bir değer, verilen miktar kadar alacaklı, alınan değer kadar da borçludur.] Bin lira alan kasa, elbette bin lira borçlu olmak gerektir ve borçludur. Yine bin liralık mallar veren mağaza şüphesiz bin lira alacaklıdır.

Muhasebe ilmi bu iki kurala istinaden "alacaklı ve borçlu" arar. Bu iki kurala devamlı olarak:

1- Esasta bu muhasebe matematik kuralına göre halledilebilir. Muhasebe ilmi hesaplamalardan faydalanır. Fakat bu ilmin birçok kuralını da daha sade, daha ameli bir şekle sokar, adeta yeni kurallar bulur, çıkarır. Ve daima temas ettikten sonra maddelerin deftere kaydında hiçbir zorluklar tesadüf değildir yalnız madde, deftere geçirilmeden önce hesabı bulmak gerekir. Muhasebeci düşünmeli ve kural olarak bilmelidir ki:

1-Her alan hesap borçlu, her veren alacaklıdır.

2-Her borç borca her alacak alacağa yazılmalıdır.[101]

[101] **Mecmua**, S.3, s.81.

2.3. YABANCI DİL DERSLERİ

2.3.1. Almanca Ders Notları

Osmanlı'da yabancı dil dersleri genellikle Fransızca lisanı üzerine yaygındır. Avrupa'da siyasi ilişkilerin zamanla göstermiş olduğu seyre paralel olarak Almanca derslerinin de tedrisata girmiş olduğunu görüyoruz. Bu sebeple Çırak Mekteplerinde verilen dersler arasına Almanca da eklenmiştir. Siyasi alanda Almanya ile olan yakınlaşmanın bir göstergesi olarak Almanca derslerinin okutulduğu anlaşılıyor. Aşağıda, Almanca dersine ait mecmuada yayınlanmış bir örnek ders yer almaktadır. Bu notlar:

Alıştırma *1*	***Uebung 1***	
İch bin – Benim	İch	Ben
Du bist – Sensin	Du	Sen
İch bin krank – Hastayım	Krank	Hasta
İch bin nicht krank – Hasta değil	Nicht	Değil
Du bist gesund – Sıhhatdesin	Gesund	Sıhhatde
Hier – Burada	Allein	Yalnız
Oben – Yukarıda	Wo	Nerede
Warum – Niçin	Wer	Kim
Nein – Hayır	Ja	Evet

Sorular ve Cevaplar -Fragen und Antwortwn.

Wer hist du? Ich bin Ali – Wer ist Oben? Ich bin oben. Bist du allein? Ja, ich bin gesund. – Wo bist du? Ich bin ohen - Warum bist du oben? Ich bin krank. (Sen kimsin? Ben Ali - Kim Yukarıda? Uyanığım. Yalnız mısın? Evet, sağlıklıyım - Neredesin? Ben oh - neden zirvedesin? Hastayım.)

Fragen

(Sorular)

Wer bist du? Wer bin ich? – Wer ist oben? – Wo bin ich? Wer ist allein? – Warum bin ich oben? Bin ich krank? (Sen kimsin? Ben kimim? - Yukarıda kim var? - Neredeyim? Kim yalnız - Neden yukarıdayım? Hasta mıyım?)

Alıştırma 2 **Uenbung 2**

Gut – İyi	Sehr	–		Pek
Arm – Fakir	Reich	–		Zengin
Unten – Aşağıda	İmmer	–		Daima
	Er	– Müzekker	–	O
İst - …dir	Sie	– Müennes	–	O
	Es	– Lazım	–	O
Alt – İhtiyar, Eski	Jung	–		Genç
Schön – Güzel	Stark – Kuvvetli			

Fragen un Antworten

(Sorular ve cevaplar)

Wer ist unten? Er ist unten – Bist du immer krank? Nein, ich bin nisht immer krank.- Wer ist sehr jung? Sie Ist sehr jung. – İst er stark? Ja, er ist sehr stark. – Bin ich reich? Ja, du bist reich –

(-alttaki kim? O aşağıda - Hep hasta mısın? Hayır, ben her zaman hasta değilim.- Kim çok genç? O çok genç. - Güçlü mü? Evet, o çok güçlü. - Zengin miyim? Evet zenginsin.)

Fragen

(Sorular)

Wer ist krank? Wer ist jung? İst es schön? İst sie at? Wo ist er? İst er unten? Wer ist reivh? Wer ist allein? İst sie immer krank? İst es arm?[102]

(Kim hasta? Kim genç O güzel? O mu? O nerede? O düştü mü Reivh kimdir? Kim yalnız O her zaman hasta mı? Fakir mi?)

[102] **Mecmua**, S.1, s.32.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA MUHTELİF KONULARDAKİ ÖZEL MAKALELER VE DEĞERLENDİRMELER

3.1.ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA İKTİSADİ, TİCARİ VE SOSYAL HAYATA DAİR YAZILAR

Çırak Mektepleri Mecmuası'nda birçok konuya yer verilmiştir. Bunların ilk kısmını birinci bölümde açıklamaya çalıştık. Daha çok mecmuanın yayınına ve mekteplerin genel işlerine değindik. İkinci bölümde daha çok mekteplerde okutulan derslere yer verdik. Bu bölümde ise, bu ikisi dışında kalan ve daha çok makale şeklinde farklı birçok hususu izah eden yazıları topladık. Bazı makaleler aslında içerik olarak ikinci bölümdeki derslerle; özellikle de ticaret dersleriyle ilgili olmakla birlikte genel bilgiler içerdiği için bu kısımda yer vermeyi uygun bulduk. Aşağıda, mecmuada yer alan makaleleri kendi içinde kabaca bir tasnife tabii tutarak veriyoruz.

3.1.1.İtilaf Devletleri ile Ticaret

Mecmuanın "ticâret-i umûmiye" adlı makalesinde ticari hayata dair birtakım bilgiler verilmekte ve özellikle de Türkiye'nin İtilaf Devletleri'yle olan ticareti ele alınmaktadır. Buna göre, işgal yıllarında zarar gören Osmanlı vilayetleri ve toprakları dâhil edilerek yapılan hesaplara göre Türkiye'nin yıllık umumi ticareti 56 milyon, Fransız ticaret odasının incelemelerine göre ise 65-70 milyon lirayı bulmaktadır. Bu ticaretin içinde İngiltere %34, Fransa %16 ve İtalya %11 paya sahiptir. Osmanlı'dan Türkiye'ye kalan vilayetlerdeki umumi ticaret hacmi yıllık 40 milyon lira olup, bunun 13 milyonu İstanbul'a, 5,9 milyonu İzmir'e düşmektedir.

Türkiye'den İngiltere'ye ekseriyeti İzmir'den olmak üzere yıllık 8.816.000 lira tutarında mal ihracat edilmekte ve buna karşılık 5.584.000 liralık ithalat yapılmıştır. Bu hesaba göre İngiltere ile olan umumi ticaretimiz 15 milyona yakındır. Türkiye'nin Fransa ile olan yıllık umumi ticareti 6.800.000 lirayı bulmakta ve bunun 3.200.000 liralık kısmı ihracat, 3.600.000 liralık kısmı ise ithalat olarak gerçekleşmektedir. Türkiye'nin Fransa ile olan ticaretinde yıllık 400.000 liralık ticaret açığı verdiği anlaşılıyor.

Yazar, Türkiye ile Avrupa devletleri arasındaki ticarette Fransa ve İngiltere'nin "en ziyade muamelat-ı ticariye de bulunulan" devletler olarak öne çıktıklarını Avusturya-Macaristan'ın ise bu devletleri takip ettiğini belirtmektedir. Buna göre Türkiye'nin Avusturya'dan yaptığı ithalatın değeri 6.250.000 lira; ihracatı ise 1.710.000 lira tutarında kalmakta ve ticaret hacmi böylece yaklaşık 8 milyon liraya ulaşmaktadır. Türkiye'nin diğer hükümetler ile olan ticareti ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır[103].

Tablo 3 1. Türkiye ile Muhtelif Ülkelerin Ticareti (1912)

Ülkeler	**İthalat (Bin lira)**	**İhracat (Bin lira)**	**Toplam Ticaret (Bin Lira)**
İtalya	3,000	1,225	4,225
Rusya	2,511	650	3,161
Almanya	2,210	1,120	3,330
Bulgaristan	1,191	745	1,936
Romanya	1,139	406	1,545
Belçika	1,057	318	1,375
Mısır	1,049	1,100	2,149
Amerika	515	697	1,212
Toplam			

Kaynak: **Mecmua**, s. 10.

Devletleri ittifak ve itilaf diye ayırdığımızda, ittifak halinde bulunduğumuz Avusturya ve Almanya ile genel ticaretimiz 8.500.000 ithalat ve 2.850.000 ihracat olmak üzere 11.350.000 lira olarak İngiltere ile yapılan ticarete bile tekabül

[103] **Mecmua**, S.1, s.10.

etmemektedir. Almanlar ile olan ticaretimizin Trieste Anvers ve Rotterdam şehirleri üzerinden gerçekleşmesinden ve istatistiklerde Almanya dışında bu ticaretin İtalya, Avusturya, Belçika ve Hollanda'ya ait gibi tutuluyor oluşundan dolayı Türkiye-Almanya ticaret istatistikleri düşük gözükmektedir. Almanya ve Avusturya devletlerinin ihracatı çok olmasına rağmen bizden aldıkları mallar azdır. Genel ticarete bakıldığında üçüncü sırada olan Fransa'nın bizden aldığı mal bu iki devlet ile kıyasladığımızda ihracatımızın yaklaşık bir buçuk katıdır[104].

Birinci dünya savaşı döneminde dört sene boyunca sınırlarımızın tamamen kapalı kalması yüzünden ticaretimiz tabii olarak yalnızca Orta Avrupa ve biraz da İsviçre gibi bazı bi-taraf (tarafsız) devletlere bırakılmıştır. Birçok mal piyasada temin edilemediğinden bunlar Almanya ve Avusturya'dan tamamı demiryolu vasıtasıyla ve hatta posta kolileriyle Türkiye'ye ithal edilmiştir. Memlekete ithal edilen maddelerden en mühimmi olan şekerin tamamı bu iki ülkeden getirilmiştir. Buna karşılık ihracatımızın ekserisini oluşturan üzüm, incir, tütün, tiftik ve yün gibi maddeler yine bu iki ülkeye yapılmıştır. Oysa sulh zamanlarında şekerin ekser kısmı Rusya ve Mısır'dan ve Fransa'dan ithal edilmekteydi. Yukarda bahsedilen üzüm, incir, tütün ve yün gibi ihraç maddelerimizin en çok müşterisi ise İngiltere ve Fransa idi[105].

Fransa ile 1912 yılında genel ticaret aşağıdaki gibidir:

Tablo 3 2. Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki genel ticaret hacmi. (1912).

Fransa'ya İhracatımız	Frank (bin)	Fransa'dan İthalatı	Frank (bin)
İpek	40,406	Pamuk dokumalar	20,600
Yumurta	13, 749	İşlenmiş deri	18,671
Hububat	14, 700	Kahve	13,936
Meyve	10,750	İpekli dokumalar	8,600
Deri	8,300	Silah ve barut	6,150
Pamuk	7,438	Yünlü dokumalar	4,750
Yün	6,693	Ham deri	3,910
Bakliyat	6,073	Hububat	3,356
		Alet ve edevat ve makine	3,356
		Kâğıt	3,000
		Hazır elbise	3,000
		Tuvalet eşyası	2,600
Şarap		Maden	
Yünlü Dokumalar	Her birinden	Makine	

[104] **Mecmua**, S.1,s.11.
[105] **Mecmua**, S.1,s.11.

Tütün Afyon Yağ bitkileri Kök Boya Palamut İşlenmiş ilaçlar İşlenmiş Kimyasal maddeler vb.	2-5'er milyon lira değerinde	Şeker İplik Tohum Hayvansal Yağlar Koku Sabun Çikolata vb.	1.000.000 lira değerinde

Kaynak: **Mecmua**, s. 11.

Fransa'nın İstanbul'da sermayesi 50 milyon lirayı aşan 60 ve İzmir'de 28 milyon lira sermayeli 45 ticaret evi bulunmaktadır. Bu Fransız sermaye kuruluşlarının Osmanlı Devleti'nde 20 milyon lirayı aşan miktarlarda kredi-borç şeklinde sermaye yatırımları bulunmaktadır. Türkiye'de Fransız sermayesinin 361 milyon lirası demiryollarına, 73 milyonu bankalara, 68 milyonu maden ve sanayiye ve 51 milyon lirası ise deniz ticaret gemilerine yatırılmıştır.

İstanbul ve İzmir'de Fransız, İngiliz, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer birçok devletin Ticaret Odaları bulunmaktadır. Ticaret odaları mecmua şeklindeki birer yayını her ay düzenli şekilde neşretmektedirler. İstanbul'daki Fransız Ticaret Odası'nın yaklaşık 30 yılı aşkın süredir her ay yayınlanan 200 sayfayı bulan mecmuası için neredeyse belli başlı bütün şehir ve kasabalarda muhabirleri görev yapmaktadır. Vital, İmesn, Lafonten, Sayıks gibi birçok kurumlara sahip olan ve aralarında çeşitli başka teşkilatlar bulunan bu devletler, savaştan sonra genel ticaretimizi ve Doğu yolunu Almanlara kapamaktadır.

Amerika ile Türkiye arasındaki ticari ilişkilerin günden güne genişlediği görülmektedir. Özellikle Amerikan petrol ürünlerinin Avrupa ve Türkiye'ye ithalatında Romanya ve Rusya petrolleri rekabet halindedir. Ayakkabı, lastik ve hatta un ve başka birçok maddelerin ithalatında Amerikan menşeli ürünler günden güne artış göstermektedir[106].

Türkiye'nin yıllık ticareti içinde ithalat ve ihracatın payı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

[106] **Mecmua**, S.1, s.12.

Tablo 3 3. Türkiye'nin Genel İthalat ve İhracat Rakamları

İthalat		**İhracat**	
Mal Cinsleri	**Tutarı (Bin Lira)**		**Tutarı (Bin Lira)**
Yünlü ve pamuklu kumaşlar	2,650	İpek ve koza	3,000
Pike ve basma	3,000	Hububat	2,500
İplik	2,000	Üzüm	2,300
Bez	1,700	Tiftik	900
Madampol kumaşı	1,000	İncir	900
Kaşmir	640	Deri ve işlenmiş deri	740
Tülbent	460	Afyon	726
İpek ve ipekli toplamı on iki milyon liralık dokuma	460	Meyve ve Fındık	658
Şeker	3,500	Maden	650
Hububat	2,000	Sebze	620
Pirinç	1,000		
Sebze	1,000		
Kahve	1,000		
Makine	1,000		
Deri	1,000		
Halı		Yumurta	500.000
Tıbbi ürünler		Halı	
Ham demir		Pamuk	
Kâğıt		Yün	
Zücaciye ürünleri		Zeytinyağı	
Kereste		Kahve	
Kömür		Hayvansal ürün	200.000-300.000
		Hurma	
		Susam	
		Kömür	
		Balık vs.	

Kaynak: **Mecmua**, s. 13.

İthalatın en önemli ürünleri sanayimizin devamlılığı ve çalışması içindir. Aynı şekilde şekerin ülkemizde imali, hububat ve hayvansal ihtiyaçlarında temini ve tedariki önemlidir. İhracatımızın, üzüm, incir ve tütün gibi ürünler karşı çıkan rakiplerin kullandıkları kozlara dikkat etmek gerekmektedir. İpek, tiftik, yün, deri, afyon ve madenin ekonomiye ve ülkeye gayret edildiğinde kârın birkaç misline çıkması kaçınılmazdır.

Genel ticaret kayıtlarından anlaşılıyor ki Osmanlı Devletinin hâlihazırdaki ticareti kendi iç piyasasından yani Türk illerine aittir. İpek en çok Bursa ve İzmit'ten, tiftik Ankara, Eskişehir ve Konya'dan, üzüm ve incir İzmir'den; fındık ve yumurta Trabzon ve Kastamonu yörelerinden, afyon, palamut, meyve ve maden Anadolu

illerinden temin edilmektedir[107]. Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki durumundan dolayı makaleden de yola çıktığımızda, hem devletin gelişmesine hem de ekonominin ilerlemesi için diğer devletlerle olan ilişkiler önemlidir. Siyasi ve coğrafi sebeplerden dolayı itilaf devletleri ile anlaşma yapmak zorunda kalıyorsa da genel ticaretimizde şekil ve tutumu için yapılan anlaşmaların izlenen yolun gerekliliği ve önemi makalede vurgulanmaktadır[108].

3.1.2. Yarınki Ticaretimizde Göz önünde Bulundurulması Gereken Meseleler

Çırak Mektepleri Mecmuası'nın "1 Kânûn-ı evvel 334" tarihli (Miladi: 1 Aralık 1918) nüshasında ele aldığı ilk makale konusu "*iktisâdiyât*" başlığı altında anlatılmaktadır. Konunun alt başlığında ise "*Yarınki ticâretimizde nazar-ı dikkate alınacak mesâ'il*"[109] adıyla ticarî hayatta gelecek yıllardaki ortaya çıkabilecek problemler/meseleler ele alınmaktadır. Burada, İstanbul'da *Fransızca* olarak yayınlanmakta olan "*Risale-i Maliye*" adlı derginin son nüshasında Doktor Yakup Aziz Bey tarafından iktisadi meselelere dair yazılan bir makalesinden " *gâyet şâyân-ı dikkat*" olarak bahsedilmektedir. Bahsi geçen makalenin harpten (Birinci Dünya Harbi) sonraki döneme dair iki iktisadi meseleyi ele aldığı zikredilmektedir. Devamla şöyle denilmektedir:

> **"**Sâhib-i makâle harbin cism-i devlette açtığı yaraların artık tedâvîsine başlanmasından bahs ediyor ve asırlardan beri memleketimizde cereyân-ı hâdisât-ı kuvâ-yı milliyenin memleketin menâbi'-i iktisâdiyesine hasır olunamamasına bâ'is olundığından birçok hazâ'in-i servetin el'ân-ı gayri mekşûfbir hâlde bulundığını söylüyor. Ve hükûmet adamlarının zamânın nezâket ve ehemmiyetini nazar-ı dikkate alarak kuvâ-yı milliyeyi bu cihetle sevk etmekle berâber Avrupa düvel-i mu'azzamasıyla harbden evvelki münâsebet-i iktisâdiyemizin husûl ve i'âdesine ve memleketin ticâret, sanâyi', ticâret-i bahriye ve sanâyi'-i ihrâciyesinin tekemmülü içün muhtâc bulunudığı ecnebî

[107] **Mecuma,** S.1, s.13.
[108] **Mecmua**, S.1, s.14.
[109] **Mecmua**, S.1, s.5.

sermâyelerinin idhâline çalışmasını tavsiye ediyor. Hayât-ı iktisâdiyemizin metîn esâslar üzerine tanzîmini bir program dâhilinde hârice karşı emniyet ve i'timâdı te'mîn edecek şekilde çalışılmasını ve memleketimizin bir zirâ'at memleketi olmasından nâşî en ziyâde zirâ'î cihetlere ehemmiyet verilmesini ve denizlerimizin kesreti hasbiyle ticâret-i bahriyemizin inkişâfı içün İzmit'de, ecnebî sermâyesiyle destkâhlar yapılmasını ve Anadolu dâhilinde mühtelif şimendifer hatları inşâsını ve nihâyet ecnebî sermâye ile yerli sermâyenin birleşmesini ancak iştirâk sâyesinde müvâd-ı ibtidâ'iyesi mebzûl olan memleketimizde Avrupa sanâyi'nin rekâbeti altında ezilmeden bir hayât-ı sanâ'iye uyandırabileceğini beyân ediyor."[110]

Makalenin ilerleyen bölümünde mecmuanın editörü, yukarıdaki fikirlere tamamen iştirak ettiğini ancak kendisinin de iki noktada fikir beyan edeceğini zikretmiş ve şunları söylemiştir:

"… Balkan harbinden sonra bizde ticâret hakkında başka derlü fikirler peydâ oldu. Biz dahî ekser milletler gibi ticâretde milliyet aramak lüzûmunu his etdik. Vatanını ve milletini seven kimselerin vatanın metâ'ine rağbet etmesi ve ahz ve i'tâsında da menâfi'-i milliyeyi gözetmesi pek tabî'î bir keyfiyetdir. Ve şimdiye kadar me'a't-te'essüf bu cihetlerin düşünülmemesinden sanâyi'-i mahalliye ve ticâret-i milliye şâyân-ı esef ve elîm şekiller almışdır, kör körüne Avrupa perestşikârlığı en ziyâde iktisâdî sâhada bizi büyük zararlara uğratmışdır. Zâten memleketde mevcûd imtiyâzât ecnebiyeye bir de millî sanâyi' ve ticâreti istihfâf ve Avrupa imti'asını takdîr fikirleri ilâve olunca bizim içün hayât-ı iktisâdiye âlemi kapanmış oldu ve Avrupa ile olan münâsebât-ı ticâriyemiz bile tamâmen ecnebî ellerinde kaldı.

Biz artık bu memlekete girecek ecnebî sermâyesinin sûret-i isti'mâlinde yeni bir yol ta'kîb edilmek lâzım geldiğine ve ecnebî sermâyelerinin az çok memleketde vucûdı his edilemeğe başlayan millî sermâyelerle birleşdirilerek vücûda gelecek mü'essesâtın millî bir rûh ve mâhiyet almasına çalışılmasına kâ'iliz.

Binaen-aleyh memleketimizde tasarrufâtı teşvîk edecek tedâbîr ittihâı ve mevcûd sermâyelerin alâkadâr makâmât ve erbâb-ı ihtisâs tarafından bugüne kadar pek

[110] **Mecmua**, S.1, s.5-6.

yabancı kaldığımız teşebbüsâta sevk ve imâlesi ve tahsîs şimdiye kadar Türk gençlerine hemân kâmilen mesdûd kalan ecnebî mü'essesât-ı nâfi'a ve milliye kaplarının, gençlerin tahsîl ve terbiyesine i'tinâ etmek ve müste'idlerini işbu mü'essesâta resmî ve husûsî teşebbüsâtla birleşdirmek sûretiyle, açılmasını âtî memleket içün bir lâzıme telakkî ediyoruz.

Bir mü'essese-ii nâfi'a farzen şimendifer geçdiği memlekete bir def'a nakliyâtı tesrî' ve tevsî' ve binaen-aleyh ticâret-i milliyeyi inkişâf etdirmek, bu sûretle kendi vâridâtını tezyîd ile hissedârâtına fazla temettü'ât vermek ve nihâyet o memlekete bir sana'at idhâl ederek birçok kimselere iş bulmak sûretleriyle te'mîn-i fevâ'id eder.

Bizde ancak birinci fâ'ide oda kısmen te'mîn edilmiş ve diğerleri hiç bizimle alâkadâr olmamış hattâ bize menfa'at yerine zarar bile vermişdir.

Binaen-aleyh sermâyedârlarımız paralarını basît mübâdele işlerinde kullanmakdan ise birâzda i'mâlât, nakliyât ve ihrâcât-i sanâyi'ine tahsîs etmek ve son zamânlarda vücûd bulan millî bankalarımızda ecnebî mü'essesât-ı mâliyede toplanan tasarrufât-ı milliyeyi kendi ellerine almağa çalışarak bunları memleketin istihsâlâtını ve hükûmetin vâridâtını artdıracak taraf-ı iktisâdiyeye sevk etmelidir. Bir memleketin hayât ve âkıbet-i iktisâdiyesi oradaki millî ve ecnebî sermâyelerin tarz-ı tevazzü' isti'mâline merbûtdur.

Kavâ 'id-i iktisâdiyeye tevfîk hareketle çalışırsa, fakat yalnız hükûmet değil sermâye dârân ve erbâb-ı mesâ'î aleni ve millî bir fikir ve mülâhaza ile sırf-ı müsâ'î ederse ecnebî sermâyesi da'vete hâcet kalmadan gelir ve pek kolaylıkla münâfi'amızla i'tilâf eder ve memleketimizde zan ettiğimizden çok az bir zamânda i'mâr ve ıslâh edilebilir."[111]

3.1.3. Çırak Mektebi Mezunlarından İsmail Asaf Bey'in "Ticaretin Önemi" Adlı Makalesi

Mecmua, zaman zaman kendisi veya çırak mekteplerine dair bilgilere de yer vermektedir. Böyle bir yazı mektepten mezun olan bir gencin yazmış olduğu makaleye

[111] **Mecmua**, S.1, s.7.

dairdir. Yazı "Açık Sütün" başlığı altında yayınlanmıştır. Bu başlığı ele alan kişi ise Çırâk Mektepleri mezunlarından İsmail Asaf Bey'dir.

"Ticaret ve sanat dünyasında, öğrenim hayatında bulunan bütün gençlerimizin, samimi düşüncelerine ve mesleğimizle alakalı dergimizin bir kısmını mükemmel bir şekilde, memnuniyetle sunuyoruz. Geçen sene çırak bayramında söylenen nutukla ve serbest makale ile takdirleri toplayan Sultan Ahmed Çırak Mektebi'nin zeki ve aktif mezunlarından İsmail Asaf Efendi'nin küçük bir makalesini satırlarımızda yer vermekteyiz. Diğer mezunlarımızdan ve gençlerimizden yetişen makaleleri memnuniyetle derecelerini hazırlayacağız, zaten gerçek amacımız da gençliğe ve ülkemize gelecek gayesidir."[112]

Daha sonra yazının orijinali şu şekilde yayınlanmıştır:

Ticâretin Ehemmiyeti

Bir memleket halkının ticâretde terakkîsi onların kavâ'id-i iktisâdiyeye derece-i ri'âyetine tâbi'dir. Hayât-ı ticâretde kolayca terakkî eden en ziyâde iktisâd kânûnlarına atf-ı ehemmiyet edenlerdir. Yakin zamâna kadar iktisâdınte'mîn edeceği fevâ'id her nasılsa memleketimizde lâyıkıyla takdîr edilmemiş bulunması yüzünden mevki'-i ticâretimizin ne şekilde bulundığı meydândadır. Hâlbûki zamânımız rekâbet-i iktisâdiye devri, yaşadığımız asırda bir asr-ı medeniyetdir. Medeniyet demekle ahlâkiyâtdan bahs etmek istemiyoruz. Maksadımız, medeniyetin mâddiyâta, umrân ve terakkiyâta â'id oldığını ve medeniyetin terakkî safhalarıyl ticâretin terakkiyâtı arasında sıkı bir münâsebet bulundığını söylemekdir. Mâzînin Fenike ve sa'ir hükûmetleri gibi zamânımızda da ticâretde yüksek bir mevki' ihrâz eden devletlerin zengîn ve medenî olanlardır. Şu hâlde ticâretle medenîyeti yendiklerinin müvellidi şeklinde telakkî etmek yanlış olmaz. Fî'l-hakîka tekemmülât-ı medeniye ve terâkkiyât-ı iktisâdiyemiz son zamânlarda nazar-ı dikkati câlib bir hâldedir. Birkaç seneden beri ülkemizde yüz gösteren teceddüd-ı efkâr, teşebbüsât ve iştirâkât-ı ticâriye velev şimdilik büyük mikyâsda olmasa da sâha-ı iktisâdide terâkkî etmekde oldığımız kanâ'atini takviye ediyor. Fakat şurasını unutmamak lâzımdır ki zamân bizim değil biz

[112] **Mecmua**, S.1, s.15.

> zamânın terakkîsi içün çalışmalıyız. Te'mîn-i muvaffakiyete kâni' oldığımız işlerde mesâ'imizin semeredâr olabilmesi içün büyük bir gayret azimkârâne ile çalışmalı, mevcûdiyetimize ehemmiyet vermek istemeyin yabancılara karşı şâyân-ı hürmet kimseler olmadığımızı isbât etmeliyiz. [113]

İsmail Asaf makalede, medeniyeti ve medeniyetin manevi tarafından daha çok maddi yönden ele aldığı konu anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra yazısında ekonominin son durumunu değerlendirmiştir. Bu konudaki problemler hakkında yorum ve tavsiyeleri ile konuyu ele almaktadır.

Bir ülkenin halkının ticarette ilerlemesi için, iktisadın kurallarına uymak zorundadır. Ticaret hayatında kolayca yükselenler, iktisat kurallarına önem verenlerdir. Yakın zamana kadar, iktisadi bakımından kazançlar her ne kadar takdir edilmediyse de, ticaretimizin nasıl olduğu ortadadır. Hâlbuki ekonomide rekabet yaşadığımız dönem için modern medeniyettir. Medeniyet dediğimizde, ahlaktan söz etmiyoruz. Amacımız, medeniyetin maddiyat ile medeniyete ve yükselmeye ait olduğunu, medeniyetin yükselmesi, ticaretin ilerlemesi arasında sıkı bir ilişki vardır. Geçmişin Fenike vs. hükümetlerin gibi zamanımızda da ticarette ileri olan devletlerin zengin ve medeni olanlarıdır. Bunlara baktığımızda ticaret ile medeniyeti meydana getiren şeklinde kabul edilse yanlış olmaz.

Doğrusu, ilerlemeler medeniyet yükselen ekonomimiz, son zamanlarda dikkatleri toplamıştır. Birkaç yıldan beri ülkemizde yüz gösteren yenileşme hareketleri ve ticaret ortaklığı, her ne kadar büyük ölçüde olmasa da, ekonomide yükselmekte olduğumuz ortadadır. Fakat unutmamak gerekiyor ki, zaman bizim değil biz zamanın ilerlemesi için çalışmalıyız. Elde edilen başarıda yeterli olduğumuz işlerde çalışmalarımızın verimli olabilmesi için, büyük bir gayret sarf etmek ve azim ile çalışmamız, mevcut olan önemi yabancılara karşı vererek, saygıya layık kimseler olduğumuzu ispat etmeliyiz.

[113] **Mecmua**, S.1, s.15-16.

Dönem dergilerinde Osmanlı'nın iktisadi yönden geride kaldığını sanayi, tarım ve ticarette önemli bir şekilde kalkınma çalışması yapılmasını dergilerde vurgulanmıştır. Kenan Demir'in çalışmasında da Çırak Mekteplerine yer verilmekte olup bu konuyu şu şekilde açıklamıştır: Kalkınmada ticaretin önemini belirten diğer bir yayım organı *Çırak Mektepleri Mecmuası*'dır. Osmanlı'nın iktisaden geri kalmasının sebebini ticarete olan ilginin düşüklüğünü belirten *Çırak Mektepleri Mecmuası,* halkın ticarete rağbet etmesini istemiştir.[114]

3.1.4. Çırak Mektepleri Mecmuası'nın Genel Müdürü Ahmed Asım'ın "Mevsimlik Ticaret" adlı Makalesi

Mecmuanın genel müdürü olan Ahmed Asım tarafından yazılan "Mevsimlik Ticaret" makalede bizlere ticaretin dönemsel, mevsimsel ve özel günler gibi birçok durumlardan etkilenip ihtiyaçlar doğurduğunu ve bu ihtiyaçlara nasıl taleplerde bulunmamız gerektiğini aşağıdaki yazısında aktarılmaktadır.

Her ayın hatta her mevsimin ticaret dünyasında bir özelliği ve bir önemi bulunmaktadır. Nasıl ki doğa, her mevsimde bir görüntüsünü gösteriyor bazen zengin ve güzel kokulu baharı ile zümrüt ağaçları ve çimenleri güzel çevresiyle bizi kendine çekiyor, bazen de bir renk kılığına bürünerek, kuvvetli fırtınasıyla vücudumuzu titreterek bizi sessiz yerlere, mekânlarımıza, ocak başlarına toplamaktadır. Yaşayışımızı, beslenme ve giyimimizi değiştirmiyorsa, ticaret dünyasında her ay mevsimdeki değişimlere uygun olarak gösterdiği değişimler, sıralamalar, ticaret mallarını, bizi farklı biçimlerde etkilemekte ve değişen ihtiyaçlar ile karşı karşıya kalmaktadır.

Devamlı ihtiyaçlara dikkat çeken, insanların güvencesini sağlamaya çalışan tüccar, zamanın ihtiyaçlarını, insanlık âleminin lazım gelenlerini düşündüğümüzde bâr ve metreye, olaylara göre her gün bir şekil ve biçimde satılmaya hazır mal meydana gelmektedir. Fakat her şeyden önce eğlenmeyerek her şeyi önceden belirleme ve

[114] Kenan Demir, **İktisat Dergilerine Göre Osmanlı Devleti'nin İktisadi Durumu**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, No: 15, Haziran-2018, s.104.

düşünerek yürütmeyi, bizim ileride muhtaç olacağımız ve arayacağımız şeyleri önceden hazırlayıp ve zamanı gelince hemen otaya sunmaktadır. Aralık ayı, ticaret dünyasında en önemli aylardan biridir. 24/25 Aralık ve sene sonuna rastgelen bu ayda tüccar bir senelik kayıt işleri neticesinde belirleyecek bilançosunu hazırlamak ve tamamlamak ile meşgul olmakla beraber, diğer taraftan Hıristiyanların en önemli partilerinden Noel ve yılbaşı partileri münasebetiyle mağaza camekânlarına çeşitli malların eksiksiz, özen gösterilmektedir.[115]

Tuhafiye mağazalarının, zengin ve dikkat çeken ayı bu aydır. Çünkü Noel gecesi çocukların ayakkabıları içerisine konulacak ve bunlara baba ve anneleri, akraba, aile dostları tarafından hediye edilecek olan binlerce çeşitli yeni eşyalar, oyuncak mağazaları ve camekânları baştanbaşa doldurulur. Beyoğlu'na bu sıra biraz çıkılacak olursa pazarlamanın, Bonmarşenin (Bon Marche) alışveriş mağazasının ve daha birçok mağzaların camekânlarında bebeklerden, kuklalardan, düdük ve zillerden, otomobil ve lokomotif modelerine, küçük ev eşyasına, yemek takımlarına, piyano taklitlerine, arabalara, çeşitli hayvan figürlü eşyalara ve akla gemeyen daha birçok şeylere ait oyuncaklar hediyelik eşylar bulunmaktadır. Kadın erkek, küçük büyük, birçok halk tarafından son derece dikkatle ve memnuniyetle gezildiği görülüyor. Yüksek kaldırımların ve düz devam eden yolun birçok köşeleri hep oyuncakcılar tarafından işgâl edilmiştir. Sürekli bir şekilde satıcıların başları dolar ve herkes bunların yanından elinde küçük bir iki oyuncakla ayrılır.

Kumaş ve manifatura mağazaları Noale ve yılbaşına ait yeni çeşitler; elbise ve ayakkabı mağazaları türlü türlü ve birçok mallarla doldurulmuştur. Yemişçiler; üzüm, incir, fındık gibi yemişleri güzel güzel bir düzende süsleyerek Noel ve yılbaşına özel seferlere yakışacak bir tarzda sıralamıştır. Özetle bu ayda Hıristiyanlık dünyasında büyük bir faaliyet vardır. Tüccarlar düzenle ve satışla müşteriler gezerken satın almak ile meşguldürler. Herkes oraya buraya koşar şen ve mutlu etmek için uğraşır ve hazırlanır. Ticarethanelerin taraflarında defterlerini kapamak ve sonlandırmak üzere bulunan senenin bilançosunu hazırlamakla meşgul olan muhasebelerin ve satışla

[115] **Mecmua**, S.2, s.34.

uğraşan memurların tayin edecektir. Kazançlardan hisselerine ayrılacak ikramiyelerini kendi aralarında hesap etmeleri, fazla maaş almak veya bir zam almak şu veya bu şekilde patronun iyiliğine hazır olmak için onun memnuniyetini kendi tarafına çekme çalışmalarının görülmesi gereken bir şeydir. Bizde de sene başlarında Ocak ayından Mart ayının başlangıcına alınması bu ayda sene sonu işleriyle meşgul olunmaktadır.

Avrupa'da pek fazla bir yakınlığa sahip olan bu günlerde memleketimizde pek büyük destek yoktur. Bazı büyük mağazaların belli başlı hediyesini, takvimleri, defterleri, katalogları, türlü türlü ilanları, taraf taraf dağıtmak bizde pek nadir görülmektedir. Özellikle, İstanbul tüccarları son savaş senelerinin üzüntüsü içinde olup, henüz bu gibi şeyleri düşünmekten çok uzaktadır. Fakat hiç şüphe yok kimsesiz bir geleceği iyi senelerinin kalplere sakinlik ve sevinç veren günlerini bize de gösterecektir. Yeni senenin ticareti milletimize güzel işler getirmesini ticaretimiz ve halkımız için icabet eden, memnuniyet canlılık ve bolluk huzur getirmesini temenni ederiz[116].

3.1.5. Müdür Ahmed Asım Bey'in "Öğrencilerimle Bir Söyleşi: Nasıl Tüccar Olabiliriz?" Adlı Makalesi

Bu yayınlanan makalemizde "*Öğrencilerimle Bir Söyleşi"* başlığı altında "*Nasıl Tüccar Olabiliriz?"* sorusuna ve "*Ticâret Mektebi Müdavimlerine"* bilgiler aktarılacaktır. Ahmed Âsım Bey'in kaleminden çıkmış demeci aşağıda aynen aktardık.

Nasıl tüccar olabiliriz. Sizin şimdi söylemek istediğiniz bu soruyla ben şimdiye kadar yüzlerce defa muhatap oldum ve çocuklardan biri de sürekli aynı soruyu kendi kendime de soruyorum. Ne kadar isterdim ki bu sorunun cevabı benim halime tercüman olsun! Nasıl tüccar olabileceğini size hayatımı hikâye etmiş bulunmayla anlatmış olayım. Diyebilirim ki ben kendimi idrak ettiğim günden beri sırf bu soruya etkin bir cevap vermek için çalışıyorum. Amacım hep bu nokta da toplanıyor. Evet, nasıl tüccar olabiliriz? Bunun cevabını zannederim ki tüccar olanlardan da layıkıyla alamazsınız. Tüccar olmayanların vereceği cevaplar ise özelikle ticaret hayatından

[116] **Mecmua**, S.2, s.34.

uzakta iseler, sizi daima ümitsizliğe düşürecek şekilde olacaktır. Çoğunlukta bu soruya cevap vermeden sizden soracaklar: Sermayeniz var mı? Yoksa tüccar olamazsınız. Hâlbuki sizin tüccar olmadaki amacınız sermayesi olan ve servet sahibi olmaktır. Yoksa sermaye ve servet sahibi olsanız nasıl tüccar olabileceğinizi sormaya gerek bile görmezdiniz.

Bununla birlikte bu sırrı bulup kendi hayatımda uygulamamış olmakla beraber gene size endişenizi tatmin edecek bir cevap vermeye çalışacağım. Bu meseleyi tabi ki de düşünce olarak halledemeyiz, olayı inceleme ve araştırma yaparak tüccarın nasıl yetiştiğini görerek nasıl yetişeceğini belirlemeye çalışmamız gerekir. Olaya sermaye ticaret hayatında büyük bir rol oynar, mübadeleden başka bir şeyi olmayan ticaret yalnız alışverişten ibaret değildir, diğer tarafta mal komisyonculuğu, nakliye komisyonculuğu, emanetçilik, mal ve nakliye, sigorta tellaklığı gibi bir kısım ticaret işleri vardır ki bunların yerine getirilmesi sermayeden çok emek, ilim ve tecrübe ile olur.[117]

Bu kısım tüccarların pek çoğu da yarının büyük sermaye sahipleridir. Kazançları hiçbir zaman esnafın kârından aşağı kalmaz, belki fazladır. Bunlardan sırf asıl teorileri ticaret, toptan ve perakende mal alma ve verme zannedildiği gibi mutlak sermaye sahipleridir. Yalnız bir sanat değildir. Zamanımızda güven ve ortaklık; teşebbüs sahibi gerekli olan sermayeyi bulabilir. Şirketler ve bankalar sayesinde sermayeniz kimselerin en büyük teşebbüsleri idareye yeterli gelecek azim para miktarı kolayca buldukları her zaman gözlemleniyor. Bu şirket ve güven keyfiyetini de bir tarafa bırakarak biz de son zamanlara kadar olduğu gibi ilkel bir şekilde ve yalnız kendi aracılığımızla tüccar olmayı düşünsek gene bunun da imkân meydana gelmektedir. Ne kadar küçük esnaflar vardır ki büyük tüccarların veresiye verdikleri mallarla işe başlamışlar ve bir müddet sonra sermaye sahibi olmuşlardır. Zaten bugün piyasamızda bulunan ticaret sahipleri, yeni ve eski zenginlerin, hepsi genellikle sermayesiz işe başlayarak birkaç sene içinde binlerce hatta yüzlerce lira sahibi olmuştur. Savaşa ait vurgunculuk işlerinden bahsetmek istemiyorum, savaştan çok önce şehrimizde mevcut

[117] **Mecmua**, S.4, s. 90.

birçok yerli ve yabancı kurumlar var ki sahipleri bundan on beş yirmi sene önce servet denilebilecek bir şeye sahip değilmişler. Mesela Bikr, Edvard, Tokatlıyan, Şâmili Mustafa, Mehmed Karakaş, Haçu Polu, Şişman Yangu, Horasancyan işportacılıktan, uşaklıktan, garsonluktan başlayarak birkaç lira sermaye ile işe girişerek binlerce lira sahibi olmuş namuslu tüccarlardır. Meseleyi böylece inceleyince durum kolaylaşır. Benim şimdiye kadar belki kırk elliye kadar kendi emeği ile zengin olmuş tüccara sorduğum sorulara aldığım cevap daima şu olmuştur: Küçükten ufaktan işe başlamak, cesaretle azimle yılmadan çalışmak, yani genç yaşta küçük işe başlayarak gayret ve cesareti elden bırakmayarak kararından dönmeyerek çalışmak ticaretle başarılı olmak için tek çaredir. Dünyanın en büyük zenginlerinden olan Karneci de bunu söylüyor ve hatta iş adamı ve zengin olmak için fakir doğmayı şart koyuyor.

İşte efendiler bende sizin sorunuza şu biçimde cevap vereceğim: Tüccar olmak istiyorsanız, gurur ve kibri bir tarafa bırakarak evvela işten anlamak ve ticaret hayatına girmek için bir tüccar yanında bir müddet çalışınız, çıraklığı öğrenmelisiniz. Doğruluk ve gayretiniz, dikkat ve zekânızla üzerinize dikkatleri çekiniz, ondan sonra gene gururunuzu yenerek küçük ölçüde işe başlayınız! Sizin müstahdemlik hayatınızda biraz tasarrufu arttıracağınız birkaç lira size ilk sermaye olarak yeterlidir. Çünkü siz eğer iş göreceğinizi ispat ederseniz size yardım edecek kimseler kendiliğinden meydana çıkar, birçok kimseler bireysel açar. Bundan sonra doğruluk ve ciddiyetle ve tasarruf için ayırma ve tedbiri hiçbir zaman elden bırakmayarak çalışınız. İşinizi önceden düşünmekle ve tedbirli davranmakla beraber cesur ve girişimci olunuz. Emin olunuz ki ümit ettiğiniz zamandan çok az bir vakitte büyük bir tüccar olursunuz. Biz olamamış isek kusurumuz, gururumuzda, küçükten ve ufaktan işe başlayamadığımızdan ve ticaret hayatını tanıyamadığımızdandır. Bütün Müslümanlar için aynı sözleri söylemek mümkündür. Nikoliler, Karabetler köylerinden gelip de birkaç senede burada varlık sahipleri olmaları hep işe azdan ve erkenden başlamaları sayesindedir.

Ticaret hayatında uzakta bulunanların, teorik düşünenlerin sözlerine bakmayınız! Onlar gerçeği göremezler, azimli ve girişimci bir dikkatle etrafınıza bakarsanız sizi cesaretlendirecek birçok olay ve örneklere rastlarsınız. Yalnız

çevrenizi dar tutmayınız, diğer millet kişileri gibi koşmayı, uğraşmayı gerektiğinde ailenizden uzağa gitmeyi ve sermayede fedakârlığa ve hatta kısmen mahrumiyete kalmayı göze alınız muhakkak başarılı olursunuz. Fakat siz şimdi okuldasınız, emin olunuz ki okulla gerçek hayat arasında sıkı bir ilişki vardır. Okulda başarılı olanlar, çoğunlukla hayatta da başarılı olur. Özellikle zamanımızda ticaret bir ilim ve ihtisas meselesidir. Yabancı diline, muhasebeye, hesaba, coğrafya ve hukuka ait bilgisi olmayan bir genç ticarette güçlükle başarılı olur. Bunun için öncelikle ilminizi arttırınız sonra tecrübenizi sonra servetinizi kolayca arttırabilirsiniz. Bundan şüphe etmeyiniz![118]

3.1.6."Ticâret Âleminde Garplı ve Şarklı" Adlı Makale

Aşağıdaki makalede A.A. rumuzlu kişinin bir makalesi olup orijinal eserde de yazının ismi " Ticaret Âleminde Garplı ve Şarklı" olarak geçmektedir. Bu konuya mecmuada çok önem verilmiş olup üç başlık olarak ayrı sayılarda devam etmektedir. 5. maddeden sonrası ikinci sayıdan devam etmektedir. 11. maddeden sonrası da üçüncü sayıdan itibaren yazılan makalenin devamıdır. Üç sayıdaki makaleleri birleştirip düzenlenmiştir.

"Bizde aile terbiyesinin okul terbiyesine, millet hayatı, Avrupa hayatına yapısal uyumsuzluk birçok kişilerin düşüncelerini karışıklığa yol açıyor ve en büyük kısım kararsızlığa ve hatta imasızlığa sevk ediyor. Alışkanlık ve gelenekleri terk edenler Avrupai fikirler ve kurallara hemen yakınlık duyamıyorlar uyuşukluk ve dağınıklık içine yuvarlanıyorlar. Tüccarlarımızın durumları ve hareketi batı ticaretinin tavır ve tarzına uymuyor ve belki de bunların noksanlığına bağlanmasını teşkil ediyor. Dini ve toplumsal kurallara uyum sağlayan eski doğu terbiyesi yeni tüccarlarımız andında bir yer kabul görmediği gibi bilimsel ve fen bilimi metotlarına dayanarak edep batı terbiyesi de tüccarımızın ortaya çıkmasına rağbet görmüyor. Son asırda, Avrupa âlemi büsbütün başka bir şekil almıştır. Tamamen bilimsel ve fen bilimi bir nitelik kazandığı ve Avrupalı tüccarlar davranışlarının düzenlemesi, sıralanması için bilimsel

[118] **Mecmua**, S.4, s.91-92.

rehber kabul ettikleri halde bizim doğulu tacirlerimiz işlerini ve hareketlerini sırf kendilerine has hayret verici bir zihniyete uygun bulmamakta, bütün dünyada bunu takdir kabul edilmiştir. Metot ve kuralları hemen çoğunlukla layık olduğu iltifatı bulmamakta ve yanlış kabul etmektedirler. [119]

Birinci Dünya Savaşı sırasında piyasamızda gerçekleşen olaylar, herkesin yararına uygun düşmeyen davranışlar, her türlü tekelin stok edip, fazladan kazanç sağlanması için, hep bu farklı zihniyetin doğurduğu sonuçlardır. Yalnız savaş sırasında doğal kuvvetlerin ve Avrupa rekabetinin bulunması bunun uğursuz etkilerini artırmıştır. Yüce yapı, muameleler ile iktisadımızın bozukluğu düşünüldüğü gibi geçici bir takım sebeplerden savaş zamanlarında araya giren bazı şahıslardan kasıt kötülük fikrinden kaynaklanan olmayıp yanlış fikirlerin ve düşüncelerin ürünüdür. En küçük tacirden en büyük kuruluşlardan, ayrım yapmaksızın tür ve mezhep her doğulu tüccara kadar her sınıf ticaret sahiplerine yayılmış olan bu zihniyetin zararı yalnız halka mahsus olan ve aynı zamanda tüccarı da çevrelemiş bulunmaktadır. Bununla beraber tüccarımızın doğruluğuna inandığı bu yanlış düşüncelerin kolayca kalkmayacağına şüphe yoktur. Bunların ortadan kalkması senelerce sürecek ciddi bir terbiye ve zihinde yer ettirme, çaba ve gayretin, temel teşkilatın, hakiki ve bilimsel bir fikir geçici meydana gelme ve var olmaya bağlıdır.

Halk kadar belki daha çok tüccarın menfaatini de bozmak ve maliyemizin ticaretini meydana çıkmasına engel olan bu yanlış fikirleri birkaç örnek ile açıklayalım:

1. Satıcı ile müşterinin menfaati birdir.

   Batılı için bu bir kanundur. Bunun için batılı her türlü ortalama danışma ederek müşterisini memnun etmeye ve bu şekilde mümkün olduğu kadar fazla kişinin dikkatini çekmeye çalışır.
   Doğulu; menfaatin karşılıklı olduğunu anlamamıştır. O daha çok kendisini, düşünüyor, onu veya bunu sebep göstererek millete pahalı

[119] **Mecmua**, S.2, s.41.

satmaya çalışmaktadır.

Bazı doğulu tüccarlar görünürde bir nezaketle müşteriyi memnun etmeyi ister, bazıları buna da lüzum görmemektedir.[120]

Tabi ki bu genel düşüncelerimiz Avrupai şekillere giren ticarethanemize bağlılık göstermemektedir.

2. Satıcı davranışlarını genişletmesi için müşterisini arayıp bulmalı ve arkasından koşmalıdır.

   Batılı davranışlarını ticaretini genişletmesi için bu kurala uyarak çalışmalıdır. Her tarafa, herkese başvurmalı, her halkın, en başta sömürge edenlere bile uyanların huyunu araştırmalı ve buna göre mal bulup ve sevk etmeli. İhtiyacı öğrenmek ve malını tanıtmak için vekiller, seyyar memurlar gönderir, genelgeler, ilanlar baskı işlemi yapıp dağıtmaktadır.

   Doğulu malın müşteriye gösterme ile değerinin düşeceğine inanmıştır. Onun fikrince satıcı müşteriyi değil müşteri satıcıyı aramalıdır. Elinde mal ile her yerde dolaşması malını ve kendini rezil etmek demektir.

   Bakandan, seyyar memurdan bunların faydalarından kuşkulanmaktadır. İlanların gereksiz bir masraf olduğuna inanmaktadır. Bunlara nadiren ve istemeyerek de teşebbüs eder.
3. Ucuz satan çoksatar, çok satan çok kazanır. Batılı malını mümkün olduğu kadar ucuz satmaya ve bu biçimle fazla satarak azdan çok kazanmaya çalışır. Pahalı satmakla müşterisini kayıp edeceğini ve ticaretinin yerini sarsılmaya uğramayacağını düşünür. Bundan dolayı çok defa zarara da katlanır ve kendisinin değerli tanınmasına razı olmaz.
4. Doğulu mümkün olduğu kadar az zahmet çekerek az satarak çok kazanmak ister. Özellikle küçük farklara santimetre, milime akıl erdiremez, farz edelim ki %20-25'den aşağı kârı gözü tutmaz. Bunun için pahalı satar az satar ve müşterisinin kaçmasından o kadar endişe etmez.
5. Kazanç; çok mal devretmekte, fazla ciro yapmaktadır.

[120] **Mecmua**, S.2, s.42.

Batılı; malını çabuk elden çıkarmak fazla vakit geçirmek endişesiyle hareket etmektedir. Günü, saati hesap eder ve malın elinde durmasını inceden inceye kişiyi kabul eder. Sermayesinin kullanılmamasıyla masraf ve faiz toplamının maliyeti fiyatına eklendiğine, hızlıca hareket ve çok faaliyet göstermek gereğine razı olmuştur.

Doğulu; ticaretin ilkel kurallarına göre malı saklayıp az olduğu zamanda satmak ister, yani ihtiyacın artışından ve yüksek değerden almayı arzu eder. Malı hemen elden çıkarıp yenisini almak ve bu şekilde çok devir yapmak tüccarlarımızın pek azı tarafından kabul edilen bir fikirdir.

Mecmuanın üçüncü sayısında "terbiye-i iktisâdiye" başlığı altında "Ticaret Hayatında Batılı ve Doğulu" tüccar değerlendirilmektedir. Daha önceki sayıdan devam ettiği anlaşılan bu makale, 05, 06, 07, şeklinde numaralandırılmak biçimiyle maddeler halinde konuyu açıklamaktadır.

05-Ticaret, kibarlık ve temizlik emreder. Bunun için Avrupa müşterisine karşı pek zarif davranır. Düzleştirilmiş ve temiz bir dil kullanır. Mağazasına uğrayan müşterilerinin iyi davranmak gerektiğini düşünür, bu amaçla Avrupa'da büyük mağazalarda çayhaneler, kıraat salonları vs. düzen biçimi vardır. Sene başında müşterilere tebrik nameler hatta küçük hediyeler gönderilir. Büyük mağazalar adeta buluşma yeridir. Mallar çoğunlukla müşterinin ayağına gönderilir ve her türlü kolaylık gösterilir. Parası olan müşterinin malın yerine ve salonda verilmek üzere satış yapılır.

Doğulu ise kibarlıktan çok kabalık veya ilgisizlik ve samimiyete eğilimlidir. Çabuk sinirlenir ve kayıtlar görgü ve ahlak kurallarından kolayca çekinir. Adeta müşteri kendisine muhtaç etmiş gibi davranmaya kalkar. Müşterilere pahalı hediye göndermenin doğulunun aklından geçemez. Bazen kahve ve su ikram edebilir. Fakat o da çoğunlukla alışverişten sonradır. Sebepsiz bir kimsenin mağazaya girmesini anlamaz. Malı ancak dükkânında teslim eder, ambalaj masrafını bile müşteriye ödetir. Bedelini almadan malı vermemeye kurallara uygun davranmayı kabul eder.

06- Hiç ticarethane ilandan umursamaz kalamaz, ilan ücreti masraf sayılmaz. Avrupa'da senelerden beri ticarethane işletmelerini ve fabrikaların isimleri ve şöhretleri dünyayı kapladığı halde bunların hepsi yine her sene binlerce lira ilan masrafı eder, her gün ilanın bir başka şekli düşünülüyor ve bunlar; duvar, el ilanları. Elektrik ve sinema düzeneği, seyyar ilanlar yapılır, kataloglar, prospektüsler (tanıtmalık) ve her dilde farklı tür ilanlar yığınlarla dünyanın her tarafına dağılır ve ilan düzeneği için yüksek maaşlarla birçok özel memurlar kullanılır.[121]

Bizde gazete ilanından başka ilan yapılması bilinmemektedir. El, duvar ilanları tiyatrolara mahsustur. Ticarethaneler gazete ilanlarını bile bazı durumlarda ve piyasanın pek bolluk zamanında yaparlar. Toptancı tüccarlar buna da gereklilik görmez. Hatta bazıları kendi isimlerine mektup bile bastırmaz. Birkaç kuruş vergi vermemek için dükkânlarının üstüne bir ilan levhası bile koymazlar. İlan bunlar için pek gereksiz bir masraftır.

07- Pazarlık vakit kaybına meydan veren ve müşteri ile satıcı arasında emniyeti hapsedip yok eden kötü bir metodudur. Bundan dolayı Avrupalı tüccar bir fiyat söyler, iki söz bir pazarlık yapar. Perakende mağazalarında bile fiyat pazarlıksızdır.

Pazarlığa girişmek güvensizlik duyguları hissettirdiği için hiç hoşuna gitmez. Fiyat indirme teklifini değer yeri olarak kabul eder.

Doğuda ise döve döve pazarlık etmek adettir. Çünkü alanda satanda bunu ister. En ciddi mağazalarımız da pazarlıksız fiyat ilanına rağmen pazarlık ve indirim yapılır. Sizin hatırınız için diye bir ezgi tutturularak beş kuruşluk şeye on beş kuruş istenilir. Teklif gerçekleştiğinde indirim yapılır, müşteri saf ise mal iki üç kat fazlasına satılır. Sıkıca pazarlık yapılınca üç dört kat indirim ile alınır. Satıcı bundan hiç utanmaz, müşteri de bu davranışa alışık olduğu için bunu doğal görür, hatta indirim yapmayan tüccarı inatçılıkla, aksilikle suçlar.

[121] **Mecmua**, S.3, s.74.

08- Doğruluk tüccarın en doğal ahlakıdır.

Avrupa hayatında tüccar doğruyu söyler. Selülozu iplik, pamuğu yün yerine satmaz, malın vasıfları ve faydaları ile beraber kusurlarını da söyler. Çoğunlukla biraz kusurlu malları ayırır ve çok düşük fiyatla satar. Müşteriyi aldatmayı edepsizlik sayar. Doğuda, müşteriyi herhangi bir şekilde aldatmak en büyük kurnazlık takdire şayan bir harekettir. Malını satmak için her türlü yalan mübâhtır. Kendi malını alabildiğine överken diğerlerininkini hakaret ederler. İşte yalan söylemeyi kimse ayıplamaz. Hatta yerli ürünlerimizin rağbetini kıran ne kadar tüccarımız vardır.[122]

09-Emniyet, güven ve hızlılık ticaretin dayanağıdır.

Avrupalıya nazaran ticaretin ilerlemesi itimat ve ortaklıkla mümkün olur. Müşteri ve satıcılar bir başkasından emin olmakla ticari işlemlerde ilerleme kaydeder. Tüccar bir başkasının sözüne inanmalı ve icabında sözü senede kabul edebilmelidir. Ticari işlemlerde genişlemek için güvenilir olmadan istifade edilmeli ödemeler, çekler, poliçeler, senetler ile yapılmalıdır. Madeni paralar küçük işlerde kullanılabilir.

Teşebbüsler büyük ancak türetmek ile ortak olur. Bugünkü büyük ticari işlemler ortaklık ve güven kazanmanın neticesidir. Avrupalı tüccarın her işi süratlidir. Dakikayı hesap eder ve işini süratle görebilmek için en yeni araçları ve bilinmeyen bir şeyi keşfetmeden faydalanır.

Biz de ise güven, veresiye mal satışı kötü bir davranış sayılır, satış peşin olur. Bunun için çoğunlukla banka çeklerine bile güven edilmez. Ve bedeli tahsil olundukça mal teslim olunmaz. Emniyet dikkatsizliğe işaret eder. Hiç kimseden emin olmamalı herkese karşı şüpheli davranmalıdır.

[122] **Mecmua**, S.3, s.75.

Şirketler çoğunlukla para dolabı gibi görülür. Ve bunlara verilen paranın boşa gitmesi pek akıla gelen bir durumdur. Ne yazık ki bu yanlış zihniyete hak verdirecek olaylar memleketimizde eksik olmaz.

Sürat acele ile karıştırılır, temkinli davranmak rahmandan acele şeytandandır denilir. Avrupa'da ticaretin genişlemesi ve ilerlemesinin en başlı sebebi olan bu üç şart bizde ticaretin sebeplerinin iki katı ve dağınıklığı âdet edinir.

10-Ticaret her zanaat ve meslek gibi ilim ve tecrübe ile öğrenilir, ameli ve tecrübe yetişen tüccarlar zamanın ihtiyacına uygun duruma getirme hareketinde güçlük çekerler. Çünkü ticaretin sıkıntılı gidişini elde eden hesap, muhasebe, hukuk, iktisat ilimleri lisanları ancak okulda öğrenilir. Bu fikir Avrupa'da Amerika'da kabul edilmiştir. Amerika'da iki yüz binden fazla ticaret öğrencisi vardır. Avrupa'nın her memleketinde birden fazla ticaret okulları bulunur. Ve her tüccar oğlunu ticaret okuluna gönderir. Vaktiyle ilim göremeyen ticaret çalışanları ve çıraklar geceleri ve tatil günleri yerine getirilmesi gereken, ders verenler tarafından meslek okullarına devam ederek tahsil etmeyi bilgi edinirler.[123]

Doğulunun düşüncesinde ticaret ancak tezgâh başında öğrenilir. İş adamı çekirdekten yetişir düşüncesi vardır. Bunun için tahsile önem vermez. Tüccarımızın hemen hemen hepsi (okullu) değil (alaylı) ve aralarına pek ender olarak giren (okullular) ulaşmışları alay konusu olur. Olaylara dayanarak Avrupa ve Amerikalıların arasında da çıraklıktan yetişen meşhur kimseler vardır. Milyarder (Karneci) (Rockefeller) elektrik üreticisi (Edison), meşhur Fransız kimyageri (Pasteur) gibi. Fakat bu kişileri ilim ile tecrübenin derecenin değerini pekiyi bilirler. İlmin kıymetini düşürmek değil yükseltmeye çalışmışlardır. Kendileri mesleklerinde en çok söz söylemek hakkını sahiplerdir. (Edison) başlı başına dünyaca ünlü bir bilim insanıdır.

Karneci'nin (Dale Carnegie), kendi adına muazzam bir üniversitesi vardır. Bu kişi her sene yüz milyonlarca Frank kuruluşlar ilmi yardımda bulunur. Zaten ilim türlü türlü ticaretin sonucu olduğuna bakarak tecrübeye kıymet verenler bir veya birkaç

[123] **Mecmua**, S.3, s.76-77.

kişinin değil birçok insanın yetiştirdiği ve çeşitli milletlerin birçok nesillerine mensup seçkin kişilerin bilgi ve tecrübelerin fayda sağlamak için ilme istekli olmaları lazımdır.

Falan ustanın çırağı olmak veya falanın yanında çalışarak yetişmiş bulunmakla iftihar edenler anlaşılmaz ve tuhaf bir fikirle eğitimi önemsemiyorlar, bir ustanın yanında çalışan yalnız onun tecrübe ve becerisini öğrenmekle kaldığı halde eğitim gören binlerce üstadın tecrübesinden fayda sağlamaya devam eder.

Okula rağbet edilince orada öğrenilebilen ilimi doğal olarak ticaret sahipleri arasında tamamen belirsiz kalır. Bunun içindir ki en büyük ve düzgün ticarethanelerimizin bile ne düzenli defterleri, ne kanunen delillerin yardımcı olan düzenli ve gönderen ne de yolunda bir muhasebesi vardır. Bu gibi konuda sarf edilen para gereksiz anlayış edilir. Ve muhasebecilere pek az iltifat edilir.

11- Kanuna göre emre uyma tüccarın tek gerekliliğidir. Zaten tüccarın birçok işleri ve davranışları kanunen faydalıdır: Defter tutmak, evrakını muhafaza etmek, masrafını yazmak ve bunların düzenlenmesi ve kaydetmesinde tertip ve gerçekliği muhafaza etmek her memlekette olduğu gibi bizde de kanunen ortak mecburiyetlerdendir.

Bunlara Avrupa'da harfiyen uyulmaktadır: Defterler onaylatır, düzenlenmesi ve kaydetmesine katkıda bulunur. Kullanılmaz ve silinti gibi şüphe çeken şeyler kesinlikle yapmaz. Batıda tüccarın defterine o derece güvenilir ki çoğunlukla kazanç vergisi tüccar defterlerindeki kayıtlara göre koyulur.

Avrupa'da her tür iflas yerel itibar ve kaybedilen itibar ve haysiyet açıklığıdır. Hâlbuki tasdik eden kişi defterler üzerinde tekniğe uygun bir şekilde gerçekleşen davranışı olan ve her hareketini kanuna uygun duruma getiren tüccar hemen oluruna bırakır diyemeyiz. İflas edipte yine herkesin saygısına mazhar olan ve ticari ilişkilerine devam eden ne kadar tüccarlarımız mevcuttur! Hele ki geri kazanan saygınlık memleketimizde hiç görülmemiş ve es kaza bir defa mahkemeye gidip başvuran müracaatı bile sahibi ikmale gerek bulmamıştır.

İşte Avrupa ile doğu arasındaki farkları, batılı tüccar ile doğulu tüccarın bakış açısı uyuşmazlıklarını gösteren konuların ancak bir kısmını şöylece sözünü ettik. Avrupa ilme ve akıla uygun hareket ve faaliyetle daima ileri giderken bizim devamlı geri kalmamızın sebepleri bunlardır. Ticaret hayatında nadiren başarı gösterenlerimiz ya geçici başarılara aldanarak hataya düşüyorlar veya az çok Avrupa hayatına uyuyorlar.

Acaba Avrupa ile doğu arasında bu zihniyet farkları neden ileri gelir, biz ne için tamamen batılı düşüncenin akıl sahibi düzgün kimse olarak buluyoruz?[124]

Bizce bu mesele sadece bir ilim ve terbiye meselesidir, biz henüz modernleşmeden ve modern bir eğitim ve fikir sahibi olamadık, hele tüccarımız bu itibarla pek zor şartlar altında bir konumdadır. Memuriyet, askerlik, doktorluk, mühendislik gibi serbest sanayi hayatımızda bir derece yenilik ve asırlık görüldüğü halde ticari hayatımız pek ilerlememiş bir durumdadır. Tüccarımız ilmin ve teknolojinin, eğitim ve öğretim alanından çok uzakta adeta bir fetret devri ve dağılma içindedir. Bunun için ülkemizde pek az yetişen modern ve medeni eğitim görmüş gençlerimiz ilim ve fikirlerini çevre yapmak ve batıl fikirlerle mücadele etmek göreviyle mükellifdirler, onlarda bu karanlık çevrenin yanlış fikirlerine ve rahat davranışlara kapılırlarsa hiçbir zaman felaketten kurtulamayız.

Gerçek eğitim davranışının bilgi ile mayalanarak meydana getirdiği eğitim, aıl eğitimdir. Bugünkü eğitim fakültelerini bilemem ama bizim dönemin öğretmen okullarının son sınıflarında "Terbiye mi önce tedris mi?" , "Öğretmen mi önce eğitim mi?" adlı konular tartışılır dururdu. Oysaki ne biri, ne de öteki, her ikisi de beraber oldukları zaman bir kişilik meydana gelir ki işte o gerçek eğitimdir.[125]

Avrupa tüccar, tüccar olmayan her sınıf halkı iktisadi olaylara yabancı değildir. Tüccar, ilmi esasları bilir ve buna tam bir fikirle uygun hareket eder, halkta tüccar ve sanatkârın menfaatini tanır, icat edilen ve keşiflerden haberdar, piyasa hakkında bilgisi

[124] **Mecmua**, S.4, s.93.
[125] Nazif Evren, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eğitim**, Genç Ofset yay. , Ankara, 1999, s.30.

vardır. Şüphe ettiği şeyi teknoloji biçimiyle kontrol ve inceleme eder. Bundan dolayı satıcı müşteriyi bilgilerden emin olduğu için gafil avlayamaz. Zaten kendisini eğitim ve öğretim gereken gelişimle mecbur gördüğü yolundan ayrılmaz.

Bizde halk bu yönlerde tamamen cahildir. Mal genellikle Avrupa'dan gelir, tüccar pek yüzeysel olmakla beraber bu konuda halktan fazla bilgilidir. Halkın aydınlatılması için bizde ilmi olarak da çalışmaz, basınla da uğraşamaz, sergi, hal gibi kaynaklarla bilgisi olan kurumlarda yoktur.

Bu halde ticaretimizin gelişmesi ve bu yanlış zihniyetlerin ortadan kalkması için ne yapmalıdır? Burada hükümete, basına, âlimlere, tüccara ve kişilere ait olan bir takım görev vardır. Bu görevin en önemlisi hükümete, Milli Eğitim Bakanlığına ve mahalli idareler ve belediyeye sorumluluk düşer.

Ticaret ve Maliye Bakanlıkları, tahvilleri ve emtia borsaları kurma ve bunların idarelerini düzenleyerek ticari işlemleri ve emtia satışlarının aleni olmasına ve rekabetin yüksek etkide bulunmasına gayret etmelidir. Kurları düzenli olarak yayımlamalı, daima ve devamlı sergiler açmalı ve buralarda mali yabancı bilgiler yapılanlar gösterilmeli, bunların çeşitleri, fiyatları ve tedarikleri bakımından hakkında halka bilgi verdirmelidir. [126]

Şirketleri kanuni bir biçimde kontrol ettirmeli ve tüccarı Avrupa'da olduğu gibi kanuni ve düzenli olarak işi sıkı tutup düzen altına almalı, tüccar ve sanatkâr arasında organizasyon yapılmasını teşvik etmelidir.

Gümrüklerde ve şehir dâhilinde akıl sağlığı muayenesi yapan labratuvarlar meydana getirmeli ve katkılı maddelerin ithal ve satışı engellenmeli ve analizler sonucu ve hilekârları gereğinde ilan ve yaymalıdır.

[126] **Mecmua**, S.4, s.94.

Belediyeler, halleri ve pazar mahalleri açmalı ve buralarda fiyatların alenen kararlaştırılmasına ve ortalama fiyatların herkes tarafından bilinmesine çalışmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli eğitim Müdüriyetleri, belediyeler, ticaret odaları çeşitli derecelerde ticaret okulları açmalı, tüccar olacakları ve tüccar müstahdemlerini buralara sevke etmeli ve geleceğin tüccarlarını böyle ilmi ve medeni bir terbiye ile yetiştirmelidir.

Yalnız ticaret hayatında gireceklere değil Avrupa'da olduğu gibi herkese ve halka ait, hayat ve geçime alakalı bilgi verecek kurumlar meydana getirmeli ve bu konuda teşvikte bulunmalı düzenli mecburiyetler koymalı ve genel okullar ülkenin kız ve erkek çocukların eğitimine bu yönlere önem verilmelidir. Tüccar ve bütün halk asıl hayata takılan cehaletten kurtulana kadar eğitime önem vermelidir.

Basın, hükümetin yaptığı işlerin borsaların ve piyasanın değişimlerini fiyatları, keşifler ve icatları ticari olayları halka bildirmelidir. İhtisas sahipleri, ulema, ilmi esaslar vergi keşifleri halkın anlayacağı bir tarzda yayımlanmalı, kitaplar, makaleler ve konferanslarla halkın aydınlatılmasına çalışmalıdır.

Tüccarımızda artık yalnız çıraklıkla ve tecrübe ile mükemmel bir ticarethanenin idare edemeyeceğini düşünerek ilime eğitime önem vermeli ve yavaş yavaş ve her meslekte olduğu gibi ticarette de okullular alaylıların yerini işgal etmelidir.

Genel olarak kişiler bile kendilerine ayrı önem vererek tüccar ve esnafın eline bir av gibi düşmemek için her mali tanıyacak teori aracı ve keşifleri imkân derecesinde öğrenmeli ve iktisadi olayları takip etmelidir.

Eğer bunları yapmaz eski zihniyet değişmez ilmi ve modern bir fikir sağlanmazsa, hükümet halkın, halk kendisinin menfaatini koruma yollarını düşünmez ve bilmez duruma gelir. Genel menfaatler, kişisel menfaatlerin ortada olduğu, halkın zararına çalışanların kendilerine de zarar yaptıkları anlaşılmazsa daha kötüye gidebilir.

Avrupa iktisadi hayatı şimşek biçimiyle ilerleme ve gelişmesine ukalalık gösterilirse bizim çürük gemi ticaretimiz her taraftan hücum eden müthiş dalgaların oyuncağı olarak kurtuluşa ve asıl olmak için çok bocalar belki de küçük ve fena bir harekete bile başarılı olamayarak olduğu yerde kalır. [127]

3.1.7. Şehrimizin (İstanbul) İktisadi ve Ticari Durumu

Mecmuada güncel olayalar ve gelişmelere yer verilmiş olan bir makalede, İstanbul'un iktisadi ve ticari durumu değerlendirilmektedir. Şöyle Ki;

"Bu ayın en önemli meselesi kömür yokluğudur. Elektrik kuvvetinin sanayi alanındaki aydınlatmalarıyla, nakliyat ve imalatın büyük bir kısmını elektrik gücüyle yapılmaktadır. Fabrikalarının faaliyetine bağlı kalmış ve büyük şehirlerde sanayi faaliyeti de bu kuruluşlarda birikimini yapmıştır. İstanbul'da savaş esnasında gaz yokluğu bize tramvaylarımızı unutturmuş, fabrikalarımız ve matbaalarımızı harekete geçiren elektrik kuvveti lazım olup verilemeyince şehrimizin hemen hemen bütün hayatı durma noktasına gelmiştir, her taraf kararmış ve bu zulümden istifade etmek isteyenler herkesi geceleri evlerine kapanmaya mecbur etmiştir. Diğer taraftan buhar kuvvetinin de meydana gelmesine sebep olan kömürün bulunamaması vapurları ve demiryolu dâhil seferlerini azaltmaya ve kısmen tatile mecbur etmiştir.

Bu sebeple hayati bir meseleye dönen kömür, İngilizlerin (Siyah Elmas)'ı kıymetini bize tamamen anlatmış ve Milli Müdafaa Vekilimiz Zonguldak'ta kömür ocaklarına kadar bizzat incelemelerde bulunmaya sevk etmiştir. Bayındırlık Bakanlığı'ndan oluşan komisyonun ve resmi dairelerin çalışması, itilaf devletlerinin yardım etmesiyle bu buhrandan yirmi gün, bir ay sonra bizi tamamen kurtaracağını güçlü bir şekilde beklentiler oluşmuştur. Geçen sayımızda piyasadan bahsettiğimiz zaman İstanbul'un zorunlu olan ihtiyaçları konusunda yeni gün, yeni rızık gazeteleri yaşanılan durum için piyasaya bol miktarda mal gelmeyince fiyatların aşağı inmeyeceğini söylemiştik. Doğrusu İstanbul piyasasına dikkat edilince görülüyor ki buradaki değişimler ve dalgalanmalar pek ani olur ve gündelik olaylardan,

[127] **Mecmua**, S.4, s.95-96.

ihtiyaçlardan yayılıp dağıtılır. Şehrimizde soğuk hava mahzenlerinin olması ve ticaret işlemleriyle meşgul olanların araçlarının azlığı ve iç ticaretin gelişememesi daha çok zaman bizi böyle beklenmeyen haller karşısında bulunduracaktır.

Geçen aya bakarak, bütün hububat ve yiyecek fiyatlarında adeta yarı derecesinde bir fark vardır: Şekerin okkası 250-350, gazın okkası 260 kuruş ve tenekesi sarı Romanya 25-26 iyisi 27, Batum 28 lira; unun çuvalı 35-45 ve harman 26 lira, fasulyenin okkası 55-60, pirinç 70-90, patates 22, zeytinyağı 100-130, tereyağı 200-270, bulgur 30-40 kuruştur. İaşe Bakanlığının satın aldığı hububat yavaş yavaş gelmeye başlamasına rağmen un piyasası düşmeye başlamamıştır. Diğer taraftan itilaf devletleri ile ticari işlerin yerine getirilmesi serbest bırakılması ve gümrük vergisi iki katının kaldırılması, kıyılar arasında nakliyat ve ticarete müsaade olması diğer malzemeler üzerinde etki yapmaya başlamıştır. Fakat her halde esaslı bir değişim ancak fazla miktarda malı ithal ve ihraca başladıktan sonra olabilecektir. Uygun vaziyette dönüşü ise birçok aylara bağlıdır.[128]

Çırak Mektepleri Mecmuası'nın birinci sayısında bir başka konu "Hâdisât-ı Ticâriye" başlığı altında anlatılmaktadır. Konunun alt başlığında "piyâsa" konusu işlenmektedir.

Konunun girişinde; itilaf devletleriyle yapılan Mondros mütarekesinden bahsedilmektedir. İtilaf devletleriyle yapılmış olan akdin, dünya ticaretine Osmanlı sınır kapılarını açtığı ve bütün emtia piyasaları üzerine büyük bir etki yaptığı iddia edilmektedir. Burada Bulgaristan'ın yaptığı bir teşebbüsünün piyasaları sarstığı ve bu gelişmenin ellerinde spekülasyon maksadıyla fazla mal bulunduranları fiyatları düşürmeye mecbur bıraktığı söylenmektedir. Ancak, Osmanlı piyasalarındaki fiyatlarla dış piyasalardaki fiyatlar arasındaki büyük farkların tüccarın cesaretini kırdığı ve onları fazla miktarlarda mal mübayasından mahrum bıraktığından; arz talep dengesi gereği piyasaya mal gelmeden evvel her mal sahibinin fiyatları kendiliğinden az çok bir miktar düşürmelerini söylenmektedir.

[128] **Mecmua**, S.2, s.63.

Mesela; gazın tenekesi 17-18 lira iken, 10-12 liraya; yağ 280'den 150-200'e, zeytinyağı 110-120'den 60-70, yumurta, patates ve un hemen hemen üçte bir ila yarısı derecesinde bir tenzîlât ile 11-12, fasulye ve bulgur 25-30, sabun 50-60, üzüm ve incir 28-30 liralara inmiştir. Manifatura, kibrit, şeker ve kâğıt fiyatlarında %20'den 50'ye kadar tenzilat olmuştur.

İstanbul boğazı dışında bazı ticaret gemilerinin bulunması yolundaki bazı "havâdisin" doğru olmadığı anlaşılmış olmakla birlikte; Bulgaristan'a itilaf devletleri tarafından birçok emtianın getirildiği ve İstanbul'da 10 liraya kadar satılmakta olan bir ayakkabının en güzellerinin fiyatlarının 1,5 liraya kadar oradan tedarik edilebildiği yönünde haberlerin işitildiği söylenmektedir[129].

Diğer yandan itilaf devletleri hükümetlerinde bile fiyatların sulh zamanlarına nispetle altı misli yüksek bulunduğu ve ihraç edilebilecek fazla miktarda ihraç maddesi de bulunmadığının söylendiği belirtilmektedir. Yazının bundan sonraki kısmında Osmanlı piyasalarının o günlerdeki durumundan şu şekilde bahsedilmektedir:

> "Piyasamızda birkaç gün evveline nazaran ba'zı şeylerde epeyce bir tereffü' fiy'at görülüyor. İstanbul tahsîs-i havâyic-i zarûriye i'tibâriyle ale'l-ekser settûk bulundurmadığı içün ihtiyâcın şiddetine nazaran küllî mâl gelmeden pek büyük tenzîlâta intizâr etmemek lâzım gelecekdir. Her nede olsa artık gayr-i tabî'î hâllerden hayret-efzâ galâden kurtuluyoruz. Emti'a fiy'atlarının tenezzülü bidâyeten bir buhrân ve ticâret âleminde zarar tevlîd etse bile işler ceryân-ı tabî'îsini alınca bunun telâfîsi, hemde bu sefer yalnız tâcirin değil müşterinin de memnûniyet ve menfe'atini câlib tarzda pek kolay taht te'mîne girer"[130].

[129] **Mecmua**, S.1, s.7.
[130] **Mecmua**, S.1, s.8.

3.2. TÜRKİYE'DE ŞEKER VE TÜTÜN ÜRETİMİ VE TİCARETİ

3.2.1. Şeker Üretimi ve Şeker Piyasası

A.A. rumuzuyla yazan yazarın mecmuada birçok makalesi yayınlanmıştır. Bunlardan birisi de şekerdir. Şeker makalesinde, şekerin maliyeti ithalat ihracat durumları ve bunların hangi ülkelerle olduğunu bunun yanı sıra şekerin çeşitlerini hangi ürünlerden elde edildiğini açıklamaktadır. Bugünkü dile sadeleştirerek aynen veriyoruz:

"Geçen sayımızın makale hususunda görüldüğü üzere şeker memleketimize ithal edilen işlenmemiş ürünlerin en mühimlerinden biridir. Savaştan önce, okkası iki kuruş iken savaş sırasında üç yüz kuruşa satılması ve oldukça önemli ithalata rağmen genel ihtiyaçların temininde çekilen zorluklar ve nihayet bu madde üzerine hareket eden gerekli bilgilerin ve temin edilen büyük kazançlar şekerin zannedildiğinden çok fazla bir ticari önemi ve ehemmiyeti olduğunu gösterdi. Bundan dolayı ticari malların her biri hakkında yapmak isteyeceğimiz soruşturmalarda şekerde başlamaya uygun gördük. Memleketimiz ziraat memleketi olması ve üzüm yerli mahsullerin en önemlilerinden bulunması sebebiyle bundan yapılan pekmez bulama gibi şekerli ürünlerin ve balık her çeşit yemişlerin bolluğu şekerden bizi muhtaç etmediği gibi bunun en zaruri olan ihtiyaç saymak görünüşünden bizi kurtarmadığı acı bir tecrübe ile anlaşıldı. Bundan dolayı Ticaret Bakanlığı Bulgaristan, Romanya gibi civarımızdaki küçük milletlerin girişimi bağlı olarak şeker fabrikaları tesisi için soruşturmalarda bulundu ve projeler hazırladı. Üyelerden kamuoyu, basın-yayın ve yargılamanın işgal ettiği şeker ticareti hakkında bilgi verilmeden önce biraz şekerin biçiminden ve zaman içindeki üretiminden bahsedelim:[131]

Bilindiği üzere şekerin iki türü vardır: Kamış şekeri, pancar şekeri. Kamış şekeri sıcak iklimlerde ve ortalama 24-25 santigrat derece sıcaklığa ihtiyaç duymakta

[131] **Mecmua**, S.2, s.35.

ve şeker kamışı denilen bir bitkinin öz suyudur. Şeker kamışının farklı farklı sınıfları olan tür, Hind kamışı, Çin kamışı, Cakarta ve Haiti kamışı isimleriyle anılmaktadır. Eski Yunanlılar ve Romalılar yanında balığın yerini şekerin tutmaya başlaması ve kamıştan elde edilen milattan önce 327 sene evvel İskender-i Kebîr tarafından şeker kamışının Hindistan'dan İskenderiye'ye nakli ile başlamaktadır. Bundan ancak bin sene sonra Bizans şekeri tanınmıştır.

İmparator Herekliyos'un İran'la savaşı esnasında yani milattan 627 sene sonra ganimetler sonucunda şekeri görmüşlerdir. Araplar şeker kamışı ziraatını geniş imparatorlukları dâhilinde yaymışlardır. Hazar denizinden İspanya'ya kadar ulaştırmışlardır. On beşinci asra kadar Filistin, Suriye, Kıbrıs ve özellikle Mısır başlıca şeker üreticisi olarak kalmıştır. Mısır en geniş arıtılmış şekerini her tarafa gönderiyordu. Şekerin ilk defa ithal edildiği Avrupa şehri İstanbul'dur. Mısır'dan sonra şeker üretimi Amerika'da, Hindistan'da ve Brezilya'da merkezileşmiştir. On sekizinci asrın sonunda (Sen Dominik) yıllık yüz milyona çıkan üretimi hesabı ile (şeker atası) olarak adlandırılmıştır.

1605 1 Ocak'tan itibaren (Olivya Dosr) isminde Fransalı bir kimyager pancarda şeker mevcut olduğunu ispat etmiştir. 1747 tarihinde Almanya kimyagerlerinden (Margraf) pancardan ham şeker çıkarılmasında başarılı olmuştur. Fakat bu sırada şeker kamışından fazla vergi alındığından bu keşif dikkatleri üzerine çekmemiştir. 1799 tarihinde kimyager (Aşar) pancar şekerinin ticaret ve sanayi dünyasında ki faydalarını ispat edip ve örnekleri hazır ederek takdir edilmişlerdir. Bunun üzerine artan sebilleri birkaç fabrikaya tesis edilmiş ve 1809'da Ogsborg'deki şeker fabrikası 8000 okka kadar şeker elde etmiştir. İlk şeker fabrikası Aşar tarafından ikinci Frederik'in yardımıyla 1806 senesinde Berlin civarında Fülendrof'da bina yapılmıştır.[132]

Fransa ile İngiltere arasında cereyan eden savaşlar sebebiyle İngiliz donanmasının Avrupa sahilleri abluka altına alması üzerine Birinci Napolyon İngiliz

[132] **Mecmua**, S.2, s.36.

ticaret mallarının ithal edilmesini engellemiş ve burada şekerin kilosu 15 Franka kadar çıkmıştır. O zamanlar pancardan ancak yüzde iki derecede şeker elde edilebiliyordu. Napolyon gayretiyle ve tesis edilen fabrikalar ve bunlara bahş edilen ayrıcalıklar ve açılmış olan konuyu bir mektebin yardımıyla pancar şekeri imalatı dikkat edilmesi gereken bir dereceye gelmiştir. Fransa-İngiltere savaşının sonucunda pancar şekeri birikmiş kamış şekerinin İngiltere'den Avrupa'ya ithalinde ortaya çıkan büyük bir rekabete uğramış ise de bir müddet sonra esaretin hükümsüz bırakmak ve zenci ticaretinin engellenmesi sebebiyle sınıflandırılmış ticaretinin layıkıyla temin etmiştir. Bugün bütün şeker üretimini senelik 17 milyon tona ulaşmalıdır ki bunun yarısından fazlası pancar şekeridir. Başlıca şeker elde eden memleketler ile yıllık üretimi aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 3 4. Şeker Üretimi Yapan Ülkeler

Şeker Kamışından Şeker Üretimi		**Pancar Şekeri Üretimi**	
Memleket	Ton	Memleket	Ton
Küba	1.300.000	Almanya	2.300.000
Cava Adası	1.000.000	Avusturya-Macaristan	1.510.000
Hawaii	350.000	Fransa	1.075.000
Lozan	320.000	Rusya	1.000.000
Mauritius	200.000	Belçika	330.000
		Amerika	265.000
		Hollanda	205.000

Kaynak: **Mecmua**, s.37.

Görülüyor ki dünyada en fazla şeker üretimi yapan ülke Almanya'dır. Bundan sonra Avusturya- Macaristan ve Fransa ve Rusya ve kamış şekerinde Küba ve Cava'ya gelmektedir. Memleketimizde 1326 [1908/9] senesinde ithal edilen şeker yazarlarına göre doğrulanmak üzere aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3 5. Ükemize1908/9 Yılında İthal Edilen Şekerin Miktarı ve Menşei

Menşei	Miktarı (Kilogram)	Tutarı (Osmanlı Lirası)
Avusturya-Macaristan	139.583.000	2.634.000
Rusya	20.458.000	280.000
Fransa	6.653.000	158.380
Mısır	6.538.000	134.480

Belçika	4.912.500	108.330
Hindistan	4.247.000	79.650
Romanya	1.965.000	31.543
İngiltere	1.076.000	60.462
Almanya	4.340.000	91.270

Kaynak: **Mecmua**, s.38.

Toplam ithalat 201.902.000 kilo gram olup değeri 3.573.200 lirayı Osmanî'dir. Bunların dışında 150,000 kilosu Amerika'dan 131,000 kilosu Avusturya'dan olmak üzere 338000 kiloluk 45000 lira değerinde ham şeker, melas (şeker kamışı veya şeker pancarı posası), gilokoz vs. şeker maddeleri ithal olmaktadır. Türkiye'ye ithal edilen şekerin üçte ikisini Avusturya- Macaristan'dan gelmektedir. Senelik 26 milyon kilo gram İstanbul gümrüklerine 21 milyon Haydar Paşa'ya 30 milyon İzmir ve bağlı olan yerlere 8,5 milyon İskenderun ve çevresine şeker ithal edilmektedir. Türkiye şeker ithalat mevsimi Mart'tan Ekim ayına kadar kış, diğeri Nisan'dan Ağustos'a kadar yaz olmak üzere iki devreye ayrılır. Kış devresi en aktif ve canlı devredir. Kış mevsimi sebebinden çok çay içildiği, reçel yapıldığı ve meyve şekerlemeleri ve tatlılar yapıldığı için şeker harcamaları çok fazla miktardadır. Yazın, meyve bol olduğu bakımından tatlılar çok yapılmaz ve çay içilmez ve doğal olaraktan harcamalar azalır. Eylül ve Ekim ayları ise üretimin bittiği ve yeni üretimin başladığı zamana rast gelmektedir. Bu aylarda tüccar fiyatların yenilenmesini belirler, çünkü şeker şeker üzerine pek farklı vurgunculuk işleri yapılmaktadır. Binâ-i Aliyye bu aylarda sipariş pek az olur.

Şekerin çeşidine, ambalaj ve ağırlığına ait açıklamalara gelince: İstanbul'a ithal edilen şeker başlıca dört çeşide ayrılır: Kelle (Melis) kırma (Concasse) şeker. Bunların her ikisi arasında bir fark yoktur. Her ikisinde büyük parçalardan oluşmuştur. Asıl özelliği ile kelle şeker kırma şekerden daha büyük parçalıdır. Yanız bunlar ambalaj açısından fark edilir. Kırma şeker gönderilen olduğu için iki çuvala konulur. Kelle ise iç sağlamlığı özeldir ve bir çuval içindedir.[133] Çuvalların ağırlığı brüt gelir 84 kilo gramdır. Toz şeker (Cristalise) – Bu şekerin küçük parçalarından ibaret, fakat toz hâlinde değildir. Biraz sarıcadır. Avusturya'dan gelenler çift çuvala ve Rusya'dan

[133] **Mecmua**, S.2, s.38.

gelenler tek çuvala konulur. Avusturya'dan gelenlerin ağırlığı brüt geliri 100 kilo gram ve Rusya'nınki 107-108 kilo gramdır.

Mürebbi şeker (Carre) – bu kahveye ve çaya özel muntazam parçalardır. Bunlar iç tarafta bulunan çifte kâğıt kapalı sandıklara konulur ve her biri 25 veya 50 kilo gram şekeri içerir.

Mükeeb Şeker (Suere en Cubes) – Bu cins şeker Avusturya boykot esnasında Hollanda'dan gelmiştir. Sonra Avusturya'da bu çeşit şeker ithalatına başlamıştır. Başlangıç olarak bu cins şeker çuvalı içindeki 100 kilo ağırlığında olsa da son zamanlarda Melis şekeri gibi 84 kilo ağırlığı brüt geliri çuvallarla ithale başlanmıştır.

İnce Toz Şeker (Suere En Poudre) – Bu çift çuvalın içinde 100 kilo brüt gelir ağırlığında çuvallarla gelir. Piyasamızda her şeyden ziyade uzculuk arandığı için toz şeker dökülerek ince halde getirilip satılır. Bunun dışında asıl ince toz şeker İstanbul'da pek az bulunmaktadır. Fransız şekerleri gayet lezzetli olduğu halde pahalı bulunduğundan dolayıdır ki piyasamızda o kadar çok bulunmaz ve bunun yerine ikinci derecedeki Avusturya şekerleri elde edilir.

Markalar: Avusturya şekerleri pek çeşitli markalarla ithal edilmektedir.

Kelle şekerinin en çok geçen markaları LZR ZKZ markalarıdır. Bunlardan başka PR, AZ, MBT, PZF, RPR, FAS, ZZ, HZR, CZF markaları da vardır.

Kırma şekerin HZR, AZ markaları çok satılır. Bu cins şekerler LZR, PR, MBT, PZF, RZR, ZZ, FAS, RPR markalarıyla da gelmektedir. Yetiştirenlerde siyah LZR iyi cinsi kırmızı LZR ikinci cins gösterir. İnce toz şekerin ithal edileni yalnız PR markalısıdır.[134]

[134] **Mecmua**, S.2, s.39.

Bütün markaların cinsleri hemen hemen bir gibidir. Fakat bu markalara alışıldığı için şehirlerde rağbet edilmesinden, bunlara çok dikkat edilir.

Şekerin miktarı ithalatı, iletilme şekli, yol, fiyatı:

Avusturya her cins şekeri ithal eder, bunları Avusturya ve Pan Helenik Şirketi vapurlarıyla Trieste ve Fyrom'dan nakil ettirmektedir. Nakil süresi 6 gündür. Avusturya Loyd şirketi ıskonto fiyatlarla ve senelik pirimlerle Avusturya şeker ihracatına çok yardım etmektedir. Avusturya şekerinin üstünlüğünü elde eden aracı olan fabrikatörlerin faaliyeti ve müşterilerini memnun etmek arzuları ve nakliyecilerin iyi niyetleridir.[135]

Rusya'nın toz şeker ithalatı pancar hâsılatı azlığına ve çokluğuna göre değişir. Nakliyât-ı Rus-ı Seyr-i Sefâ'in Şirketi ortasıyla olur. Piyasamızda Cuma günü Trieste'den gelen şekerin ulaştığı gün olduğu için çok önemlidir.

Almanya kırma ve toz şeker ithal eder ve ithalatı Hamburg aracılığı ile olur. Bir sefer 20-23 gün devam eder. İşte bu uzun yol ithalatın artmasına engel olmaktadır.Romanya ince ve büyük parçalar halinde kırma, toz, küp ve kara şekeri ithal eder ve bunlar haftada üç sefer yapan Romanya şirketinin vapurlarıyla nakil edilir.Mısır kelle ve pul halide şeker ithal eder ve bunlar İskenderiye'den gelir. 1911 Kasım ayından 1912 Ekim ayına kadar limanımıza aşağıda yazılmış şekerler gelmiştir:

Tablo 3.6. 1911 yılı Kasım Ayından-1912 yılı Ekim Ayına Kadar Yapılan Şeker İthalatı ve Menşei **.**

Şekerin Menşei	**Miktarı (Vagon)**
Kelle ve kırma Avusturya şekeri	1.582
Toz Moskof şekeri	2.062
Küp Avusturya şekeri	550
Romanya şekeri	182
Almanya ve Hollanda şekeri	84
Mısır şekeri	57
Toplamı	4.517

Kaynak: **Mecmua**, s.40.

[135] **Mecmua**, S.2, s.40.

Olağan hallerde toz Moskof şekerinin 100 kilosu 6 Frank kadar Avusturya şekerinden farklıydı. Trieste ile yapılan sözleşmede isimler çok defa malın haftada veya on beş günde veyahut ayda bir teslim edilmesi şartını içermektedir. Fiyat yüz kilo üzerinden devreler ile tayin edilir. Malın İstanbul'da teslimi ve bedelinden %2 ıskonto yapılması ve ulaşmasından sekiz gün sonra ödeme yapılması veya %2 bir çarık ıskonto ile konşimento karşılığı bedelden ödenmesi şartına bağlıdır.

Rus şekeri (pot) ve (Ruble) ile Odessa'da vapurda teslim şartıyla satılmaktadır. Fiyatlara gelince, bunlar hakkında şimdi açıklama yapmak gereksizdir. Anadolu her biri yirmi okka ağırlığında pancar yetindirdiğine ve pancarının şeker maddelerine diğer memleketler ürünlerinin fazla olduğuna nazaran bu kısımda sarf edilecek çalışmaların pek büyük sonuçlar vereceği doğaldır. Yakın zamanda yerli ürünleri, Anadolu şekerini piyasamızda görmek umuduyla makalemize bitiriyoruz. [136]

3.2.2. Tütünlerimiz ve Tütün Tacirlerimiz

Uzun zamandan bu yana ticaret ve banka işlemleriyle meşgul bulunan ve bu konuda pek çok tecrübe görmüş olan bir kişi ile gerçekleşen başvurumuz üzerine adı geçen kişinin imzasız yayınlanmasıyla şartıyla gönderdiği makalenin Fransızcadan tercümesi için teşekkürü bir borç biliriz. Dostlarımdan ve meslektaşlarımdan bir kişinin ricası üzerine şimdiki hükümet cins ve mezhep ayrımı yapmaksızın bütün tüccarın durumunu zorluklarını göz önünde bulundurulması ümidiyle şimdilik imzasız olarak ticari hayatımızın durumuna ait birkaç satır karalıyorum. Bu sefer yalnız tütün ticaretimizden bahis edeceğim.

Tütünlerimiz: Tütün zamanımızda birinci derecede gereksinimlerden sayılabilecek ürünlerden biridir. Memleketimizde bolca yetişen bu mal üzerine birkaç zamandan beri yaygın işlemler ticarete ve spekülasyon icrası istenebiliyordu. Fakat savaş dolayısıyla her taraf kapalı olduğu için yalnız devletler merkez ile iş yapabiliyordu. Hâlbuki bu hükümetler tütüne olan ihtiyaçlarına rağmen mallarımızı çok ucuz almak ve düzenli teşkilatları sayesinde bizzat farklılık yapmak ve bir taraf

[136] **Mecmua**, S.2, s.41.

devletlere ihracata engel olarak tüccarımızın belirledikleri fiyatla yani okkası 27 Mark hesabıyla tütünleri kendilerine satmak mecburiyetinde bulundurmak gayesinde idiler. Tütün tüccarlarımızda çaresiz bunu kabul edeceklerdi.

Bunun üzerine Osmanlı hükümeti tüccarımızın vaziyetini düzeltmek ve onlara yardımda bulunmak isteğiyle ittifak devletleri ile girişimde bulundu. Fakat ne yazık ki inat ve direnmeden başka bir durum görmedi. Bu hal karşısında tacirler ellerindeki malları uygun fiyat oluşturarak satmak için korumaktan başka çare bulamadıkları tarafta pek ağır şartlar ile avans karşılığında tütünleri bankaların kendisine ait bahaneleriyle iade etmesini istediler.[137] Fakat bu defa rejinin zorlukları başladı. Ateşkes anlaşmasının imzasından önce Osmanlı Rejisi adeta Alman sınırlandırmasının vekâletini yerine getiriyor gibi tütünlere olduğu gibi Almanların verdiği fiyatı teklif etti. İstanbul'da teslim şartıyla tütünün her bir okkasına 18 Mark veriyordu. Buradan Almanya'ya gönderilen şeyler, Türkiye'deki Alman memurunun görevini biliyorlardı. Tüccar doğal olarak bu teklifi kabul etmedi, bunun üzerine reji tüccarın tütünlerini almak istediğini ve anlaşmazlık için değer tespiti için tüccar yanında Eksper gönderdiği halde tüccarın kabul etmediğini iddia etmeye başladı. Bu arada garip bir tesadüf eseri olarak reji depolarının bir müddet kiraya vermesi istendi.

Reji ya kendisine ait tahliyeye veya Eksperlerin tayin edecekleri fiyat ile malları rejiye bırakılan malları, ticari olarak davet etti. Aynı zamanda kuruluşları maliye dâhil tütünün değerinde fazla alçalma olduğundan müşterilerine yaptığı avansların farklılıktan denklik olması ve sık sık ödemede bulunmak gereğini bildirdi. Bu iki tehdit arasında kalan ticaret erbapları mallarını inanılmayacak derecede zamlı fiyatla satmakta mecbur kaldı. Bütün bu durum hep hükümetin ve ticaret gözetiminde, gözü önünde cereyan etti. Rejinin yaptığı davranıştan dolayı hükümet gözetiminde protestoda bulunmaya zararı da olan ve hatta yok olma derecelerine gelen tüccar teşvik ve cesaretlendirildi. Bu beni dahi bu konuda teşvik ettiler. Fakat bazı düşünceler bu konuda bir harekette bulunmaktan bizi engellediler. Ateşkes anlaşma sözleşmesi tütün ticarimize büyük bir ümit ve teselli kapısı açtı. Herkes gibi bunlar da ateşkes

[137] **Mecmua**, S.2, s.56.

anlaşmasını soyut bir şekilde selamladılar. Dileriz ki memlekete işe yarar hayırlı sonuçlar getirsin ve hükümetimiz de bu gibi meseleleri iktisadı ile meşgul olma fırsatı olsun.

3.3. MALİ KONULAR

3.3.1. Ülkemizde Bankacılık

Bankacılık memleketimizde henüz layıkıyla tanınmayan ve sadece yabancılara ait sayılan bir iktisadi girişimdir. A.A rumuzlu şahsın ülkemizin bankacılığa yönelmesi ve bu alanın tanınmasını istediği için "bankacılık" başlığı altında bilgiler aktarmıştır.

Midhat Paşa merhumun yarım asırda garip bir zaman önce kurdukları menfaat sandıklarının çok olması ve Ziraat Bankası adını taşıyan epeyce eski bir hayata sahip ve on üç milyondan fazla sermayeye sahiptir. Türk memurlarla idare edilen milli ve resmi bir kuruma milletimiz mevcut ise de bugüne kadar yaptığı davranışlar itibariyle tüccar ve halkın gözünde bankalar sırasında sayılmamaktadır. Gerçekten Ziraat Bankası yakına kadar yalnız tarımla uğraşanlara ait borç vermelerle meşgul olmaktadır. Ticaret işlerine karışamaz ve tevdiatla uğraşamazdı. Hatta tarımsal yapılan işlemlerde memnuniyet ve yakışır bir şekilde ve ihtiyaca uygun bir derecede borçta bulunmuyordu. Geçen senden beri Ziraat Bankası İstanbul piyasasında bir şube açarak para havalesi ve tevdiat kabulü gibi ticaret bankaları işleriyle de meşgul olmaya başlamıştır.

Diğer taraftan Emniyet Sandığı da küçük ölçüde borç vermeye başlamak ve tevdiatı kabul etmekle İstanbul halkının bazı itibara ait ihtiyaçlarını temin etme emeğinde bulunmaktadır. Bununla birlikte bu iki kurumun mevcut olma durumuna rağmen hala tüccar ve halkımızda banka muamelesi yalnız yabancıların anlayabileceği ve yapacağı bir iş gibi görülmektedir. Yabancı bankacılığının ülkemizde pek büyük bir adı vardır. Nasıl düzensiz defterler (bakkal defteri) ne benzetilirse bir resmi kuruma

ve ticaretin düzenli işlemleri üzerine kullanılan en beğenilen kâr tabirlerde (banka gibi muntazam) (işleri banka gibi düzgün) cümleleridir.[138]

Bizde banka gayet muntazam iş gören, ticari işlemleri usul ve kanuna göre tamamen uygulanan bir kurum ve banka memuru da vazifesine bağlı, düzeni seven ve aramızda ve okullarımızda yetişemeyen seçkin bir şahsiyet anlayış edilmektedir. Bu düşünceye sevk etmektedir ki son zamanlarda şekillenen kurumlar milletimizde çalışan gençlerimiz birçok kimselerin sebepsiz yere doğru olmayan eleştirilere uğramaktadır. Son senelerde bankacılık memleketimizde de ilerlemeye başlamış ilk önce vilayetlerde başlayan girişimcilik başkentimize kadar yükselerek bize öneme alınacak kurumlar kazandırmıştır.

Bankalar zamanımızın iktisadi en büyük gelişme ve ilerleme işleyişidir. Hiçbir millet hatta küçük bir şehir bile milletin kurumları ihtiyaçtan mirasçı kalamaz. Milli bankası olmayan milletlerin yabancı sermayelerinin yayılması muameleleri karşısında iktisadi kuvvetlerin zayıflığına uğrar. Bankacılığın siyaset sahasında da büyük bir etkisi vardır. Milli bağımsızlık ve medeni yetenekli olmasında bulunan milletler ilk önce milli banka oluşturmasıyla işe başlıyorlar böylece bir yere nüfuz etmek istemeyen hükümetlere de bankalar zemin ve yol açmaktadır. Savaşın günden güne zorluklar içinde bizim için az çok teselliye dönüş olacak bir şeyi var ise oda birkaç milli kurum ve sözün özü dört milyon lira sermayeli bir milli banka ortaya çıkması başarımızdır. Bu girişimin doğru düşünen iktisadı sahasında diğer milletler ve unsurlar derecesinde iktisadi kabiliyet sahibi olduğumuzu ispat etmesi itibariyle pek büyük bir değeri vardır.

Şimdiye kadar İstanbul'da Osmanlı İtibari Milli Bankasından başka Milli İktisadi Emlak Bankası Konya'da Konya Milli İktisat Bankası, Manisa'da Bağcılar Bankası, Adapazarı'nda İslam Ticaret Bankası, Eskişehir'de Çiftiler Bankası, Aydın'da, İzmir'de ve diğer mahallerde bazı küçük mali kurumlar mevcuttur. Bunun gibi kurumların artması iktisadımızda gelişmelere tesirli ve etkili olmaktadır. Fakat şurası dikkate değer ki işte bu kurumların idaresinin iyi ve istekli olduğu gibi ve

[138] **Mecmua**, S.4, s.96.

yabancı bankalara benzeme ölçüsünde düzenli ticari işlemlerin sağlanması yeterli gelecek bilgili banka memurları hemen hemen hiç yetişmemiş gibidir. Hatta diyebiliriz ki bu kurumlarda çalışan kişiler gayret ve iyi niyetlerine rağmen hâlâ banka işlerinin yabancısıdır. Çünkü ne yazık ki memleketimizde bankacılığa ilgili eser yok gibidir. Son defa banka ticari işlemleri isminde küçük bir kitap bastırılmıştır.[139]

Ferid ve Serkes Nihad Beylerin bankalara ait ayrıntılı ve değerli iki eseri de ele alıp bastırılmıştır. Bu anlar zannederiz ki bankacılığın memleketimizde tanınmasında büyük yardım edecektir. Resmi tek kurumumuz olan ilmi ticaretimiz Ticaret Mekteb Âliyesi'nde yetişen gençlerimiz layık olduğu derecede koruma altında olması ve takdir edilmelerinde kendilerinin bilgisi bizim bu konudaki ihtiyaçlarımızı layıkıyla temin eder. Fakat ne yazık ki hâlâ bu yönde gereği ölçüsünde atıf'a önem gösterilmiyor. Dergimiz yavaş yavaş bankacılığa dair bazı bilgileri yayımlaması bu konuda ülkemize hizmet için çalışacaktır.

3.4. AVRUPA'DAN HABERLER

3.4.1. Fransa'da Ticarethane Memurları

Birçok eseriyle mecmuada yer alan A.A. rumuzlu şahsın "Avrupa hayatı" başlığı altında Avrupa'da ve Fransa'da ki memurların satıcı-müşteri ilişkilerini o dönemde yurt dışında gördüklerini kendi ülkesinin bilmesi için kaleme alması ve bilgilendirici nitelikte yazısını görmekteyiz.

Paris'in en meşhur büyük mağazaları (Lovr), (Prentan), (Bonmarşe)'dir. Bu kuruluşları kabul edilmek için satış memurluğuna alınacakların 18 ile 30 yaş aralığında, büroda çalışacakların 17 yaşında olması gerekmektedir. Çalışma saatleri 11 ve 12 saattir. (Prentan) mağazasında iş sabah saat sekizde veya sekizi çeyrek geçe başlar ve akşam saat yedide son bulur. Öğle yemeği mağazada yenilir ve süresi bir

[139] **Mecmua**, S.4, s.97.

saattir. Lovr ve Bonmarşe mağazaları da hemen hemen aynı şartlardaki gibi çalışmaktadır.

Mağazalar Pazar ve Pazartesi günleri kapalıdır. Bundan başkada (Bonmarşe)'de senede sekiz gün ve Lovr da on beş gün memurlara izin verilir. Maaşa gelince şube müdürleri senelik 20,000 ve yardımcıları 8,000'den 15,000 Franka kadar ücret alırlar. Ayrıca da satış üzerinden yüzde hesabıyla bir kazanç elde ederler.[140] Diğer memurların maaşlarına gelince:

Satış memur ve memureleri: 800 ile 2,000 Frank

Piyasa ve Arazi Memurları: 150 ile 200 Frank

Seyyar memurları (Komisyonlarının dışında) : 150 ile 300 Frank

Depo kayıt memurları: 150 ile 300 Frank

Muhasebeciler. 250 ile 300 Frank maaş almaktadırlar[141].

Paris hizmetlileri sendikasının tayin ettiği sınır asgari ücret tarifesinde şu miktarlar gösterilmiştir: 14 ile 15 yaşında olan memurlar: Ayda 25-30 Frank, 15-16 yaşındakiler 50-60, 16-17 yaşındakiler 75-80, 17-18 yaşındakiler 100, 18-19 yaşındakiler 125 ve 19-20 yaşındakiler de 150 frank maaş almaktadırlar.[142]

Askeriyede hizmet ikmali edenler ayda 150 Frank ücret verilir. Bundan sonrası yetkiye ve yeteneğe göre değişkenlik göstermektedir. Doğal olarak ücretler savaşın durumuna ve çalışma saatlerine göre büyük değişimler yapılmıştır. Şimdi Fransa dâhil Amerika asıllarına göre çalışma saatinin sekiz saat olması ve ücretlerin arıtılması için çalışmaktadır. Doğrusu günde 10-11 hatta 12 saat çalışma çoktur. Bununla birlikte Avrupa memleketlerinin hepsinde amele ve hizmetlilerin hayatı kanuni bir takım kayıt

[140] **Mecmua**, S.2, s.57.
[141] **Mecmua**, S.2, s.57.
[142] **Mecmua**, S.2, s.58.

ile tertip altına alınmış, meskene, gıdaya, çalışmaya ait birçok esaslar alt seviyeden alınmıştır.[143]

Bu sebepten dolayı aslında çok ve ağır görülen bu çalışmanın sahipleri gayret edenleri üzmesine imkân bırakmamışlardır ve memurlar yalnız patronların emir ve isteklerine boyun eğmek zorunda değildir. Vazifeler ve hukuk zorunludur. Bu konularda okuyucularımıza diğer bölümlerde yavaş yavaş bilgi vermeye aktarmaya devam edeceğiz.

3.4.2. Fransa'da Çalışma Hayatında Kadınlar

Yukarıdaki başlıkta da Fransa ele alınmış ve çalışanları ele alınmıştı. Bu başlıkta ise çalışan kadınların durumlarını inceleyen Râkıb Kemâl Bey kadınların durumunu, nelerden etkilendiklerini ama yılmayıp marifetlerini becerilerini nasıl hayata aktararak neler yaptığını açıklamıştır. Son gelen Fransız gazetelerinden Paris'de yayılmış (Lezanal) ismi mecmuada kendi ekmeğini kazanmaya mecbur kadınlara hitaben yazılmış bir makale rast gelmesiyle düşünmemizi sağladı.

Makale bize gösteriyor ki Birinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu ihtiyaç gereği ile kadınların çalışma hayatında daha geniş bir ölçüde katılmış olmalarına rağmen hâlâ Fransa gibi dünyanın en serbest ve medeni bir memleketinde bile kadınlık meselesi haledilmiş değildir. Orada da ancak son zamanlarda burjuvazinin bir sınıf sınırlı üye genç kız ve kadınlar sanayi çalışmalarında istihdama başlamıştır. Yakın zamana kadar Fransa'da kadınların da arandığı meziyet iyi bir tahsil ve terbiye ile edebiyata ve müziğe ve kaftan ve biraz da dantele ve örgü ve ev işi bilmekten ibaretti. Kadınların çalışma hayatından uzak kalması kadınlığın zarafet ve inceliği gerektirici sebeplerden sayılırdı. Ansızın servetinden kaynaklarından mahrum kalan kız ve kadınlar eski adet ve geleneklerini terk edemeyerek önceki gibi yaşamak isterler ve çalışmadıkları için fakirlik ve sefalete uğraşırlar, ancak içlerinden pek azı hayatını kazanmak için ileri atılmaya cesaret gösterirlerdi. Çalışma hayatından uzakta bulunan hanımlar zarif bir çiçek gibi ailenin süs kaynağı olmakla yetinilmek isterler, şık

[143] **Mecmua**, S.2, s.58.

elbiseler içinde sosyetelerde dolaşırlar ve gezintilere çıkarlardı. Yürüyüşlerinde adeta bir kuş gibi hafiflik ve zarafeti gösterirler ve ihtiyaçlarını sağlamaya yarayacak miktarda parayı ceplerinde hazır bulundururlar. İşçi kadınlarla teması haysiyetlerine yakıştırmazlar ve bunu bir tenezzül ve iltifat sayarlardı.[144]

Fakirler fakirliklerini bir kusur gibi saklayarak en zorunlu ihtiyaçlarından bile kendilerini mahrum ederler ve yalnız evlerinde dantel ve örgü ile meşgul olurlar ve bu çalışmalarının sonuçlarını olan az abartıyla yaşamaya katlanırlardı. Bunların haricinde mağazalarda çalışan, mürebbiyelik ve öğretmenlik yapanlar pek sınırlıydı. Şimdi fikirler değişti. Bunun gibi düşünceler ancak küçük şehirlerin bazı ailelerinde bulunuyor. Fransız kadınları çoğunluk itibariyle ciddi bir eğitim görmüşlerdir. Gerçek hayat için donanmışlardır. Bugünkü kadınlar öncekilerinden daha az utangaç ve daha az hayale düşkün ve tevekkül sahibidir.

Savaş binlerce kadını kimsesiz ve çaresiz bir hale getirmiş ve onlarda çalışmak ihtiyaç ve arzusunu meydana getirmiştir. Şu durumda, kızlar ve kadınlar fakirliklerini itiraf ediyorlar, hak ve kuvvetlerinden emin bulunuyorlar ve çalışarak kendilerini göstermek ve namuslu bir hayat yaşamak istiyorlar. Onlarda biliyorlar ki biraz nakış ve dikiş bir sanat sayılmaz ve ilkokul diploması hatta yüksek derecede bir okul diploması hayatta başarının gerçek işareti değildir.

Kadınlar her şeyden önce şunu bilmeleri gerekmektedir: Hayatta başarılı olmak için bir sanat sahibi olmalı ve onu elde etmeye ve öğrenmeye çalışmalıdır. Kişisel bilgi, hüner ve yetenek olmaksızın ve hiç çıraklık yapmaksızın hayatını kazanabileceğini düşünmek pek duyarsızca bir düşünce olur. Bu fikir sanat ve kazanç hayatından insanı uzak bırakır ve rekabet altında ezdirir. Birçok kuruluşlar her gün kâtiplik vazifesi için namuslu ve çalışkan kadınlar tarafından yüzlerce teklif alıyorlar ve fakat ihtiyacın azlığı sebebiyle bunların yüzde doksan dokuzu redde maruz kalıyor. Bu işler için dahi hiç olmazsa (Stenografi) ve (Daktilografi)'ye ait bilgiye ihtiyaç vardır. Müsveddeleri temize çeken kâtipler bir yeterlilik ve yararlılık meselesidir.

[144] **Mecmua**, S.2, s.53.

Bugün görüyoruz ki kadınlar çalışmak istiyorlar, bu çok güzel. Fakat nasıl çalışmalı?[145]Zamanımızda bir kadın ekmeğini kazanmak için ilk önce bir iş ve sanat öğrenmeye teşebbüs etmeli ve hayatta tesadüf olarak görülen zorlukları tehlikeli işleri, üstünlük elde eden ve çalışma yolunda yürümeye kolaylaştıran bir bilgi ile uğraşan olmalı ve şartları kabul etmelidir.

Görev bilinen, vazifeye uygunluğu orantılı bulmalı ve buna bütün fikir ve çalışmayı hazır edilmelidir. Eğer bu konuda bir takım şartlar söylenerek günün yalnız şu saatlerinde çalışmak, haftanın şu günlerinde gelmemek, şu veya bu mahalde oturmamak ve kimse ile karışıp görüşmemek ve uzak yerlerdeki görevleri kabul etmemek istenilirse bunlar doğal olarak birçok kimselerin kadınlara vazife teklifine engel olur. Kadınlar bu gibi sınırlamalardan mümkün olduğu kadar serbest ve herhangi bir vazife, bunun mesuliyetini ve zorluklarını kabul eder hazır olurlarsa yavaş yavaş fazilet ve iktidarları her gence teslim edilerek, hayata uygun büyük başarılara erişmiş olurlar. Hanımlar ilk öncelikle kendi yeteneklerini anlamaya çalışmalı kuvvetlerinin ve faziletlerin derecesini, kusurlarını, zevk ve isteklerini inceleyerek, hesap etmeli ve bilmelidirler ki bir sanatın bize faydalı olabilmesi için ilk önce onun layıkıyla yerine getirilmesi dolayısıyla gereken her türlü zahmet ve zorluğa katlanmak ve haklı olarak onu sevmek lazımdır. Her işin kendisine mahsus bir zevki vardır, herhangi bir işi layıkıyla yerine getirilmesi ve yürütülmesi insanda büyük bir ferahlama meydana getirir.

Kadınlar, geçmiş hayatlarıyla çalışma âlemindeki yerlerini kıyas ettiklerinde ihmal olduğunda incinen olacaktır. Çünkü bu hayatta diğeri gibi fazla nezaket ve onlara özgü bir ayrıcalık olmaması, teklifsiz, sade davranışlar ve hizmette bululanların aralarında arkadaşça ilişki ve her şeyde gerçek davranması görülmemesi eski nüfusun görünmez olması onlara dün gülümseyen hayatı şimdi pek çetin ve asık yüzlü gösterecektir. Yaşayışlarının tarz giyinmesinin, vaziyetlerinin, tavır ve hareketlerinin önceki nezaket ve inceliği görünmez olacaktır. Fakat buna bedel erkekler derecesinde sahibi hak ve yetki olacaklar hayatlarını kendilerini kazanmaktan ve kendi

[145] **Mecmua**, S.2, s.54.

çalışmalarıyla yaşamaktan ötürü pek büyük sevinç ve bollukla kalpleri dolacaktır. İnsanlığı birdenbire dünkü kuvvetlerinin yarı derecesinde artacaktır. Bu durum doğal mutluluğu kapsayıcı arttıracak aileler daha rahat ve mutlu yaşayacaklar, oluşumları daha hızlı ve daha emin olacaktır.

Bunun için hanımların yapacağı şey hayatı olduğu gibi kabul etmek ve en zor işlere önceden hazırlanıp kendilerini alıştırmaya aydınlatarak yetiştirmek ve görev bilinen işi kendilerine tamamen mal ederek ciddi bir gayretle ve bir duygu ve sorumlulukla amaçla gelişme ile çalışmaktır.[146]

3.5. ÇIRAK MEKTEPLERİ MECMUASI'NDA SOSYAL HAYATA VE GÜNDELİK YAŞAMA DAİR PRATİK BİLGİLER

3.5.1. Mahkemeye Müracaat Biçimi

Dava açmak konusunda mahkemeye başvurulmasının esası araştırmacıların âlimlerin türleri ve dereceleri bakımından toplanmasıdır. Çünkü adli hukukta yargılama, ceza ve ticaret kısımlarını bölünmüş olup bir de beş bin kuruşa kadar hukuk ve ticaret davalarıyla kısmen ceza davalarının da düşünce fikirlerinde yetkili ve izinleri olan uygun mahkemeler vardır. Bundan başka faaliyetlerin ve vergi ile tasarruf davaları ayrı olmak üzere emlak ve arazi faaliyetleri tahviline ve vergiye, bağlanması Bahrî Bey'e göre metinde aşağıdaki gibi aktarılmaktadır:

Risalenin mesleki değeri ile ilişkili davalarda başvurulan yere ve usulüne göre nasıl başvuru yapılacağı öğretilmesi için bu yazı yol gösterme niteliğindedir. Mahkemeye başvurma değerinin beş bin kuruştan fazla olması, İstanbul'da olacak ticaret davalarının hal ve durumuna göre fiyatının değişkenlik göstermesi taşraya göre fiyat artışı olması, bu gibi durumlarda da nasıl müracaat edeceğini aktaracağız. Deniz Ticaret Hukuku ve İkinci Ticaret Mahkemeleri yetkilidir. İzni olan her iki mahkemeden de istediği gibi yararlanacak ve başvuruda bulunabilecektir. İlk öncelikle mahkemenin derecesi belirlenmeli hangi yere başvuracağını davasına göre

[146] **Mecmua**, S.2, s.55.

belirlemelidir. Mesela deniz ticaret mahkemelerinin birinci ve ikinci derecesini belirlemeli merci ye göre başvurulmalıdır. Başvuru konusuna gelecek olursak herkesin bildiği gibi arzuhal takdimiyle olmaktadır. Fakat bazı meseleler için arzuhalcinin şeriat konularının çok iyi bilmesi gerekmektedir. Bu konularda eksik olursa olmaz. Arzu halcinin diğer konularda yazmalarına benzemez. Yazacağı yazının parlak cümlelerle değil kanunlara uygun kanun çerçevesinde olması gerekmektedir.[147]

İnsanların günümüzde bile kendi hukukunu, kanunlarını ve kişiye tanınan hakları bilmediği için ne büyük eksiklikler doğuyor. Bu problemlerin üstesinden gelmenin en iyi çözüm yolu araştırmak veya hangi konu üzerinde ilgilenen alanı olan yetkililerden yardım almaktır. Yaşanması muhtemel problemler aşağıda şu şekilde aktarılmıştır:

Arzuhalcinin ilk başta etkili olması ve onun yazacağı cümlelerin etkisinden dolayı, ilk olarak seçerken iyi donanımlı özellikle şerî hukuk ve kanun çerçevesinde cümleler kullanması önemlidir. Bazı kâtip olur arzuhalci olur iki cümleyi bir araya getirip yazamaz yazsa da kanun çerçevesinde yazamaz. Bazı konular üzerinde güzel, parlak makaleler yazabilir ancak iş usulüne göre iki satırlık dava olduğunda kaleme alamaz. Bunun sebebi ise şeri konulara kanunlara hâkim olmamasından kaynaklanmaktadır. İyi bir arzuhalci ile başvurduktan sonra mahkemeye verilmesi gerekir. Belli müddetten sonra cevap verilmesi gerektiğinde kanuna uygun tebligat gelir. Kişinin belirttiği ikametgâhına veya ikametgâhta bulunan belirttiği kişiye mübaşir vasıtasıyla yollanır. Tarafların belgeyi aldıktan sonra hazır olmaları veya vekillerini göndererek görevlerini yerine getirmeleri gerekir. Belirli müddette tebligatı aldığı halde mahkemede gelemez ve bunu ispat edemez ise mahkemenin sonuçlanmasına karar verilir. Sonucun sayılmasına ve bildirilmesiyle karar onaylanır.

3.5.2. Pratik ve Faydalı Bilgiler

Mecmuada okuyuculara muhtelif konularda pratik bilgiler verilmektedir. Hakkı Mahmûd'un aktarmış olduğu kısa ve pratik bilgileri aşağıda aktarılmıştır.

[147] **Mecmua**, S.2, S.50-51.

Günümüzde kullanımı şuan için pratik bir bilgi olmaması düşündürücü olsa da yine de bu yöntemlerin eskiden kullanılmış ve günümüze aktardığım için faydalı olacağını düşünüyorum.

Keten kumaşların incelenmesi: İnceleyeceğiniz keten kumaştan bir parça alınız ve kalem ile dikkatlice üzerine bir damla mürekkep damlatınız, eğer mürekkep aşağı yukarı haç şeklinde gibi dağılırsa ketende pamuk vardır, eğer mürekkep düzenli daire ortaya çıkararak dağılırsa katkısız ketendir. Tecrübe edilecek parça daha önce sert biçimde ovalanıp üzerindeki damga giderilmelidir.

Kuru cevizi tazelemek: Kuru cevizleri tahta kovanın içine koyunuz. Üzerine kaynar az tuzlu su dökünüz. Su soğuduğu zaman cevizler adeta yeni ağaçtan kopmuş gibi tazelenir.

Sütün katışıksız olma tecrübesi: Bir dikiş iğnesini üzerinde yağ ve kir kalmayacak derecede iyice temizledikten sonra süte batırıp çıkarmalı ve dikine tutmalı süt katkısız ise iğnenin ucunda bir damla süt kalır ve akmaz.

Çelikten imal edilmiş maddeleri temizlemek: Beş yüz gram zımpara tuzuna bir fincan arap sabunu ve yeterli miktarda parafin yağı ilavesiyle bir hamur yapmalı ve temiz bir yün paçavraya bu hamurdan sürerek temizlenmesi istenilen maddeye sürmelidir.

Bir ikametgâhın rutubetli olup olmadığını anlamak: Bir ev satın alacağınız veya kiralayacağınız zaman paranızı, sağlığınızı, hayatınızı ziyan etmemek için o evin rutubetli olup olmadığını bir kerede tecrübe ediniz ve bunun da tecrübesi pek kolaydır. Yarım kilo havanda sönmüş kireci bir fırında kurutmalı. Sonra bir tabağa koyup tabakla beraber incelenmeli ve nemli olup olmadığından şüphe edilen yere tabak içinde olan kireci yirmi dört saat bırakmalı. Ertesi sabah kireci tabakla beraber yeniden

incelenmelidir. Ağırlığı bir gramı geçtiğinde o yerin oturmaya uygun olmadığı anlaşılır.[148]

Fıçı çatlakları ve yarıkları için çimento: Vazelin 150 gram, parafin 500 gram, gütaperka (gutta-percha-kauçuğa benzer zamklı madde) 10 gram bunları bir yerde erittikten sonra 350 gram kaolin (saf kil) eklenmelidir.

Fildişi parçalarını yapıştırmak: Fildişi ile imal edilmiş eşyayı birbirine yapıştırmak için eşit miktarda zift ile gütaperkayı bir yerde eritmeli ve ılık olarak kullanmalıdır.

Tereyağının acılığını gidermek: Yeterli miktarda karbonat ile acılanmış yağlar yoğrulur ve su ile yıkanır ise acılık giderilmiş olur.[149]

Çinko üzerine yazı yazmak için mürekkep yapımı: Bir kısım klor kalsiyum ve bir kısım göz taşını (bakır sülfat) otuz altı kısım suda erittiğinizde çinko üzerine yazmak için güzel bir mürekkep elde etmiş olursunuz. Bu mürekkep suda asla bozulmaz.

Yumurtaların üzerine kabartma olarak resmini çizmek yöntemi: Yumurtanın üzerine istediğiniz resmi ve yazıyı tuzsuz tereyağı veya yağlı bir madde ile resim çizdikten sonra yumurtayı keskin sirkeyi içeren bir kap içine koyunuz, sirke yumurtanın yağsız yani resimden hariç kısmını aşındırancıya kadar kabında bırakınız. Sonra kabından çıkardığınızda resmin yumurta üzerine kabartma olarak çıktığını görürsünüz.

Küf kokusunu gidermek: Küflenmiş fıçı ve bunun gibi ağaç kaplardan küf kokusunu yok etmek için fıçıyı su ile doldurup içine biraz kepek koyup su ekşiyinceye

[148] **Mecmua**, S.1, s.18.
[149] **Mecmua**, S.1, s.18.

kadar bırakmalı sonra içindeki suyu döküp temiz su ile yıkanır ise kokudan ve küften eser kalmaz.

Eller için: İyi cinsten fazlaca unu ve beyaz patateslerden yeterli miktarda pişirip ezdikten ve süt ile yoğurarak hamur yaptıktan sonra ellere sürülecek olur ise elleri yumuşatır, beyazlatır ve etkilidir, sert kuru havadan korur.

Bozulmuş Zeytinyağının Islahı: Sekiz kısım ılık suda bir kısım normal mutfak tuzunu hal ederek beş kısım bozulmuş yağa karıştırıp on dakika çalkalamalı, durulduktan sonra yağı üzerinden ayırmalıdır bu işlemi beş altı defa tekrar edince yağ eski haline gelir.

Taş Tahta Başka Bir İfadeyle Kayağan Taşının Sanayi Yoluyla İmalatı: Okullarda çocukların kullandıkları taş tahtaların sanayi şeklinde yapımı için demir ocaklarında toplanan demir içeren cürufu bir havanda iyice dövdükten sonra keten yağıyla karıştırmalı. Gayet kalın bir kâğıt veya mukavva üzerine boyadan iki üç kat sürmeli. Buna özel olan bir fırça ile kâğıttan veya mukavvanın üzerine boyadan sürdükten sonra kâğıdın veya mukavvanın boyayı iyice emmesini sağlamak için boya kuruyuncaya kadar bir keçe parçasıyla ovulmalıdır. Bu işlemi kâğıdın her iki tarafı iyice siyah renk olana kadar tekrar etmeli ve sonra keten yağını kâğıdın iyice emmesini sağlamak için demir içeren cüruf ile kuru olarak ovmalı ve sonra kuruması için bırakmalıdır. Böylece kaplanmış kâğıt veya mukavva üzerinde taş kalem ile uyan taş tahta üzerine yazdığı gibi yazılır ve aynı işi yerine getirmektedir.[150]

Yumurtaları Uzun Müddet Saklama Usulü: Uzun müddet saklanması istenilen yumurtaları taze kireçli suyu kapsayan bir kap içine koyunuz. Kireçli su tencereye engel olduğu gibi yumurtanın gözeneklerini de tıkayarak bozulmasına engel olur.[151]

[150] **Mecmua**, S.2, s. 60.
[151] **Mecmua**, S.2, s.60.

Romatizma Ağrılarına Karşı Hazırlanan Reçete:

Hakkı Mahmud'un yine aktarmış olduğu bu krem yağı tarifi günümüz koşullarında birebir aynısı olmasa da araştırmalarımda kâfur ağacı ile birçok romatizma tedavisi için kullanılan krem, yağ çeşitleri bulunmaktadır. Bunun dışında kâfur ağacının ve ispirtonun kas ağrıları ve diğer ağrılar için tedavi yöntemlerinin kullanıldığını araştırmalarımda gözlemledim:

- 30 gram sabun kalıbı, 125 gram ispirto, 15 gram kâfur ağacı ve 30 gram eter.

İşte bu malzemeleri porselen bir kaba koyarak orta ölçülü bir ateş üzerinde eritmeli ve ılıdığında süzgeç kâğıttan geçirerek ağzı iyice kapalı şişelerde muhafaza etmelidir. Ağrı olan yerlere bu yağ ile ovulmalıdır[152].

[152] **Mecmua**, S.2, s. 60.

SONUÇ

Çırak Mektepleri Mecmuası Aralık 1918-Mart 1919 arasında toplamda 4 sayı olarak yayımlanmıştır. Her sayısı 1000 adet olarak basılmaktadır. Alanlarında uzmanlaşmış yüksek tahsilli gençler ile sayıları 40'ı aşkın Çırak Mektepleri muallimlerinden kurulu daimi bir yazı heyeti mecmuanın yazar kadrosunu oluşturmaktaydı. Dergi abonelik sistemi yanında isteyenlere tek tek sayı olarak da satılmaktadır. Mecmuada tüccar ve müstahdemlerin hayatına, gençlik ve öğrencilik faaliyetlerine bilhassa özel önem verileceği ve bunlar için özel sayfalar tahsis edileceği ve ayrıca, özel ve umuma hitab edecek faydalı yarışmalar/müsabakalar açılacağı müjdeleniyordu. Abonelik sistemine dâhil olanların isimleri, unvanları ve meslekleri derginin sayılarında liste halinde yayımlanmıştır. Buna göre dergiye 4 ayda toplam 49 kişi abone olmuştur. Bunların içinde, okul müdürleri, öğretmenler, sancak yöneticileri, şehrin ileri gelen tüccarları, şirket ve ticarethane sahipleri ve çalışanları, çırak mekteplerinden mezun kişiler, bankacılık sektörü çalışanları ve bazı cemiyetlerin idareci ve üyeleri bulunmaktadır. Derginin bir tane de kadın abonesi bulunmaktadır.

Mecmua; Çırak mekteplerinde eğitimin en çok ihtiyaç duyduğu ders notu eksikliğinin giderilmesi ve aynı zamanda, gençlerle iş dünyasını bugünkü sosyal medya benzeri bir platformda buluşturmak suretiyle onlara çalışma hayatında da rehberlik etmek amacıyla yayımlanmıştır. Dergi, sadece kamu yararı hizmeti sunmak istediğini dile getirmekte ve özellikle; okuyucuların iktisadi ilimler ve ticari işlere dair ilmi ve ameli meselelere ait sorularına cevap vermek; Abonelerin tanınmasını sağlama yoluyla isim ve adreslerini ilan; İşe istekli olanlara iş, müstahdem arayanlara memur bulmaya rehberlik ve yol göstermek; ticaret ve şirket muhasebe ve idarelerinin düzeni için yapılacak başvuruları kabul etmek ve yerine getirmek; piyasa hakkında sorulacak sorulara cevap verilmesi; ticaret işlemleri ve şirketlere ait evrak, vesika ve mukavelelerin dizayn ve düzenlemelerini yaparak teslim etmek, taşra abonelerin İstanbul'da takip ile elde edilmesi mümkün işlerinde yardım ve kolaylıklar göstermek; Okullara bağlı olan istek ve başvurularında yol göstermek; meslekle alakalı kitapların ve yayınların tedariki konusunda yol göstermek; öğrenimde bulunan gençlere meslek

ve her türlü ilmi ve maddi yardımın sağlanması ve ticaret odalarında yapılan toplantılar ve derneklerce alınan kararların yayımlanması ve ilanı yoluyla bilgilendirilmesidir.

Mecmua iktisadi ve içtimai hayata, coğrafi keşif seyahatlerine dair haberlere, ilmi tecrübelere, resmi ve özel ortaklık şekilleriyle oluşturulmuş şirket ve işletmelerin faaliyetlerine, yürürlüğe giren yeni kanunlara, nizamnamelere, talimatnamelere, emirlere, ilm-i tahsile, mekteplere, basın-yayın dünyasına, tüccar ve ticaret dünyasına, öğretmen ve öğrencilerin eğitim-öğretim hayatına, tıp dünyası ve sağlıklı yaşama dair, kadın ve aile hayatına dair, muhasebe, hukuk, coğrafya ve tarih ilmine dair, resmi dairelerin müzayede, münakasa ve müsabakalarına dair haberlere, memur ve müstahdem kabul ve tayinlerine dair haberlere, muhabir mektuplarına, hatıratların neşri ile bunları izah eden resimler ve tasvirler ile muhtelif konulardaki makale ve hikâyelere yer vermek amacındaydı.

Mecmua ilk sayısını müteakiben dergi hakkında okuyucularından gelen eleştiri veya övgüleri ikinci sayısında "Okuyucularımızın Fikirleri" başlığı altında değerlendirmektedir. Buna göre okurlar dergiyi makalelerin düzenlenme tarzı yönünden eleştirmiş; yazıların sırasız, karma karışık kullanıldığını ifade etmişlerdir. İkinci önemli bir kusur olarak çoğunlukla makalelerin aynı kalemden çıkması eleştirilmektedir. Bazı okuyucular derginin ismine itiraz etmişler ve daha genel bir isim altında yayınlarda bulunulmasını talep etmişlerdir. Birkaç kişi ise dergi kapağının renkli olması gerektiğini ve ders notlarının pek az olduğunu, notların ayrı bir metin olarak ve tam sayfalar halinde müstakil basımını istemiştir. Bütün bunlar derginin tetkiki esnasında bizim de şahitlik edebileceğimiz eleştirilerdir. Bu eleştiriler dikkate alınmış ve ikinci sayıdan itibaren mecmua biraz daha düzenli hale gelmiş ve yazar çeşitliliği de az çok sağlanmış gözüküyor. Artık yazarların imzaları makalelerin altında yer almaktadır. Sonraki sayıda ders notlarının da talep edildiği üzere kapsamının arttırıldığını görüyoruz. Mecmuada yer verilen ders notlarının ekseriyetle ticarete yönelik olduğunu söyleyebiliriz. Dergi editörü ileride ticaret derslerinden başka ders örnekleri ve konulara da yer verileceğini söylemektedir. Mecmuanın 72. sayfasında "Mazeret Bildirme" başlığı altında meydana gelen bir aksaklıktan bahsedilmektedir. Buna göre matbaanın meşguliyetinin fazlalığı dolayısıyla bazı yazılar ve ders notları

son sayıya yetiştirilememiştir. Bu eksik yazılar ve ders notlarının bir sonraki sayıda daha da genişletilerek yer alacağı belirtilmekte ve bu gecikmeden dolayı okurlardan özür dilenmektedir. Ancak, derginin bahsedilen bir sonraki sayısı hiçbir zaman yayınlanmamıştır. Zannımızca ödenek yokluğundan dolayı bir müddet sonra kapatılmış olan Çırak Mekteplerinin akıbetiyle yayın organı olan derginin yayınlanmayışı aynı sebeplere dayanmaktadır.

Dergi içeriğine gelirsek; mecmua İstanbul'daki okullara ziyaretler düzenleyip, öğretmenler ve okullardaki faaliyetlerine dair bilgileri sayfalarına taşımaktadır. İlk olarak eğitim faaliyetini Bâyezîd Numûne Mektebi binasında sürdüren Fâtih Çırâk Mektebi'ne dair bilgiler verilmektedir. Buna göre Çırak Mektepleri 13 Ocak 1919 tarihi itibariyle 4. Seneyi devriyesini tamamlayarak 5. Yılına başlamıştır. O güne kadar iki binden fazla öğrenci kayıt yaptırmış, 400 den fazlasını mezun ederek diploma vermiştir. 1919 yılının Şubat ayından itibaren Çırak mekteplerinde öğretimin saat dörtten altıya kadar olması ve idari teşkilatı ile bazı derslere ilaveler yapılması kararı alınmış; mesela Türkçe ve ticaret derslerinin ikişer sene okutulması uygun bulunmuştur. Bundan başka "Sanayi Çırak Mektebi" ve "kadınlara özel ticaret sınıfı" ve serbest dersler açılması düşünülmüştür. Bu projeler ne yazık ki mali sıkıntılar yüzünden gerçekleştirilememiştir. 1918 yılında Çırak Mektepleri'nde "*Çırak Bayramı*" adıyla bir etkinlik düzenlenmeye başlanmış ve her sene tekrar edecek şekilde gelenekselleştirilmesi düşünülmekteydi.

Mecmuada öğretmenlerin kurmuş olduğu derneklere dair haberlere de yer verdiğini görüyoruz. Mesela; 1919 yılında Muallimler Cemiyeti'nce gelirleri kendi amaçları hayrına harcanmak üzere bir eğlence düzenlenmiş dönemin Milli Eğitim Bakanı ve cemiyetin onursal başkanı da olan Rızâ Tevfîk Bey, ikinci başkanı Halide Edip [Adıvar] toplantıya iştirak etmişler ve burada Rıza Tevfik Bey ilmi bir konferansıyla toplantıya ayrı bir değer kazandırmış ve bu etkinlik cemiyete memnun edecek bir gelir bırakmıştır. Benzer haberlerden birinde bu defa *Çırak Mektepleri Mezunları Cemiyeti*'nden bahsedilmektedir. 25 Ağustos 1918 tarihinde İçişleri Bakanlığı onayıyla resmen kurulmuş olan Çırak Mektepleri Cemiyeti'ne üyelik için yılda 25 kuruş aidat ödenmektedir. Cemiyetin merkezi aynı zamanda Çırak Mektepleri İdaresi binasıdır. Cemiyet Mektebin

ilk açılış tarihi olan 13 Ocak'ı [1914] özel gün olarak kabul etmekte ve amblem olarak da "*Arıkovanı*" [petek] şeklini benimsemektedir.

Mecmuada, Çırak Mektepleri'nde ders verenler arasında başka işlerle meşguliyetleri bulunan ve bunlara ek olarak öğretmenlik de yapan bazı kişilerden de bahis vardır. Mesela; Milli Müdafaa Matbaası ve Sıhhiye Müzesi Müdürü Halid Bey aynı zamanda Çırak Mekteplerinde ders veren muallimlerinden idi. Çırak Mektebleri Genel Müdürü Asım Bey, aynı zamanda Milli İtibar Bankası İstanbul Şubesi Cari Hesaplar Müdürü idi. Çırak Mektepleri öğretmenlerinden Tahsîn Hamdî Bey aynı zamanda Nurî Azîz ve Kâzım Nûrî Ticarethanesi muhasebecisi idi. Saib Bey kendisine ait Ticarethanesini işletirken aynı zamanda Çırak Mekteplerinde öğretmenlik de yapıyordu.

Mecmua, Yüksek Ticaret Okulu mezunları arasında fikir birliği ve karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak ve ticaretteki girişimlerde bulunmak üzere "Ticâret Mekteb-i Âliyesi Mezunin Cemiyeti" adı altında bir cemiyet oluşturulduğunu, okurlarına duyurmaktadır. Merkezi İstanbul Yüksek Ticaret Mektebi'dir. Ticarethanelerin kâtip, memur ve muhasebeci ihtiyaçlarının teminini ücretsiz olarak sağlamak bu cemiyetin önde gelen görevlerindendir. Ayrıca ticaret hayatını içeren yayınlar yapılması ve ticaret eğitimi konularında aracılık etmek gibi vazifeleri de yüklenmektedir. Cemiyetin, Yüksek Ticaret Mektebi'nden mezun olup işe yerleştirme konusunda yardımda bulunduğu kişiler arasında kadınlar da bulunuyordu. "Ticâret Mekteb-i Âliyesi Mezunin Cemiyeti" aynı zamanda *Çırak Mektepleri Mecmuası*'nı kendilerine yayın organı olarak kabul etmektedirler.

Çırak Mektepleri Mecmuası, millî meselelere de kayıtsız kalmamıştır. Mecmuada dönemin matbuatına (basın hayatına) dair yapılan bir değerlendirme milli meseleler ekseninde cereyan etmekte ve bazı eleştirileri ihtiva etmektedir; Yapılan eleştiri, Amerikan Başkanı Wilson'un "Wilson Prensipleri" olarak ortaya koymuş olduğu ve Osmanlı toprakları dâhilinde bir bölgede yaşayan halkın kendi geleceklerine ve bağımsızlıklarına kendilerinin karar verebilecekleri yönündeki görüşlerine karşın Türk bilim adamlarının gazetelerde memleket menfaatine yönelik birlik ve beraberliği vurgulayan yazılar yazmaları önerilmektedir. Yenigün Gazetesi'nde Ahmed Rasim Bey'in Türkler üzerine bir makalesinden, faydalı ve memlekete yararlı bir yayın olarak

bahsedilmektedir. Bu durum *Çırak Mektepleri Mecmuası*'nın yayın çizgisini ve duruşunu göstermesi açısından önemlidir.

Ahmet Mithat Bey'in (Mesleki zümreler ve ahlaki hayat) başlıklı *Yeni Dergi'*de çıkan yazısında *Avrupa ve bizdeki meslek ve esnaf teşkilatı*nın incelendiğinden bahsedilmekte ve bu yazı dergide geniş şekilde değerlendirilmektedir. Yine mecmuada *İktisadi ve İçtimai İlimler Dergisi*'nde ucuz konut meselesinin çözümüne yönelik bilimsel bir makaleden ayrıntılı şekilde bahsedilmektedir. *Öğrenci Defterleri*'nin son sayısında "*Zanaat Yolunda*" başlığı altında gençleri zanaat yoluna sevk eden bir yazının öğretmen *İrfan Emin Bey* tarafından kaleme alındığından bahsedilmiştir. Mecmuanın matbuata dair değerlendirmeleri ilerleyen sayılarında da devam etmiştir. Basın yayın hayatında bir daralmadan bahsedilmektedir. Bu sebeple bazı yazarların yazılarının yayınlanamadığı bu yüzden de memleket menfaatini müdafaa etmede zafiyete düşüldüğünden yakınılmaktadır. Buna karşın Yenigün gazetesindeki birkaç makale ile de olsa, Wilson prensiplerine karşın Türk vatanı, Türk medeniyeti ve Türk çoğunluğunu müdafaaya devam edildiğinden bahsedilmektedir.

Mecmuada yukarıdaki gelişmelerle bağlantılı olarak, milli mücadeleye dair bazı girişimler ve faaliyetlerden haberlere de yer verilmektedir. Mesela; Milli Eğitim ve Terbiye Cemiyeti'nin daveti üzerine çeşitli cemiyetlerin ortak faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları "Vatan Cemiyeti", Adanalıların Türk hukuk ve medeniyetini müdafaa etmek üzere kurdukları "Adanalılar Cemiyeti", Türkiyeliler (Türkiye- Paşa İli Cemiyeti) ve Selâmet-i Âmme, ve daha diğer bir takım cemiyetlerin *"...milli varlığın muhafaza ve müdafaası emrinde bulundukları* söylenmektedir. Mecmuada, *Milli Savunma Cemiyeti ve Donanma Cemiyeti* gibi sosyal yardım derneklerinin savaş döneminde ihtiyaçlar için erzak dağıtımı, maaş vermek ve şehit ailelerinin ev kiralarını ödemek; donanmaya ait gemi inşa tesisi kurulması, donanma ihtiyacı ticaret yapılması ve gemici ve tayfa yetiştirme konularındaki faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Vatan sevgisi ve milliyetçi hislerin dile getirildiği bu tür ifadeler mecmuanın yayın politikasını ve milli meselelere bakışını açıkça göstermektedir.

Mecmuada yayın hayatına girecek yeni dergilerden biri olan "*Asrî Hayat Mecmuası*"ndan da bahsedilmektedir. Kâğıt ve klişelerin tedarik imkânı olur olmaz yayın hayatına gireceği belirtilen mecmuanın içeriğinin düzenli olması gerektiği; yer verilecek olaylara ait resimleri kaliteli iyi kâğıt üzerine basılması, ilmi araştırmalardan bahsedilmesi ve bir salon mecmuası halinde yayınlanmasının uygun bulunduğu söylenmektedir. Bazı ifadelerden 1919'da ekonomik krizin derinleşmiş olduğu anlaşılıyor.

Mecmuada nutuk şeklindeki gençlere yönelik bir yazı kaleme alınmıştır. Burada savaş dönemindeki yaşanan acılar, sarılacak yaralara dair yapılacak işler ile geleceğin inşasında eğitimin sağlayacağı bilgi donanımının değerinden bahsedilmektedir. Ayrıca ilerde seçilecek meslekler için okul seçiminin önemine vurgu yapılarak, meslek seçiminde ticaret tahsilinin tercih edilmesi önerilmektedir. İstanbul'da gece ve gündüz hizmet veren birçok ticaret mekteplerinde verilen derslerin takip edilmesiyle bu hedefe kolayca ulaşmanın da mümkün olacağı anlatılmaktadır.

Çırak Mektebleri Mecmuası'nda birçok ders notuna yer vermişti. Bu derslerin ekseriyeti ticaretle ilgilidir. Ders isimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: İktisadın tarif ve önemi, ticaretin tanımı ve tarihçesi, muhtelif zanaatlar ve sanayiler arasındaki ticari ilişkiler, ticaretgâhın idaresi, ticari yazışmaların tanımı ve yararları, ticari malların tasnifi, ticari alışveriş, ticarette mal satın almanın hususiyetleri, ticarette sermaye ve maliyetler, tasarruf şekilleri ve anlamı, ticarette basit hesap yapma yöntemleri, ticari muhasebenin önemi ve yöntemleri ve yabancı dil dersleri (Almanca).

Ders notlarının bazıları oldukça kısa tutulmuştur. Mesela İktisat dersi bir paragraftan ibarettir. Fakat dergideki makale tarzı yazıların bazıları oldukça kapsamlı bilgiler içermektedir. Ders notu içeriklerinin eksikliği ticaret, sanayi, maliye ve bankacılık alanlarında yayımlanmış makalelerle bir nebze giderilmektedir. Çırak Mekteplerinde öğrencilere yabancı dil olarak Fransızca ve Almanca derslerinin okutulmakta olduğu belirtilmekteyse de mecmuada yalnızca giriş mahiyetinde tek bir dersten ibaret Almanca ders notuna yer verilmiştir.

Mecmuada "Ticaret-i Umumiye: İtilaf devletleriyle ticaret" başlığı altında yer verilmiş olan bir makalede; İngiltere ve Fransa "*en ziyade muamelat-ı ticariyede bulunulan devletler*" olarak zikredilmektedir. Bunun dışında İtalya, Rusya, Almanya, Bulgaristan, Romanya, Belçika, Mısır ve Amerika (Birleşik Devletler) ile ticari ilişkiler, ithalat ve ihracat ayrımı yapılarak 1912 yılına ait veriler üzerinden sıralanmaktadır. Avusturya-Macaristan ve Almanya ile yapılan ticaretin savaş yıllarında daha da artış gösterdiğini makalenin içeriğinden anlıyoruz. Sulh zamanlarındaki ticari ilişkiler ile savaş şartlarının sıkıntıları ticari ilişkilerde bulunulan ülkelerin ağırlığını da değiştirmiştir. Mesela, şeker sulh zamanlarında Mısır, Rusya ve Fransa'dan ithal edilmekte iken, savaş dönemlerinde Avusturya ve Almanya'dan ithal edilmeye başlamıştır. Ticari ilişkilerden bahsedilirken, Fransız, İngiliz, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer yabancı devletlerin İstanbul ve İzmir'deki Ticaret Odalarından ayrıntılı şekilde bahsedilmektedir.

Mecmuada "*Yarınki ticâretimizde nazar-ı dikkate alınacak mesâ'il*" adlı bir makalede, "iktisadiyat" üst başlığı altında yayımlanmış olup; ticarî hayatta gelecek yıllardaki ortaya çıkabilecek problemler/meseleler ele alınmaktadır. Bu makale İstanbul'da *Fransızca* olarak yayınlanmakta olan "*Risale-i Maliye*" adlı derginin son nüshasında Doktor Yakup Aziz Bey tarafından iktisadi meselelere dair yazılan bir makaleye dayandırılmakta, yer yer aynen aktarımların akabinde editör, konu hakkında kendi düşüncelerini ve eleştirilerini sıralamaktadır. Makalenin ana teması "Milli ve yerlilik esaslarına dayalı iktisadi kalkınma" yani *Milli İktisat* temalıdır. Daha önce Türk yatırımcıların girmediği sahalara girmeye sevk ve teşvik edilmeleri, Türk gençlerine tamamen kapalı kalmış olan sahalara girebilmeleri için tahsil ve terbiyelerine itina gösterilmesi; özel sektörün ortak müesseseler kurarak devletle birlikte faaliyet göstermesine de ihtiyaç olacağı önemle zikredilmektedir. Yerli sermayenin basit mübadele işleri yerine artık biraz da *imalat, ticaret, nakliyat ve sanayi* sahalarına yatırılması; ecnebi müesseslerindeki yerli yatırımların yeni vücut bulmuş *milli bankalara* aktarılarak ülkeye getirilmesinin de teşviki önerilmektedir. Makalenin içeriğinde daha başka konularda zengin bir anlatımla birçok önemli hususlara değinilmektedir.

Mecmuanın önemli yazılarının altına atılan imzalara bakıldığında, birçok makalenin Çırak Mekteplerinden mezun olmuş şahıslar ile vazifeli öğretmenler olduğunu görüyoruz. Mezunlardan İsmail Asaf Bey "ticaretin Ehemmiyeti"ne dair bir makaleyi "Açık Sütün" başlığı altında kaleme almış ve ticaretin tarihsel gelişimi ile medeniyet arasındaki ilişki değerlendirilmektedir. Mecmuanın genel müdürü Ahmed Asım Bey'in "Mevsimlik Ticaret" adlı bir makalesinde, ticari hayatı teşvik eden, yılbaşı, yortu, bayram vs. özel gün ve tarihlerin toplumun tüketim alışkanlıklarına olan tesirleri üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda değişen moda ve zevklerin üreticilerin planlamalarını da etkilediği; bu sebeple gelecek planlamalarında bu gibi hususların dikkatten uzak tutulmamasına vurgu yapılmaktadır.

Ahmed Asım Bey'in bir başka yazısı "*Öğrencilerimle bir söyleşi: Nasıl tüccar olabiliriz?*" başlığı altında yayımlanmıştır. Makalenin içeriğinde ticarette sermaye, alışverişte komisyoncular, nakliyeciler, emanetçiler ve sigortacılar gibi cari piyasanın aktörleri hakkında izahlar yapılmaktadır. Ortaklık şekilleri ve esasları ile sermaye temininde bankların oynadığı büyük role vurgu yapılmakta ve sair konularda aydınlatıcı bilgiler verilmektedir. Ayrıca vurgulanan bir başka husus ise, başlangıçta az bir parayla işe başlamış ve büyük başarılara ulaşmış kişilerin, sabır ve dürüstlükle ticari hayatta yavaş yavaş ilerlemiş olduklarıdır. Bu kişilere örnek olarak *Bikr, Edward, Tokatlıyan, Şâmili Mustafa, Mehmed Karakaş, Haço Polu, Şişman Yanko ve Horasancıyan*'dan bahsedilmiş ve bu kimselerin işportacılıktan, uşaklıktan, garsonluktan başlayarak birkaç lira sermaye ile işe girişerek binlerce lira sahibi olmuş namuslu tüccarlar oldukları zikredilmektedir. Gençlere verilen öğütte sabır ve sebat ve kanaat konusuna vurgu yapılmakta ve işin sırrı olarak *işe azdan ve erkenden başlanmasının ve özellikle ticaretin bir ilim ve ihtisas meselesi olduğu; yabancı diline, muhasebeye, hesaba, coğrafya ve hukuka ait bilgisi olmayanların ticarette güçlükle başarılı olacakları…" şeklinde günümüzde de geçerli kaideler dile getirilmektedir.*

"Ticaret Âleminde Garplı ve Şarklı" adlı makale A. A. imzasıyla derginin üç sayısına tefrik olunmuştur. Doğulu ve Batılı insanlarının zihniyetleri ve ticaret hayatındaki davranışları mukayese edilmekte; aile hayatından başlayarak toplumsal gelişme seviyesinden doğan uyuşmazlıklar; Batı dünyasındaki eğitim ve ahlak anlayışı

ile kanun ve nizamların şekil verdiği toplumsal değişime yabancı kalmış olan Doğu toplumları arasında çatışma ve anlayış farkının normal olduğu vurgulanmaktadır. Hatta savaş yıllarının zorluklarından yalnız kendine menfaat sağlamayı düşünecek şekilde yararlanmaya çalışanların her türlü stok ve karaborsa ve tekel oluşturma çabalarıyla zenginleşmeleri, (harp zenginleri) hep bu farklı zihniyetin doğurduğu sonuçlar olarak görülmektedir.

Mecmuanın bir başka makalesi "*Şehrimizin [İstanbul] iktisadi ve ticari durumu*" başlığıyla çıkmıştır. İstanbul'da savaş yıllarının getirdiği zorlu şehir hayatından ayrıntılı şekilde bahsedilmektedir. Kömür ve elektrik yokluğundan vapur ve trenlerin düzenli çalışamadığı, havagazı yokluğu yüzünden şehrin aydınlatılmasında da sorunlar yaşandığından bahsedilmiştir. Kısa vadede iaşe malları ithalatının açılması ve uzun vadede de İtilaf devletlerinin kıyı ticaretine izin vermesi bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Mecmuada "hadisat-ı ticariye" başlığı altında piyasalara dair bilgilere de yer verilmektedir. İtilaf devletlerinin Bulgaristan'a çok miktarda mal sevk etmeleriyle oradaki emtia fiyatlarının düşmesi yüzünden İstanbul piyasasının bundan olumsuz şekilde etkilenmiş olduğu söylenmektedir.

Mecmuada işlenen iki önemli konudan biri, şeker, diğeri de tütün hakkındadır. "Şeker üretimi ve şeker piyasası" başlıklı yazı A.A. rumuzuyla yayınlanmıştır. Şekerin üretimi, maliyeti, piyasası ile ithalat ve ihracat durumundan bahsedilmektedir. Tütün üretimi de aynı şekilde ayrıntılı şekilde izah edilmektedir. Başka bir makale bankacılık üzerinedir. Türkiye'deki bankacılık faaliyetleri tarihsel sürece göre izah edilmektedir. Emniyet Sandıkları ile Ziraat Bankasının faaliyetleri ele alınmaktadır.

Mecmuada, Avrupa'da çalışma ve ticaret hayatına dair bilgilerin yer verildiği makaleler de yayınlanmıştır. Bunlardan A.A. rumuzuyla "Avrupa Hayatı" başlığı altında Fransa'da ticarethane memurları (çalışanları) üzerine bir makale kaleme alınmıştır. Râgıb Kemal Bey'in "*Fransa'da çalışma hayatında kadınlar*" konulu bir makalesi de yine mecmuada yer almaktadır. Fransa gibi modern bir ülkede bile hala kadınlık meselesinin istenen seviyede olmadığı söylenmektedir.

Mecmua, insanların gündelik hayatta ihtiyaç duyduğu resmi işlemleri nasıl yapacaklarına dair bilgilere de yer vermektedir. "Pratik ve faydalı bilgiler" adı altında gündelik hayatta karşılaşılan bazı problemlere basit çözümler önerilmektedir. Mecmuada *İspanyol Gribi/nezlesi* olarak bilinen ve Avrupa'da ölümlere sebep olan büyük salgın sebebiyle Türkiye'deki eğitim-öğretim faaliyetlerine iki hafta süreyle ara verildiğine dair bir habere de yer verilmiştir. Günümüzdeki *Korona salgınında* başvurulan okulların kapatılması yönteminin hiç de yeni bir uygulama olmadığını göstermesi bakımından ilginçtir.

Çırak Mektepleri Mecmuası, içeriğindeki bilgiler açısından Türk İktisat Tarihi çalışmalarına önemli katkılar sunabilecek mahiyettedir. Ekler kısmındaki transkripsiyon ağdalı ve karmakarışık bir düzende yayınlanmış olan dergideki dizayn problemleri yüzünden bizi oldukça zorlamıştır. Mümkün olduğunca düzeltmiş olsak da gözden kaçan eksik ve kusurlarımız affola…

KAYNAKÇA

1- DERGİLER

Çırak Mektepleri Mecmuası İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Süreli Yayınlar Koleksiyonu (Hakkı Tarık Us Koleksiyonu: 726.)

2- KİTAP, TEZ VE MAKALELER

Aksoy, Ömer Asım **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2** İnkılâp Kitapevi Yayınları, 7. Bsk, İstanbul 1993.

Akşehirli, İhsan v.d. **Geçmişten Günümüze Fotoğraflarla Meslekî ve Teknik Eğitim (11.yy-21.yy)**, Meb Yayınları, Ankara, 2019.

Cihan, Ahmet: **Osmanlı'da Eğitim**, Akademik Kitaplar, İstanbul, 2014.

Çınar, Ebubekir "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Meslekî ve Teknik Eğitim", **S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007.

Demir, Kenan "İktisat Dergilerine Göre Osmanlı Devleti'nin İktisadi Durumu", **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi,** No: 15, 2018, s.101-105.

Demir, Kenan "Osmanlı'da İktisadî Dergicilik (1857–1923)", **İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2014.

Devellioğlu, Ferit **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitapevi yay. , 31.bsk. , Ankara, 2015

Evren, Nazif **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eğitim**, Genç Ofset yay. Ankara, 1999.

Karagöz, Savaş, Duman, Tayyip "1908-1928 Yılları Arası Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşler ve Öneriler" **The Journal of International Social Research**, Vol. 7, 2016 s.589-591.

Kazıcı, Ziya **Osmanlı'da Eğitim Öğretim**, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014.

Şimşek, Hatice "Osmanlı İmparatorluğu'nda Muhasebe Eğitimine Kronolojik Bir Bakış**"**, **Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 5, 2021, Sayı: 1, s.12-15.

Vicdan, Mehmet **Osmanlıdan Bugüne Eğitim ve Öğretmen**, Kardelen Ofset Matbaacılık, Ankara, 2014.

3-ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Gökmen, Ertan "Aydın Vilayetinde Çırak Mektepleri", **Türk Eğitim Bilimler Dergisi**, No: 2, 2006, s. 141-151,https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26120/275164

Yolun, Murat "Tarihin En Ölümcül Virüsünün Yeniden Hatırlanması: İspanyol Gribi'nin Kısa Bir Öyküsü" , (Çevrimiçi) h**ttps://www.researchgate.net/publication/**357434516, 30 Aralık 2021

EKLER

EK-1. ÇIRÂK MEKTEBLERİ MECMU‘ASI

Çırâk Mektebleri Mecmu‘ası

Birinci sene –Numara:1
Mecmu ‘anın umûr-ı tahrîriye ve idâresine Çırâk Mektebleri Müdîriyeti nezâret eder.
Cağaloğlu- Mengene Sokağı
Mesleğimize muvaffak makâlât kabûl ve neşr olunur.

1 Kânûn-ı Evvel 334-918
Senelik abone ücreti bir formalık 24 ve iki formalık 12 nüsha i‘tibâriyle 60 guruşdur.
İdâre ve tevzî ‘ mahallî: Bâb-ı Âlî civârında Ebû’s-su‘ûd câddesinde Mahmûd Bey Matba‘ası

Ticâret ve sana‘at tederrüs ve terbiyeden bâhis aylık risâledir.
Nüshası 5 guruşdur.

***Münderecât*:** Maksadımız- Türk gençlerine – Yarınki Ticâretimizde arz-ı dikkate alınacak mesâ’il-i piyâsa – Mübâye‘ât-ı ticâriye – İ’tilâf devletleriyle ticâretimiz – Mu‘âmelât-ı iktisâdiyenin nâzımları - Ticâretin ehemmiyeti – Matbû‘ata bir nazar – Küçük fıkralar – Müfîd ve muhtasar ma‘lûmât – Mekteb haberleri – İştirâkî fa‘âliyetleri – Ticâret Mekteb-i Âliyesi, me’zûnîn cemi‘yeti hey’et-i idâresi, nizâmnâmesi ve mukarrerâtı – Çırâk postası ve Çırâk Mektebleri Me’zûnîn Cem‘iyeti Nizâmnâmesi – Çırâk nasıl tâcir olabilir? – Ders notları: Ticâretin târîh ve ta‘rîfi – Muhâsebenin ehemmiyeti, fâ’idesi ve ta‘rîfi – Hesâb-ı ticârî mübâdîsi – Emti‘a-ı ticâriye ve taksîmi – İktisâdin ehemmiyeti ve ta‘rîfi – Muharrerât-ı ticârîyenin ta‘rîfi ve hıdmâti – Almanca ders.

Arz-ı şükrân – i‘lânât – Abonelerimiz – Müsâbakalarımız abonelerimize te’mîn edeceğimiz fâ’ideler.

Makâle-i Mahsûsa: İ’tilâf Devletleriyle Ticâretimiz
İstanbul Ma‘arif Müdîriyeti
Çırâk Mektebleri
Ticâret Gece Dersleri

Ticâret dersleri: Ma‘lûmât-ı iktisâdiye, Ma‘lûmât-ı ticâriye ve hukûkiye ve coğrafya, Muharrerât ve vesâ’ik-i ticâriye ve i‘lânât, Hesâb-ı ticârî, Emti ‘a-ı ticâriye, Almanca, Fransızca.

Tedrisât bir senedir. Mekteblere ibtidâ’î tahsîli görenler kabûl olunur.

Merkezde ticâret derslerinden mâ‘adâ umûme-i mahsûs Almanca ve Fransızca dersleri ve her mektebde okuyub yazma bilmeyenler içün kırâ’at, imlâ, hesâb ve sâ’ir dürûs-ı ibtidâ’iyeden ibâret Türkçe sınıfları vardır.

Dersler geceleri sâ‘at 6’dan 8’e kadar ve meccânidir.

Şehzâdebaşı, Cağaloğlu, Eyüb Sultân, Üsküdar, Gâzî Köy, Beşiktaş ve Kasımpaşa cihetlerinde birer çırâk mektebi vardır.

Aded-i tabi‘:1000

Arz-ı Şükrân

Çırâk mektebleri beşinci sene-i tedrîsiyesine elinde bir vâsıta-ı neşriye bulundığı hâlde dâhil oluyor. Üç seneden beri neşri arzû ve müsâ‘adesinin istihsâline teşebbüs edilen çırâk mektebleri mecmû‘asının neşrine ancak bugün muvaffakiyet hâsıl oldı.

Risâlemizin bugünki pek mütevâzi‘ şekil ve münderecâtının âtiyen mazhar tekemmül olacağı ve çırâk mektebleri makâsıdına da kıymetli, hıdmetlerde bulunacağı ümîdindeyiz.

Risâlemizin neşri münâsebetiyle hâdimi bulundığımız çırâk mekteblerinin te’essüs ve tekemmülünde mesbûk-ı hıdmemâtdan dolayı Ma‘ârif Nezâret-i Celîlesi ve İstanbul Ma‘ârif Müdiriyet-i Aliyesine karşı his etdiklerimiz deyn-i şükrânı edâ ve mekteblere ibrâz etdikleri mu‘âvenet ve teveccüh hasebiyle muhtelif makâmât ve mücâlis mensûbiyetini zevâte, cem‘iyât ve mü’essesâta, İstanbul vilâyeti mekâtibi müdîrân mu‘allimînine tüccâra ve fa‘âl genclerimize ve mecmû‘anın neşrinde irâ’e-i teshîlât buyuran Matbû‘ât-ı Umûmiye Müdîriyet Aliyesiyle matbû‘ât cem‘iyet-i muhteremesine teşekkürâtımızı arz ve iblâğ eyleriz.

Risâlemizi vâsıta-ı neşriye olarak kabûle karâr vermek sûretiyle hakkımızda teveccüh gösteren ve pek kıymetli ve fa‘âl rufakâmızdan müteşekkil bulunan “Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me’zûnîn Cem‘iyeti” hey’et-i idâresine risâlemiz arz-ı teşekkür ve cem‘iyetin âmâl ve mukâsıd-ı hayriyesinde muvaffakiyetini temennî eyler.

Asrî Hayât

Zamânımızda milletimizin ta‘kîb etmesi lâzım gelen hulâsa yollarından bahs edecek ve halkdan tenvîr ve erşâdına çalışacak olan “asrî hayât” mecmû‘asının karîben neşri mukarrerdir.

Mecmû‘anın münderecâtına i‘tinâ olunması ve muhtelif vakâyı‘a â’id resimleri hâvî iyi kâğıd üzerine matbû‘ bulunması ve muhtelif ulûm ve hâdisâtdan bâhis bir salon mecmû‘ası hâlinde neşri musammemdir. Kâğıd ve klişelerin imkân-ı tedâriki hâsıl olur olmaz neşriyâta başlanacakdır.

İdâre mahalli: Ebu’s-su‘ûd Câddesinde Mahmûd Bey Matba‘ası

Çırâk Mektebleri Mecmû‘ası

Birinci sene- numara: 1
Mecmû‘anın umûr-ı tahrîriye ve idâreyesine çırâk mektebleri müdîriyeti nezâret eder.
Cağaloğlu- Mengene Sokağı
Mesleğimize muvâfık makâlât kabûl ve neşr olunur.

1 Kânûn-ı Evvel 334-918
Senelik abone ücreti bir formalık 24 ve ik formalık 12 nüsha i‘tibâriyle 60 guruşdur.
İdâre ve tevzî‘-ı mahalli: Bâb-ı Âlî civârında Ebû’s-su‘ûd Câddeinde Mahmûd Bey Matba‘ası

Ticâret ve San‘at, tedrîs ve terbiyeden bâhis aylık risâledir.

Maksadımız

Maksadımız: çırâk mektebleri makâsıdını neşr ve ta‘mîm etmek, memleketin terakkiyât-ı istisâdiyesine, gençlerin terbiye mesleğine ve ictimâ‘iyesine hıdmet eylemekdir.

Sâha-ı neşriyâtımız: meslek-i ticâret ve san‘ata ve ma‘ârif-i umûmiyeye â’id çırâk mektebleri tedrîsâtı telhîs, iktisâde, terbiye-i meslekiye ve ictimâ‘iyeye, ticâret ve san‘ata, hâdisât-ı iktisâdiye ve medeniye ve ictimâ‘iyeye, piyâsa ahvâline, hâricî ve dâhilî merâkiz-i ticâriyeye, iktisâdî ve ictima’î tetebbü’ât ve tedkîkâte, seyâhatleri keşfiyât ve ihtirâ‘âte, tecârüb-ı ilmiyeye, resmî ve husûsî ve iştirâkî şekillerde iktisâdî ve ictimâ‘î fa‘âliyetlere, kavânîn, nizâmât, ta‘limât, evâmir, makâlât, mukarrerât ve muharrerâta, terâcüm-ı ahvâle, tahsîl ve terbiyeye, mekâtibe, matbû‘âta, tüccâr ve ecîr ve amele-i mesâ‘î ve teşkîlâtına, mu‘allim ve talebe hayâtına, sıhhat, â’ile, kadın ve idâre-i hayât mesâ’iline, muhtelif mesâlik ile muhâsebe, hukûk, coğrafya, târîh vesâ’ir-i ulûm ve fünûn ve usûllere, devâ’ir-i resmiye ve husûsiyenin müzâyede, münâkasa ve müsâbakalarına ve müstahdem ve me’mûr kabûl ve ta‘yînine dâ’ir şerâ’ite â’id ilmî, amelî ve müfîd-i makâlât ve ma‘lûmât, etütler, muhâbir mektebleri, hikâyât ve hatırât-ı neşr ve maksadı îzâh ve tasvîre hadîm-ı resimler derc ve tabi‘ etmek sûretiyle makâsıdımızın te’mîn-i husûlıne çalışmak mukarrerdir.

Abonelerimize, sorulacak su’âller, tüccâr ve müstahdemin hayâtına, gençlik ve talebe fa‘âliyetine ehemmiyet-i mahsûsa atıf ve bunlar içün husûsî sahîfeler tahsîs eyleyeceğiz.

Umûm-ı husûs müfîd-i müsâbakalar küşâ edeceğiz.

(2)

Mecmû ‘amızın imkân ve zamânın müsâ ‘adesi nisbetinde münderecâtının tenevvü‘ ve teşekkürü ve sahîfelerinin tezâyüdi kıymetli ve zengîn bir meslek hâlinde âtiyen haftada bir neşri musammamdır.

Hey’et-i tahrîriyemiz: mütehassıs ve tahsîl-i âlî ve mesleği görmüş gençlerden müteşekkil ve adedi kırkı mütecâviz olan çırâk mektebleri mu‘allimleri mecmû‘amızın hey’et-i tahrîye-i dâ’imasını teşkîl eder. Diğer mütehassıs ve mukadder zevâtın dahî mu‘âvenet-i tahrîriyesi mev‘ûddır.

Temenniyâtımız: âmâlimizin te’mîn-i husûlı emrinde meslekdâşlarımızda, muharrerîn, mu‘allimîn, erbâb-ı ticâret ve san’atdan ve memleket gençlerinden mu‘âvenet temennî ederiz.

Zamânın nezâket ve ehemmiyeti hepimizi ciddeyâtla iştigâle da‘vet ettiği cihetle sırf menâfi‘-i Umûmiyeye hıdmetden ibâret olan maksadımızda ve devâm-ı neşriyâtda kâr’ilerimizin gösterecekleri rağbet ve ibrâz olunacak gayret ve mu‘âvenetle muvaffak olacağımıza kavyen ümîd varız.

Bir Hasbihâl

Türk Gençlerine

Gençler! Dört sene bize birçok mahrûmiyet ve sefâlet çektiren ve me‘a’t-te’essüf pek mü’ellim ve gayr-i kâbil telâfî zararlarla neticeleşen harb nihâyete erdi, Salih ve sükûn devri başlamak üzeredir. Şimdi girmeğe mecbûr olduğunuz mesâ‘î âleminin eşiğinde acabâ ne düşünüyorsunuz? Yarının hiç olmazsa size birâz dahâ mütebessim bir çehre göstermesi, hayâtınızın nısbî bir sükûn ve râhat içinde geçmesi içün ne yapmak ve nasıl çalışmak istiyorsunuz?

Geliniz sizinle birâz hasbihâl edelim: hiç şübhe yok ki hepiniz; kuvâ, za‘îf, zengîn, fakîr hepiniz, her şey’e rağmen kalbleriniz heyecân ve âteş ile dolu olduğu hâlde bizden fazla ümîd ve i‘timâdla istikbâle bakıyorsunuz…

Eğer zengîn iseniz size pek çok şey söylemeğe lüzûm görmüyorum. Çünki servetin zerîn kanâdları sizi kolayca bâlâ-yı se ‘âdete is‘âd eder. Yalnız diyeceğim ki servetinizin münhasıran nefesinize ve nefesinizin de yalnız size â’id olmadığını düşünerek se‘înizi,

(3)

Vaktiniz, servetinizi hem kendinize ve hemde memleketinize ve insâniyete hâdim olacak bir sûretde isti‘mâl ediniz. Biliniz ki siz, herkesden, her sınıfdan ziyâde çalışmağa ve mülk ve millete her ferden ziyâde fâ’ideli olmağa mecbûrsunuz.

Tahsîl ve terbiyenize tarz-ı me‘îşet ve mesâ‘înize i‘tinâ ediniz, her şahsı düşüncenize vatanî ve millî hislerde refâkat etsin, emîn olunuz ki o zamân ferdi zevklerinizden dahâ fazla bir lezzet duyacaksınız.

Eğer fakîr iseniz; o zamân mes’ele büsbütün ehemmiyet kesb eder. Etrafınızda mevâni‘ ve müşkilât ziyâde, fırsat ve suhûlet azdır. Bunun içün hâl ve mevki‘inizi ıslah ve terakki ettirecek hiçbir fırsatı kaçırmamak lığınız îcâb eder.

Tahsîl ve terbiyenin te’mîn ettiği menâfi‘ı etrafıyla düşündünüz mü?

Eğer bunu derîn düşünmediniz ise bu husûsda bir vakfe-i tefekküre sizi da‘vat ediyorum. Bilinen büyük bir kudret aldığı ve her ilmin âlimine büyük bir iktidâr te’mîn ettiği muhakkaktır.

Hayât-ı mesâ‘îye başlamak içün en iyi sermâye insânın iyi bir tahsîl ve terbiyeye mâlik olmasıdır. Bu dâ’imâ sâhibini emrine her zamân âmâde bulunur, ne çalınabiliyor, ne de mahv olur, servet ve sermâyelerin devâm ve mevcûdiyetine halel veren ve her zarar ve hâsardan masûndır.

Bâ husûs iyi bir tahsîl-i ticârînin kıymeti pek büyükdür. Bundan şübhe etmek zamânımızın hayât ve hâdisâtının bilinmediğine ve mahiyetlerinin anlaşılmadığına dahâ doğru bir ta‘bîrle cehle delâlet eder.

Ba‘zı ebeveyn çocuklarının istikbâlini düşünürlerken bir mekteb intibâhında tereddüd ederler ve mektebden çıkınca bir mevki‘ sâhibi olabilmesi içün çocuğun hângi mektebe gönderilmesi lâzım geldiğini ta‘yîn edemezler.

Ben bunlara diyeceğim ki çocuklarınızın âtî ve istikbâlini düşünüyorsanız onlara iyi bir tahsîl-i ticârî te’mînine çalışınız.

Gençler! Hâzırsanız her türlü ihtimâlâ karşı hâzırlıklı bulununuz. Hâdisât ve fırsatlar pek çâbûk geçer ve sizi beklemezler.

Ticâret âleminde, henüz Avrupa’ya nazaran pek sönük ve mahdûd olan piyâsamızda o kadar çok adama ihtiyâc var ve âtiyen bu ihtiyâc o kadar artacak ki bunu kâbil değil siz tatmîne kâfî gelemeyeceksiniz.

(4)

İyi muhâsibler, satış me’mûrları, kâtibler, mübeyyizler dâ’imâ iyi ücretli hıdmetler bulunacakdır. Bâ husûs bunların iktidârları istikâmet, se‘î ve kanâ‘at, terbiye ve itâ‘atle birleşirse her zamân ve her yerde kendileri memnûniyetle kabûl olunurlar.

Vâkı‘an Avrupa’da binlerce gençlerin ba‘zen iş bulamadıkları vâkı‘adır. Fakat bunlar basît bir el işinden başka bir şey yapmağı bilmedikleri içün işsiz kalıyorlar.

İktidâr, zekâ, ma‘lûmât, tecrübe ve istikâmet her tarafda takdîr olunur ve mükâfâtlandırılır.

Yarın siz iş âleminde atılacaksınız. Hayât-ı tabî‘iyede oldığı gibi burada da mücâdele ve istifâ kânûnları cârîdir. Tahsîs bizde dahâ kuvvet ve şiddetle cârî olacakdır. Karşınıza fa‘âl, cür’etkâr ve birâzda sizden ma‘lûmâtlı ve açıkgöz kimseler çıkacakdır. Fakat siz bir dakîka teredüd etmeyiniz, onlar gibi çalışınız, rakîblerinize galebe ediniz.

Me‘îşet âleminde za‘îfler, rekâbet ve mücâdeleden korkanlar ezilir. Kuvvetliler, zekîler, cür’etkârlar se‘âdet ve servete nâ’il olurlar.

Muvaffakiyete hâzırlıksız ereceğinize ihtimâl vermeyiniz. Meydân-ı müsâre‘aya hâzırlıksız girerseniz hezîmet ve musîbeti size muntazar bulacaksınız, bu mahakkakdır.

İyi bir tahsîl-i ticâriyenin te’mînine sizin sineninizin, hâlinizin ve vaktinizin müsâ‘ide olmadığını mı söyleyeceksiniz? Ben size diyeceğim ki zamânımızda bizde bunun içün her derlü vasâ’it ve sehûlet mevcûddur. Hiçbir zekî genç içün hattâ genç bir hânım içün bile iyi bir tahsîl-i ticârîyi te’mîn edememek imkânsızlığı mevcûd değildir. Tahsîs-i şehrimizde gündüz ve gece birçok ticâret mektebleri ve dersleri vardır. Bunlara herkes, her iş sâhibi güzâriş-i hayât ve mesâ‘îyesine nekîsa gelmeden devâm edebilir. Avrupa’da bizim mevki ‘imizdekiler bu gibi mekâtibden istifâde etmişlerdir. Cihân medeniyetin en mümtâz ve meşhûr zevâtı meyânında birçok adamlar vardır ki vaktiyle sizden dahâ fakîr idiler. Sefâlet ve mahrûmiyet, açlık pek çok zamân onlara â’ileleriyle birlikte elîm bir hayât geçirtmişdir. Fakat sonra bunların hepsi unutulmuş, se‘î ve himmetle sefâlet-i sa‘âdete mübeddel olmuşdur.

İyi bir tahsîl-i ticâri size birçok fevâ’id te’mîn eder. Ma‘lûmâtınız artdıkca, zekâ ve kâbilliyetiniz incelir, dâ’ire-i nüfûsunuz genişler, sâhib-i kuderet, zekî, âtîsinden emîn, şâyân-ı hürmet bir adam olursunuz. Tahsîlniz, nüfûz, servet ve şühretinizin, binâ-yı sa‘âdetinizin temellî olur.

(5)

Sa‘âdet-i şahsiyeniz nâmûskârâne mesâ‘î ile kazanılmış servete, vezâ’if-i dîniye ve insâniyenizin bir kısmının îfâsı yine servete, memleketiniz ma‘mûr, hükûmetiniz büdcesi mütevâzen ve kuvâ, milletiniz mes‘ûd olur ve bize â’ile-i medeniye meyânında bir mevki‘ hasr olunur.

Memleketin ve gençliğin istikbâli tahsîl ve terbiyede, bi’l-hâssa istihsâl kâbiliyetini arttıran tahsîl-i ticârî görmeğe çalışınız!

İktisâdiyât

Yarınki Ticâretimizde Nazar-ı Dikkate Alınacak Mesâ’il

Şehrimizde Fransızca neşr edilen risâle-i mâliye nâm-ı mecmû‘anın son nüshasında Doktor Ya‘kub Azîz Bey tarafından harbden sonra iki mesâ’il-i iktisâdiyeye â’id gâyet şâyân-ı dikkat bir makâle mevcûddur.

Sâhib-i makâle harbin cism-i devletde açdığı yaraların artık tedâvîsine başlanmasından bahs ediyor ve asırlardan beri memleketimizde cereyân-ı hâdisât-ı kuvâ-yı milliyenin memleketin menâbi‘-i iktisâdiyesine hasır olunamamasına bâ‘is olundığından birçok hazâ’in-i servetin el’ân-ı gayri mekşûf bir hâlde bulundığını söyliyor. Ve hükûmet adamlarının zamânın nezâket ve ehemmiyetini nazar-ı dikkate alarak kuvâ-yı milliyeyi bu cihetle sevk etmekle berâber Avrupa düvel-i mu‘azzamasıyla harbden evvelki münâsebet-i iktisâdiyemizin husûl ve i‘âdesine ve memleketin ticâret, sanâyi‘, ticâret-i bahriye ve sanâyi‘-i ihrâciyesinin tekemmülü içün muhtâc bulunudığı ecnebî sermâyelerinin idhâline çalışmasını tavsiye ediyor. Hayât-ı iktisâdiyemizin metîn esâslar üzerine tanzîmini bir program dâhilinde hârice karşı emniyet ve i‘timâdı te’mîn edecek şekilde çalışılmasını ve memleketimizin bir zirâ‘at memleketi olmasından nâşî en ziyâde zirâ‘î cihetlere ehemmiyet verilmesini ve denizlerimizin kesreti hasbiyle ticâret-i bahriyemizin inkişâfı içün İzmit’de, ecnebî sermâyesiyle destkâhlar

(6)

yapılmasını ve Anadolu dâhilinde mühtelif şimendifer hatları inşâsını ve nihâyet ecnebî sermâye ile yerli sermâyenin birleşmesini ancak iştirâk sâyesinde müvâd-ı ibtidâ’iyesi mebzûl olan memleketimizde Avrupa sanâyi‘nin rekâbeti altında ezilmeden bir hayât-ı sanâ‘iye uyandırabileceğini beyân ediyor.

Bu bâbda serd edilen mütâle‘âta tamâmen iştirâk etmekle berâber bizde bir iki nokta hakkında birkaç söz söylemek istiyoruz.

Balkan harbinden sonra bizde ticâret hakkında başka dürlü fikirler peydâ oldu. Biz dahî ekser milletler gibi ticâretde milliyet aramak lüzûmunu his etdik. Vatanını ve milletini seven kimselerin vatanın metâ‘ine rağbet etmesi ve ahz ve i‘tâsında da menâfi‘-i milliyeyi gözetmesi pek tabî‘î bir keyfiyetdir. Ve şimdiye kadar me‘a’t-te’essüf bu cihetlerin düşünülmemesinden sanâyi‘-i mahalliye ve ticâret-i milliye şâyân-ı esef ve elîm şekiller almışdır, kör körüne Avrupa perestşikârlığı en ziyâde iktisâdî sâhada bizi büyük zararlara uğratmışdır. Zâten memleketde mevcûd imtiyâzât ecnebiyeye bir de millî sanâyi‘ ve ticâreti istihfâf ve Avrupa imti‘asını takdîr fikirleri ilâve olunca bizim içün hayât-ı iktisâdiye âlemi kapanmış oldu ve Avrupa ile olan münâsebât-ı ticâriyemiz bile tamâmen ecnebî ellerinde kaldı.

Biz artık bu memlekete girecek ecnebî sermâyesinin sûret-i isti‘mâlinde yeni bir yol ta‘kîb edilmek lâzım geldiğine ve ecnebî sermâyelerinin az çok memleketde vucûdı his edilemeğe başlayan millî sermâyelerle birleşdirilerek vücûda gelecek mü’essesâtın millî bir rûh ve mâhiyet almasına çalışılmasına kâ’iliz.

Binaen-aleyh memleketimizde tasarrufâtı teşvîk edecek tedâbîr ittihâtı ve mevcûd sermâyelerin alâkadâr makâmât ve erbâb-ı ihtisâs tarafından bugüne kadar pek yabancı kaldığımız teşebbüsâta sevk ve imâlesi ve tahsîs şimdiye kadar Türk gençlerine hemân kâmilen mesdûd kalan ecnebî mü’essesât-ı nâfi‘a ve milliye kaplarının, gençlerin tahsîl ve terbiyesine i‘tinâ etmek ve müste‘idlerini işbu

mü'essesâta resmî ve husûsî teşebbüsâtla birleşdirmek sûretiyle, açılmasını âtî memleket içün bir lâzıme telakkî ediyoruz.

Bir mü'essese-i nâfi'a farzen şimendifer geçdiği memlekete bir def'a nakliyâtı tesrî' ve tevsî' ve binaen-aleyh ticâret-i milliyeyi inkişâf etdirmek , bu sûretle kendi vâridâtını tezyîd ile

(7)

hissedârâtına fazla temettü'ât vermek ve nihâyet o memlekete bir sana'at idhâl ederek birçok kimselere iş bulmak sûretleriyle te'mîn-i fevâ'id eder.

Bizde ancak birinci fâ'ide oda kısmen te'mîn edilmiş ve diğerleri hiç bizimle alâkadâr olmamış hattâ bize menfa'at yerine zarar bile vermişdir.

Binaen-aleyhsermâyedârlarımız paralarını basît mübâdele işlerinde kullanmakdan ise birâzda i'mâlât, nakliyât ve ihrâcât-i sanâyi'ine tahsîs etmek ve son zamânlarda vücûd bulan millî bankalarımızda ecnebî mü'essesât-ı mâliyede toplanan tasarrufât-ı milliyeyi kendi ellerine almağa çalışarak bunları memleketin istihsâlâtını ve hükûmetin vâridâtını artdıracak taraf-ı iktisâdiyeye sevk etmelidir. Bir memleketin hayât ve âkıbet-i iktisâdiyesi oradaki millî ve ecnebî sermâyelerin tarz-ı tevazzü' isti'mâline merbûtdur.

Kavâ 'id-i iktisâdiyeye tevfîk hareketle çalışırsa, fakat yalnız hükûmet değil sermâye dârân ve erbâb-ı mesâ'î aleni ve millî bir fikir ve mülâhaza ile sırf-ı müsâ'î ederse ecnebî sermâyesi da'vete hâcet kalmadan gelir ve pek kolaylıkla münâfi'amızla i'tilâf eder ve memleketimizde zan ettiğimizden çok az bir zamânda i'mâr ve ıslâh edilebilir.

Hâdisât-ı Ticâriye

Piyâsa

İ'tilâf devletleriyle akid edilen mütârekenin cihân ticâretine kapılarımızı açması bi'l-umûm-i emti'a piyâsaları üzerinde büyük te'sîr yapmışdır. Bulgaristan'ın teşebbüsü üzerine zâten sarsılan piyâsa ellerinde sipekülasyon maksadıyla fazla mâl bulunduranları tenzîl-i fiy'ata mecbûr etmişdir. Fakat bizdeki fiy'atlarla hâric piyâsalar arasında mevcûd azîm farklar bi'l-tabi' her tâciri fazla mikdârda bir mübâye'a yapmak cesâretinden mahrûm etmişdir. Şu hâl piyâsaya mâl gelmeden arz ve taleb kâ'idesinin tah te'sîrinde her mâlik fiy'atı üzerinden az çok bir tenzîlât yapmışdır. Farzen gazın tenekesi 17-18 lira iken 10, 12'ye sâde yağ 280'den 150-200, zeytinyağı 110-120'den 60-70, yumurta 400, patates 15, un hemân sülüs ve nıfs derecesinde bir tenzîlât ile 11-22, fasulye ve bulgur 25-30, sabun 50-60, üzüm ve incir 28-30 ve lira 440'dan 285-310'a inmiştir. Manifatura, kibrit ve şeker kâğıt fiy'atlarında %20'den 50'ye kadar tenzîlât olmuşdur.

Boğaz hâricinde ba'zı ticâret gemilerinin bulundığı söyleniyordu. Bu havâdisin doğru olmadığı tehakkük etdi. Ma'mâfiye Bulgaristan'a i'tilâf devletlerinden birçok

emti‘a geldiğini ve el’ân şehrimizde on liraya aldığımız ayakkabılarının en metînlerinin bir buçuk liraya kadar orada tedârik edildiğini işidiyoruz.

(8)

Diğer tarafdan i’tilâf hükûmetlerinde dahî piyâsanın hâl-i salihde gine nazaran altı misli yüksek oldığı ve fazla mikdârda ihrâc edilecek mevâd bulunmadığıda söyleniyor.

Piyâsamızda birkaç gün evveline nazaran ba‘zı şeylerde epeyce bir tereffü‘ fiy’at görülüyor. İstanbul tahsîs-i havâyic-i zarûriye i‘tibâriyle ale’l-ekser settûk bulundurmadığı içün ihtiyâcın şiddetine nazaran küllî mâl gelmeden pek büyük tenzîlâta intizâr etmemek lâzım gelecekdir. Her nede olsa artık gayr-i tabî‘î hâllerden hayret-efzâ galâden kurtuluyoruz. Emti‘a fiy’atlarının tenezzülü bidâyeten bir buhrân ve ticâret âleminde zarar tevlîd etse bile işler ceryân-ı tabî‘îsini alınca bunun telâfîsi, hemde bu sefer yalnız tâcirin değil müşterinin de memnûniyet ve menfe‘atini câlib tarzda pek kolay taht te’mîne girer.

Ticâret sana‘atı ***Mübâye‘ât-ı ticâriye*** *Mâl alınırken kazanılır.*

Ticâretin serbetce icrâ edildiği, rekâbetin hükmü yürüdüğü zamânlarda emti‘a fiy’atlarının ta‘yîni bây‘iden ziyâde müşterîye râci‘adır. Müşterî aradaki rekâbetden istifâde ederek en ehven fiy’atla ve en iyi şerâ’itle hangi tüccâr mâl satarsa ona gider.

Binaen-aleyhhesâbını iyi yapıp mâlî kendine ucuz mâl eden tüccâr en muvâfak şerâ’it gösterecekleri ve en ehven fiy’atla mâl satacakları cihetle mâlın satışından dahâ çok mübâye‘yesine dikkat etmek lüzûmu derkârdır.

Türkçede bir zarb-ı mesel vardır: Mâl alırken kazanılır. Bu gâyet doğru bir sözdür.

Şu hâlde mübâye‘âtımızda ne gibi noktalara dikkat etmemiz îcâb eder?

Ma‘lûmdur ki mübâye‘ât-ı ticâriye ali’l-ekser iki sûretle icrâ edilir. Bi’l-vâsıta, bilâvâsıta. Mâl alırken alıcı doğrudan satıcıya mürâca‘at ederse bilâ vâsıta araya bir komisyoncuyu tavsît ederse bi’l-vâsıta olur.

Memleketimizin Avrupa ile cereyân eden mu‘âmelât-ı ticâriyesinde küçük tâcirler dâ’imâ komisyonculara mürâca‘at ederler. Çünkü mübâye‘a edecekleri emti‘a fazla mikdârda olmadığı içün bunu doğrudan tüccâr veyâ fabrikatör göndermez. Birde mâl i ‘tibârla alınmak istenilirse komisyoncuya mürâce‘at lâzım gelir. Buradaki küçük bir tâcire çok def‘a Avrupalı satıcı kredi yapmaz. Çünki onu tanımakta ve alacağının tahsîlinde güçlük vardır. Hâlbûki komisyoncu i‘tibârda eder.

(9)

Fakat komisyoncuların muhtelif sınıfları vardır; mu‘âmelâtı vâsi‘ olan ve mü‘tedil bir yüzde ile ta‘yîn edilen komisyonla iktifâ edenleri olduğu gibi mâl fiy’atına zam icrâ eden, mâlın cinsinde hîle yapan, fatura tanzîm eyleyende mevcûddur.

Komisyoncu birine tüccâr veyâ fabrikatörün umûmî reprezantanlarına mürâca‘at çok hayırlı ve fâ’idelidir. Lakin komisyoncu intihâbında nasıl doğrudan ve vâsi‘ mikdârda ve sûret-i mustakîmâtada iş gören birisini arayacak isek vekîl intihâbındada dikkat edeceğimiz cihet vekîlin ikinci derecede bir vekîl veyâ komisyoncu olmayıp bi’l-zât umûmî olmasıdır.

Çünki her büyük mü’essesenin Türkiye’de bir vekîl-i umûmiyesi olduğu gibi muhtelif yerlerde dahî ikinci derece vekîl ve komisyoncuları vardır. Vekîl-i umûmî Türkiye ile yapılan her işden bir komisyon aldığı gibi diğer vekîllerde yapdıkları işlerden mu‘ayyen yüzdeler alırlar.

Müşterisinden komisyon almayıb bâyi‘in verdiği ma‘âş veyâ komisyonla iş gören vekîllerde vardır.

Mâlî doğruca tâcirden alırsak o zamân topdancıdan ve mümkün ise ilkin müstahsilden mübâye‘a etmeliyiz. Yarı topdancı veyâ büyük parâkendecilere mürâca‘atımızda onlara da bir mikdâr kâr bırakmak lâzımdır. Tahsîs-i mâl hâricden geliyorsa buraya gelinceye kadar birçok ellerden geçmesi de me’mûldur. Müstahsil ile aramıza çok mütevasıt girmemelidir.

Bundan sonra mâlın intihâbı, mikdâr ve fi’atının ta‘yîni, mahal ve vakit-i teslîm, vasâ’it-i nakliye, ambalajın şekli, beldik-i sûret ve vakit te’diyesi gelirki bunların her biri birer mühim mes’eledir. Bu husûsâtı diğer makâlemizde tedkîk edeceğiz.

Ticâret-i Umûmiye

İ’tilâf Devletleriyle Ticâret

Zâyi‘ etmek felâketine uğradığımız vilâlyet ve kıt‘ata â’id kısım dahî dâhil oldığı hâlde resmî istatistiklerimize nazaran 56 milyon ve Fransız ticâret odasının tatkîkâtına

nazaran 65-70 milyon derecelerine bâlığ olan ticâret-i umûmiyemizin %34’ü İngiltere’ye %16’sı Fransa’ya %11 İtalya’ya â’id bulunmakdadır. Elimizde kalan vilâyet-i Türkiye’ye â’id kısmı hemân 40 milyonu bulan bu mu‘âmelât-ı ticâriyenin 13 milyonu İstanbul’la 5,9 milyonu İzmir’le yapılmakdadır.

İngiltere’ye ekseriyesi İzmir’den olmak üzere 8.816.000 ihrâcât yapılmakda ve buna mükâbil 5.584.000 idhâlât vukû‘ bulmakdadır. İngiltere ile ticâret-i umûmiyemiz 15 milyona karîbdir. Fransa’ya 3.200.000 ihrâcâtımız ve memleket-i mezkûrenin bize 3.600.000 idhâlâtı vardır. Fransa ile ticâret-i umûmiyemiz 6.800.000 liradan ibâretdir. Bi’l-iltizâm küsûrâtından sarfı nazar ederek gösterdiğimiz şu erkâmla tezâhür ediyor ki İngiltere ve Fransa memleketimizle en ziyâde mu‘âmelât-ı ticâriyede bulunan memleketlerdir.

Sıra ile göstermek lâzım gelirse birinciliği İngiltere, ikinciliği Avusturya-Macaristan üçüncülüğü Fransa alır. Avusturya'nın memleketimize idhâlâtı 6.250.000 bizim ihrâcâtımız 1.710.000'dir ki cemi 'an ticâret-i umûmiyemize 8 milyona bâlığ olur. Diğer hükûmetlerde sırasıyla şunlardır:

	İdhâlât	İhrâcât	Ticâret-i Umûmiye
	Bin	Bin	Bin
İtalya	3,000	1,225	4,235
Rusya	2,511	650	3,162
Almanya	2,210	1,120	3,327
Bulgaristan	1,191	745	1,937
Romanya	1,139	406	1,545
Belçika	1,057	318	1,376
Mısır	1,049	1,100	2,150
Amerika	515	6,971	1,212

Devletleri vazi'yetlerine göre ittifâk ve i'tilâf diye ayırmak lâzım gelirse Avusturya ve Almanya ile ticâret-i umûmiyemiz 8.500.00 idhâlât ve 2.850.000 ihrâcât olmak üzere 11.350.000 liradır ki yalnız İngiltere ile yapdığımız ticârete bile tekâbül etmez. Almanlarla yapılan ticâretimizin az görünmesinde bu memleketin bir kısım mu'âmelâtın Trieste,

Anurs, Röterdam şehirleriyle cereyân etmesinden nâşî istatistiklerimizde Avusturya, Belçika ve Hollanda'ya â'id görünmesinden ileri gelmekdedir.

Almanya ve Avusturya devletlerinin ihrâcâtı bize pek çok olduğı hâlde bizden aldıkları mâllar pek azdır. Ticâret-i umûmiye i'tibâriyle üçüncü derecede olan Fransa'nın bizden aldığı mâl bu iki devlete ihrâcâtımızın hemân bir buçuk katı kadardır.

Harb zamânında dört seneden beri etrafımızın temâmen kapalı kalması bi'l-tabi' mu'âmelât-ı ticâriyemizi yalnız düvel-i merkeziyeye ve bir'âzda İsviçre gibi ba'zı bî taraf devletlere munhasır bırakmışdır. Harbin devâmı müddetince Avrupa'dan aldığımız mevâdın hemân-ı kâffesi şemendiferle ve hattâ posta kolileleriyle Almanya ve Avusturya'dan gelmişdir. Birçok emti'anın piyâsamızda bulunmaması mu'amelât-ı ticâriyemizin münâsebetini ve alâ'ikini pekiyi göstermişdir. Memleketimize idhâl edilen mevâdın en mühimlerinden biri olan şekeri esnâ-yı harbde kâmilen Almanya Avusturya'dan tedârik etdiğimiz gibi buna mukâbil üzüm, incir, tütün, yün, tiftik gibi ihrâcâtımızın başlıcalarıda bu devletlere vukû' bulmuşdur. Hâbuki hâl-i salihde şekerin kısm-ı a'zamı bu devletlerden geliyor idi ise de Rusya'dan, Mısır'dan ve Fransa'dan da şeker idhâl edilmekde idi. Tahsîs-i hâm mevâdımızın başlıca müşterileri İngiltere ve Fransa idi.

Fransa ile 1912 senesinde ticâret-i umûmmiyemiz şu merkezde idi.

Bizim Fransa'ya İhrâcâtımız Bin	Fransa'nın Türkiye'ye İdhâlâtı Bin
40,406 Frank İpek	20,600 Frank Pamuk mensûcât
13, 749 " Yumurta	18,671 " İşlenmiş derî
14, 700 " Hûbâbât	13,936 " Kahve
10,750 " Meyve	8,600 " İpekli mensûcât
8,300 " Derî	6,150 " Silâh ve bârût
7,438 " Pamuk	4,750 " Yünlü mensûcât
6,693 " Yün	3,910 " Hâm derî
6,073 " Bakliyat	3,356 " Hubûbât
	3,356 " Âlât ve edevât ve mâkine
	3 " Kâğıt
	3 " Hâzır elbise
	2,600 " Tuvâlet eşyâsı
Bunlardan başka beherinin mikdârı ikiden beş milyona kadar olmak üzere şarâb, yün mensûcât, tütün, afyon, züyût-ı nebâtiye, boya ve palamut, mevâd-ı tıbbıye ve kimyayi vesâ'ir mevâd.	Bunlardan başka bir milyon lira kıymetinde ma'âden, mâkine, şeker, iplik, tohum, şuhum-ı hayvâniye, ıtriyât ve sâbûn, çikolata ve sâ'ir.

(12)

Fransa'nın 50 milyondan fazla sermâyeye sâhib İstanbul'da 60 ve 28 milyon sermâyeli İzmir'de 45 ticâret evi mevcûddur. Bundan başka Fransız mü'essesât-ı beyniyesinin 20 milyondan fazla Osmânlı memleketinde sermâyesi vardır. Memleketimiz şimendiferlerine 361, bankalara 73, ma'âden ve sanâyi'a 68, sefâ'in-i bahriye 51 milyon Fransız sermâyesi yerleşdirmişlerdir.

Pâyitahtda otuz seneyi mütecâviz zamândan beri her ay 200 sahîfe müntezimen aylık bir mecmû'a neşr eden ve hemân başlıca şehir ve kasabamızda muhâbirleri bulunan bir Fransız ticâret odası vardır. İzmir'de de bir Fransız ticâret odası mevcûd olduğı gibi İngilizlerin Amerikalıların ve sâ'ir i'tilâf devletlerinin de şehrimizde birer ticâret odası ve bunların birer vasâ'ıt-ı neşriyesi mevcûddur.

Vital, İmesn, Lafonten, Sayıks gibi birçok mü'esseselere sâhib bulunan ve aralarında muhtelif teşkilât vücûde getirmiş olan bu devletlerin harbden sonra ticâret-i umûmiyemizi ve şark yolunu Almanlara kapamakdır.

Amerikalıların memleketimizle olan ticâretlerini günden güne tavsî' etmek içün mütezâ'id bir gayretleri mesbûk olmakdadır. Amerikan petrolünün Romanya ve Rusya petrollerine rekâbeti, Amerikan ayakkabıları ve lastiklerinin ve hattâ un ve dahâ birçok mevâdın idhâlâtı günden güne artmaktadır.

Ticâret-i umûmiyemiz hakkında bir fikir vermek içün başlıca idhâlât ve ihrâcâtımızı dahî gösterelim:

İdhâlât Bin	İhrâcât Bin
2,650 lira Yünlü ve pamuklu kumaşlar	3,000 lira İpek ve koze

3,000	“	Pike ve basma	2,500	“	Hubûbât
2,000	“	İplik	2,300	“	Üzüm
1,700	“	Bez	900	“	Tiftik
1,000	“	Madampol	900	“	İncir
640	“	Kâzmîr	740	“	Derî ve sehteyan
460	“	Tülbend	726	“	Afyon **(13)**
460	“	İpek ve ipekli ki cemi‘an on iki milyon liralık mensûcât	658	“	Meyve ve Fındık
3,500	“	Şeker	650	“	Ma‘âden
2,000	“	Hubûbât	620	“	Sebze
1	“	Pirinç			
1	“	Sebze			
1	“	Kahve			
1	“	Mâkine			
1	“	Derî			
Hâlî, eczâ-yı tıbbiye, hâm demir, kâğıt, mevâd-ı züccâciye, kereste ve kömür.			Yarımşar milyon derecesinde yumurta, hâlî, pamuk, yün, zeytinyağı, kahve ve 200’den 300 bine kadarda hayvânât, hurma, sisâm, ma‘den kömürü, balık vesâ’ir		

İdhâlâtın en mühimini teşkîl eden mensûcâtın kısmen dâhili sanâyi‘mizle telâfisine çalışması ne kadar şâyân temennîdir. Kezâlik şekerin memleketimizde i‘mâli içün bir ân evvel teşebbüsâtda bulunmak, hubûbât, hayvânât ihtiyâcımızı dâhilen te’mîn ve tedârik etmek en ziyâde düşüneceğimiz şeylerdir.

İhrâcâtımızın üzüm, incir ve tütün gibi kısımlarına karşı çıkan rakiblerimizin kullandıkları silâhlara dikkat etmemiz îcâb eder. İpek, tiftik, yün, derî, afyon ve ma‘âdenin şimdiden sonra terkibât-ı iktisâdiye ve i‘mâr-ı memlekete masrûf olacağını ümîd ettiğimiz himmet ve gayret hükûmet ve milletle birkaç misline çıkması pek muhtemeldir.

Ticâret-i umûmiyemize â’id erkâmdan anlaşılıyor ki Osmânlı memleketinin başlıca ticâreti Türk vilâyetlerine â’iddir. İpek en çok Bursa ve İzmit’den, tiftik Ankara’dan, yün bu vilâyetlerle Eskişehir ve Konya’dan; üzüm ve incir İzmir’den; fındık, yumurta Trabzon ve Kastamonu cihetlerinden; afyon, palamut, meyve ve ma‘âdende Anadolu vilâyetlerinden istihsâl edilmektedir.

Ve’l-hâsıl Anadolu nasıl siyâseten ve askerlik i‘tibâriyle Osmânlı hükûmetinin istinâd-ı kâhî olmuş ise iktisâden ve ticâreten de en başlı menbe‘-i istihsâl ve istinâdıdır. Mesâ‘îmiz

(14)

bundan sonra bu ana topraklarına, bugüne kadar İslâmiyet ve Osmânlılık uğrunda fedâ-yı mâl ve cân eden Türk evlâdlarının semerât mesâ‘îlerinden istifâde etmelerini te’mîne sarf edilmelidir.

Bu hem devletin yaşamasına hem de milletin sa‘âdetine hâdim-i mukaddes bir vazîfedir.

Görülüyor ki siyâsî ve coğrafî sebebler nasıl bizi i’tilâf devletleriyle anlaşmağa sevk ediyorsa ticâret-i umûmiyemizin şekil ve revişide aynî lüzûmu anlatıyor. Binaen-aleyhsiyâset-i iktisâdimizin bu münâsebete göre tanzîmi zarûretini hiçbir zamân unutmamalıyız.

Mu ‘âmelât-ı İktisâdiyenin Nâzımları

Mâliyât:

Son asrın ezimine-i mukaddemeden en bâriz medâr-ı tefrîki sanâyi‘-i cesîme ve buhârlı vasâ’it nakliyedir.

Bunların vücûde gelmesi ise küllî sermâyelere ihtiyâc hâsıl etmişdir. Zamânmızda ba‘zı mü’essesât-ı sanâ‘iye ve nakliye vardır ki bunlara hasır edilen sermâyeler milyonlarla hattâ belki milyarlarla ancak ifâde edilebilir.

Sanâyi‘ ve nakliyâtın kesb ettiği vüse‘at ve azamet mu‘âmelât-ı ticâriyeyi de alabildiğine tavsî‘ etmiş ve teşekkül eden binlerce mu‘azzam mü’essesât-ı ticâriyeden ba‘zen yalnız birinin sermâyesi birkaç yüz milyona bâlığ olmuşdur.

İşte sanâyi‘, nakliyât ve ticâretin muhtac oldığı bu küllî sermâyeler bi’l-tabi‘ münferid teşebbüslerle tedârik edilmeyeceği içün zamânımızda iştirâkî mü’essesât-ı umûr-ı mühime-i iktisâdiyeyi der-uhde etmekdedirler. Umûr-ı nâfi ‘aya ve mâliyeye ve ticâret-i hâriciyeye, sanâyi‘-i i‘mâliyeye â’id her teşebbüs bizde olduğu gibi her memleketde ancak şirketlerle te’mîn edilmektedir.

Diğer tarafdan şahsî ve münferid teşebbüsât-ı ticâriyeye de ancak emniyet ve i‘tibârın sâyesinde kesb ve vüs‘at etmektedir. İ‘tibârın mevcûd olmadığı zamân ve mekânda mu‘âmelât-ı ticâriyeye derhâl bir bî-tâat âriz olur.

Bu sebeblere binâ’en zamânımızda mu‘âmelât-ı iktisâdiyenin îcâb ettirdiği sermâyeleri bölebilmek içün anonim şirketler vesâtatıyla küçük sermâyelere mürâca‘at edilmekde ve büyük işler ancak küçük sermâyelerin yârdım ve iştirâkiyle husûl bulmakdadır.

(15)

Binaen-aleyh bir memleketde mu‘âmelât-ı iktisâdiyenin intizâm ve tekâmülü orada mütedâvil ve serbest sermâyelerin bulunması mütevakkifdir. Bu sermâyeler ise tasarruf ile ve tasarrufâtda bunu teşvîk eden ve küçük mübâlağı temenniye ve muhâfaza eyleyen bankalarla toplanmaktadır.

Şu hâlde denilebilir ki bankalar zamânımızda binâ-yı iktisâdînin temel taşıdır. Bunların vücûdı ve hüsn-ı idâresibulundukları memleket iktisâdiyâtını yükseltmeğe

hemân hemân kâfîdir. Mü'essesât-ı milliye ve sanâyi'-i mahalliye ve ticâret-i umûmiye ancak bankaların mu'âvenet ve müzâhiretiyle yapılabilir.

Diğer cihetden servetin zarardan hikâyesine ve toplu sermâye ve servetleri birden mahv olmakdan kurtarmağa hâdim bulunan sigorta şirketleride servet-i umûmiyenin nigahbânı mâhiyetindedir.

Me'a't-te'essüf her iki mü'essenin bugüne kadar bizde kıymeti anlaşılamamış ve bütün Türk gençlerine bu mü'essesâtın kapıları kapalı kalmıştır.

Bu makâlemizde sûret-i umûmiyede mevzû' bahis etdiğimiz ve mu'âmelât-ı iktisâdiyenin nâzımı olarak tavsîf edildiğimiz, banka, sigorta mü'esseseleriyle nakliyât-ı umûmiyeden sırasıyla bahs ederek gerek bunlarla her zamân hâl-ı temâsda bulunan halkımızın gerek bu mü'essesâtda çalışacak gençlerimizin bilmeleri lâzım gelen cihetleri îzâh edeceğiz.

Açık Sütûnlar

Gerek ticâret ve san'at âleminde ve gerek tahsîl hayâtında bulunan bütün gençlerimizin samîmî düşüncelerine ve mesleğimize müte'allik mutâle'alarına mecmû'amızın bir kısmını kemâl-i memnûniyetle hasır ediyoruz. Geçen sene çırâk bayramında îrâd ettiği nutukla ve serbesti etvârıyla enzâr-ı takdîri celb eden Sultân Ahmed Çırâk Mektebi'nin zekî ve fa'âl-ı me'zûnlarından İsmâ'îl Âsaf Efendi'nin küçük bir makâlesini sütûnlarımıza geçiriyoruz. Diğer me'zûnlarımızdan ve gençlerimizden vürûd edecek makâlâtı memnûniyetle derece-i âmâdeyiz, zâten esâs maksadımız da gençliğe memleketin ümîd-i istikbâline hıdmetdir:

Ticâretin Ehemmiyeti

Bir memleket halkının ticâretde terakkîsi onların kavâ'id-i iktisâdiyeye derece-i ri'âyetine tâbi'dir.

(16)

Hayât-ı ticâretde kolayca terakkî eden en ziyâde iktisâd kânûnlarına atf-ı ehemmiyet edenlerdir.

Yakin zamâna kadar iktisâdın te'mîn edeceği fevâ'id her nasılsa memleketimizde lâyıkıyla takdîr edilmemiş bulunması yüzünden mevki'-i ticâretimizin ne şekilde bulundığı meydândadır. Hâlbûki zamânımız rekâbet-i iktisâdiye devri, yaşadığımız asırda bir asr-ı medeniyetdir.

Medeniyet demekle ahlâkiyâtdan bahs etmek istemiyoruz. Maksadımız, medeniyetin mâddiyâta, umrân ve terakkiyâta â'id oldığını ve medeniyetin terakkî

safhalarıyla ticâretin terakkiyâtı arasında sıkı bir münâsebet bulundığını söylemekdir. Mâzînin Fenike ve sa'ir hükûmetleri gibi zamânımızda da ticâretde yüksek bir mevki' ihrâz eden devletlerin zengîn ve medenî olanlardır. Şu hâlde ticâretle medenîyeti yendiklerinin müvellidi şeklinde telakkî etmek yanlış olmaz.

Fî'l-hakîka tekemmülât-ı medeniye ve terâkkiyât-ı iktisâdiyemiz son zamânlarda nazar-ı dikkati câlib bir hâldedir. Birkaç seneden beri ülkemizde yüz gösteren teceddüd-ı efkâr, teşebbüsât ve iştirâkât-ı ticâriye velev şimdilik büyük mikyâsda olmasa da sâha-ı iktisâdide terâkkî etmekde oldığımız kanâ'atini takviye ediyor. Fakat şurasını unutmamak lâzımdır ki zamân bizim değil biz zamânın terakkîsi içün çalışmalıyız. Te'mîn-i muvaffakiyete kâni' oldığımız işlerde mesâ'imizin semeredâr olabilmesi içün büyük bir gayret azimkârâne ile çalışmalı, mevcûdiyetimize ehemmiyet vermek istemeyin yabancılara karşı şâyân-ı hürmet kimseler olmadığımızı isbât etmeliyiz.

Çırâk Mektapleri me'zûnlarından İsmâ'îl Âsaf

Matbû'âta Bir Nazar

Matbû'at-ı yevmiye ve merkutemizde bidâyet-i meşrûtiyetde oldığı gibi hergün birini refîkin ittihâkıyla mütemâdiyen artıyor. Fakat me'a'te'essüf-i kesret i'tibâriyle evân-ı inkılâba benzeyen matbû'âtımız neşriyât i'tibâriyle de ayn-ı şekil alıyor. Hele yevmî ve siyâsî gazetelerin bütün neşriyâtı erkân-ı ittihâdı hattâ lâhik-i hükûmet ricâline tenkîd ve mü'âhezeye â'id gibidir. İttihâd hükûmeti erkânından firâr eden paşalar hakkında yazılan yazılar başından başa gazeteleri dolduruyor. Binaen-aleyh vasâ'itinin kesreti muharrerlerinin liyâkatı hasebiyle iktisâdiyât ve ictimâ'iyâta â'id neşriyâtdan istifâde etmek istediğimiz matbû'ât-ı yevmiyeden sütûnlarımıza nakil edecek bir şey bulamıyoruz.

En ziyâde müttehiden çalışmağa ve ana vatana kurtulması esbâbını te'mîne mecbûr oldığımız bir zamânda Türkcülük ve Osmanlıcılık, şu ve bu siyâsi kanâtler ve sebeblerle ittihâd-ı milletin haleldâr olması korkarız ki bize gine gayr-i kâbil-i telâfî zararlar vermesin.

(17)

Bi'l-hassa ticâret ve sana'at hayâtı içine mâddiyât âlemine gömülmüş olan ve hissiyât-ı milliye ve vatanımıza yabancı kalan ba'zı kimselerin iş ve güçlerini terkle sefâretlerinden evvel bayrak çekmeğe ve bu sebeblerle bakkal ve aşcı çırâklarına kadar birçok kişilerin nümâyişler yapmağa teşebbüs etdikleri bir sırada bizim de menâfi'-i milliye ve hayâtımızı te'mîn ve müdâf'ada diğer milletler gibi müttehid olacağımızı göstermek matbû'âta teveccüh eder bir vazîfedir.

Wilson nazariyesine göre hudûd-ı milliyemiz çizebilmek içüm (İkdâm) gazetesi ülemâmızı, muharrerlerimizi tedkîkât ve neşriyâta da'vet ediyordu. Bir müddetden beri Yeni Gün gazatesi bi'l-hâssa Ahmed Râsim Bey Türklerin ve za'iyat-

ı târîhiye ve coğrafyalarına dâ'ir pek müfîd-i neşriyâtda bulunmakdadır. Bu ilmî makâlâtı mecmû 'amıza hülâseten derce çalışacağız.

Yeni mecmû'ada Ahmed Midhad Bey (meslekî zümreler ve ahlâkî hayât) ser levhasıyla yazdığı bir makâlede Avrupa ve bizde meslek ve esnâf teşkilâtını tedkîk edildikden sonra bizde mesleklerde tanzîmât ve teşkîlât lüzûmundan ve ancak bu sûretle serbest mesâli erbâbının ictimâ'î vazîfelerinde halka i'timâd bahş olunacaklarından bahis ile ictimâ'î hayât dahâ ziyâde te'azzuv ederek meslekler dahâ fazla husûsiyet kesb etdikce hükûmetlerin onları yakından mürâkabe ile ihtiyâclarını lâyıkıyla anlamaları mümkün olamıyor. Ve bunun netîcesi olarak vazi' olan birçok kânûnlar mevcûd âhengi bozarak birçok şikâyetleri mûcib oluyor, hâlbûki sendikalar teşkîlâtının dahâ mükemmel bir hâle ifrâğı ile tekrar edecek meslekî te'âmmüler ve hukûkî esâslar doğrudan doğruya ma'şerî ve vicdânın mahsûli olacakdır. Nitekim neşrî'î hayâtın tanzîminde meslekî temsîl usûli hakkında her tarafdan kuvvetli bir cereyânın vücûdi bu iddi'âmızı te'yîd eder diyor.

Ulûm-ı iktisâdiye ve ictimâ'iye mecmû'asının son nüshasında ucuz meskenlere â'id müdekkikâne-i ilmî bir makâle neşr edilmişdir. Mutlif memleketlerde yapılacak ucuz mesâkinin muhâcirîn evleri gibi bidâyeten vergiden mu'af tutulması ve inşâ'ât içün şirketler teşkîli tavsiye olunmaktadır.

Fikrimizce İstanbul'un veyâ tegannîn yerlerinin i'mârı içün büyük bir sermâye ile bir inşâ'ât şirketi teşkîlinden ve bedeli maksaten te'diye edilmek üzere meskenler inşâsından başka çâre yokdur. Buna bir'ân evvel teşebbüs etmeliyiz.

Talebe defterlerinin son nüshalarında (sana'at yolunda) ser levhasıyla Mu'allim İrfân Emîn Bey'in gençleri sana'at ve istihâl yoluna sevk eden güzel bir hikâyesi neşr edilmişdir.

Mu'allim ve muharrerlerimizin pek az temâs etdikleri bu yoldaki neşriyâtın te'addüdüni temennî ederiz.

Küçük Fıkralar

Son zamânlarda Mısır'da kömürün azlığı hasebiyle geçen seneler keşif edilmiş bulunan petrol menâbi'inden hâm petrol ihrâcına başlanmış ve ayn zamânda pamuk çekirdekleride mahrûkât-ı makâmına ikâme edilmişdir.

Japonyalılar boya ihtiyâclarını te'mîni içün Almanya münâsebete Muhtâc kalmamak üzere teşebbüsât-ı lâzımede bulunmakda ve bu yabancılığı â'id nebâtât-ı zer' eylemekdedirler.

(18)

Harb zamânında Japon fabrikalarında çalışan amelenin mikdârı seksen binden yüz yetmiş bine bâlığ olmuştur. Sanâyi‘in temettü‘aları 200 milyon yendir.

1917 senesi Japonya’nın çelik istihrâcâtı 570,000 tona ya‘nî 1916 senesinin iki misline bâlığ olmuşdur.

Müfîd ve Muhtasar-ı Ma‘lûmât

Keten kumaşların mu‘âyene – Mu‘âyene edeceğiniz keten kumaşdan bir parça alınız ve kalem ile i‘tinâ ile üzerine bir damla mürekkeb damlatınız, eğer mürekkeb aşağı yukarı salîb-vârî dağılırsa ketende pamuk vardır, eğer mürekkeb muntazam dâ’ire teşkîl ederek dağılırsa hâlis ketendir. Tecrübe edilecek perçe evvelce şiddetli sûretde ovalanıb üzerindeki damga izâle olunmalıdır.

Kuru cevizi tâzelemek: Kuru cevizleri tahta koğanın içine koyunuz. Üzerine kaynar az tuzlu su dökünüz. Su soğuduğu zamân cevizler âdetâ henûz ağaçdan kopmuş gibi tâzelenir.

Sütün hâlisiyetini tecrübe: Bir dikiş iğnesini üzerinde yağ ve kir kalmayacak derecede iyice temîzledikten sonra süte batırıb çıkarmalı ve amûdî tutmalı süt hâlis ise iğnenin ucunda bir damla süt kalır ve akmaz.

Çelikden ma‘mûl mevâdi temîzlemek: Beş yüz gram zımpâra tuzuna bir fincân Arab sâbûnu ve mikdâr-ı kâfî parafin yağı ilâvesiyle bir hamûr yapmalı ve temîz bir yün paçavraya bu hamûrdan sürerek temîzlenmesi matlûb olan mevâde sürmelidir.

Bir ikâmetkâhın rutûbetli olup olmadığını anlamak: Bir ev satın alacağınız veyâ kîrâlayacağınız zamân paranızı, sıhhatinizi, hayâtınızı heder etmemek içün o evin rutûbetli olup olmadığını bir kere tecrübe ediniz ve bunun da tecrübesi pek kolaydır. Yarım kilo havâda sönmüş kireci bir fırında kurutmalı. Ba‘de bir tabağa koyub tabakla berâber taratmalı ve râtib olup olmadığından şübhe edilen mahalle tabak içinde oldığı hâlde yirmi dört sâ‘at bırakmalı. Ertesi sabâh kireci tabakla berâber yeniden taratmalı. Sıkleti bir grâmı tecâvüz etdiği hâlde o mahallin ikâme-i gayr-i sâlih oldığı anlaşılır.

(19)

Fıçı çatlakları ve yarıkları içün çimento:
Vazelin 150 gram
Parafin 500 “
Gütaberka 10 “

Bunları bir yerde eritdikden sonra 350 gram kaolin ilâve etmelidir.

Fildişi parçalarını yapıştırmak: Fildişi ma‘mûl eşyâyı birbirine yapıştırmak içün müsâvî mikdârda zift ile gütaberkayı bir yerde eritmeli ve ılık olarak kullanmalıdır.

Tereyağının acılığını gidermek: Mikdâr-ı kâfî karbonat ile acılanmış yağlar yoğurulur ve su ile yıkanır ise acılık giderilmiş olur.

Mekteb Haberleri

İstanbul nezelesi hasebiyle iki haftadan beri kapalı bulunan mekâtib 9 Teşrîn-i Sânî'den i'tibâren küşâd edilmişdir. Bu münâsebetle ta'tîl bulunan çırâk mektebleri de tedrîsâtına yeniden başlamışdır.

Sultân Ahmed Çırâk Mektebi Almanca mu'allimi Nevzâd Bey'le Beşitaş Çırâk Mektebi emti'a-ı ticâriye mu'allimi Tahsîn Hamdî Bey'lerin becâyişleri icrâ edilmişdir.

Bu sene-i tedrîsiye-i ibtidâsinden i'tibâren neşrine başlanılan "Çırâk Mektebleri Teblîğ-ı Verekasının" risâlemizin neşre başlanması hasebiyle ba'de mâ tabi'inden sırf-nazar olunmuşdur.

Mâlî Fa'âliyetler

Harb zamânında muhtâcına erzâk tevzî 'etn-mek ve ma'âş vermek ve şühedâ âi'lelerinin ev kirâlarını ödemek gibi birçok hıdmetlerde bulunan mudâfa'a-ı milliye cem'iyyetinin umûmî kongresi toplanmışdır.

Donanma cem'iyeti bir inşâ'ât-ı bahriye destkâhı yapmak üzere bir piyango tertîb etmişdi. Bir milyon liradan ibâret olan bu piyangonun biletlerinin kâmilen satıldığı işidiyoruz. Bu kârlı işle halkımızın alâkadâr olmasını tavsiye etmekle berâber ticâret-i bahriyemizin te'mîn-i âtîsi içün gerek inşâ'ât-ı bahriye ve gerekse müste'id ve ma'lûmâtlı gemici ve tâ'ife yetişdirmek husûslarında, cem'iyyet-i müşârün ileyhinin birân evvel teşebbüsâtda bulunması temennî ederiz.

İştirâkî Fa'âliyetler

Ticâret mekteb-i âliyesi me'zûnlarının teşkîl etdikleri cem'iyet fa'âliyetinde devâm edilmekdedir.

(20)

me'zûnları tanıştırmak ve birleşdirmek, tüccârla gençler arasında tavassut etmek, ilmî ve meslekî tatkîkâtde, ferdî ve iştirâkî teşebbüsât-ı iktisâdiyede bulunmak gâyelerini istihdâf eden cem'iyet-i mezkûre şimdiye kadar 30, 35 lira gibi oldukca yüksek derecelere yükselen ma'aşlarla birçok me'zûn efendi yerleşdirmişdir. Askerden terhîs edilen ba'zı efendilerin birleşdirilmesi husûsunda tüccârımızın mu'âvenetini temennî olunmakdadır.

Cem'iyet-i mezkûrenin nizâmnâmesiyle meclis-i idâre-i mukarrerâtını ber-vech-i âtî derc ediyoruz:

Ta'mîm-i Sûreti:

Ticâret mekteb-i âliyesi me'zûnları arasında fikir uhuvvet ve te'âvünü te'mîn eylemek ve tetebbü'ât ve teşebbüsât-ı ticâriyede bulunmak üzere " Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me'zûnîn Cem'iyeti" nâmı altında bir cem'iyet teşkîl edildiğini arz eyleriz.

Cem'iyetimiz me'zûnların derece-i liyâkat ve ma'lûmâtlarına göre yerleşdirilmesine çalışacağı cihetle erbâb-ı ticârete me'mûr bulmak husûsunda delâlet eyleyecekdir.

Ticârethânelerin kâtib, muhâsib ve me'mûr almak içün vâkı' olacak talebleri bilâ-ücret derhâl is'âf edilecekdir.

Bundan başka ticârete müte'allik-i ilmî ve amelî ma'lûmât-ı i'tâsı, hesâbât-ı tanzîmi ve ticâret tahsîli gibi husûsâtda vesâtit ve mu'âvenet etmek cem'iyetin cümle-i mekâsıdındır.

Vâkı' olacak mürâce'at-ı tahrîriyeye derhâl cevâb i'tâ olunacak ve taleb vukû'unda vakit-i mülâkât dahî bi'l-ta'yîn bildirilecekdir. Merkez: İstanbul'da ticâret mekteb-i âliyesidir.

Mürâce'at adresi: Yeni postahânede 449 numaralı posta kutusudur.

Menâfi'-i milliye-i iktisâdiyeye ma'tûf-ı maksadımıza müzaheret-i mâddiye ve ma'neviyenizi ricâ eder ve takdîm-i ihtiramât eyleriz efendim.

Re'îs: Hakkı Mehmed

Katib: Ahmed Âsım

(21)

Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me'zûnîn Cem'yeti Hey'et İdâresi

Re'îs: Hakkî Mahmûd Bey – Mahmûd Bey matba'ası sâhibi ve matba'acılar cem'iyeti re'îs-i sâniyesi

Re'îs-i sânî: Hâlid Bey – Müdâfa'a-ı Milliye Matba'ası ve Sıhhiye Müzesi müdîri ve çırâk mektebi mu'allimlerinden

Kâtib-i umûmî: Âsım Bey – Çırâk mektebleri müdîr-i umûmiyesi ve İ'tibâr-ı Millî Bankası İstanbul şu 'besi hesâbât-ı câriye müdîri.

A'zâ: Serkiz Nihât Bey – Ticâret mekteb-i âliyesi mu'allimlerinden

A'zâ: Nevzâd Bey - Çırâk mektebleri mu'allimlerinden

A'zâ: Abdî Tevfîk Bey – Çırâk ve numûne mektebleri mu'allimlerinden

A'zâ: Tahsîn Hamdî Bey – Nurî Azîz ve Kâzım Nûrî Ticârethânesi muhâsebecisi ve Çırâk mektebleri mu'allimlerinden

A'zâ: Rüşdî Bey – Anadolu Millî Mahsûlât Şirketi muhâberât müdîri

A’zâ: Sâ’ib Bey – Erbâb-ı ticâretden ve Çırâk mektebleri mu‘allimlerinden

Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me’zûnîn Cem‘iyeti Nizâmnâmesi

1’inci mâdde – Ticâret mekteb-i âliyesi me’zûnînler arasında tanışmağı ve te‘âvüni te’mîn eylemek ve meslek-i ticârete müte‘allik-i tetebü‘ât ve teşebbüsât ile meşgûl olmak üzere “ Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me’zûnîn Cem‘iyeti” nâmıyla bir cem‘iyet teşkîl edilmişdir.

2’inci mâdde – Cem‘iyet, te’mîn-i maksadı içün me’zûnları lâ’akl senede bir def ‘a ictimâ‘a da‘vet edecek; konferanslar, muhâzaralar ve ziyâretler tertîb, risâ’il ve kitab neşr eyleyecek ve me’zûnları birleştirmekle iştigâl edecekdir.

3’üncü mâdde – Cem‘iyet-i ticâret mekteb-i âliyesi kısm-ı esâsî me’zûnları senevî lâ’akl bir lira i‘tâsıyla a‘zâ-yı asliye olarak kayd ve diğer ticâret mektebleri me’zûnlarıyla kısm-ı esâsîden gayr-i şu‘ubât me’zûnları a‘zâ-yı mu‘âvene, tâlebîn-i kadîme ve hâzıre-i a‘zâ-yı muzâhara sıfatıyla meclis-i idâre karârıyla kabûl olunur. Cem‘iyetin makâsidine derece-i hıdmetlerine

göre a‘zâ-yı fahriye, mümtâze ve hâmiye sıfatlarıyla dahî harcdan a‘zâ-ı intihâb ve kabûlı câ’izdir. A‘zâ-yı mu‘âvene ve muzâhere senevî lâ’akl yarım lira i‘tâ edeceklerdir.

4’üncü mâdde – Cem‘iyet dokuz zâtdan müteşekkil ve a‘zâ-yı asliye meyânında müntehab bİr meclis-i idâre ma‘rifetiyle idâre edilir. Meclis-i idâre senede bir mayıs zarfında ictimâ‘ edecek me’zûnîn hey’et-i umûmiyesi tarafından bir sene müddetle intihâb olunur. Meclis-i idâre kendi arasından beş kişiden mürekkeb ve zîrdeki sıfatlarla bir hey’et-i fa‘âle tefrîk ederek müste‘celeyi bu sûretle rü’yet eyler. Hey’et-i fa‘âle a‘zâları içlerinden bir re’îs, bir kâtib-i umûmî, bir meclis kâtibi, bir dosya me’mûru ve bir muhâseb-i intihâb edecekdir. Cem‘iyetin mümessili re’îsidir. Bi’l-umûm-ı evrâk re’îs ve kâtib-i umûmî ve gıyâbında diğer iki a‘zâ tarafından imzâ edilir. Meclis-i idâre lâ’akl ayda bir ve hey’et-i fa‘âle haftada bir akd-i ictimâ‘ eyleyecekdir.

5’inci mâdde – Me’zûnîn Hey’et-i Umûmiyesi senede bir sûret-i ale’l-âde de ticâret mektebinde akde ictimâ‘ edecekdir. Fevka’l-âde ictimâ‘-ı meclis-i idâre karârıyla vukû‘ bulur.

Cem‘iyetin merkezi ticâret mekteb-i âliyesidir. Hey’et-i umûmiye senelik meclis-i idâre raporunu ve netâ’ic-i hesâbiyeyi tedkîk, meclis-i idâreyi intihâb eder ve meclis-i idârece ta ‘yîn edilen rûznâmeyi müzâkere eyler.

6’ıncı mâdde – İşbu nizâmnâme-i heyet-i umûmiyeye iştirâk eden a‘zâ-yı asliyenin sülüsân arasıyla ta‘dîl edilinceye kadar mu‘teberdir.

Cem‘iyetimiz meclis-i idâresi “Çırâk Mektebleri Cumû‘ası”’nı kendisine vâsıta-ı neşr-i efkâr ittihâz etmişdir.

Münhasaran ticâret mekteb-i âliyesi me’zûnîn ve me’zûnelerini istihdâm etmek ve îcâb edenlere mu‘âvenet-i mâliyede bulunmak üzere bir mü’essese teşkîli hakkında meclis-i idâreye bir teklîf vâkı‘ olmuşdır. Esâs i‘tibâriyle kabûl olunan proje ve nizâmât-ı makâmât-ı â’idesine derdest takdîmdir.

Cem‘iyet meclis-i idâresine me’zûnelerin dahî te’mîn-i iştirâki içün bu seneki kongreye nizâmnâmenin ta‘dîline â’id bir teklîfde bulunmağa meclis-i idârece karâr verilmişdir.

(23)

Cem‘iyet-i mezkûre hey’et-i idâresinden ve mu‘allimlerimizden Tahsîn Bey’in büyük bir mü’essese-i ticâriyenin muhâsebeciliğine 50 lira ma‘âşla ta‘yîn edildiğini memnûniyetle haber aldık. Kendilerin tebrîk ederiz.

<u>Çırâk Postası</u>

Çırâk mektebleri me’zûnları arasında tanışmağı ve te‘âvütü te’mîn maksadıyla teşkîl edilen Çırâk Mektebleri Me’zûnîn Cem‘iyeti Kanûn-ı Evvelin 6’ıncı ilk cum‘a günü sâ‘at dokuzda umûmî konferansını akdedecekdir. Cem‘iyet hey’et-i idâresi muhtelif şekillerdeki mesâ‘îsine devâm etmekde ve oldukca muvaffakiyetler de göstermekdedir.

Cem‘iyet-i mezkûrenin nizâmnâmesini ber-vech-i zîr derc ediyoruz:

Çırâk Mektebleri Me’zûnîn Cem ‘iyeti Nizâmnâmesi

Birinci Mâdde – İstanbul vilâyeti ma‘ârif müdîriyeti çırâk mektebleri me’zûnlarını yek-dîgerine tanıttırarak aralarında uhuvvet ve te‘âvün hislerinin husûlüne çalışmak, ticâret-i mâliyeye â’id mesâ‘-yı münferide ve müşterekede ve tetebbü‘ât-ı ilmiye ve meslekiyede bulunmak üzere “Çırâk Mektebleri Me’zûnîn Cem‘iyeti” nâmıyla bir cem‘iyet teşkîl edilmişdir.

İkinci Mâdde – Cem‘iyet maksadının te’mîn husûlı zımnında me’zûnîn adreslerini kayd ve senede lâ’akl bir def‘a kendilerini ictimâ‘a da‘vet edecek ve ahvâl-ı husûsiyeleriyle dâ’imâ alâkadâr bulunarak işe tâlib olanlarını yerleşdirmeğe gayret eyleyecek ve me’zûnları yek-dîgerinin meserret ve kedûretlerine iştirâk etdirecek, ilmî tetebbü‘âtda bulunacak seyâhatler, ziyâretler, konferanslar tertîb, âsâr ve emti‘a-ı numûneleri cemi‘ ve risâ’il ve kitab neşr eyleyecek ve menâfi‘-i umûmiyenin istilzâm etdirdiği şekilde memleket gençlerinde fikr-i teşebbüs ve ticâretin ve meslekî tahsîl hevesinin hâsıl olmasına çalışacakdır.

Üçüncü Mâdde – İstanbul ma‘ârif müdîriyeti Çırâk Mektebleri Me’zûnları Cem‘iyeti’n a‘zâ-yı tabî îyesindendir. Cem‘iyete lâ’akl senede yirmi beş guruş i‘tâsını te‘ahhüd edenler a‘zâ-yı asliye meyânına dâhil olur. Cem‘iyet maksadına derece-i hıdmetine göre hey’et-i ittihâdiye karârlarıyla a‘zâ-yı müzâhere, mu‘âvene, fahriye ve mümtâze nâmlarıyla dahî a‘zâ kabûl olunur.

Dördüncü Mâdde – Cem‘iyet mü’esseseleriyle her çırâk mekteblerinin her seneki me’zûnlarından hey’et-i itthâdiyece intihâb edilecek bir veyâ iki zâtdan ve senelik me’zûnîn kongresinden bir sene müddetle intihâb olunacak on beş efendinin mürekkeb bir hey’et; iktisâdiyât, ictimâ‘iyât, ahlâkiyât,

te’lîfât, bedî‘iyât ve isporla meşgûl olamak üzere ayrıca encümenler intihâb edeceği gibi altı ay müddetle dokuz kişilik bir meclis-i idâre ve hey’et-i fa‘âleye terk eyleyecekdir. Hey’et-i ittihâdiye lâ’akl ayda bir ve maclis-i idâre haftada bir ictimâ‘ edecek ve hey’et-i fa‘âle sûret-i dâ’imede cem‘iyet umûmrını temşîd eyleyecekdir. İşbu hey’etlerde mukarrerât-ı ekseriyetle ittihâz ve tesâvî-ârâ vukû‘unda re’îs tarafı tercîh olunur. Hey’et-i fa‘âlenin re’îsi, meclis-i idâre ve hey’et-i ittihâdiyenin dahî re’îsi ve cem‘iyetin mümessilidir. Hey’et-i fa‘âle a‘zâsından birisi re’îs-i vekîli, biri kâtib-i umûmî, biri muhâseb ve veznedâr, biri de kâtib ve kütübhânede ve müzehâne ve dosya me’mûrı sıfatını hâ’iz olacak ve fakat îcâbında yekdîgerinin vezâ’ifine yardım eyleyeceklerdir. Cem‘iyetin bi’l-umûm-ı evrâkı hey’et-i fa‘âleden iki zâtın imzâsını ihtivâ eder.

Beşinci Mâdde – Cem‘iyet konferansı cem‘iyet re’îsinin riyâseti altında ictimâ‘ ederek cem‘iyetin büdecesini tanzîm ve hey’et-i ittihâdiye raporunu ve hesâbâtı tasdîk ve hey’et-i ittihâdiye a‘zâ-yı müntahabesini, hesâb müfettişlerini intihâb ve rûznâmede muharrer-i mevâdi müzâkere ve bu bâbda mukarrerât ittihâz eyler.

Altıncı Mâdde – Cem‘iyetin vâridâtı a‘zânın ta‘ahhüdât-ı seneviyesinden, teberre‘ât, kitâbhâne ve müze, sâhat-ı konferans ve risâ’il-i hâsılâtından ibâredir. İşbu mebâliğ-i cem‘iyetin en mübrem-i ihtiyâcına muktesidâne bir sûretde ve büdce dâ’iresinde sarf ve müntezimen bir defter-i mahsûsa kayd edilecekdir.

Yedinci Mâdde - Cem‘iyetin bi’l-umûm-ı mu‘âmelât ve evrâkını Çırâk Mektebleri Müdîriyet-i Umûmiyesi tedkîk-i selâhiyetini hâ’izdir.

Sekizinci Mâdde – Nizâmnâmede muharrer-i mevâdın cihet- tadbîkiyesini müş ‘ir bir ta ‘limâtnâmenin tanzîmi hey’et-i ittihâdiyeye â’iddir.

Dokuzuncu Mâdde – Cem ‘iyet on üç Kânûn-ı Sânî gününü yevm-ı mahsûs ve arı kovan şeklini alâmet-i farka olarak kabûl etmişdir.

Onuncu Mâdde – İşbu Nizâmnâme-i Me’zûnîn Hey’et-i Umûmiyesi tarafından ta‘dîl edilinceye kadar mer‘î ve mü‘teberdir.

(25)

Cem‘iyetin nizâmnâmesi 25 Ağustos sene 334 târîhinde Dâhiliye Nezâret-i Celîlesinin tasdîkine iktirân etmiş ve târîh-i mezkûrede nezârei müşârün ileyhâ tarafından 37 numaralı ve o gününki târîhli bir ilm-i haber verilmişdir.

Cem‘iyetin Merkezi Çırâk Mektebleri Merkezidir.

Mengene Sokağında Çırâk Mektebine cem‘iyet-i mezkûre riyâseti nâmına tahrîren mürâca‘at edilmelidir.

Çırâk Mektablari Müdîriyeti mekteb me’zûnlarının yerleşdirilmesi, âtî ve istikbâli ile samîmiyetle alâkadâr olmakdadır. Bu sene de işe tâlib olan birkaç efendi müstevfî ma‘âşlarla yerleşdirilmişdir.

Me’zûniyetden Süreyyâ Efendi’nin 25 lira gibi yüksek bir ma‘âşla bir ticârethâneye yerleşdiği ve Millî İktisâ Bankasında bulunan me’zûniyetden Alî Efendi’nin ma‘âşına zam icrâ olundığı memnûniyetle haber alındı kendilerini tebrîk ederiz.

Terbiye-i Ticâriye

Terbiyevî Hikâyemiz

Avrupa’da çocuklara ticâret ve san‘at-ı fikir ve terbiyesi vermek üzere ciddî bir emek ve gayretle te’lîf edilmiş birçok âsâ mevcûddır. Son zamânlarda âlim-i ticâretimizde meşhûd olan gayr-i tabî‘î ahvâl dolayısıyla mevzû‘ bahs edilen terbiye-i iktisâdiyeye hâdimbir eseri lisânımıza nakl ediyoruz. Tahsîl ibtidâ’îyi ikmâl ile çırâklığa başlayan bir çocuğun ne sûretiyle tâcir mevki‘ine yükseldiğini tabî‘î bir sûretde hikâye eden ve Avrupa’da ticâretin tahşiye edilen, kıymetli birçok ma‘lûmâtı ihtivâ eden notlarına sırası geldikce kısm-ı mahsûsumuzda bir tafsîl yazacağız.

(Jozef Şaylaybert)’ın kaleme aldığı (Sen Tâcir Olacaksın)ismini taşıyan bu terbiyevî hikâyeyi kâr’ilerimizin memnûniyetle okuyacağını ümîd ederiz.

Çırâk tâcir nasıl tâcir olabilir? *Fransızcada mütercimdir.*

Birinci Kısım

Meslek İntihâbı

Birinci Fasıl

Tahsîlin Hitâmı ve Bir Â’ile Re’îsinin Endîşesi

Arkadaşlarıyla konuşarak, yol üzerinde tesâdüf ettiği tanıdıklara aşnâlık ederek acele etmeden yürümeği, hemân akşam gece vakti oyuna vâsıl olmağa i‘tibâd

(26)

edinen, doğramacı (Darl), hilâfet-i mü‘tâd, vaktinden evvel, acele ile na‘leynciler câddesinden iniyor ve ikâmetgâhına giden yolu kısaltan dâr sokaklara sapıyordu.

Sâ ‘at beşdi, zevcesi onu beklemiyordu, biden bire görünce mütehayır oldu.

- *O kadar erken dönmüş, yoksa hasta mısın?*
- *Hayır, fakat bugün tahsîl-i ibtidâ‘î tasdîknâmesi imtihânı var, mektebin bahçesinde müfettişle belediye re’îsini ve diğerlerini gördüm, küçük yaramazlarda şeytân gibi bağrışıb koşuşuyorlardı, imtihânlar bitmiş olacak, bizim (Piyer)’in nasıl ders verdiğini öğrenmek istiyorum, dedi.*

(Darl) bu imtihândan endîşenâk değildi. Çünki (Piyer) iyi bir talebe idi. Ve sınıfının birincilerindendi, fakat on üç yaşına yaklaşıyor ve çırâklık hayâtına karışmak içün mektebdeb ayrılması lâzım geliyordu. (Darl) milord (zengîn bir adam) değil idi. Fakat iyiliği bilen ve şükrini edâetmek isteyen bir kalbe mâlikdi. Bunun içün (Piyer)’i maktebden alıb bir mesleğe sevk etmezden evvel, tahsîlinde mesbûk olan himmet ve mesâ‘îsinden dolayı mu‘allimine teşekkür etmeğe kendisini mecbûr görüyordu.

Çocuğu mektebden ayrıldığından dolayı memûn değildi, onu dahâ bir iki sene mektebde bırakmağa çok istiyordu. Lakin (Piyer)’den gayri dahâ dört çocuğu vardı. Zevcesi muktesid ve çalışkan bir kadındı. Bunun mesâ ‘îsine rağmen bu sevgili â’ile halkının dâ’imâ beslenmesi, giydirilmesi kolay bir şey değildi. Her ikisi de çalışdıkları hâlde iki ucunu bir araya zor getiriyorlardı.

(Darl) ellerini ve yüzünü yıkadığı sırada karısı da dolabdan mü’eddâsı geçmiş ve fakat hâlâ yeniliğini muhâfaza eden redingotunu çıkarıyor ve ayn-ı zamânda bu me’ele üzerine görüşüyorlardı.

Küçük menbe‘-i vâridâtlarının hesâbını onluk onluk pek iyi tanzîm etmişlerdi. Lakin küçükler tedrîcen büyüdükce masrafları dâ’imâ artıyordu. Uzun derin konuşdular, hesâb yaptılar, nihâyet (Piyer)’i bir sene dahâ fazla mektebde tutmak kâbil olamayacağı tekrâr tahakkuk etdi.

(27)

- *Yazık diyordu peder, zavallı çocuğun aklı başındadır. Tahsîle devâm etse ne kadar iyi olacak, tahsîl ile kendisine birçok kapıları açacak bir ânâhtâr te’mîn edecek. Fakat ne vakit ki bir şey gayr-i mümkündür, çâre bulunmaz. Mâdâmki vaz ‘îyeti değiştirmeğe ve bir şey yapmağa muktedir değilim, beyhûde endîşe ve sabırsızlık gösteriyorum. (Blanşed), doğru değil mi?* Diye karısına sordu.

Bu esnâda yanına gelen üç yaşında güzel bir kız çocuğunu kollarından tutup başı üstüne kaldırdı. Bütün hânenin küçük sâkinlerini kendisine celb ve câzibe kâfî geldi. Çocukların her biri nüvâziş ve iltifât bekleyerek babalarının etrâfını aldılar. Bir dakîka içinde küçük tâze seslerin âvâze-i meserreti ortalığı çınlattı.

Peter onlara mütebessimâne bakıyor, fakat çok dalgın bulunuyordu. Mü ‘tâdi vechle çocukları oynatacak yerde, başını kaldırmaksızın iğnesini işleten vâlidelerinin yanına oturdu.

- *Bir karâr vermek, çocuk içün bir san ‘at intihâb etmek lâzım. Mâdâmki ona bir şey veremiyoruz, hiç olmazsa ekmeğini kazanmak vasâ’itini kendisine te’mîn edelim,* dedi.
- *Vâlide, bilirmisin, bana bir fikir geliyor, dedi ben senin yerinde olsam (kadıncağız, böyle konuşuyordu) eğer ben senin yerinde olsam, çocuk içün hiçbir şey intihâb etmezdim. Onu meslekî bi’l-zât ta ‘yîninde serbest bırakırdım. Bir şey arzu ile olursa dahâ iyi olur.*

- *O şübhesiz, dedi. Ben ona muhâlefet etmek istemem bir san‘atı seviyor, bunu diğerlerine tercîh ederek ta‘kîb eylemeği arzû ediyorsa fikrine göre hareketde serbestdir. Fakat onun yaşında ne istenileceği, hângi san ‘atın muvâfık olacağı biline bilir mi? Bu küçüğe bizim rehber olmaklığmız ve nasîhat etmekliğimiz lâzımdır. İşte ben bunu yapmakda pek ziyâde dûçâ-ı müşkilât olabiliyor. Ve ona hângî meslek uygun düşeceğini ben bile ta ‘yîn edemiyorum.*

- *Karısı avkâdıydı. Mâdâmki mü‘allimi görmeğe gidiyorsun, bunu onunla görüşsen, belki o sana iyi bir fikir ve nasîhat verir.*

- *Hakîkat, bu doğru, ben bunu hiç düşünmemişdim. Mu‘allim efendi çocuğu bizden*

(28)

dahâ iyi tanır, neye muktedir oldığını bizden dahâ iyi bilir. Evet, sen haklısın karıcığım. Onunla bu mes’eleyi görüşeyim, dedi.

Temîz ve muntazam bir kıyâfet, Pazar gününe mahsûs bir elbise içinde kendisini gören (Darl) şıklığından bir’âz mahcûb, mektebe doğru tevcîh-i azîmet etdi. [mâ ba‘dî var]

Ders Notları: Ma'lûmât-ı Ticâriye:

Ticâretin Târîh ve Ta'rîfi

Ticâretin Târîhi: Ticâret medeniyetle berâber doğmuşdur. Hâl-i ibtidâ'î ve vahşetde yaşayan insânlar yabânî meyve ve hayvânâtdan ibâret olan gıdalarını hayvân derilerinden olan elbiselerini kendileri tedârik etdikleri cihetle ihtiyâcları içün başkasına mürâca'at lüzûm görmezlerdi.

İnsânların dahâ iyi yiyecek, muntazam elbise ve mesken tedâriki arzûsuna düşmeleri diğer hem cimnslerine mürâca'ata kendilerini mecbûr etmişdir. Çünki ihtiyâcın artması bir kimsenin bütün ihtiyâcını yalnız kendisi tarafından tedâriki imkânını selb etmişdir. Bunun içün evvelâ gasb ve gârit yoluna sapılmış ve fakat kuvvetler tekâbül edince, bir rakam içinde bir ahenk devâmı lüzûmı anlaşılınca mübâdele başlamışdır. Bu vahşete insâniyetin kuvvete hakkın fâ'iktinin başlangıcı ya'nî medeniyetin ibtidâsıdır.

Bugün medenî bir insânın bir sabâh kahvaltısı muhtelif mesâleğe mensûb binlerce insânın mahsûl-ı mesâ'îsidir. Ekmek, kahve, şeker, tereyağından ibâret basît bir yemek önümüze gelinceye kadar binlerce elden geçmiş ve beşeriyetin yüzlerce vesâ'it-i ihtirâ 'iyesinden istifâde olunmuşdur.

Ma'mâfiye ticâret Fenike, Kartaca gibi akvâm-ı müstesnâ olmak üzere bütün milletlerce kurûn-ı evvelâ ve mütevasıta da tamâmen şerefsiz ve merdûd bir meslek telâkkî edilmişdir. Romalılar a'yâne, konsüllere, askere, hatîblere bunu lâyık görmezler israye terk ederlerdi.

O zamâna nazaran bu zihniyet gâyetdoğrudur. Çünki kahramanlığın yakıb yıkmanın, gasb ve gâritin makbûl oldığı ve bir insânın en büyük meziyeti kuvâ-yı bedeniyesinde ve cesâretinde aradığı zamânlarda müslihâne harekâte ve sükûnet-i ahvâle muhtac olan bir meslek memdûh olamazdı. Çünki bu hâlde kahramanlığın kıymeti azalırdı.

Nasılki Fenike ve Kartaca akvâmında ticâret fevka'l-âde terakkî etdiği hâlde askerlik metrûk-ı ale'l-ekser diğer akvâmdan ücretle tedÂrik edilmiş kimselere â'id idi.

Şâyân-ı dikkatdirki zamânımızın en büyük tâcir ve san'atkâr milletleri olan İngiliz ve Amerikalılar da ayn-ı hâldediler. Fenikeliler gibi medeniyetin terakkî ve intişârına en çok çalışanlar ve ücretli askerleriyle hemân bütün dünyâyı istilâ edenler bunlardır.

Ve'l-hâsıl ticâret umrân ve serveti, Salih ve sükûnı istilzâm eden mediyetle berâber doğmuş ve onunla birlikte yaşamakda olan bir meslekdir. Ticâretin târîhi medeniyetinin târîhi demekdir.

Ticâretin ta‘rîfine gelince: Ticâret-i ihtiyâcât-ı insâniyenin istîfâsının yegâne çâresi olan mübâdeleden ibâredir. Bunun içün ticâret mübâdeledir, mübâdele san‘atıdır, müstahsil ile müstehlek arasında vasâtat etmekdir. Mâlî çok olan yerden az olan yere götürüb çok oldığı zamânlarda saklayıb az oldığı zamânlarda satmak üzere emti‘a iştirâk etmekdir. Mâlî celb ve hıfz ile müstehleklere arz etmekdir. Muhtahsil ile müstehlek arasında mübâdeleye vâsıta olmakdır gibi birçok sûretlerle ta‘rîf olunabilir. Fakat mübâdele her zamân ticârî olamacağı içün muhtahsil ile müstehlek arasında mübâdeleye vasâtat etmek ta‘rîfi muvâfıkdır.

Muhâsebenin Ehemmiyeti, Fâ’idesi ve Ta‘rîfi

Muhâsebe-i Ticâriye

Muhâsebenin ehemmiyeti ve fâ’idesi: Bir tâcir ma‘lûmât-ı ticâriyesinin yolunda cereyânını te’mîn içün ticârethânesinin umûm-ı ma‘lûmâtını sırasıyla veusûl dâ’iresinde kayd ve tesbît mecbûriyetindedir. Ayn-ı zamânda bu kânûnî bir vazîfedir. Tâcir istediği zamân gerek kendi vaz‘iyetini gerekse hâricin kendisine karşı olan vaz‘iyetini bilebilmek içün ber-vech-i zîr dört noktayı nazar-ı dikkate almağa ve bunları etrâfıyla bilmeğe mecbûrdur.

1-Girişdiği işe hasretdiği sermâye
2-Muhtelif mu‘âmelâtda devir olunan kıymetlerin mecmû‘î
3-Borclu ve alacağı oldığı mebâlağ
4-Mu‘âmelâtının kâr ve zarardan ibâret-i netîcesidir.

Bunun içün tâcir kâfe-i mu‘âmelâtını defâter-i mahsûsasına muhâsebenin ta‘yîn etdiği esâslar ve usûl-ı defterinin gösterdiği kâ‘ideler dâhilinde müntezimen kayd ve bunları ta‘kîb ve kontrol eder.

Muhâsebesiz bir ticârethâne muhâkemesiz ve hesâbsız hareket eden bir insân gibi ale’l-ekser yapdığı işi bilmeyerek yapar. Girişdiği işlerde muvaffakiyet dahâ çok tesâdüfe kalır. Rekâbet karşısında ve nâzik zamânlarda şaşırır. Hattâ sâhibinin nâmûsuna îrâs-ı şînedecek bir sûretde mahv olur. Böyle bir ticârethâne tevessü‘ ve inkişâfı içün hârice hiç i‘timâd bahs edemez.

Muhâsebenin ta‘rîfi : bir mü’essese-i ticâriye, mâliye veyâ sanâ‘iyenin mu‘âmelâtının istenildiği zamânda tedkîk ve netâyici ta‘yîn edilebilecek sûretde müntezimen kaydını â’id-i kuvâ’id ve esâsâtı gösteren ilimdir.

(30)

Hesâb-ı Ticârî

Hesâb-ı Ticârî Mübâdîsi

Ticâretde hesâbın büyük bir ehemmiyeti verdır. Alış verişe â'id her mu'âmele-i ticâriye mutlak bir ameliye-i hesâbiyeye lüzûm gösterir. Binaen-aleyhhergün ve her sâ'at birçok def'alar icrâsına lüzûm görülen bu hesâb-ı ameliyelerinin serî' ve yanlışsız yapılması îcâb eder.

Çünki ba'zan bir tâkım ameliyelerin zihnen de yapılmasına lüzûm görülür. Ayn-ı zamânda zihnî hesâb yazı ile yapılan ameliyâtı da kontrole hâdimdir.

Hesâbda sür'at ve sıhhati te'mîn içün ameliyâtın birçok def'alar takrârı lâzımdır ki böylelikle bir rusûh ve meleke hâsıl olsun. Bununla berâber ameliyât-ı hesâbiyeninde mümkün oldığı kadar sâde ve basîd olması da muktezîdir. Te'mîn-i sür'at içün ale'l-ekser küsûrâtın binde ve hattâ yüzde bir hatâ ile ta'yîni câ'izdir.

Cemi'-i ameliyâtı; vâkı'an bu ameliyât-ı nazariyâtı i'tibâriyle gâyet basîtdir. Evvelâ birler hânesinden başlayarak onlara â'd kısmı işâreti zamla bakiyeyi yazmakdan vâlih ibâretdir. Fakat çok ve bi'l-hassa müte'addid hâneli erkâmın cem'i lâzım gelince eğer mümâresi yoksa sür'atle cemi' etmekde müşkilât çekilir ve ba'zande hatâlara düşülür.

Bunun içün zîrdeki nukâta dikkat etmelidir.

1-Rakamları gâyet düzgün yazmalı ve birbirine benzemeyecek şekillere dikkat etmeli. Meselâ bir ile iki 4 ile 6 rakamları fenâ yazıldığı zamân yekdîgerine benzerler.

2-Her rakam kendi hânesine ve alt atına yazılmalı.

3-Ameliyâtı bir altından ve bir üstden olmak üzere iki def'a yapılmalı.

4-Acele etmemeli ve birden dîgerine atlamadan rakamları sırasıyla toplamalı ve netîceyi yazarken bir'âz durub sonra başlamalı

5-Çizgisiz kâğıd üzerine sür 'atle birçok erkâm yazılması îcâb etdiğinde ameliyâte başlamadan ayn-ı hânedeki erkâmı ince bir çizgi ile birleşdirmelidir.

Dîger ba'zı şerâ'ti bi'l-âhire irâ'e ederiz.

Emti'a-ı Ticâriye

Emti'a-ı Ticâriye ve Taksîmi

Emti'a-ı ticâriye; tâcirin alıb satdığı kâbil-i nakil ve mübâdele olan mevâddır.

Emti'a-ı ticâriye muhtelif sûretlerle tasnîf ve mutâle'a olunur:

1-Mahsûlât-ı tabî‘iyedir ki tabî‘atden istihsâl edilen ma‘âden, nebâtât ve hayvânâtla bunların mahsûlâtıdır. (demir, buğday, bargir, yün, süt)

(31)

2-Ma‘lûmât-ı sanâ‘iyedir ki mesâ‘î-i beşeriye ile tabdîl –i şekil etmiş mahsûlât-ı tabî‘iyeden ibâretdir. (kumâş, âlât ve edevât, makine)

3-Kıymetlidir ki nukûd, senedât-ı ticâriye, tahvilât, eshâm, hisse-i senedâtı gibi şeylerdir. Dîger bir sûretle tasnîfde:

1-Mevâd-ı ibtidâ’iye (yün, pamuk)
2-Mevâd-ı nîm-i ma‘mûle (iplik)
3-Mevâd-ı ma‘mûle (cuha, makine) sûretindedir.

Emti‘anın fennî tasnîfi ise; ma‘âden, mevâd-ı kimyeviye, mevâd-ı inşâ’iye, mevâd-ı gıdâ’iye, mevâd-ı nesciye, mevâd-ı telvîn ıtrıye vesâ’ir gibidir.

Emti‘ayı birde ticâretdeki satışına göre bakkâliye, tuhâfiye, hubûbât-ı bakiyât, kuruyemiş, kırtâsiye, züccâciye, hırdavât ilh kısımlara ayırmak münkündür.

Çırâk mektebleri programı da bu tasnîfe göre tertîb edildiğinden sırasıyla işbu mevâdı tetkîk ve mutâle ‘a edeceğiz.

Ma‘lûmât-ı İktisâdiye

İktisâdın Ehemmiyet ve Ta‘rîfi

İnsânların yaşamak içün bir arada bulunmağa ve yekdîgerleriyle bir tâkım ma ‘lûmât-ı icrâsına mecbûrdur.

Ma ‘lûmât-ı beşeriyenin servete ve kazanca â’id kısımlarının ne gibi esâs ve kâ‘ideler tahtında cereyân ettiği bahs edilen ilim-i iktisâd en büyük bir devlet adamından idâresini tanzîm etemek isteyen herhângi bir kimseye kadar herkese fâ’ideli olan bir ilimdir. Bâ husûs-ı tüccâr, san ‘atkâr olanlar, ticâret ve san ‘at hayâtında yaşayanlar içün bu ilmi öğrenmek sûreti vardır. Çünki ticâret ve san ‘atın müntezimen cereyânı ancak ilim-i iktisâdın göstereceği kâ ‘idelere tevfîk hareketle kâbildir.

Muharrerât-ı Ticâriye

Muharrerât-ı Ticâriyenin Ta‘rîfi ve Hıdmeti

Ta‘rîf: Muharrerât-ı ticâriye diye tüccâr beyinde tanzîm ve te‘âtî edilen mektûb, kart, telgraf gibi muharrerâte denilir.

Muharrerât-ı ticâriyenin hıdmet ve fâ’idesi: Her mü’essese-i ticâriyede muharrerât-ı ticâriye nühim bir rol îfâ eyler ve tâcir ve muhâbirleri arasında bir hat vasıl teşkîl eder. Ve bunlar meyânında zararlı ihtilâfâtın hudûsine mâni‘ olular, ekser-i ma‘lûmât-ı ticâriyenin yoluyla başlayb hüsn-ı sûretle itmâm ve ikmâl edilmesine sâ’ik olan, münâkaşaya mahal kalmayacak sûretde bir mu‘âmelenin şerâ’itini kati‘ be ta‘yîn eden budur. Her tüccâr mektûbu mübâya‘a veyâ satışı bir işin veyâ hıdmetin te‘ahhüdünü, bir te’diyât veya tahsîlâti yâhûd te‘ahhüdât-ı sâbıkanın kabûl ve tasdîkini irâ’e eder. Bundan başka muharrerât-ı ticâriye muhâsebeye esâs teşkîl etmekdeir. İki tâcir beyininde ihtilâf vukû‘unda muharrerât-ı medâr hüküm ve icticâcdır. Bunun içündürki âlim-i ticâretde şifâhen ve yâ telefonla verilen emirlerin tahrîren tasdîk ve te’bîdi âdit olmuşdur.

(32)

Almanca Ders Notları

Mu‘allimi : M. Reşâd

Temrîn 1 -Uebung 1

İch bin – Ben … im	İch - Ben
Du bist – Sen.. sin	Du - Sen
İch bin krank – Hastayım	Krank - Hasta
İch bin nicht krank – Hasta değil	Nicht - Değil
Du bist gesund – Sıhhatdesin	Gesund - Sıhhatde
Hier – Burada	Allein - Yalnız
Oben – Yukarıda	Wo - Nerede
Warum – Niçin	Wer - Kim
Nein – Hayır	Ja – Evet

Su’aller ve Cevâblar -Fragen und Antwortwn.

Wer hist du? Ich bin Ali – Wer ist Oben? Ich bin oben. Bist du allein? Ja, ich bin gesund. – Wo bist du? Ich bin ohen - Warum bist du oben? Ich bin krank.

Fragen

Wer bist du? Wer bin ich? – Wer ist oben? – Wo bin ich? Wer ist allein? – Warum bin ich oben? Bin ich krank?

Temrîn 2 ***-Uenbung 2***

Gut – İyi	Sehr – Pek
Arm – Fakîr	Reich – Zengin
Unten – Aşağıda	İmmer – Dâ'imâ
	Er – Müzekker – O
İst - …dir	Sie – Mü'ennes – O
	Es – Lazım – O
Alt – İhtiyâr, Eski	Jung – Genç
Schön – Güzel	Stark – Kuvvetli

Fragen un Antworten

Wer ist unten ? Er ist unten – Bist du immer krank? Nein, ich bin nisht immer krank.- Wer ist sehr jung? Sie Ist sehr jung. – İst er stark? Ja, er ist sehr stark. – Bin ich reich? Ja, du bist reich –

Fragen

Wer ist krank? Wer ist jung? İst es schön? İst sie at? Wo ist er? İst er unten? Wer ist reivh? Wer ist allein? İst sie immer krank? İst es arm?

Matba'a-ı bahriyede tabi' olunmuşdur.

Sâhib-i imtiyâz ve müdîr- mes'ûl : Ahmed Âsım

Sâ'atli Dîvâr Takvîmi

Fiyâtı 30 Guruş

Otuz seneden beri Mahmud Bey matba'ası tarafından neşr olunan ve en doğru ve mükemmel bir takvîm olması hasebiyle senelerden beri rağbet-i umûmiyeye mazhar olan sâ'atli dîvâr takvîmi neşr olunmuşdur. Takvîm yapraklarının arkasında akvâl-ı hakimiye, hayât ve sıhhat içün en kıymetdâr fâ'ideli terbiyeler mündericdir. Bâb-ı âlî câddesindeki kitâbcılarda satılmaktadır. Toptan satış yeri: Bâb-ı Âlî câddesinde kitâbhâne-i südi.

Abonelerimiz:

1-Çırâk Mektebleri Müdîr-i Umûmiyesi Ahmet Âsım Bey
2- Çırâk Mektebi me'zûnlerinden İsmâ'îl Âsaf Bey
3- Bursa'da Bilecik mutasarrıf-ı sâbıkı Ra'uf Bey
4- Nedîm İsmet Ticârethânesi müstahdimlerinden Necdet Bey
5-Sultân Ahmed Çırâk Mektableri Me'zûnlarından Ahmed Bey
6- Çırâk Mektebleri mu'allimlerinden Nusret Bey
7- " " " Midhat Bey

8- “ “ “ Sa‘îd Bey
9- “ “ “ Mahmûd Sıddıkî Bey
10-Sultân Ahmed Kooparatif Şirketi Müdîri Fahrî Bey
11-Mülâzım Ali Gâlib Bey
12- Mu‘allimînden Bekir Bey
13-Evrenos zâde Refîk Bey
14-Kınaceyan Hânında İsmâ‘îl Hâcı Gaffûr Bey
15- “ “ İbrâhîm Osmân Bey
16-Tüccârdan Aydoslu Ali Bey
17- Fotoğrafcı Rahmî Zâde Bahâ Bey
18- Çırâk Mektebi me’zûnînden selâhaddîn Bey
19- Çırâk Mektebleri mu‘allimlerinden Abdulkâdir Bey

Müsâbakalarımız

1-Hângi mesleği seviyorsanız, esbâbı nedir?

Su’aller tasnîf edilerek iyi cevâb verenlerin birincisine bir senelik abonemiz veyâhûd bu kıymetde bir hediye verilecekdir. İkinci ve üçüncüye altışar aylık abone veyâ bu derecede kıymeti hâ’iz bir şey’i dördüncüden onuncuya kadar onlara münâsib bir hediye i‘tâ olunacakdır.

2- Cemi‘ ameliyâtında ne gibi noktalara dikkat etmelidir?

Birinciye altı aylık ikinciye üç aylık abonemiz veyâ bu kıymetde bir şey ve onuncuya kadar olan cevâb sâhiblerine birer hediye gönderilecekdir.

3-Muhâsebenin ehemmiyeti, tüccâra ve muhâsebelere te’mîn fâ’ide nelerdir?

Cevâb verenlere birinci müsâbakamız gibi hediyeler verilecekdir.

Cevâblar lâ’akl ayın nihâyetine kadar mecmû‘a nâmına gönderilmeli ve adresler vâzihan yazılmalıdır.

Muvâfık cevâb verenlerin isimleri gelecek nüshamızda neşr olunacak ve hediyeleri derhâl gönderilecekdir.

Kâr’ilerimize Te’mîn Edeceğimiz Menfa‘atler:

Mecmû‘anın neşrinden maksad munhasıran menâfi‘-i umûmiye hıdmetdir. Bu sebeble kâr’ilerimizin menfa‘atine mesleğimiz dâhilinde hıdmet etmeğe elden geldiği kadar çalışacağız. Tahsîs-i ber-vech-i zîr husûsâtda kendilerine fâ’ideli olmağa sarf-ı mesâ‘î edeceğiz:

1- Kâr’ilerimizn ulûm-ı iktisâdiye ve umûr-ı ticâriyeye mesleğimize müte‘allik almî ve amelî mesâ’ile â’id su‘âllerine cevâb vermek.
2- Abonelerimizin tanınmasını te’mînen isim ve adreslerini i‘lân.

3- İşe tâlib olanlara iş ve müstahdem arayanlara me’mûr bulmağa delâlet ve tevessüt.
4- Ticâret ve şirket muhâsebe ve idârelerinintanzîmi içün vâkı‘ olacak mürâca‘atları kabûl ve îfâ.
5- Piyâsa hakkında sorulacak su’âllere cevâb i‘tâsı
6- Ticâret-i mu‘âmelâtına ve şirketlere â’id evrâk ve vesâ’ik ve mukâvelât modellerini tanzîm ve irsâl.
7- Taşra abonelerimizin ta‘kîb ile te’mîni mümkün işlerinde mu‘âvenet ve teshilât.
8- Mekteblere müte‘allik vâkı‘ olan su‘âl ve mürâca‘atlara delâlet
9- Mesleğimize müte‘allik âsârın tedâriki husûsunda irâ’e-i tarîk
10- Tahsîlde bulunan genclere meslek ve kudretimiz dâhilinde her dürlü ilmî ve mâddî mu‘âvenet te’mîni
11- İ‘lân şekilleri tertîb ve tanzîmi.
12- Ticâret odaarı, mecâlis ve cem‘iyât-ı mukarrerâtının neşr ve i‘lânı

Ânifü’l-arz-ı husûsât içün kâr’ilerimiz mecmû‘amıza bilâ tereddüd tahrîren mürâca‘at edebilirler. Mesâ’il îcâbı cihetle tedkîk ve mutahassaslarından istîzâh edebilecek ve cevâbları derhâl verebilecekdir.

Çırâk Mektebleri Mecmû‘ası

Birinci sene- numara : 2
Mecmû‘anın umûr-ı tahrîriye ve idâreyesine çırâk mektebleri müdîriyeti nezâret eder.
Cağaloğlu- Mengene Sokağı
Mesleğimize muvâfık makâlât kabûl ve neşr olunur.

1 Kânûn-ı Sâni 335-919
Senelik abone ücreti 12 nüsha i‘tibâriyle 60 guruşdur.
İdâre mahalli: Bâb-ı Âlî civârında Ebû’s-su‘ûd Câddesinde Mahmûd Bey Matba‘ası
Tevzî‘ mahalli: Bâb-ı Alî câddesinde ikbâl kütübhânesi

Ticâret ve San‘at, tedrîs ve terbiyeden bâhis aylık risâledir.

Nüshası 5 Guruşdır.

Mündericâd: Mevsim-i Ticârî – Şeker – Ticâret âleminde şarklı ve garblı – Mübâye‘ât-ıticâriye – Tasarruf – Muhâsebe Fenni – Muhâkeme sûret-i murâca‘at – Hayât-ı mesâ‘îde kadın – Tütünlerimiz – Fransa’da tüccâr me’mûrları – Kâr’ilerimizin fikirleri – Muhtasar ve müfîd-i ma‘lûmât- Nüfûs-ı umûmiye – Hâdisât-ı iktisâdiye – Matbû‘at – Şu‘ûn – Mu‘allimler Cem‘iyeti – Çırâk mektebleri, Mekteblerimiz – Ta‘mîmler – Ma‘arif haberleri – Ticâret Mektebi Me’zûnlarına – i‘tizâr –Teşekkür – Abonelerimiz – Abonelerimize hıdmetlerimiz.

Makâle-i Mahsûsa: Şeker

İstanbul Ma‘ârif Müdîriyeti
Çırâk Mektebleri
Ticâret Gece Dersleri

Ticâret Dersleri : Ma‘lûmât-ı iktisâdiye, ma‘lûmât-ı ticâriye ve hukûkiye ve coğrafya, muharrerât ve vesâ’ik-i ticâriye ve i‘lânât, hesâb-ı ticârî, emti‘a-ı ticâriye, Almanca, Fransızca.

Tedrîsât bir senedir. Mekteblere ibtidâ‘î tahsîlini görenler kabûl olunur.

Merkezde ticâret derslerinden mâ‘adâ umûme mahsûs Almanca ve Fransızca dersleri ve her mektebde okuyub yazma bilmeyenler içün kırâ’it, imlâ, hesâb vesâ’ir ders-i ibtidâ’iyeden ibâret Türkçe sınıfları vardır.

Dersler geceleri sâ‘at 6’dan 8’e kadar ve meccânidir.

Şehzâdebaşı, Cağal Oğlu, Aksaray, Eyüb Sultân, Üsküdar, Gâzî Köy, Beşiktaş ve Kasımpaşa semtlerinde birer çırâk mektebi vardır.

Aded-i tabi‘:1000

Teşekkür

Risâlemizin neşrini tebrîk eyleyen Tercümân-ı Hakîkat, Jeyn, Yeni Gün, Vakit, Âtî, Akşam, İstanbul cerâ'id-i muhteremesine arzı-ı teşekkürât eyleriz.

Mecmû'amız latfen teveccüh ve müzâhiret gösteren İ'tibâr-ı Millî Bankası kâtib-i umûmî-i muhteremi sahibi Ziyâ Bey Efendi ile Nûrî Azîz – Kâzım Nûrî muhâbecisi Tahsîn Hamdi, Sultân Ahmed Kooperatifi Müdîri Fahrî, Yeni Ticâret Şirketi veznedârı Sâlim ve refikâmızdan SâdıkBeylere hassaten arz-ı teşekkür ederiz.

Abonelerimiz

Sıra Numarası *İsim*

20-Çırâk mektebleri sınıf-ı mahsûs Almanca mu'allimi Reşâd Bey Efendi

21-Çırâk mektebleri me'zûnînden Mustafa Zekî Bey

22- " " esân sınıfı müdâvimlerinden Hamdî Bey

23- " " " " " Ahmed Sâkî Bey

24- " " mu'allimlerinden İbrâhim Bey

25- Çırâk numûne mektebler mu'allimlerinden ve Süt Anonim Şirketi muhâsib mes'ûli Abdi Tevfîk Bey Efendi

26- Millî Süt Ma'mûlâtı Osmanlı Anonim Şirketi Muhâsib ve kâtib mes'ûlı Selâhaddîn Bey

27- Millî Süt Ma'mûlâtı Osmanlı Anonim Şirketi kâtib mu'âvini Sâ'im Bey

28- Osmânlı İ'tibâr-ı Millî Bankası Me'mûrîn-i muhteremesinden Mehmed Bey

29- " " " " " " Fikret Bey

30- " " " " " " Hamdî Bey

31- " " " " " " Ömer Lütfi Bey

32- " " " " " " Samiye Ömer Lütfî Bey

33-Hayriye Hanım

34- Osmânlı İ'tibâr-ı Millî Bankası Me'mûrîn-i muhteremesinden Mustafâ Bey

35- " " " " " " İhsân Bey

36-Limân dâ'iresi umûr-ı hasâbiye ve tahrîriye müdîri Alî Fahrî Bey Efendi

37-Nûrî Azîz – Kâzım Nûrî Ticârethânesi

38-Asma altında tüccâr-ı mu'tebereden Ahmed Bey

39- Osmânlı İ'tibâr-ı Millî Bankası Me'mûrîn-i muhteremesinden Babayan Efendi

40- Müdâfa-ı Milliye Cem'iyeti müdîr-i umûmu muhteremi Cemîl Bey Efendi

41- " " " Tahrîrât müdîr muhteremi Tâ'ib Servet Bey Efendi

42- " " " matba'a müdîri Hâlid Bey Efendi

43- Nûrî Azîz – Kâzım Nûrî Ticârethânesi muhâsebecisi Tahsîn Hamdî Bey Efendi

44- Mu'allim Memdûh Hulûsi Bey

45- Yeni ticâret şirketi muhâsibi Fahreddîn Bey

46- " " " veznedârı Sâlim Zekî Bey

47- " " " meclis-i idâre re'îs-i muhteremi Mehmed Abud Efendi Hazretleri

48-Tüccâr-ı mu'temerden Abdulhamîd Bey

49-Tüccâr-ı mu'temerden Mustafâ Nûrî Bey

Muhâsebe-i İktisâdiye

Mevsim-i Ticârî

Her mevsimin hattâ her ayın ticâret âleminde bir husûsiyeti bir ehemmiyeti vardır. Nasıl tabî'at her mevsimde bir cilve gösteriyor, ba'zen zengin ve mu'attar bahârı, zümrüdîn ağaçları ve çimenzârları latîf-i havâlisiyle bizi cezb ediyor ve bkırlara sevk eyliyor, ba'zen de yek renk bri kisveye bürünerek, şedîd fırtanalarıyla vücûdumuzı titreterek bizi kuytu yerlere, meskenlerimize, ocak başlarına toplıyor, yaşayışımızı, tagaddî ve telebbüsmizi değiştirmiyorsa, ticâret âleminde her ayda mevâsimdeki tebdilâta tevfîkan gösterdiği tahvilât-ı muhtelif tertîbler, meşherler, metâ'ler bizi muhtelif sûretlerle müte'essir ediyor ve mütehavvil-i ihtiyâclar karşısında bulındırıyor.

Mütemâdî mübâlâtla ihtiyâcât insâniyenin te'mîn-i istîfâsına çalışan tâcir, zamânın îcâbâtını, tabâyi'-i beşeriyenin muktezâyatını düşünerek bâr ve metreye, şe'ûn ve hâdisâta göre hergün bir şekil ve biçimde metâ'iyle arz ve vücûd eder. Fakat harekâtını vukû 'âta bâzîçe etmeyerek her şeyi evvelden ta'yîn ve takdîr ederek yürür ve bizizm âtiyen muhtâc olacağımız ve arayacağımız şeyleri evvelden hâzırlar vezamân gelince hemân ortaya atar.

Kânûn-ı Evvel ayı ticâret âleminde en mühim aylardan biridir. Mîlâd-i Îsâya ve sene nihâyetine müsâdif olan bu ayda tüccâr bir senelik mu'âmelât-ı ticâriyesi netâyicini ta'yîn edecek bilançosunı ihzâr ve ikmâl ile meşgûl olmakla berâber, dîger tarafdan Hristiyanların en mühim partilerinden (noel) ve (sene başı) partileri münâsebetiyle mağaza ve camekanlarına muhtelif çeşid mâllarını kemâl i'tinâ ile teşhîr eyler.

(34)

Tuhâfiye mağazalarının zengîn ve câzib zamânı bu aydır. Çünki (Noel) gecesi çocukların ayakkabıları içerisine konulacak ve bunlara peder ve vâlideleri, akrabâ ve â'ile dostları tarafından hediye edilecek olan binlerce çeşîd eşyâ-ı muhtelif-i nev' oyuncaklar mağazaları ve câmekânları başdan başa doldurur.

Beyoğluna bu sıra bir'âz çıkılacak olursa pâzâr almanın, Bonmarşenin ve dahâ birçok mağazaların câmekânların da bebeklerden, kuklalardan, düdük ve zillerden, otomobil ve lokomotif modellerine, küçük ev eşyâsına, yemek tâkımlarına, piyano taklîdlerine, arabalara, hayvânât-ı muhtelifeye ve hâtıra gelmeyen dahâ birçok şeylere â'id oyuncaklar, kadın ve erkek, büyük ve küçük birçok halk tarafından kemâl-i dikkat ve memnûniyetle seyr edildiği görülüyor. Yüksek kaldırımın ve doğru yolun birçok köşeleri hep oyuncakcılar tarafından işgâl edilmişdir. Mütemâdiyen başları dolar ve herkes bunların yanından elinde küçük bir iki oyuncakla ayrılır.

Kumâş ve manifatura mağazaları noale ve yıl başına â'id yeni çeşidler; elbise ve ayakkabı mağazaları mütenevvi' ve müte'addid mâllarla memlûlidir. Yemişciler; üzüm, incir, fındık gibi yemişleri güzel güzel bir tertîbde noal ve sene başına mahsûs-ı seferelere yakışacak bir tarzda sıralamışdır.

Ve'l-hâsıl bu ayda Hristiyanlık âlaminde büyük bir fa'âliyet vardır. Tâcirler tertîble ve satışla müşteriler seyr ile mübâye'a ile meşgûldürler. Herkes şuraya buraya koşar ve şen ve şâd uğraşır ve hâzırlanır. Ticârethânelerin taraflarında defterlerini kapamak ve hitâme ermek üzere bulunan senenin bilançosunu ihzâr etmekle meşgûl olan muhâsebelerin ve satışla uğraşan me'mûrların ta'yîn edecek kazanclardan hisselerine ayrılacak bîl-i başı ikrâmiyelerini kendi aralarında hesâb etmeleri, fazla ma'âş almak veyâ bir zam görmek şu veyâ bu şekilde patronun mazhar-ı lütfu içün onun memnûniyetini celbe çalışmaları cidden görülecek bir şeydir.

Bizde de sene-i ibtidâsinin Marttan Kanûn-ı Sânî ibtidâsine alınması bu ayda sene sonu işleriyel iştigâle bâ'is olamaktadır.

Avrupa'da pek fazla bir husûsiyeti hâ'iz olan şu günlerin memleketimizde pek büyük tezâhürâtı yokdur. Ba'zı büyük mağazaların bîl-i başlı hedâyâsını, takvîmleri, defterleri,

(35)

katalogları, dürlü dürlü i'lânları taraf taraf tevzî' etmeleri bizde pek nâdir görülmektedir.

Bi'l-hassa İstanbul tüccârları son harb senelerinin elîm-i müsâ'ibi içinde henüz bu gibi şeyleri düşünmekden çok uzakdadır. Fakat hiç şübhe yok garîb bir âtî-i salih senelerinin kalblere sükûn ve meserret veren günlerini bizede gösterecekdir. Yeni senenin ticâret-i milliyemize güzel işler getirmesini ticâretimiz ve halkımız içün mûcib-i memnûniyet bir fa'âliyet ve mebzûliyete mazhar olmasını temennî ederiz.

Ahmed Âsım

Makâle-i Mahsûsa :

Şeker

Geçen nüshamızın makâle-i mahsûsında görüldüğü üzere şeker memşeketimize idhâl edilen müvâdın en mühimlerinden biridir. Harbden evvel okkası iki guruş iken harb esnâsında ve'l-yevm üçyüz guruşa satılamsı ve oldukca mühim idhâlâta rağmen ihtiyâcât-ı umûmiyemizin te'mîninde çekilen müşkilât ve nihâyet bu mâdde üzerine cereyân eden ma'lûmât-ı mühime ve te'mîn edilen büyük kazanclar şekerin zan edildiğinden çok fazla bir ehemmiyeti-i ticâriye ve hayâtiyeyi hâ'iz oldığını gösterdi.

Binaen-aleyh emti'a-ı ticâriyenin her biri hakkında yapmak isteyeceğimiz tatkîkâte şekerde başlamağa münâsib gördük.

Memleketimiz zirâ'at memleketi olması ve üzüm mahsûlat-ı dâhiliyemizin en mühimlerinden bulunması hasebiyle bundan yapılan pekmez bulama gibi şekerli mevâdin ve az cümle balık her nev' yemişlerin mebzûliyeti şekerden bizi müstağnî kılmadığı ve bunu en mübrem-i ihtiyâcât meyânında saymak sûretinden bizi kurtarmadığı acı bir tecrübe ile anlaşıldı. Buna binâ'en ticâret nezâreti Bugaristan, Romanya gibi civârımızdaki küçük milletlerin teşebbüsâtını imtisâlen şeker fabrikaları te'sîsi içün tatkîkâtde bulundı ve projeler hâzırladı. Bir'âza efkâr-ı umûmiyemizin, matbû'ât ve muhâkememizin işgâl ettiği şeker ticâreti hakkında ma'lûmât vermezden evvel bi'âz şekerin sûret ve zamân istihsâlinden bahs edelim:

(36)

Ma'lûm oldığı üzere şekerin iyi nev'i vardır : Kamış şekeri, pancat şekeri.

Kamış şekeri ekâlim-i hârede ve vasatî 24-25 santigrad derece harârete muhtâc bulunan ve şeker kamışı denilen bir nebâtın usâresidir.

Şeker kamışının muhtelif nev‘ileri olub Hind kamışı, Çin kamışı, Batavya ve Hayti kamışı nâmlarıyla yâd olunur.

Eski Yunanlılar ve Romalılar nezdinde balık yerini şekerin tutmağa başlaması ve kamışdan istihsâli milâd-i Îsâ’den 327 sene evvel İskender-i Kebîr tarafından şeker kamışının Hindistan’dan İskenderiye’ye nakli ile bede’ eder. Bundan ancak bin sene sonra Bizans şekeri tanımışdır.

İmparator Herekliyos’un İran’la muhârebâtı esnâsında ya‘nî mîlâddan 627 sene sonra ganâ’im-ı meyânında şeker görülebildi.

Arablar şeker kamışı zirâ‘atini geniş imparatorlukları dâhilinde ta‘mîm etmişler. Bahr-ı Hazar’dan İspanya’ya kadar tavsî ‘eylemişlerdir. On beşinci asıra kadar Filistin, Suriye, Kıbrıs ve bâ husûs Mısır başlıca şeker mustahsili olarak kalmışdı. Mısır en geniş musaffâ şekerini her tarafa gönderiyordu. Şekerin ilk def ‘a idhâl edildiği Avrupa şehri İstanbul’dur.

Mısır’dan sonra şeker istihsâlâtı Amerika’da, Hindistan’da ve Brezilya’da temerküz etmişdir. On sekizinci asrın nihâyetinde (Sen Dominik) senevî yüz milyona çıkan istihsâlâtı hasebiyle (şeker atası) tesmiye olunmuşdı.

1605 sene-i mîlâdiyesinde (Olivya Dosr) isminde Fransalı bir kimyâger pancarda şeker mevcûd oldığını isbât eyelmişdir. 1747 târîhinde Almanya kimyâgerlerinden (Margraf) pancardan hâm şeker istihrâcına muvaffak olmuşdır.

Fakat bu sırada şeker kamışından fazla resim alındığından bu keşif nazar-ı dikkate alınmamışdır. (1799) târîhinde kimyâger (Aşar) pancar şekerinin ticâret ve sanâyi ‘ âlemindeki fevâ’idini isbât ve numûneler ihzâr ederek mazhar-ı takdîr olmuşdur.

Bunun üzerine sebil-ziyâde birkaç fabrika te’sîs edilmiş ve 1809’da (Ogsborg)’deki şeker fabrikası 8000 kıyye kadar şeker istihsâl etmişdir. İlk şeker fabrikas Aşar tarafından ikinci Frederik’in yardımıyla 1806 senesinde Berlin civârında (Fülendrof) da binâ olunmuşdır.

(37)

Fransa ile İngiltere arasında cereyân eden muhârebât-ı hasebiyle İngiliz donanmasının Avrupa sevâhilini abluka etmesi üzerine Birinci (Napolyon) İngiliz emti‘asının idhâlini mani‘ eylemiş ve burada şekerin kilosu 15 Franka kadar çıkmışdır.

Ormanlar pancardan ancak yüzde iki derecede şeker istihsâl edilebiliyordu. Napolyon gayretiyele ve te’sîs edilen fabrikalar ve bunlara bahş edilen imtiyâzât ve küşâd olunan husûsu bir mekteb yardımıyla pancar şekeri i‘mâlâtı şâyân-ı dikkat bir dereceye gelmişdir.

Fransa- İngiltere harbinde nihâyetinde pancar şekeri müterâkim kamış şekerenin İngiltere'den Avrupa'ya idhâlinde nâşî büyük bir rekâbete uğramış isede bir müddet sonra esâretin ilgâsı ve zenci ticâretinin mani'i hasebiyle mevki'-i ticâriyesini lâyıkıyla te'mîn eylemişdir.

El-yevm umûm şeker ihtihsâlâtı senevî 17 milyon tona bâlığ olmakdadır ki bunun nısfından fazlası pancar şekeridir.

Başlıca şeker istihsâl eden memleketler ile mikdâr istihsâlâlarını âtîye derc ediyoruz :

Kamuş Şekeri İstihsâlâtı		Pancar Şekeri İstihsâlâtı	
Memleket	Ton	Memleket	Ton
Küba	1,300,000	Almanya	2,300,000
Cava	1,000,000	Avusturya-Macaristan	1,510,000
Huva'i	350,000	Fransa	1,075,000
Loizyan	320,000	Rusya	1,000,000
Moris	200,000	Belçika	330,000
		Amerika	265,000
		Hollanda	205,000

Görülüyor ki dünyâda en fazla şeker ihtihsâl eden memleket Almanya'dır. Bundan sonra Avusturya- Macaristan ve Fransa ve Rusya ve kamış şekerinde Küba ve Cava gelmekdedir.

Memeleketimizde 1326 senesinde idhâl edilen şeker müverridlerine göre zîrde gösterilmişdir.

İsim	Kilo Gram	Lira
Avusturya-Macaristan	139,583,000	2,634,000
Rusya	20,458,000	280,000
Fransa	6,653,000	158,380 **(38)**
Mısır	6,538,000	134,480
Belçika	4,912,500	108,330
Hindistan	4,247,000	79,650
Romanya	1,965,000	31,543
İngitere	1,076,000	60,462
Almanya	4,340,000	91,270

Yekun idhâlât 201,902,000 kilo gram olub kıymeti 3,573,200 lirayı Osmanîdir.

Bunlardan başka 150,000 kilosu Amerika'dan 131,000 kilosu Avusturya'dan olmak üzere 338000 kiloluk 45000 lira kıymetinde hâm şeker, melas, gilokoz vesâ'ir mevâd-ı şekeriye idhâl olunmakdadır. Türkiye'ye idhâl edilen şekerin sülüsânî Avusturya- Macaristan'dan gelmektedir. Senevî 26 milyon kilo gram İstanbul gümrüklerine 21 milyon Haydar Paşa'ya 30 milyon İzmir ve mülhakâtına 8,5 milyon İskenderun ve havâlisine şeker idhâl olunmakdadır.

Türkiye şeker idhâlât mevsimi beri Teşrîn-i Evvelden Marta kadar kış, diğeri Nisandan Ağustosa kadar yaz olmak üzere iki devreye ayrılır.

Kış devresi en fa'âl ve canlı devredir. Kış esbâsında çok çay içildiği, reçel yepıldığı ve meyve şekerlemeleri ve tatlılar i'mâl olundığı içün şeker istihlâkâtı küllî mikdârdadır.

Yazın, meyve mebzûl oldığı cihetle tatlılar çok yapılmaz ve çay içilmez ve tabî'î istihlâkât azalır.

Eylül ve Teşrîn-i Evvel ayları ise istihsâlâtın bitdiği ve yeni istihsâlâtın başladığı zamâna müsâdefdir. Bu aylarda tüccâr fiy'atların ta'yînini yeniler, çünki şeker şeker üzerine pek cisim-i sipekülasyon mu'âmelâtı yapılır. Binâ-i Aliyye bu aylarda sipâriş pek az olur.

Şekerin nev'ine, ambalanj ve sıkletine â'id îzâhâta gelince :

İstanbula idhâl edilen şeker başlıca dört nev 'e ayrılır :

Kelle (Melis) kırma (Concasse) şeker. – bunların her ikisi arasında bir fark yokdur. Her ikiside büyük parçalardan mürekkebdir. Esâs i'tibâriyle kelle şeker kırma

şekerden dahâ büyük parçalıdır. Yanız bunlar ambalaj i'tibâriyle fark edilir. Kırma şeker irsâl içün oldığından iki çuvâla konulur. Kelle ise dâhili istihkâne-i mahsûsdır ve bir çuvâl derûnundadır.

Çuvâlların sıklet-ı gayr-i sâfiyesi 84 kilo gramdır.

Toz şeker (Cristalise) – Bu şekerin küçük parçalarından ibâret, fakat toz hâlinde değildir. Bir'âz sarıcadır. Avusturya'dan gelenler çift çuvâla ve Rusya'dan gelenler tek çuvâla konulur. Avusturya'dan gelenlerin sıklet-ı gayr-ı sâfiyesi 100 kilo gram ve Rusya'nınkilerin 107-108 kilo gramdır.

Mürebbi ' şeker (Carre) – bu kahveye ve çaya mahsûs-ı muntazam parçalardır. Bunlar derûnî çifte kâğıd kapalı sandıklara konulur ve her biri 25 veyâ 50 kilo gram şekeri havîdir.

Müke'eb Şeker (Suere en Cubes) – Bu cins şeker Avusturya boykotaj esnâsında Hollanda'dan gelmişdir. Sonra Avustury'da bu nev'i şeker idhâline başlamışdır. Bidâyet bu cins şeker çuvâl-ı derûnünde 100 kilo sıkletinde idi isede son zamânlarda Melis şekeri gibi 84 kilo sıklet-ı gayr-ı sâfiyesinde çuvâllarla idhâle başlanmışdır.

İnce Toz Şeker (Suere En Poudre) – Bu çift çuvâl-ı derûnünde 100 kilo sıklet-ı gayr-ı sâfiyesinde çuvâllarla gelir. Piyâsamızda her şeyden ziyâde uzculuk arandığı içün toz şeker dökülerek ince hâlde getirilib satılır. Bunun hâricinde asıl ince toz şeker İstanbul'da pek az müste'meldir. Fransız şekerleri gâyet nefîs oldığı hâlde bahâlı bulundığından dolayıdır ki piyâamızda o kadar çok bulunmaz ve bunun yerine ikinci derecedeki Avusturya şekerleri istihlâl edilir.

Markalar : Avusturya şekerleri pek muhtelif markalarla idhâl edilmekdedir.

Kelle şekerinin en çok geçen markaları LZR ZKZ markalarıdır. Bunlardan başka PR, AZ, MBT, PZF, RPR, FAS, ZZ, HZR, CZF markalarıda vardır.

Kırma şekerin (HZR, AZ) markaları çok satılır. Bu cins şekerler LZR, PR, MBT, PZF, RZR, ZZ, FAS, RPR markalarıyla da gelmekdedir. Mürebbi'lerde siyah LZR iyi cinsi kırmızı LZR ikinci cins gösterir. İnce tos şekerin idhâl edileni yalnız PR markalısıdır.

(40)

Bütütün markaların cinsleri hemân hemân bir gibidir. Fakat bu markalara alışıldığı içün tahsîs-ı vilâttetde bunlara çok dikkat edilir.

Şekerin mikdâr-ı idhâlâtı, sûret-i nakli, mevridi, fiy'atı :

Avusturya her cins şekeri idhâl eder bunları Avusturya ve Pan Helenik Kompaniyası vapurlarıyla Triste ve Fyum'dan nakil edtirir. Müddet-i nakil 6 gündür. Avusturya loyd kompaniyası tenzîlâtı fiy'atlarla ve senelik pirimlerle Avusturya şeker ihrâcâtına çok yardım eder. Avusturya şekerinin fâ'ikıyyetini te'mîn eden esbâb fabrikatörlarin fa'âliyeti ve müşterîlerini menûn etmek arzûları ve nakliyecilerin hüsn-ı niyetleridir.

Rusya'nın toz şeker idhâlâtı pancar masûlünün mebzûliyet nedretine göre değişir. Nakliyât-ı Rus-ı Seyr-i Sefâ'in Kompanyesi vasâtıyla olur. Piyâsamızda cum'a günü Triste'den gelen şekerin vâsıl oldığı gün oldığı içün çok mühimdir.

Almanya kırma ve toz şeker idhâl eder ve idhâlât-ı Hamburg vâsıtasıyla olur. Bir sefer 20-23 gün devâm eder. İşte bu uzun yol idhâlâtın tezâyüdine mâni'olmakdadır.

Romanya ince ve büyük parçalar hâlinde kırma, toz, küb ve kara şekeri idhâl eder ve bunlar haftada üç sefer yapan Romanya kompanyası vapurlarıyla nakil edilir.

Mısır kelle ve pul hâlide şeker idhâl eder ve bunlar İskenderiye'den gelir.

1911 Teşrîn-i Sânîsinden 1912 Teşrîn-i Evveline kadar limanımıza zîrde muharrer-ı şekerler vürûd etmişdir:

İsim	Vagon
Kelle ve kırma Avusturya şekeri	1,582
Toz Moskof şekeri	2,062
Küb Avusturya şekeri	550

Romanya şekeri	182
Almanya ve Hollanda şekeri	84
Mısır şekeri	57
Cemi ‘an	4,517

Ahvâl-ı âdiyede toz Moskof şekerinin 100 kilosı 6 Frank kadar Avusturya şkerinden farklı idi.

(41)

Triste ile yapılan mukâvele nâmlar ale’l-ekser mâlın haftada veyâ on beş günde veyâhûd ayda bir teslîm edilmesi şartını hâvîdir. Fiyât yüz kilo üzerinden kûrûn ile ta‘yîn edilir.

Mâlın İstanbul’da teslîmi ve bedelinden %2 iskonto yapılması ve vusûlünden sekiz gün sonra te’diye edilmesi veyâ %2 bir çarık iskonto ile konşimento mukâbili bedelden ödenmesi meşrûddur.

Rus şekeri (pot) ve (Ruble) ile Odesa’da vapurda teslîm şartıyla satılmaktadır.

Fiy’atlara gelince, bunlar hakkında şimdi îzâhât vermek zâ’iddir.
Anadolu beherî yirmi okka-ı sıkletinde pancar yetişdirdiğine ve pancarının mevâd-ı şekeriyesi diğer memleketler masûlâtından fazla oldığını nazaran bu bâbda sarf edilecek mesâ ‘înin pek büyük semereler vereceği tabî ‘îdir.

Karîben yerli ma‘mûlâtı, Anadolu şekerini piyâsamızda görmek temennîsiyle makâlemize hâtim veriyoruz. (A.A.)

Terbiye-i İktisâdiye

Ticâret Âleminde Garblı ve Şarklı

Bizde â’ile terbiyesinin mekteb terbiyesine, hayât-ı milliyenin Avrupa’î hayâta adem-ı tevâfukî birçok kimselerin efkârını teşevvîş ediyor ve ekseriyetimiz karârsızlığa ve hattâ îmâsızlığa sevk ediyor.

İ‘tiyât ve an‘anâti terk edenler Avrupa’î fikirler ve esâslarla derhâl istînâs edemiyorlar fetret ve teşettüt içine yuvarlanıyorlar. Tüccârlarımızın ahvâl ve harekâtı garb ticâretinin etvâr ve mişvârına uymuyor ve belki de bunların sand-ı kâmilini teşkîl ediyor. Dini ve ictimâ‘î kâ’idelere intibâk eden eski şerk terbiyesi yeni tüccârlarımız andında bir cây-ı kabûl görmediği gibi ilmî ve fennî usûllere istnâd edeb garb terbiyesi de tüccârımızın

(42)

mazhar rağbeti olamıyor. Son asırda Avrupa âlemi büsbütün başka bir şekil, tamâmen ilmî ve fennî bir mâhiyet aldığı ve Avrupalı tüccârlar mu‘âmelelerinin tanzîm ve tertîbi içün ilmî rehber ittihâz etdikleri hâlde bizim şarklı tâcirlerimiz işlerini ve hareketlerini sırf kendilerine hâs garîb bir zihniyete tevfîk ediyorlar ve bütün cihânca takdîr ve kabûl edilmiş usûl ve kâ‘ideleri hemân ekseriyetle lâyık-ı iltifât bulmıyorlar ve yanlış telakkî ediyorlar.

Harb-i umûmî esnâsında piyâsamızda cereyân eden hâdisât, menâfı‘-ı umûmiyeye uygun düşmeyen mu‘âmelât, her nev ‘-ı inhisâr ihtikâr hep bu garîb zihniyetin tevlîd etdiği netîcelerdir. Yalnız esnâ-yı harbde tabî‘î seddelerin ve Avrupa rekâbetinin bulunması bunun te’sîrât-ı meş’ûmesini artdırmışdır.

Binâ-i Aliyye mu‘âmelât-ı iktisâdiyemizin bozukluğu zann edildiği gibi ârızî bir tâkım esbâbdan muhârebe zamânlarında araya giren ba‘zı eşhâsdan kasdî fenâlık fikrinden mütevellid olmayıb yanlış fikirlerin ve mülâhazaların mahsûlidir. En küçük tâcirden en büyük mü’essesâta, bilâ tefrîk-ı cins ve mezheb her şarklı tüccâra kadar her sınıf erbâb-ı ticârete müstevlî olan bu zihniyetin zararı yalnız halka munhasır **(silinmiş)** ayn-ı zamânda tüccâra da şâmil bulunmakdadır. Bununla berâber tüccârımızın doğruluğuna inandığı bu yanlış düşüncelerin kolayca kalkmayacağına şübhe yokdur. Bunların izâlesi senelerce sürecek ciddî bir terbiye ve telkînin, se‘î ve gayretin, esâslı teşkîlâtın, hakîki ve ilmî bir fikir ve fenâ‘atın husûl ve mevcûdiyete tevakkuf eder.

Halk kadar belki dahâ ziyâde tüccârın menâfi‘ini de haleldâr eden ve ticâret-i mâliyemizin inkişâfına engel olan bu yanlış fikirleri bikaç misâl ile îzâh edelim:

1-Bâyi‘ ile müşterînin menfe‘ati birdir.

Garblı içün bu bir destûrdur. Bunun içün garblı her derlü vasâ’ıta mürâca‘at ederek müşterîsini memnûn etmeğe ve bu sûretle mümkün oldığı kadar fazla kimsenin rağbetini celbe çalışır.

Şarklı; menfa‘atin mütekâbik oldığını anlamamışdır. O dahâ çok kendisin, düşünüyor, şunu veyâ bunu sebeb göstererek milleti bahâlı satmağa çalışır.

Ba‘zı şarklı tüccârlar zâhirî bir nezâketle müşterîyi memnûn etmeği ister, ba‘zıları buna da luzûm göremez.

(43)

Bi’t-tabi‘ bu umûmî mulâhazâtımız Avrupaî şekillere giren ticârethânemize ta‘alluk etmez.

2-Bâyi‘-ı mu‘âmelâtını tevsî‘ içün müşterîsini arayıb bulmalı ve arkasından koşmalıdır.

Garblı mu‘âmelât-ı ticâriyesini tevsî‘ içün bu esâsa uyarak çalışır. Her

tarafa, herkese mürâca‘at eder, her halkın, en ibtidâ’î müstemlekât-ı sükkânetin bile tabi‘ ve mizâcını araşdırır vebuna göre mâl bulur ve sevk eder. İhtiyâcâtı öğrenmek ve mâlını tanıtmak içün vekîller ve seyyâr me’mûrlar gönderir, ta‘mîmler, i‘lânlar tabi‘ ve tevzî‘ eder.

Şarklı mâlın müşterîye ibrâz ile kıymetinin düşeceğine kâ’ildir. Onun fikrince bâyi‘ müşterîyi değil müşterî bâyi‘i aramalıdır.

Elinde mâl ile bucak bucak dolaşmak mâlını ve kendini kepâze etmek demekdir.

Vekîlden, seyyâr me’mûrdan bunların favâ’idinden şübhelenir. İ‘lânâtın fuzûlî bir masraf oldığına kâ’ildir. Ve bunlara nâdiren ve istemeyerek teşebbüs eder.

3-Ucuz satan çok satar, çok satan çok kazanır.

Garlı mümkün mâlını oldığı kadar ucuz satmağa ve bu sûretle fazla satarak azdan çok kazanmağa çalışır. Bahâlı satmakla müşterîsini gâ’ib edeceğini ve mevki‘-ı ticâriyesinin tezelzüle uğramayacağını düşünür. Bundan dolayı çok def‘a zarara da katlanır ve kendisinin behâcı tanınmasına râzî olmaz.

Şarklı mümkün oldığı kadar az zahnet çekerek az satarak çok kazanmak ister. Bi’l-hâssa küçük farklara santime, milime akıl erdiremez, farzen %20-25’den aşağı kârı gözü tutmaz.

Onun içün bahâlı satar az satar ve müşterîsinin kaçmasından o kadar endîşe etmez.

4-Kazanç; çok mâl devr etmekde, fazla ciro yapmakdadır.

Garblı; mâlını çabuk elden çıkarmak fazla vakit geçirmek endîşesiyle müteharrikdir. Günü, sâ‘ati hesâb eder ve mâlın elinde durmasını hadde-i zâtında zarar telakkî eder. Sermâyesinin mu‘attel kalmasıyla masraf ve fâ’iz yekûnlerinin mâliyet-i fiy’âtına münzam oldığına ve Binâ-i Aliyye serî‘ hareket ve çok fa‘âliyet gösterilmek luzûmuna kâ’ildir.

(44)

Şarklı; ticâretin ibtidâ’î kavâ’idine göere mâlı saklayıb az oldığı zamânda satmak ister, ya‘nî ihtiyâcâtın şiddetinden ve galâden istifâdeyi arzû eder. Mâlı derhâl elden çıkarıb yenisini almak ve bu sûretle çok devr yapmak tüccârlarımızın pek azı andından makbû bir fikirdir. –Bitmedi- (A.A.)

2

Mâl alırken kazanılır.

Mâl sipârişine ve peşîn mübâye‘âtın şerâ’itinin tehrîren te’yîd ve tesbîtine luzûm yoksa da mâlın teslîmi veyâ bedelinin te’diyesi vakit-i âhare ta‘lîk edilen mübâye‘a ve sipârişin mektûblarla bi’l-etrâf ta‘yîni muktezâdır.

Mâlın Cinsinin Ta‘ayîni ve Sûret-i İntihâbı – Her nev‘i emti‘a-ı ticâriyenin muhtelif cinsleri vardır. Bir fabrikanın ve bir memleketin mâlları dîgerilerine benzemez. Ba‘zıları dahâ muntazam ve metîn oldığı içün bir’âz bahâlı ba‘zıları da Alman ve Avusturya mâlları gibi, dahâ âz dayanıklı fakat ucuz ve gösterişli ve bir kısmı da sâde ve zarîf olurlar. İngiliz emti‘ası gibi.

Mâlı satacağımız mahalin ve oradaki halkın zevk ve talebine göre emti‘anın evsâfını ta‘yîn etmemiz îcâb eder. Yalnız kendi zevk ve intihâbımıza göre hareket edemez. Mâlda en çok aranacak vasıf müşterîlerin arzûsuna uygun dahâ doğrusu memleket mü’eddâsına muvâfık olmasıdır.

Bu ciheti ta‘yîninden sonra bu kısım mâldan hângi cinsini alacak isek bunun markasını, numarasını, şekil ve rengini, eb‘âdını ve dîger evsâfını iyice göstermeli ve bu husûsda kullanılan ta‘bîrleri isti ‘mâl etmeliyiz.

Emti‘anın mikdârı dahî nev‘ine göre muhtelif şekillerde hesâb edilir; aded, metre, top, paket, sanduk, arz ve tûl, kalınlık, santimetre mürebbe‘ına isâbet eden tel vesâ’ire.

(45)

Fiy’at – Mâlın fi’atı satıldığı memleketin kullanıldığı para ile (Frank, Mark, Kurun, Guruş gibi) ta‘yîn olunur. Yalnız burada dikkat edilecek cihet biz mâl bedelini ecnebî meskûkâtı ile edemeyub piyasaya göre Osmânlı parasıyla te’diye edeğimizden bâyi‘in değil bizin bulundığımız piyasa fiyâtının esâs olması kabûl etmeliyiz. Çünki bunu yakından görürü, bilir ve en müsâ‘id şerâ’idle hesâbımızı kapatırız.

Emti‘anın Mahal ve Vakit Teslîmi – Emti‘a fiyâtını ta‘yîn ederken mâlın mahal teslîminin bilinmesi lâzımdır. Mâlın dâ’imâ bizim bulundığımız yerde teslîmi meşrût olması müşetrî içün fâ’ideli olur, çünki bu hâlde müşterînin bulundığı mahalle kadar emti‘anın nakil masrafı ve mes’ûliyeti râci‘dir.

Vakit-i teslîme de çok dikkat etmelidir. Mübâye‘ât-ı mevsime göre yapılır. Yaz, sonbahâr, kış, ilkbahârda satılan mâlların cinsinde fark vardır. Mü’eddâ ve ihtiyâc her zamân değişdiği ve piyasalarda dâ’imâ tehavvülât oldığı içün mübâye‘âtımızı her mevsimde ayrı ayrı yapmaklığımız lâzım gelir.

Tüccârbu mevsimlerin vurûdundan evvel ihtiyâca ve mü'eddâya göre alacağı mâlın cinsini ve mikdârını ta'yîn etmeli, bayramlar, partiler, sene başılar içün evvelceden hâzırlanmalıdır.

Vakit-i teslîmi öyle bir sûretda karârlaşdırılmalıdır ki herhâlde mevsimin hulûlünden bir'âz evvel ve hiç olmaz ise hemân ibtidâsında mâl nezdimizde bulunmalıdır.

Emti'anın Sûret-i Nakli – Tarik-i nakliyeden deniz tarîki dâ'imâ ehvendir. Şimendüfer bahâlı olur. Fakat tarik-i bahriye nakliyâtı ale'l-ekser bi'âz dahâ uzun sürer. Denizlerde birçok kompanyaların eşhâsın vapurları işlediği içün bunların en müsâ'id şerâ'itle muntazam iş göreni hângîsi ise intihâb olunmalıdır. Kezâlik şimendüfer münâkalâtı dahî muhtelif tarîklerle cereyân eder bunlardan hâgîsi tarîk-ı aksar ve münâsib ise emti'ayı o yoldan nakil etdirmelidir.

Arada nakliye komisyoncusuna mürâca'at mecbûriyeti oldığı zamân dahâ fazla dikkat olunmalıdır.

Mâlın bizim nezdimizde teslîm, meşrût ise yolu çıkar çıkamaz sigorta edilmesi lâzımdır.

(46)

Ambalaj – mâlın ambalanjı çok mühim bir mes'eledir. Emti'anın cins ve şekline göre denek yepılması lâzımdır. İyi ambalaj edilmeyen mâlın kırılması, bozulması, katlanması, zedelenmesi muhtemeldir.

Mâlın mağazamıza kadar gelmesi içün araba, hamâl gibi vasâ'ıta mürâca'atla olacağı içün bu cihetler düşünülerek bâyi' ona göre ta 'limât verilmesi îcâb eder.

Mâl Bedelinden Sûret-i tavsiyesi – Mâlın bedeli dâhil veyâ hârici piyasa ile ta'yîn edilen ecnebî meskûkât mukâbeli Osmânlı parasıyla ödenir. Çekle veyâ telgraf hevâlesiyle hesâb-ı tavsiye olunur.

Almanya ve Avusturya ile yapılan mu'âmelât-ı ekseriyâ ve ıdde ile ve i'tibârla olur. Hâlbûki İngiltere ve Fransa ile olan mu'âmelât-ı peşîn tesviye edilir.

Ve'l-hâsıl tâcir müşterîsini memnûn etmek ve rekîblerine galebe etmek ve işini tevsî ' eyleyebilmek içün emti'ayı kendisine ucuz mâl etmeli ve bilâde gösterdiğimiz noktalara dikkat ederek gâyet tasarrufkâr ve hesâbı olmalı ve fakat muhît, mü'eddâ, mevsim, ihtiyâcı nazar-ı dikkate almalıdır. (A.A.)

Mübâhasât-ı İktisâdiye

Tasarruf Epargne

Tasarruf; ma‘nâ-yı lağvı ve iktisâdiyesi i‘tibâriyle yekdîgerinden pek farklı iki şey ifâde eder :

1-Elinde mevcûd servetlerden en yüksek mürettebede istifâde etmek ve bununiçün ihtiyâcâtı mümkün oldığı kadar az istihlâk ile te’mîn eylemek, meselâ idâreli bir ev kadını evini az masrafla çevirebildiği hâlde dîger bir masrafı onun iki üç mislî masraf eder, birinsisi yemek yarım okka kömür, yüz dirhem yağla pek güzel ehzâr edildiği hâlde dîgeri bir okka kömür, yarım kıyye yağ sarf eder.

Beri senede bir çiftayakkabı ile idâre ettiği hâlde dîgeri üç çift

eskitir, atar. İşte bu sûretle evvelkisi menâbi‘-i servetinin mehdûdiyetine rağmen dahâ refâh ile yaşayabildiği hâlde öteki, belki vâridâtı dahâ ziyâde olmakla berâber, yine müzâyakadan baş alamaz.

Şu ufak misâllerle ta’rîf etmek istediğimiz tasarrufun iktisâ-ı milliyenin inkişâfı nokta-ı nazarından ehemmiyetden ârî oldığı zehâbına düşülmemek üzere iktizâ eder. Fî’l-vâkı‘ ayrı ayrı nazar-ı i‘tibâre alındıkda hâ’iz-i ehemmiyet gibi telakkî olunmayan şu tasarrufât, mecmû‘a i‘tibâriyle mühim bir yekûn teşkîl ve refâhiyet-i milliyeyi te’mîn eyler.

Mevzû‘-ı bahs edilen bu tasarruf yalnız â’ile hayâtda geğil, istihlâkât-ı milliyede de cây-ı tatbîk bulur. Meselâ hâl-ı tekâmüle vâsıl olmamış bir mahalde kesilen koyunun yalnız etiyle yününden ve derisinden istifâde edildiği ve üst tarafı atıldığı hâlde müterakkî memleketlerde bunların hattâ bir damla kanından bile istifâde te’mîni cihetine gidilmekde ve bu yüzden ne mühim servetler meydâna getirilmekdedir. Sokaklara atdığımız paçavraların, süprüntülerle dökdiğimiz kırıntıların toplanarak cinslerine göre ba‘de’t-tefrîk Avrupa fabrikalarında iplik hâline kalb ve yeniden nesc edilerek mükemmel yünlü ve pamuklu âkmeşe İfrâğ edildiğini ve bu veche bir sene evvel atdığımız eski bir elbiseyi tekrâr aylarca yeni elbise olarak taşıdığımızı bilneyen yokdur zan ederim.

Mevzû‘umuzı birâz dahâ tevsî‘ ederek bu tasarrufı tabî‘î servetlerede teşmîl edebiliyoruz.meselâ civârda kuvveh-i elektrikiye İstihsâline müsâ‘id akar su var iken buhârls müteharrik fabrika yamak, pirinc yetişecek terlays mısır ekmemek gibi.

Son zamânlarda ba‘zı memâlik-i garbiyede cây-ı tatbîk bulan senede iki def‘a sâ‘atleri tebdîl usûlıde hıdemât-ı umûmiyede ziyâ‘-ı şemsden fazla bir müddet istifâde ederek sun‘î –ı ziyâdan tasarruf fikrine müsteneddir. –mâ ba‘di var –

Mustafa Nuri

Muhâsebe Fennî

Muhâsebe Fennî, Kavâ ‘idi, Esâsâtı ve Rolleri

1

Ba‘zı zihinler vardır ki eski unvânı “ usûl defteri “ olan muhâsebenin “fenn” oldığını kabûl etmeyor ve diyorlar ki (muhâsebe bir “fenn” değil, ba‘zı kâ‘idelerin tatbîkinden

(48)

ibâret bir “ usûl” methode’dir. Ticâret defterleri “muhtıra” dan başka bir mâhiyeti hâ’ız olamaz (?) kânûnen tutulması mecbûrî olan “yevmiye defteri” bile tedkîk edilecek olursa görülecekdir ki “ muhtıra” mahiyetindedir. Hesâbâtı, esâsâtı “muhtıra” şeklinde olan bir “usûl”, “fenn” değildir.]

Bu fennin kavâ‘id ve esâsât-ı mühimmesini bilmek, bu esâsâtı ba‘zı kolay misâllerde tatbîk etmek o fen içün kâfî bir şeydir zan edilmemeli!.

İnsân bir fene â’id esâsât içün tahlîl, tedkîk-i takayyüd fikrine mâlın olmalıdır ki o fenn hakkında ihtisâs sâhibi olabilesin! Ameliyâtdatesâdüf edilibde nazariyâtda görülmemiş olan mesâ’ili hal edebilmek içün, “fenn-i muhâsebeye” â’id tedkîkât ve tahlîlâta fikri alışdırmak muhâsebî bir düşünüş îcâd eylemek zarûrîdir. Ba‘zı kitâblarda mekteb sâhalarında da, fenn-i muhâsebeye â’id kitab mü’elliflerinin ta‘kîb eyledikleri usûlden hârice çıkmak, hattâ “muhâsebe fenine” dahâ muvâfık usûller ta‘kîb eylemek îcâb eder. “muhâsebe fenninin” gâyesi: Uzviyyetin, ya‘nî mu‘âmelât-ı ticâriyenin muhâsebesini tutmak oldığına göre bu gâyeden uzaklaşmamak, hesâbât tahlîllerinde bu esâsâta merbût kalmak lâzımdır fenn-i muhâsebenin evâ’ili gâyet sâdedir. (ameliyât ile ba‘zı kavâ’id bulunmuş bi’l-âhire bu kâ‘ideler, esâslar usûl-ı muhâsebeye fennî bir mâhiyet vermiş. Buna Fıransızların demiş ve Lui Dopres gibi âlimlerin iddi‘â eylemiş oldığı üzere La science Comptable fen-i Muhâsebe nâmını izâfe eylemişdir.)

Evâ’ilde ticâret defterleri bir muhtıra defterinden başka bie mâhiyeti hâ’iz değildi. Ticâret kânûnlarıyla ba‘zı defâtir bir şekil-i resmiyet almış. Ticârî teşebbüsâtın birkaç deftere kaydı “usûl defteri” bi’l-âhire “fenn defteri” nâmıyla tevsîme-i bâdî olmuşdır. Terakkiyat-ı ticâret ile birçok kavâ ‘id teşkîl etmiş, esâsât-ı mühimmeler bulunmuş, “Sanâiyet-i Hesâbât” keşf edilmiş, fenn defteri “ fenn-i muhâsebe” şekline girmişdir.

Terakkiyât-ı ticâriye sâyesinde tüccâr, seyyâr, sâbit me’mûrları kullanmağa başlamışlar, teşebbüsât-ı ticâriyenin zimmet ve matlûbunun başka ellerde bulunması mecbûriyeti hâsıl olmuş bu mecbûriyet kasa, mağaza gibi defâtir-i mu‘âveneyi doğurmuşdur.

Mu ‘âmelât-ı ticâriyenin tevessü‘ı ile tâcirler muhâsebelerini dahâ amelî bir usûle ifrağa

(49)

çalışmışlar, ma‘în-ı evkât kendilerine ve eşhâs-ı sülüseye karşı mevk‘ilerini te‘biyene hâdim avâmil bulmağa gayret etmişler, muvâddi sâdeliği kadar mantıkî. Ticârî, devâmı ve vesâ’ik ile tesbîti muvâfık bulmuşlardır.

19’uncu asır; makine ve şirketleriyle ticâreti dahâ ziyâde tevsî‘a yardım etmişdir. Sanâ‘at kendisine ve eşhâs-ı sülüseye karşı mevki‘-ı mâlîsini, mu‘âmelâtının tekessür ya tenâkusü anlamak arzûsundan ziyâde ibdâ‘ eylediği mevâdın mâliyet fiy’atını “fenn-i muhâsebe” den öğrenmek istiyırdu binaen-aleyhsanâ‘at içün “fenn-i muhâsebe” nin enmühim rolü mâliyet fiy’atını göstermekden ibâretdir denilebilir… “fenn-i muhâsebe” sanâ‘at gemisini idâre eden bir suvârîdir. Zîrâ mevâd-ı ma‘mûleyi tahlîl eder, en küçük tebeddülâtı irâ’e eyler bir âlet tasaffuyedir.

“Fenn-i muhâsebe” bu rolleri kadar mühim dîger bir rolü dahâ ve vardır ki, o da kânûnî muhâkimî şeklidir. Anonim şirkelerde umûmun bilmesi mecbûrî bir bilanço çıkarmağa hâdim bir âmil olmasıdır. Zîrâ bu bilanço sâyesinde umûmım, yâhûd milletin parasıyla idâre olunan şirketin semerât-ı mesâ‘îsi anlaşılacak, şirketin lâyık oldığı i‘tibâr derecesi te‘bîn olunacak, eshâm ve tahvîlâtının ifrâd-ı millet arasında derece-i tedâvülüne gösterecekdir. Ve’l-hâsıl “fenn-i muhâsebe” sermâye-i husûsiyenin “muhâfaza” iken, şirketler sâyesinde sermâye-i milletin “muhâfazî” mevki ‘ini işgâl eylemişdir.

Bir müdîr-i sanâ‘at, her şeyden evvel iktisâd-ı sanâyi‘i, ticârî, mâlî kavâ‘idi tatbîk edebilmelidir. Fenn-i muhâsebe kendisine bu kavâ‘idin mantıkî ve devâmı tatbîkî irâ’eye hâdim bir altdır. Bir müdîr-i sanâ‘at fenn-i muhâsebeye kavâ‘id-ı nazariyâtını, kavâ‘id-i ameliyât ile mezc edebilmek iktidârında oldukca iktisâd-ı sanâyi‘î, ticârî, mâlî, esâsâtını teşebbüsâtına tatbîk edebilir.

İlim-i iktisâdde bile fenn-i muhâsebenin oynatacak büyük rolleri vardır. İktisâdiven fenn-i muhâsebenin göstereceği milliyet fiy’atlarını anlaşılmaz nasıl bir maksadla bir tarafa atmış, “eğer, çünki, nasıl” gibi gibi düşünüşleri ile iddi‘âyı rüchâniyet etmek istemişlerdir. Hâlbûki fenn-i muhâsebe sâyesinde ücreti kâr ve hâsılât ile mukâyese ederek ta‘yîn eylemek milliyet fiy’atına istinâden îzâh-ı maksad eylemek mümkündir. Bir müdîr-i müteşebbisin kârı zan

edildiği gibi birçok kimselerin sîretinden kazanılmış değildir. Ücretde sana‘atkârın tâcirin kasasından çıkan me‘în bir meblağ olamaz, kârındam tenzîl edilen bir yekûndir. İktisâdîyûn bu hakîki “eğer, çünki, nasıl “ile değil, fenn-i muhâsebeyi iddi‘âlarına esâs-ı ittihâz ederek kolaylıkla isbât edebilirler.

El-hâsıl fenn-i muhâsebe terakkî-i ticâret ile tevessü‘ etmiş bir ufuk, ilim-i iktisâd-ı esâsâtının bir kaçını da tenvîr etmekdedir. Fenn-i muhâsebe dar sâhasından çıkarılıb da temerküzi ve sünâ’iyet usûllerine vâsı‘ bir sâhaya hasır edilecek, bu vâsı‘ sâhada tedkîk olunacak olursa ilim-i iktisâd kavâ‘idinden birçoklarını tenvîr eylediği kolaylıkla anlaşılacakdır. Birçok kavâ‘id ictimâ‘iyeyi de muhâsebî mâliyet fiy’atlarında tedkîk ve tahlîl eylemek luzûmu tebeyyün etmiş olur. Ancak bu sûretde

“fenn-i muhâsebe “ nin bir muhtıra mâhşyetinde olmadığı da anlaşılır. “fenn-i muhâsebe “ nin kendisine mahsûs (münferid) ve dîger ulûm ve fenûn ile (müşterek) kavâ‘idi, esâsâtı mevcûddur. Silsile-i makâlâtımızla bu ciheti îzâh ve tenvire çalışacağız.

Abdî Tevfik

İlmî Ma‘lûmât-ı Hakîka

Muhâkeme-i Sûret-i Mürâca‘at

İkâme-i da‘vâ husûsunda muhâkeme mürâca‘atın usûlı muhâkimin nev‘i ve derecâtı i‘tibâriyle eyrülür. Zîrâ muhâkim-i nizâmiye hukûk, cezâ ve ticâret kısımlarını münkasım olub bir de beş bin guruşa kadar hukûk ve ticâret da‘vâlarıyla kısmen cezâ da‘vâlarını rü’yete salâhiyetdâr ve me’zûn olan salih mahkemeleri vardır. Bundan mâ‘adâ icrâtîn ve mukâta‘a ile tasarruf da‘vâları müstesnâ olamk üzere müsakkafât ve müsteğillât icrâtine tahvîline ve mukâta‘aya, rabtına ve tevliyete ve rakabe ve şerâ’it-i vakfiye ve girdâr-ı fellâha gibi unvânlar tahtında evkâk-ı ahîye üzerinde husûsî ariflerle te’sîs edilmiş bulunan hukûka ve emvâl-ı îtâmın cem‘iyet-i şer‘iye ile ve vukû‘ bulan medâyinâtına, vilâyet ve vasiyet ve virâsete, hacr ve fek hacr ve isbât-ı rüşde, vasî azl ve ta‘yînine ve mefkûde münâkihât ve müfârikât ve mühür-ı nefeka ve nesb ve hazâneye Müte‘allık da‘âvî ile mûcib tahrîr olan terekâne tahrîr ve beyne’l-verese taksîmine ve veresenin hassas şer‘iyesinin

ta‘yînine mütedâ’ir husûsâtı rü’yete velî ve vasîlere izn-i i‘tâ ve ale’l-husûs vasiyyetnâme ve vakfiye-i tescîl ve rü’yet edeceği da‘vâya mahsûs olmak üzere vekâletnâme tanzîmine me’zûn muhâkim-i şer‘iye dahî mevcûddır. Şimdi risâlenin meslekî i tibâriyle mu‘âmelât-ı ticâriyeden münbe‘is da‘âvanın merci‘-i rü’yet ve mürâca‘atın usûlı irâ’e edilecekdir. Bilâde beyân olundığı vechle beş bin guruşdan fazla olub İstanbul’da ikâme olunacak da‘avâ-ı ticâriyenin hal ve hasmına ancak ticâret-i bahriye ve ikinci ticâretmahkemeleri salâhiyetdâr ve me’zûn oldığı vechle ashâb-ı mesâlih her iki mahkemeden arzû etdiğine mürâca ‘atda muhtârdır. Her ne kadar ticâret-i bahriye mahkemesi hîn teşkîlinde yalnız da‘âvâ-ı bayriyeyi rü’yet etmek üzere teşekkül etmiş çok zamânda da‘âvâ-yı bahryeden mâ‘adâ sâ’ir da‘vâların rü’yeti vazîfesi harbinde olarak devâm etmiş ise de bi’l-âhire ticâret da‘vâlarının ziyâdeleşmesini ve ikinci ticâret mahkemsinin işi fevka’l-âde çoğalarak artık yetişilmeyecek bir hâle gelmesine binâ-i da‘âvâ-yı bahriyeyi rü’yet etdiği gibi ticâret-i beriye ve mu‘âmelât-ı iflâsiyeyi dahî tatkîk ve rü’yet etmek üzere ticâret-i bahriye mahkemesi me’zûn kılınmışdır. Şu i‘tibâr ile ticâret-i bahriye mahkemesinin vâsi‘ bir sûretde vazîfe ve salâhiyeti tevessü‘ etmemişdir. Zîrâ bahriye mahkemesi İstanbul’da vâkı‘ olan da‘âvâ-yı bahriye ve beriyyeyi birinci derecede rü’yet etdiği gibi taşra muhâkiminde rü’yet edilen da‘âvâ-yı bahriyeyi dahî ikinci derecede ya‘nî istinâfen

rü'yet eder. İnbi'âs edecek olan da'âva-yı bahriyenin merci'-i rü'yeti ve muhâkim-i ticâriyenin dahî vazîfeleri bir dereceanlaşıldıkdan sonra evvelâ mu'âmelât-ı ticâriyeden münbe'is olub da mikdârı beş bin guruşdan fazla olan da'âvâya dâ'ir muhâkeme nasıl mürâca'at edileceğini ve ne gibi merâsim ve usûle tâbi' olacağını beyân edeceğiz. Bi'l-âhire muhâkim-i sâ'ire ile mülgâ birinci ticâret mahkemesinden ve târîh-i teşekkül ve rü'yet etdikleri da'âvadan bahs olunacakdır. Gelelim mu'âmelât-ı ticâyeden menbe'is ve elli lirayı mütecâviz bir mes'elenin hal ve hımsı husûsunda mahkemeye mürâca'at etmek ihtiyâcı hâsıl oldığı takdîrde nasıl ve ne sûretle ikâme-i da'vâya bed' olunacakdır. Bu herkesin ma'lûmu oldığı gibi bir arz-hâl takdîmiyle olur. Fakat ikâme olunacak da'vâya esâs teşkîl edecek olan arz-hâlin ba'zı şerâ'iti hâvî olması lâzımdır. Noksan olursa olmaz. Zîrâ da'vâ-yı arz-hâli sâ'ir husûsât hakkında yazılan arz-hâllerde benzemez. Bunda parlak cümleler tumturâklı elfâz müsecce'-i kelimât isti'mâliyle iş görülmüş olmaz. Ta'rîfât-ı kânûniye dâ'iresinde olması lâzımdır.

(52)

bir kimse güzel yazı yazar, hattât olur, lakin ilâ bilemez ve iki cümleyi bire yere getirib ifâde-i merâm edebilecek iki satırlık bir şey yazamayacak olursa o kimse yalnız kendisine verilen hattâtın bedî'âta bir tarzda sûreti meydâna getirebildiği gibi ba'zı zevâtda kâtib olur muharrer olur hattâ münşî olur, ve bir mevzi' üzerine gâyet parlak makâleler yazar lakin usûl-ı muhâkemeye vukûf-ı peydâ etmemiş ise gâyet basît görünen iki satırlık bir da'vâ arz-hâli kaleme alamaz ve bie lâyiha-ı kânûniye yazamaz, işte bunlar iri iri şeylerdir. Öyle ise da'vâ –yı arz-halinin ne gibi şerâ'it hâvî olması beyân olunur. Müdde'î aleyhin ismi, mahal-ı ikâmeti nevi'-i cihet-i da'vâ ve mikdârı ve mesârıf-ı mahkeme ile istanildiği takdîrde fâ'iz-i ücret-i vekâlet gibi şeylerin dahî müdde'âya ile taht-ı hükme alınması taleb etmek ve doğruca mahkemeye hitâben yazıb takdîm olunması kânûnen lâzımdır. Fakat Usûl-ı Muhâkeme-i Hukûkiye Kânûnı zeylinin mâdde-i mahsûsuna tevfîkan da'vâ-yı vâkı'anın esbâb-ı sübûtiye neden ibâret ise onun dahî lâyiha ve arz-hâl ile berâber mahkemeye verilmesi luzûmı dermiyân olub mahkemeye takdîm olunacak arz-hâl lâyiha vesâ'ire her ne olursa müdde'î aleyhin adedine göre birer sûreti dahî çıkarılarak mahkeme kalemine tevdî' edilerek müdde'î aleyhe teblîğ etdirilir ve müdde'î aleyh tarafından cevâb ve luzûm görüldiği takdîrde müdde'î ve müdde'î aleyh taraflarından cevâb-ı ale'l-cevâb lâhiyaları tarafına teblîğ olunub şu merâsim-i kânûniye ya'nî teblîgât- tahrîriye usûlı îfâ olundukdan sonra yevm-i muhâkeme ta'yîn ve hısm dahî celb ve da'vet olunarak rü'yet-i da'vâya mübâşiret olunur.

Denildiği gibi yine usûl-ı muhâkemenin zeylinde mezkûr oldığı vechle ikâme olunacak da'vâ basît veyâhûd mevâd-ı müsta'celeden bulunur ise da'vâ-yı arz-hâlinde besâtet ve müsta'celitden bahs edilerek teblîgât-ı tahrîyeye hâcet kalmaksızın doğrudan doğruya müdde'î aleyhin mahkemeye celbiyle muhâkimenin zuhur-ı istid'âya derc olunub teblîgât-ı tahrîyeden sırf-nazar olunara da'vetiye testîr ve mübâşir vâsıtasıyla müdde'î aleyhin zâtına yâhûd ikâmetgâhına veyâhûd ikâmetgâhında bulunan adamına teblîgât îfâ edilerek me'în olan günde asâleten

bulunur ise kendisi yâhûd vekîl gönderir ise vekîli muvâcehesinde da‘vâ-yı arz-hâl kırâ‘at olunarak tarafın hâzır oldıkları hâlde vicâhen cereyân-ı muhâkimeye mübâderet olunur.

(53)

Şâyid-i müeddî aleyhin teblîgât îfâ edildiği hâlde mahkemede isbât-ı vücûd etmez ve vekîl dahî gönderilmeyecek olursa müdde‘înin talebiyle gıyâben rü’yet-i muhâkemeye karâr verilir. Ve müdde‘î istimâ‘ olunarak netîceye kadar muhâkemeye devâm olunarak ittihâz olunacak karâr müdde‘î tefhîm olunur.

Bahrî

Kadın Hayâtı

Hayât-ı Mesâ‘îde Kadın

Son gelen Fransız gazetelerinden Paris’de münteşir (Lezanal) nâm-ı mecmû‘ada kendi ekmeğini kazanmağa mecbûr kadınlara hitâben yazılmış bir makâle müsâdif-i nazarımız oldı.

Makâle bize gösteriyor ki harb-ı umûmiyenin tevlîd etdiği ihtiyâc hasebiyle kadınların hayât-ı mesâ‘îye dahâ geniş bir mikyâsda iştirâk etmiş olmalarına rağmen el’ân Fransa gibi dünyânın en serbest ve medenî bir memleketinde bile kadınlık mes’elesi hal edilmiş değildir.

Orada da ancak son zamânlarda burujuvazinin bir sınıf mahdûdine mensûb genc kız ve kadınlar mesâ‘î-i sanâ‘iyede istihdâma başlamışdır.

Yakın zamâna kadar Fransa’da kadınların da arandığı meziyyât iyi bir tahsîl ve terbiye ile edebiyâta ve mûsîkîye ve kofdan ve biraz da dantele ve örgü ve ev işi bilmekden ibâretdi. Nisvânın hayât-ı mesâ‘îden uzak kalması kadınlığın zarâfet ve nezâheti muktaziyatından sayılırdı. Ansızın menâbi‘-i servetinden mahrûm kalan kız ve kadınlar eski adet ve an‘anelerini terk edemeyerek evvelki gibi yaşamak isterler ve çalışmadıları içün fakir ve sefâlete uğrarlar ve ancak içlerinden pek azı hayâtını kazanmak içün ileri tılmağa cesâret gösterirlerdi.

Hayât-ı mesâ‘îden uzakda bulunan hanımlar zarîf bir çiçek gibi â’ilenin medâr-ı zîneti olmakla iktifâ ederler, şık elbiseler içinde sosyetelerde dolaşırlar ve tenezzühlere çıkarlardı. Yürüyüşlerinde âdetâ bir kuş hıffet ve zarâfeti gösterirler ve ihtiyâclarını te’mîne yaracık mikdârda parayı ceblerinde hâzır bulırlar ve işçi kadınlarla temâsı haysiyetlerine yakışdırmazlar ve bunu bir tenezzül ve iltifât sayarlardı.

(54)

Fakîrler fakîrliklerini bir kusûr gibi saklayarak en mübrem ihtiyâclarından bile kendilerini mahrûm ederler ve yalnız evlerinde dantel ve örgü ile meşgûl olurlar ve bu mesâ ‘îlerinin semerâtı olan cüz’î mübâlağla yaşamağa katlanırlardı.

Bunların hâricinde mağazalarda bulunan veyâ mürebbiyelik ve mu‘allimelik edenler pek mahdûd idi. Şimdi fikirler değişdi. Bu gibi mülâhazât ancak küçük şehirlerin ba‘zı â’ilelerinde bulunuyor.

Fransız kadınları ekseriyet i‘tibâriyle ciddî bir tahsîl görmüşlerdir. Hakîkî hayât içün mücehhezdirler. Bugünki kadınlar evvelkilerinden dahâ az mahcûb ve dahâ az hayâl-perver ve mütevekkildir.

Muhârebe binlerce kadını kimsesiz ve nâçâr bir hâle getirmiş ve onlarda çalışmak ihtiyâc ve arzûsunu tevlîd etmişdir. Hâl-i hâzırda, kızlar ve kadınlar fakîrliklerini i ‘tirâf ediyorlar, hak ve kuvvetlerinden emîn bulunıyorlar ve çalışarak temeyyüz ve nâmûskâr bir hayât yaşamak istiyorlar. Onlar biliyorlar ki biraz nakış ve dikiş bir san‘at sayılmaz ve ibtidâ’î bir şehâdetnâme hattâ âlî derecede bir mekteb diploması hayâtda muvaffakiyetin nişâne-i hakîkîsi değildir.

Kadınlar her şeyden evvel şunu bilmeleri lâzımdır: Hayâtda muvaffak olamk içün bir san‘at sâhibi olmalı ve onu elde etmeğe ve öğrenmeğe çalışmalıdır.

Husûsî ma‘lûmât, liyâkat ve isti‘dâd olmaksızın ve hiç çırâklık yapmaksızın hayâtını kazanabileceğini düşünmek pek gâfilâne bir mülâhaza olur. Bu fikir-i san‘at ve kazanc hayâtından insânı uzak bırakır ve rekâbet altında ezdirir.

Birçok mü’essesât hergün kitâbet vazîfesi içün nâmûslu ve çalışkan kadınlar tarafından yüzlerce teklîf alıyorlar ve fakat ihtiyâcın azlığı hasebiyle bunların yüzde doksan dokuzu redde ma‘rûz kalıyor. Bu işler içün dahî hiç olmazsa (İstenografi) ve (Daktilografi)’ye â’id ma‘lûmâta luzûm vardır. Mübeyyizlikde bir kifâyet ve liyâkat mes’elesidir.

Bugün görüyoruz ki kadınlar çalışmak istiyorlar, bu çok güzel. Fakat nasıl çalışmalı?

(55)

Zamânımızda bir kadın ekmeğini kazanmak içün evvelâ bir iş ve san‘at öğrenmeğe teşebbüs etmeli ve hayâtda tesâdüf edilen müşkilât-ı mehâlike galebeyi te’mîn eden ve tarîk-i mesâ‘îde yürümeğe teshîl eyleyen bir bilgi ile mücahhez olmalı ve şerâ’it-i hâzıreyi kabûl etmelidir.

Der-uhde edilen vazîfe-i liyâkat ile mütenâsib bulmalı ve buna bütün fikir ve mesâ‘î hasır edilmelidir.

Eğer bu husûsda bir tâkım şerâ’it dermeyân edilerek günün yalnız şu sâ‘atlerinde çalışmak, haftanın şu günlerinde gelmemek, şu veyâ bu mahalde oturmamak ve kimse ile ihtilât etmemek ve uzak yerlerdeki vazîfeleri kabûl etmemek istenilirse bunlar bi’l-tabi‘ biçok kimselerin kadınlara vazîfe teklîfine mâni‘ olur.

Kadınlar bu gibi kuyûddan mümkün oldığı kadar âzâde ve herhângî bir vazîfe ve mevki‘î ve bunun mes’ûliyet ve müşkilâtını kabûle âmâde olurlarsa tedrîcen liyâkat ve iktidârları her gence teslîm edilerek hayât-ı müsâ‘îde büyük muvaffakiyetlere nâ’il olurlar.

Hanımla evvelâ kendi isti‘dâd o o sâfını anlamağa çalışmalı kuvvetelrinin ve liyâkatlerinin derecesini, kusûrlarını, zevk ve arzûlarını etkîk ve hesâb etmeli ve bilmelidirler ki bir san‘atın bize fâ’ideli plabilmesi içün evvelâ onun lâyıkıyla îfâsı zımnında îcâb eden her türlü zahmet ve meşakkate katlanmak ve hak onu sevmek lâzımdır. Her işin kendisine mahsûs bir zevki vardır, herhângî bir işi lâyıkıyla îfâ ve icrâ insânda büyük bir inşirâh hâsıl eder.

Kadınlar, hayât-ı sâbıkalarıyla mesâ‘î âlemindeki mevki‘îlerini mukâyese ederek ihmâl ki müte’ezzî olacakdır. Çünki bu hayâtda dîgeri gibi fazla nezâket ve onlara mahsûs bir imtiyâz olmaması, teklîfsiz ve sâde mu‘âmelât ve müstahdemlerin aralarında arkadaşca münâsebât ve her şeyde hak şinâsâne mu‘âmele görülmemesi eski nüfûzun gâ’ib olması onlara dün mütebessim olan hayâtı şimdi pek çetin ve abûs gösterecekdir. Yaşayışlarının tarz-ı telebbüslerinin, vazi‘iyetlerinin, tavır ve hareketlerinin evvelki nezâket ve inceliği gâ’ib olcakdır.

Fakat buna bedel erkekler derecesinde sâhib-i hak ve selâhiyet olacaklar ve hayâtlarını kendilerini kazanmakdan ve kendi mesâ‘îleriyle yaşamakdan mütevellid pek büyük sürûr ve ibtihâcla kalbleri dolacak ve alîm-i insâniyet birdenbire dünki kuvvetlerinin nıfsı derecesinde artacakdır. Bu hâl tabî‘î sa‘âdet-i umûmiyeyide tezyîd edecek â’ileler dahâ müreffeh ve mes‘ûd yaşayacaklar ve teşekkülleri dahâ serî‘ ve devâmları dahâ emîn olacakdır.

(56)

Bunun içün hanımların yapacağı şey hayâtı oldığı gibi kabûl etmek ve en güç işlere evvelceden hâzırlanıb kendilerini ta‘lîm ve tenvîr ederek yetişdirmek ve der-uhde edilen işi kendilerine temâmen mâl eyleyerek ciddî bir se‘î ve gayretle ve bir his-i mes’ûliyet ve emel terakkî ile çalışmakdır.

Râgıb Kemâl

Tetkîkât

Tütünlerimiz ve Tütün Tâcirlerimiz

Öteden beri ticâret ve banka mu‘âmelâtıyla meşgûl bulunan ve bu husûsda pek çok tecrübe görmüş olan bir zâta vukû‘ bulan mürâca‘atımız üzerine mûmâ ileyhin

imzâsız neşr edilmek şartıyla gönderdiği makâlenin Fransızca'dan tercümesini âtîye me'a't-teşekkür derc ediyoruz :

Ahbamdan ve meslekdâşlarımdan bir zâtın ricâsı üzerine hükûmet-i hâziremizin bilâ tefrîk-i cins ve mezheb umûm-ı tüccârın vaz'îyet-i müşkilesini nazar-ı dikkate alacağı ümîdiyle şimdilik imzâsız olarak ahvâl-ı ticâyemize â'id birkaç satır karalıyorum. Bu sefer yalnız tütün ticâretimizden bahs edeceğim.

Tütünlerimiz – Tütün zamânımızda birinc, derecede havâyicden sayılabilecek mevâddan biridir. Memleketimizde mebzûlen yetişen bu mâl üzerine birkaç zamândan biri vâsi' mu'âmelât-ı ticâriye ve sipekülasyon icrâsı istenebiliyordı. Fakat harb dolayısıyla her taraf kapalı oldığı içün yalnız düvel-i merkeziye ile iş yepebiliyordı. Hâlbûki bu hükûmetler tütüne olan ihtiyâclarına rağmen mâllarımızı çok ucuz almak ve munzatazam teşkîlatları sâyesinde mübâyeneti bi'z-zât yapmak ve bir taraf devletlere ihrâcâta mâni' olarak tüccârımızı ta'yîn etdikleri fiy'atla ya'nî okkası 27 Mark hasâbiyle tütünleri kendilerine satmak mecbûriyetinde bulundurmak emelinde idiler. Tütün tüccârlarımızda nâçâr bunu kabûl edeceklerdi.

Bunun üzerine hükûmet-i Osmâniye tüccârımızın vaz'îyetini düzeltmek ve onlara mu'âvenetde bulunmak arzûsıyla müttefik devletler nezdinde teşebbüsâtda bulındı. Fakat me'a't-te'essüf inâd ve temerrüdden başka bir makâle görmedi. Bu hâl karşısında tâcirler ellerindeki mâlları münâsib fiy'at zuhûrunda satmak içün hıfz eylemekden başka çâre bulumadıkları cihetle pek ağır şerâ'it ile avans mukâbilinde tütünleri bankaların arziyyelerine deyû etdiler.

(57)

Fakat bu def'a rejinin müşkilâtı başladı. Mutârenin imzâsından evvel Osmânlı Rejisi âdetâ Alman inhisârının vekâletini îfâ ediyor gibi tütünlere tamâmı tamâmına Almanların verdiği fiy'atı teklîf etdi. İstanbul'da teslîm şartıyla tütünün beher kıyyesine 18 Mark veriyordı. Buradan Almanya'ya irsâlâtı Türkiye'deki Alman me'mûrını der-uhde ediyorlardı. Tüccâr tabî'î bu teklîfi kabûl etmedi, bunun üzerine reji tüccârın tütünlerini almak istediğini ve mübâye'ât içün takdîr-i kıymet zımnında tüccâr nezdinde muhammin gönderdiği hâlde tüccârın kabûl etmediğini dermeyâne başladı. Ve bu ara garîb bir tesâdüf eseri olarak reji depolarının müddet-i istîcârları birbirini müte'âkib şâyân-ı hayret bir sür'atle bitmekde görüliyordu.

Reji ya arziyyelerini tahliyeye veyâhûd muhamminlerin ta'yîn edecekleri fiy'atla mâlları rejiye terike-i ticâri da'vet etdi.

Ayn-ı zamânda mü'essât-ı mâliye dahî tütünün kıymetinde fazla tenezzül oldığından müşterîlerine yapdığı avansların tefâvütını tevâzün etdirmek ve sile sile te'diyâtda bulunmak luzûmunu bildirdi.

Bu iki tehdîd arasında kalan erbâb-ticâret mâllarını inanılmayacak derecede zavn fiy'atla satmakda muztâr kaldı. Bütün bu ahvâl hep hükûmetin ve ticâret nezâretinin gözü önünde cereyân etdi.

Rejinin yapdığı mu‘âmeleden dolayı hükûmet nezdinde protestıda bulunmağa zarar dîde olan ve hattâ mahv olmak derecelrerine gelen tüccâr teşvîk ve teşcî‘ edildi. Bu beni dahî bu husûsda teşvîk etdiler. Fakat ba ‘zı mülâhazât bu bâbda bir hareketde bulunmakdan bizi mâni‘ etdi.

Mütârekenin akdi tütün ticâtimize büyük bir ümîd ve teslîd kapısı açdı. Herkes gibi bunlar da mütârekeyi müserretle selâmladılar. Temennî ederiz ki salih-i memlekete hayırlı netîceler getirsin ve hükûmetimiz de bu gibi mesâ’il-i iktisâdiye ile iştigâle fürsâtyâb olsun.

Avrupa Hayâtı

Fransa’da Ticârethâne Me’mûrları

Paris’in en meşhûr büyük mağazaları (Lovr), (Prentan), (Bonmarşe)’dir. Bu mü’essesâta kabûl edilmek içün satış me’mûrluğuna alınacakların 18 ile 30 ve yazıhânede çalışacakların 17 yaş arası olması lâzımdır.

(58)

Vakit-i mesâ‘î 11 ve 12 sâ‘atdir. (Prentan) mağazasında iş sabâhleyin sâ‘at sekizde veyâhûd sekzi çeyrek geçe başlar ve akşam sâ‘at yedide hitâm bulur.öğle yemeği mağazada yenilir ve müddeti bir sâ‘atdir. Lovr ve Bonmarşe mağazaları da hemân bunun gibidir.

Mağzalar Pazar ve parti günleri kapalıdır. Bundan başkada (Bonmarşe)’de senede sekiz gün ve Lovr da on beş gün me’mûrlara me’zûniyet verilir.

Mü‘âşâta gelince şu‘be müdîrleri senevî 20,000 ve mu‘âvinleri 8,000’den 15,000 Franka kadar ücret alırlar. Ve ayrıca da satış üzerinden yüzde hesabıyla bir temettü‘ ahz ederler.

Dîger me’mûrların ma‘âşlarına gelince :

Satış me’mûr ve me’mûreleri	800 ilâ 2,000 Frank
Piyâsa ve arziyye me’mûrları	150 ilâ 200 Frank
Seyyâr me’mûrları (Komisyon ……?lerinden gayrı)	150 ilâ 300 Frank
Tesellüm me’mûrları	150 ilâ 300 Frank
Muhâsibler	250 ilâ 300 Frank

ma‘âş almakdadır.

Paris müstahdemîn sendikasının ta ‘yîn etdiği hadd-i asgâri ücret ta‘rîfesinde şu mikdârlar gösterilmişdir:

14 ilâ 15 yaşında olan me'mûrlar	Ayda 25-30 Frank
15 ilâ 16 " " "	" 50-60 "
16 ilâ 17 " " "	" 75-80 "
17 ilâ 18 " " "	" 100 "
18 ilâ 19 " " "	" 125 "
19 ilâ 20 " " "	" 150 "

Hıdmet-ı askeriyeyi ikmâl edenler ayda 150 Frank ücret verilir. Bundan sonrası iktidâr ve liyâkate göre değişir.

Tabî'î ahvâl-ı harbiye ücûrât ve vakit-i mesâ'îde büyük tehavvülât yapmışdır. Şimdi Fransa dahî Amerika usûlına göre vakit-i mesâ'înin sekiz sâ'at olması ve ücûrâtın

tezyîdi içün çalışmakdadır. Fi'l-hakîka günde 11, 12 hattâ 10 sâ 'at-i mesâ'î çokdur. Ma'mâfîh Avrupa memleketlerinin hepsinde amele ve mustahdemîn hayâtı kânûnî bir tâkım kuyûd ile taht-ı intizâma alınmış, meskene, gıdaya, mesâ'îye â'id birçok ahkâm vazi' edilmişdir.

Onun içün hadde hadde-i zâtın çok ve ağır görülen bu müsâ'înin erbâb-ı se'îyi üzmesine imkân bırakmamışlardır ve me'mûrlar yalnız patronların emir ve irâdeleriine tâbi' değildir. Vezâ'if ve hukûk me'îndir. Bu husûslarda kar'ilerimize tedrîcen ma'lûmât vereceğiniz.

A.A.

Açık Sütûn

Kar'ilerimizin Fikirleri

İlk nüshamızın neşrine müte'âkib ba'zı kâr'ine mecmû'a hakkında fikirlerini sorduk. Aldığımız cevâblar arasında tenkîdkârâne olanları pek az olmakla berâber bir ikiside iyice şiddetlice idi. Kâr'ilerimizden birisi makâlâtın tarz-ı tertîbine i'tirâz ediyor ve yazıların sırasız, karma karışık kullandığını söylüyordı. Dîger bir zâtda bugünle berâber ikinci mühim bir kusûr olarak ekser-i makâlâtın ayn-ı kalemden çıkdığını bildirdi. Ba'zı kar'ilerimizde risâlenin ismine i'tirâz etdiler ve dahâ umûmî bir nâm altında neşriyâtda bulunmağlığımızı taleb eylediler. Birkaç arkadaşda mecmû'anın kabının renkli olması luzûmunu ve ders notlarının pek az oldığını ve bunların ayrıca ve tâm sahîfeler hâlinde tab'ini istediler.

Bu samîmî mülâhazaları nazar-ı dikkate aldık. İkinci numaramızın tertîbâtını bir'az ta'dîl etdik. Bu nüshadaki makâlât-ı zîrdeki imzâlar risâlemizin neşriyâtında yalnız kalmadığımızı irâ'e eder. Bizimde arzûmıza muvâfık olan kâb hakkındaki talebi îfâ etdik.

Ders notlarını dahâ ziyâde tevzî‘ ve tezyîd etmek en birinci emelimizdir. Buna imkân dercesinde çalışacağız. Tedrisâta â’id neşriyâtımız mekteblerimiz arasında husûlini arzû etdiğimiz yek-nesaklığı ve âhengi te’mîne ma‘tûfdır. Binaen-aleyhmecmû‘amız çırâk mektebleri tedrisâtında kitâb hıdmetini görmek ve bütün bir aylık dersleri ihtivâ etmek emelini gözetmiyor. Ancak

(60)

âtiyen kitâb neşrine zemîn hâzırlamakla meşgûldür. Tabî‘î notlarımız sırasıyla bütün derslerimizi ihtivâ edecek ve tedrîsâtımızı cemi‘ ve tesbît eyelecekdir. İleride ticâret derslerinden başka dürûs numûnleri konulması dahî musammamdır.

Kâr’ilerimiz mecmû‘amıza â’id fikirlerini böyle açıkca söylerlerse çok müteşekkir olur ve îcâbını sür‘atle te’mîne gayret ederiz.

Müfîd ve Muhtasar Ma‘lûmât

Bozulmuş Zeytin Yağının Islâhı

Sekiz kısım ılık suda bir kısım âdî matbah tuzunu hal ederek beş kısım bozulmuş yağa karışdırıb on dakîka çalkalamalı, duruldukdan sonra yağı üzerinden ayırmalıdır be mu‘âmeleyi beş altı def‘a tekrâr edince yağ eski hâlini bulur.

Taş Tahta Ta‘bîr-i Dîgerle Kayagan Taşının Sana‘î Sûretde İ‘mâli

Mekteblerde çocukların kullandıkları taş tahtaların sana‘î sûretde i‘mâli içün demirci ocaklarında terâküm eden demir cerûfunu bir havânda iyice döğdükten sonra bezir yağıyla karışdırmalı. Gâyet kalın bir kâğıt veyâ mukavvâ üzerine boyadan iki üç kat sürmeli. Buna mahsûs olan bir fırça ile kâğıtdan veyâ mukavvânın üzerine boyadan sürdükden sonra kâğıdın veyâ mukavvânın boyayı iyice içmesini te’mîn içün boya kuruyuncaya kadar bir keçe parçasıyla oğulmalıdır. Bu mu‘âmeleyi kâğıdın her iki tarafı iyice siyah renk olana kadar tekrâr etmeli ve ba‘de bezir yağını kâğıdın iyice içmesini te’mîn içğn demir curûfuyla kuru olarak oğmalı ve ba‘de kurumak içün bırakmalıdır. Böylece ihsâr edilmiş kâğıd veyâ mukavvâ üzerinde taş kalem ile tabî‘î taş tahta üzerine yazdığı gibi yazılır ve aynı işi îfâ eder.

Yumurtaları Uzun Müddet Muhâfaza Usûlı

Uzun müddet muhâfazası matlûb yumurtaları tâze kireçli suyı hâvî bir kap içine koyunuz. Kireçli su tencerâta mâni‘oldığı gibi yumurtanın mesâmmâtını da tıkayarak bozulmasını mâni‘ olur.

(61)

Romatizma Ağrılarına Karşı Tertîb

Sâbûn-ı sıvânî	30 gram
İsporta	125 gram
Kâfûrî	15 gram
Eter hali	30 gram

İşbu mevâdı porselen bir kaba koyarak mü‘tedil bir âteş üzerinde eritmeli ve ılık oldığında süzgec kâğıddan geçirerek ağzı iyice kapalı şişelerde muhâfaza etmelidir. Ağrı olan mahallerde bu yağ ile oğmalıdır.

Hakkî Mahmûd

(Vakit)’den

Memâlik-i Osmâniye’de İslâm, Rûm, Ermenî Nüfûsun Nesebleri

Dahiliye Nezâret-i celîlesi nüfûs müdîreti tarafından etnografin bir nokta-i nazardan memâlik-i Osmâniye’nin harîtası ihzâr edilmekdedir.

Mezkûr-ı harîta esâs ittihâz edilmek üzere tekarrür eden nüfûs istatistiki âtîdeki rakamlardan terekküb etmekdedir. Bu rakamların en son tahrîr-ı nüfûsa nazaran memâlik-i Osmâniye nüfûsunun üç muhtelif cins ve mezheb erbâbı arasında sûret-i inkisâmını irâ’e etmekdedir.

Şehir	***İslâm***	***Rûm***	***Ermenî***
Edirne	360441	224459	11725
Erzurum	673297	4859	125657
İstanbul	560434	205375	74962
Eskişehîr	140578	2613	8276
Adana	341903	8537	50139
Antalya	235762	12385	630
Ankara	877285	20226	33507
Urfa	149384	2	15161
İçel	102034	2500	341
Aydın	249067	990961	19395
İzmit	226859	40048	55403
Bitlis	309999	-	114704
Bolu	399281	5146	2961 **(62)**
Beyrut	648314	87244	1188
Canik	265655	98739	27058
Çatalca	25748	36797	742
Halep	573620	13772	35104
Hüdâvendigâr	474114	74927	58921
Diyârbekir	492101	1822	55890
Verz	65770	18	67
Sûriye	791582	60978	413
Trabzon	951128	161574	37549
Kudüs-ı Şerîf	26044	26035	1310
Karahisâr	277659	632	7437
Karesi	359804	97497	8544
Kastamonu	737302	20958	8959
Kal‘a-i Sultâniye	149903	8541	2474
Konya	75712	25071	12971
Kayseri	184292	26590	48659
Kütahya	303348	8755	3910
Maraş	152645	11	27842
Ma‘mûretü’l-azîz	446379	171	76070
Menteşe	118916	19923	12
Niğde	177100	58312	4890
Van	179380	1	67792
Sivas	939735	75324	143406
Yekûn	15050555	1729738	1161149
Binde bir Nisbeti	822	93	62

Mûsevî

Edirne	22515	Haleb	13193
İstanbul	52126	Sûriye	10140
Aydın	35041	Kudüs-ı Şerîf	21259
Beyrut	15052	Yekûn Hâvî	18707

(63)

Hâdisât-ı İktisâdiye

Şehrimizin Ahvâl-ı İktisâdiye ve Ticâriyesi

Bu ayın en mühim mes'elesi kömür fikdânıdır. Elektrik kuvvetinin sanâyi'a tabiî ki üzerine tenvîrât, nakliyât ve i'mâlât büyük bir kısmı kuvâ-yı elektirikiye fabrikalarının fa'âliyetine merbût kalmiş ve büyük şehirlerde fa'âliyet-i sanâ'iye bu mü'essesâtda temerküz etmişdir. İstanbul'da bütün harb esnâsında gaz fikdânını bize unutdıran tramvaylarımız, fabrikalarımız ve matba'alarımızı harekete getiren elektrik kuvvetine lâzım olan verilemeyince şehrimizin hemân bütün hayâtı durmuş, her taraf kararmış ve bu zülümetden istifâde etmek isteyenler herkesi geceleri evlerine kapanmağa mecbûr etmişdir.

Dîger tarafdan buhâr kuvvetinin de husûlına bâ'is olan kömürün bulunamaması vapurları ve şimendüferleri dahî seferlerini azaltmağa ve kısmen ta'tîle mecbûr etmişdir.

Bu sebeble hayâtî bir mes'ele şeklini alan kömür, İngilizlerin (Siyâh Elmâs)'ı kıymetini bize tamâmen anlatmış ve harbiye harbiye nâzırımızı tâ Zonguldak'da kömür ocaklarına kadar bi'z-zât tetkîkâtda bulunmağa sevk etmişdir.

Nâfi'a nezâretinde müteşekkil komisyonun ve devâ'irin mesâ'îsi ve i'tilâf devletlerinin müzahireti bu buhrândan yirmi gün, bir ay sonra bizi tamâmen kurtaracağını kavyen me'mûldır.

Geçen nüshamızda piyâsadan bahs ettiğimiz zamân İstanbul'un havâyic-i zarûriye husûsunda yevm-ı cedîd rızk-ı cedîd yaşadığı içün piyâsaya mebzûl mikdârda mâl gelmeyince fiy'atların tenezzül edemeyeceğini söylemişdik. Fi'l-hakîka İstanbul piyâsasına dikkat edilince görülüyor ki buradaki tahavvülât ve temevvücât pek ânî olur ve yevmî hâdisâtdan ve ihtiyâcdan inbâ'as eder. Şehrimizde soğuk havâ mahzenlerinin olması ve ticâret mu'âmelâtıyla iştigâl edenlerin vasâ'itinin azlığı ve dâhilî ticâretin inkişâf edememesi dahâ çok zamânlar bizi böyle gayr-i me'mûl hâlât karşısında bulındıracakdır.

Geçen aya nazaran bütün zehâ'ir ve me'kûlât fiy'atlarında âdetâ nıfs derecesinde bir fark vardır :

Şekerin kıyyesi 250-350, gazın okkası 260 guruş ve tenekesi sarı Romanya 25-26 iyisi 27, Batum 28 lira; unun çuvâlı 35-45 ve hırmen 26 lira, fasulyenin kıyyesi 55-60, pirinc 70-90, patates 22, zeytin yağı 100-130, tere yağı 200-270, bulgur 30-40 guruşdır.

İ‘âşe nezâretinin mübâya‘a etdiği zehâ’irin yavaş yavaş gelmeğe başlaması üzerine un piyâsası tenezzüle yüz tutmamışdır. Dîger tarafdan düvel-i i’tilâfiye ile mu‘âmelât-ı ticâriye ifâsının serbest bırakılması ve gümrük rusûm-ı muzâ‘afasının ilgâsı ve sevâhil-i beyninde nakliyât ve ticârete müsâ‘ade olunması dîger mevâd üzerinde te’sîr yapmağa başlamışdır.

Fakat her hâlde esâslı bir tebeddül ancak fazla mikdârda mâl-ı idhâl ve ihrâca başlandıkdan sonra olabilecekdir. Hâl-i tabî‘înin avdeti ise birçok aylara mütevakkıfdır.

(64)

Matbû ‘ât

Âlem-i Matbû ‘ât

Geçen ay zarfında âlim-i matbû‘ât sebâsı, edebî ve ictimâ‘î ba‘zı gazete ve mecmû‘aların ittihâkıyla birkaç refîk kazandığı ba‘zı gazetelerin ta‘tîl-i neşriyât etmesinden nâşî birkaç arkadaşdanda müvakkaten mahrûm kalmışdır. Yeni cerâ’id ve risâ’ilin muvaffakiyetini temennî ederiz.

Geçen ayın neşriyâtını gazetelerimizin mesâ’il-i milliye ve vataniyeyi ihmâl etdiklerini gösterdi. Son günlerde umûmî ve millî mesâ’ilde az çok bir âhenk müşâhede edilmiş ve hayâtî ve millî mes’elelerle hemân ayn-ı ciddiyet ve geyretle birçok muharrerlerimiz meşgûl olmuşdur.

(Yeni Gün) Türk vilâyetlerinin Wilson Prensiplerine tevfîkan Türk kalması içün hâ’iz oldıkları Türk ekseriyetini ve ihtivâ ettiği Türk medeniyetini müteselsil-i makâlâtıyla enzâr-ı umûmiyeye arz etmekde ve dîger cerâ’idde bu yolda neşriyâtda bulunmakdadır.

Kânûn-ı Evvelin matbû‘âta mütedâ’ir en mühim hâdiesesi matbû‘ât kongresidir. Vaktinden evvel taleb üzerine toplanan bu kongrede matbû‘ât-ı müntesibleri yekdîgerleriyle dahâ yakından temâs ederek anlaşmışlar ve hey’et-i merkeziyeye muhâlif bulunanların tenkîdâtı hemân hemân bir dâ’ire-i samîmiyetde cereyân etmişdir. Bundan sonra cem‘iyetin kongreden aldığı yeni rûh ve hayâtla dahâ büyük ve müsammir-i fa‘âliyet göstereceği me’mûldır.

Millî Fa'âliyetler

Şü'ûn

Millî ta'lîm ve terbiye cem'îyetinin da'veti üzerine muhtelif cem'îyetlerin iştirâk-i fa'âliyet etmesinden doğan (Vatan Cem'iyeti), Adanalıların Türk hukûk ve medeniyetini müdâfa'a içün vücûde getirdikleri (Adanalılar Cem'iyeti), Türkiyeliler (Türkiye- Paşa İli Cem'iyeti), (Selâmet-i Âmme), ve dahâ dîger bir tâkım cem'iyetler millî varlığın muhâfaza ve müdâfa'ası emrinde Türk kalblerinde de milliyete â'id âteşli ve müheyyic hislerin yaşadığı gösterdi.Emîniz ki bu feverân ve se'î millî ümîd etdiğimiz gâyeye bizi îsâl edecekdir.

Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me'zûnîn Cem'iyeti hey'et-i idâresi bu ayda akd etdikleri ictimâ'larda me'zûnîne müte 'allik-ı mesâ'il ile işgâl etmiş ve ba'zı mü'essesât nezdinde teşebbüsâtda bulunmuşdır.

Çırâk Mektebleri me'zûnlarının birinci kongresini 6 Kânûn-ı Evvel ictimâ' ederek meclis-i idâre raporını ve hesâbâtı tasdîk etmiş ve hey'et-i ittihâdiye i'zâlarını intihâb eylemişdir.

Bu ay hıdmete tâlib olan me'zûnînden İhsân Efendi müstevfî bir ma'âşla yerleşmişdir.

(65)

Mu'allimîn Hayâtı

Mu'allimler Cem'iyeti

Geçen tedrîsiye-i ibtidâsinde teşekkül eden (Mu'allimler Cem'iyeti) i'zâlarını ictimâ'a da'vet ederek ta'dîli tekarrür eden nizâmnâme hakkında müzâkerâtda bulındı. Evvelce teşkîl edilen encümen tarafından teklîf edilen ta'dîlât hemân aynen kabûl ve tasdîk edilerek yeni hey'et-i idâre intihâb olındı. Riyâset-i ma'ârif nâzar-ı muhteremi Rızâ Tevfîk Bey Efendi, riyâset-i sâniyeye Hâlide Edîb Hanım Efendi, kitâb-ı umûmiliğe Sa'ddâh Bey, idâre me'mûrlığına Nakıye Hanım Efendi, muhâcebeciliğe Âsım, veznedârlığa Ahmed Hamdi Beyler intihâb edildikleri gibi meclis-i idâre a'zâlığına da Hüsnî, Fevzî, Târık, Mahmûd, Remzî ve İrfân Beyler intihâb olunmışdır. Cem'iyetin mu 'allimîn arasında meslekî bir tesânüd husûlına ve terbiye-i milliye ve ma'ârif-i umûmiyeye hıdmete â'id maksâdında muvaffakiyetini temennî ederiz.

Meslekî Tedrîsât

Çırâk Mektebleri

Çırâk mektebleri 13 Kânûn Sânî sene 335 târîhinde dördüncü sene-i devriyesini ikmâl ediyor. İçinde bulındığımız sene ile birlikte beş sene-i tedrîsiyeye bâlığ olan şu geçen müddet zarfında mekteblerimizin meslek terbiyesinin ve ulûm-ı ticâriyenin ta ‘mîm ve neşri içün vâkı‘ olan mesâ‘îsi bunları yakından ta‘kîb edenlerin ma‘lûmıdır. Mektebler şimdiye kadar iki binden fazla tâlib kayd etmiş ve bunlara ticârete, el-sene-i ecnebiyeye ve Türkçeye â’id tedrîsâtda bulunmuş ve dört yüzden fazlasına da şühâdetnâme vermişdir. Şu sûretle ticâret âleminde ve tahsîl hayâtında bulunan ekser genclerce yakın zamâna kadar mechûl bulunan meslekî tahsîl ve terbiyenin lüzûmı ve bunların hayâtda hâ’ız oldığı kıymet ve te’sîr anlaşmışdır. Had-ı zâtında yalnız bu cihet-i memleket içün büyük bir fâ’ide demekdir.

Ma‘ârif-i umûmiyenin en esâslı gâyesi olan ferdin isti‘dâdından kendisi ve memleketi içün mümkün oldığı derece fazla istifâde te’mîni keyfiyeti yavaş yavaş takdîr edilmekde, bu husûsda mekteblerimizin îfâ etdiği hıdmetde tesdîk olunmakdadır.

(66)

Bu sene-i tedrisiye-i ibtidâsında mekteblerimize ba‘zı teşkîlât dahâ ilâvesi ve Türkçe ve ticâret derslerinin ikişer seneye eblâğı ve bunlardan gayrı yerde sanâ‘î çırâk mektebi ve hanımlara mahsûs ticâret sınıfı ve serbest dersler küşâdı mutasavverdi. Bu yeni teşkîlâta â’id projelergeçen sene-i tedrisiye evâsıtında makâmât-ı â’idesine verilmişdi. Me‘a’t-te’essüf bu teşkiîlâtın esbâb-ı mâliye dolayısıyla îfâ ve ikmâline imkân hâsıl olmadığı gibi aynı sebeble te’sîriyle mekteblerin teşkîlât-ı hâzıresinin ba‘zı cihetlerinin dahî ta‘dîl edilmesi arzû olunmakdadır.

Mekteblerin âlî derecede tehsîl-i meslekî görmüş gencleri bir araya toplayarak müşterek bir gâye içün çalışdırmak maksadıyla derslerin her birinin ihtisâs dâ’iresinde ayrı ayrı zevât tarafından tedrîsi merkeziyet-i idâre-i cây i‘tirâz görülmekdedir.

Âtînin ne şekil alacağını kestirememekle ve geçen senelerdeki mesâ‘înin ma‘âfir-i umûmiyemizin rûh ve kânûnunun vesâ’ir memleket teşkîlâtının da mevcûd-ı tekemmül mekteblerinin ehemmiyetinin luzûmı derecesinde anlaşılamadığını müşâhede etmekle berâber istikbâle dahâ fazla ümîd itmi’nânla bakmaktayız. Çünki hayâtî bir mes’ele şeklinde telakkî etdiğimiz ticâret-i millî ve terbiye-i meslekiyeye â’id makâsıdla toplanmış birkaç grup, velevki pek kalîlde olsa bir genclik zümresi, bize büyük bir kuvvet ve ümîd vermekde ve artık açılan bu tarîkin kapanmayacağını ve bu yolda kemâl-i azim ve hulûs niyetle yürüyecek azimkâr ve fa‘âl gencelere müsâdif olacağımız kanâ‘itini vermekdedir.

Geçen seneki gibi bir (Çırak Bayramı) ile hesâbü’z-zamân tes‘îd edeceğimiz bugünü mu‘allimîn, me’zûnîn ve müdâvimine tebrîk eder ve mektebler içün temâdî-i muvaffakiyet temennî eyeleriz.

Ziyâretlerimiz

Mekteplerimiz

Mekteblerimiizn ve mu‘allimlerimizin hayât ve mesâ‘îsini tanıtmak arzûsuyla mektepler hakkında vereceğimiz ma‘lûmâta mihmânnevâzlığından müstefîd oldığımız, derûnunde Fâtih Çırâk Mektebinin icrâ-yı tedrîsât etdiği, Bâyezîd Numûne Mektebi’nden başlamağı münâsib gördük.

Bundan evvel bu mektebi birkaç def‘alar ziyâret etmişdik. O zamân müdîriyetinde Hilmî Bey bulunuyordı. Dârü’l-mu‘allimînin yetişdirdiği fa‘âl zavâtdan bulunan bu zât el-yevm darü’l-eytâm

(67)

şu‘bâtı müdîrâtındandır. Kendinsin kıyâfeti, hâl ve tavrı tamâmen bir mu‘allime yakışacak şekildedir. Hemân dâ’imâ telebbüs etdiği siyâh redingotu mütebessim çehresi ve müdevver sakalıyla hakîkaten herkese ihsân-ı hürmet eden bir vazîyetdedir. Mektebî ziyâretimiz Vefâ Sultâniyesinin binâsında bulınğı sıralara müsâdifdi. Binânın ihtişâmına inzimâm eden intizâm ve nezâfet cidden şâyân-ı takdîrdi. Mektebin derûnunda güzel bir eşyâ-ı ders salonu vardı ki içindeki pek mebzûl modelcikler müstesnâ bir gayretin şâhidi telakkî olunabilirdi. O zamânki mu ‘allimler meyânında şimdi ma‘ârif muhteşemliğine irtikâ hicrî belki el-yevm mekteb müdîri olan Se‘adâh ve Mekki Beyler se‘î ve gayretleriyle iyi bir istikbâle nâmzed oldıklarını gösterebiliyordı. Ümîdimizde aldanmadığımız vakayi ‘ ile sâbit oldı.

(Bâyezîd Zukûr Numûne Mektebi)

“ Ufak Bir Târîhçe”

Bu mekteb hakkında mutâle‘a-ı dermiyân etmeden evvel evfâk bir târîhçesini yapacağız. Mekteb-i mezkûr dokuz yüz bir târîhinde Sultân Bâyezîd Sânî tarafından Bâyezîd câmi‘i ittisâlinde te’sîs edilmiş idi. Mezkûr-ı mekteb programları zamânına göre en muvâfık bir tarzda ıslâh edilmişdi. Bu mektebden pek çok e‘âzim yetişmişdir. Melekemizin cidden vücûdeleriyle iftihâr ettiği Namık Kemâl, Midhat Paşa, büyük Reşîd Paşa gibi zevât bunlar meyânındadır. Mekteb bi’l-âhire ma‘ârif nezâreti tarafından bundan yirmi bir sene-i mukaddem merkez rüşdiyesi hâline ifrâğ edilerek Mâliye Nezâret-i celîlesi dâhilinde evvelce zira‘ât ve dilsiz mektebi olub el-yevm mahsûsât-ı zâtiye kadınlar kısmı ittihâz edilen binâya nakil edilmil idi…

Mezkûr-ı biânın mu‘âmelât-ı zâtiye tarafından alınması üzerine mekteb Vefâ Sultâniyesi binâsına nakil edilmiş bir müddet sonra Almanların darü’l-mesâ‘î yapmak üzere Vefâ Sultâniyesi’nin Çağaloğlu’unda bulundığı binâyı almaları üzerine Vefâ

Sultâniyesi kendi binâsına gitmiş ve ondan nâşî Bâyezîd Zukûr Numûne Mektebi'de Şehzâdebaşı'nda bulunan ve eskiden Hadîka-i Meşveret Mektebi ittihâz edilmiş olan binâya taşınmışdır.

Bâyezîd Mekebi üçyüz otuz senesinde İstanbul vilâyetinin kabûl etdiği numûne programlarına tevfîkan kalb edilmişdir.

(68)

Mektebin intizâm tedrisâtı şâyân-ı dikkat derecededir. Mekteb-i mezkûrun en ziyâde ıslâh olındığı zamân müdîr-i sâbık Hilmî Bay'in zamân-ı müdîriyetine müsâdifdir. Halefi genc ve fa'âl müdîr ve mu'allimlerimizden Sadullâh Bey'in ve refikâsının dahî bu bâbda şâyân-ı takdîr-i mesâ'îsi mesbûkdır.

Bugün mekteb-i mezkûr dokuz sınıfdan mürekkebdir. İlk üç sınıfın ikişer şu'besi vardır. Dîger sınıflarda da a'zamî derecede talebe mevcûddır.

Devre-i evvel birinci sınıf birinci şu'bede otuz altı, ikinci şu'besinde kırk talebe oldığı gibi evveli evveli ikinci sınıf birinci şu'bede otuz sekiz, ikinci şu'bede kırk beş, mütevassıt birinci sınıf birinci şu'bede otuz altı ikinci şu'bede kırk dört, devre-i mutavassıta ikide altmış sekiz, âliye birinci sınıfda kırk sekiz, âliye ikinci sınıfda otuz dört talebe mevcûddır ki bugün mekteb-i mezkûr mevcûdı üçyüz seksen dokuz talebedir. Mekteb üçyüz otuz seneden i'tibâren yüz yirmi bir talebeye şehâdetnâme i'tâ etmiş ve mezkûr-ı talebelerin çoğu Alman mektebine Robert Kolleje, sanâyi' ve çiftlik makinist mektebine , orman mektebine, mekteb-i bahriyeye intisâb etmiş bunlardan bir kısım kalîli mekâtib-i sultâniye ile kaleli i'dâdisine dâhil olmışdır.

El-yevme bugün mekteb talebe tarafından teşkîl edilen bir müzeye, bir el işi odasına ve bir resimhâneye mâlik bulunuyor.

Talebeye verilen ciddî ve iyi bir terbiye netîcesinde çocuklar mu'allimlerine ve refîklerine karşı pek hürmetkâr ve hak-şinâs bulunıyorlar. Bu tavır ve hareketlerinin mü'essiri korku değil inkişâf etdirilen zekâ ve muhâkemeleridir.

Mektebin müdîri Alî Seddâh ve müdîr mu'âvini Ahmed Hayâlî Beylerdir.

Mu'allimleri de : Hasan Hüsnî, Lütfî Handî, Fahrî, Alî Osmân, İhsân Kâmî, Vehbî, Canik, Setrak, Halîl Lütfî, Sa'îd, İsmâ'îl Vedâd, Abdülkâdir, Hâcı Şevkî sâlih, Nazmî, Hüseyin Rızâ, Selâhaddîn, Alî Rızâ ve Osmân Neş'et Beylerdir.

Memleketimizin ümîd-i istikbâline hıdmet eden bu gibi mü'essesât hakkında sıra düşdüki bu evfak-ı mecmû'a sahîfelerinde ma'lûmât i'tâ ederek mevcûd mektebi kâr'ilerimize tanıtdırmağa çalışacağız.

(69)

Ma‘ârif Umûrı

Mekteblere Â’id Ta‘mîm Hulâsaları

Çırâk mektebleri muhterem mecmû‘asının meslekdâşlara karşı olan hayr-havâh teşebbüsleri hasebiyle rufkâya bir yardım ve hıdmet olmak üzere 330 senesinden i‘tibâren mekâtibe teblîğ edilen emirnâme ve ta‘mîmlerin hülâsalarını idârî olan işlerinin sehûleti nokta-i nazardan seri hâlde neşr etmeği düşünmüş olmağla mecmû‘anın bu husûsdaki delâletini temennî ederim.

Bâyezîd Zukûr Numûne Mektebi Müdîri
Sa‘dâh

Târîhi	Numarası	Â’id oldığı dâ’ire
1-17 Mart 330	408	Müdîriyet

Talebenin muhâfaza-i sıhhati içün nezâfet ve tahârete ri‘âyet edilmesi, paydos zamânında sınıfların havâlandırılması ve sınıflarda talebe bırakılmaması.

2-19 Mart 330	452	Müdîriyet

Emrâz-ı sâriyenin v eçiçek hastalığının zuhûrunda mekteblerin mekteblerin tahâretiyle berâber evfak bir bir hastanelikden dolayı en yakın beldeye tabîbine mu‘mûlât i‘tâsı.

3-17 Mart 330	410	Müdîriyet

Talebenin sin ve boylarıyla mütenâsib olarak sıralara oturtdırılması

4-18 Mart 330	429	Müdîriyet

Talebeye mu‘allimîn ve bâ müstahdemîn tarafından haysiyetlerini kesr edeceği cihetle kitâb vesâ’ir satılmaması

5-24 Mart 330	663	Müdîriyet

Her üç senede bir talebenin eşyalandırılması hakkında

6-26 Mart 330	774	Müdîriyet

Talebenin fes ve elbiselerinin temîz ve muntazam bulındırılması mümkün ise yek-nesak elbise te’mîni

7-29 Mart 330	664	Müdiriyet

Me’mûrîn ve mu‘allimînin idârenin ve tedrisâtının te’mîn intizâmı içün me‘în zamânlara

vazîfeleri başında bulunmaları. Bilâ ma‘zeret üç gün vazîfeye gelmeyenlerin tecziye edileceği

8-23 Mart 130	609	Müdîriyet

Bir sene zarfında imtihânda mavaffak olamayacak derece adem-i devâmda

bulunan talebenin mekâtib-i husûsiyede de muvafık olamaması içün adem-i devâm yekûnünün nüfûs kâğıdlarına derci.

9-26 Mart 330 663 Müdîriyet

Ma‘âş vukû‘atının vaktinden evvel idâreye bildirilmesi ve bordoların ayın yirmi beşinde idâreye teslîmi hakkında

10-2 Nisan 330 1000 Müdîriyet

Verem illetinin sûret-i sirâyeti hakkında talebeye konferans i‘tâsı ve nasâyih-i lâzım ile levhalar irâ’esi

11-12 Nisan 330 1313 Müdîriyet

Mu‘allimîn ve me’mûriyetinin ikâmetkâhlarına dâ’ir adresleri semt-i meşhûrlarıyla mahalleleri sokağı ve hâne numarasını sarîh ve doğru bir sûretde mekteb idârelerine bildirilmeleri ve her tebeddülde ihbâr eylemeleri.

12-17 Nisan 330 1456 Müdîriyet

Talebenin gerek sıralarda oturmasında gerek sâ’ir husûsâtda teneffüsde ve yazı yazarken sıhhate mügâyir-i evzâ‘ ve etvârının dâ’imâ nazar-ı dikkate alınması ve îcâb eden nesâyih ve ihtârâtın yapılması.

13- 19 Nisan 330 1458 Müdîriyet

Mu‘allimînnin her fırsatta müdîrlerini mu’âhaze etmemeleri ve mahal-ı haysiyet birbirlariyle münâze‘a etmemeleri. Şikâyâtın evvelâ mekteb müdîriyetinden bed’ ile mütesilsilen yapılması, âmirlerin ma‘iyyetleriyle hüsn-ı âmir şedde bulundurmaları, onların haysiyet ve vakârlarıyla mütenâsib hareketde bulunmaları aks-i takdîrde azl edilecekleri

14- 29 Nisan 330 1802 Müdîriyet

Me‘în plan eyyâm-ı ta‘tîle hâricinde ve bi’l-hassa rûz-ı hazırda mekteblerin ta‘tîl edilmesi**.**

(71)

15-29 Nisan 330 1802 Müdîriyet

mekâtib şâkirdânının bir sûret-i mütesâviyede derse kaldırılması ve not i‘tâsı ders defterlerinin muntazam bir sûretde tahrîri.

16-1 Mayıs 330 1762 Müdîriyet

Mekâtib-ı husûsiyeye ehliyete göre mu‘allimînin mümeyyiz olarak intihâbları ve müfredât programına göre tedrîsâtın devâm edib etmediğinin taraflarından tedkîki.

17- 8 Mayıs 330 1933 Müdîriyet

Talebenin darb edilmemesi ders zamânında sınıfdan dışarıya atılmak sûretiyle tecziye edilmemeleri aks-i hâlde mu‘allimînin mes’ûl olacakları ve darb-ı vâkı‘ olursa zâribin adliyeye ihbâr edileceği hakkında.

18-28 Mayıs 330 2405 Müdîriyet

Şâkirdânın tiyatro sahnelerinde bulunmaması, ve bu gibi hâllere meydân verilmeyerek talebenin haysiyet-i irfânının vekâyesi.

19-7 Haziran 330 2615 Müdîriyet

Talebenin aşı kâğıdlarının ba‘de’l-kayd velîlerine i‘âdesi ile ziyâ‘ına meydân verilmemesi.

20- 7 Haziren 330 2590 Müdîriyet

Vekâletde bulunan mu‘allimînin imtihânları müte‘âkin vazîfelerine hâtime verilmesi hakkında.

-mâ ba‘dı var-

Ma ‘ârif Haberleri

İspanyol nezlesinin kesb-i şiddet eylemesi hasebiyle bi’l-umûm mekâtib bilâ müddet ta‘tîl edilmişdir.

Mu‘allimlerimizden Mahmûd Sadıkî, Zekî, Nâzım, Mehmed Re’fet, Nevzâd, Bahrî, İbrâhim Beylerin vakû‘-ı isti‘fâları hasebiyle çırâk mekteblerinden ayrılmışlardır. Mûmâ ileyhimin mekteblerimizde mesbûk-ı mesâ‘îlerini takdîr ve infikâklarından dolayı izhâr-ı te’sîr eder. Ve epey uzun zamâna â’id hâtırâtı muhâfaza ederek hâricde de mekteblerimizde mühib kalmalarını ricâ eyleriz. Yerlerine ta‘yîn edilecek zevât içün muvaffakiyet temennî ederiz.

(72)

Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me’zûn ve Me’zûnelerine

Ticâret mekteb-i âliyesi me’zûnîn cem‘iyetine henûz kayd olunmayan me’zûnîn ve me’zûnelerin nazar-ı itilâ ‘larına ber-vech-i zîr mevâdî arz eyleriz:

1-İsimlerini, mevzû‘adreslerini, ticâret mekteb-i âliyesinim kısım-ı evvel veyâ kısım-ı sâniyesinden veyâhûd meslek, amelei ticâret ve ticârethâne me’mûrları şu‘belerini hâvî-i serbeset ticâret derselrinden hangisinden ve hangi senede me’zûn olduklarını ve el’ân bir işde olub olmadıklarını cem‘iyetin mürâca‘at adresine tehrîren bildirmeleri.

2-Cem‘iyetin teşekkülünden haberdâr olmıyan refîk ve refîkalarını lafzen haberdâr etmeleri veyâ adreslerini cem‘iyete bildirmeleri.

3- Bir ticârethânede münehhal bir yer oldığı takdîrde lafzen mektebi me’zûn ve me’zûnelerine kayırılması içün bezl-i mu‘âvenet edilemesi veyâ cem‘iyetin mürâca‘at adresine bildirmesi.

4-Ale'l-umûm hesâbâtının tanzîm ve küşâdında bir müşkiliniz oldığı takdîrde ya tahrîren cem'iyetin mürâca'at adresine veyâ Pazar günleri sâ'at yarımdan bir buçuğa kadar ve ahvâl müste'cele de cuma'adan mâ'adâ hergün sâ'at on ikiden yarıma kadar Bâb-ı Alî civârında Ebûlsu'ûd câddesinde kâ'in Mahmûd Bey matba'ası sâhibi ve cem'iyetimiz re'îsi Hakkî Mahmûd Bey'e mürâca'at edildiğinde mümkün oldığı kadar az müddet zarfında meccânen i'tâ-yı ma'lûmât edilecekdir.

5- Cem'iyete duhûl ve kayd mu'âmeslesinin icrâ edilebilmesi içün tekâsîd-i seneviyeyin cem'iyetin kâtib-i umûmiyesi olan İ'tibâr-ı Millî Bankası İstanbul şu'besi hesâbât-ı câriye müdîri Âsım Bey'e der-sa'âdetde olanlar bi'z-zâr ve teşrede olanlar posta havâlenâmesiyle te'diye eylemeleri mercûdır.

Ticâret Mekteb-i Âliyesi Me'zûnîn Cem'iyeti
Cem'iyetin mürâca'at adresi: İstanbul merkez postaânesinde (449) Numaralı kutu.

İ'tizâr : Matba'anın meşgûliyetinin kesreti risâlemizin son sahîfelerini teşkîl eden tefrîkanın ve ders notlarının bu nüshaya dercine mâni' oldı. Kâr'ilerimize i'tizâr eder ve gelcek ay bu husûsa â'id neşriyâtımızı dahâ tevsî' ve tezyîd edeceğimiz arz eyleriz.

Matba'a-ı bahriyede tabi' edilmişdir.
Sâhib-i imtiyâz ve müdîr-i mes'ûl : Ahmed Âsım

(73)

Müsabakalarımız: Geçen nüshamızdaki müsabakalarımıza tam ve münâsib cevâblar alamadığımızdan müddetini bir ay dahâ temdîd ediyoruz.

Ticârtehânelere

Ticâret Mekteb-i Âliyesi me'zûn ve me'zûnelerinden kâtib ve muhâsib istihdâm eylemek arzû eden ticârethânelerin müddet-i işgâl ve vazîfe ve mâhiye verecekleri mâ'aş hakkında îzâhâtî bir mektûbla ticâret mekteb-i âliyesi me'zûnîn cem'iyeti mürâca'at adresine bildirmeleri tavsiye olunur.

Bir ücret-i mukannene ile hesâb ve bilançolarını tanzîm etdirmek isteyen ticârethâneler mütehassis-i zevât bulmağa cem'iyetimiz delâlet eder.

Ticâret Mekteb-i âliyesi me'zûnîn cem'iyeti
Mürâcâ'at adresi: İstanbul merkes postahânesi : 449 numaralı posta kutusu

Yangın zuhûrunda telâşa düşmeyiniz. Çünki (İttihât-ı Millî) ve (Unyon Dopari) sigorta şirketeleri zararlarınız hemân tazmîn eder koşunuz!... Evlerinizi, iş yerlerinizi, mâllarınızı sigorta etdiriniz. İstanbul acenteliği Nûrî Hasan ve şürekâsı Köprülü han 49-50 sirkeci Telefon : İstanbul 811

Kâr'ilerimize Te'mîn Edeceğimiz Menfa'atler:

Mecmû'anın neşrinden maksad munhasıran menâfi'-i umûmiye hıdmetdir. Bu sebeble kâr'ilerimizin menfa'atine mesleğimiz dâhilinde hıdmet etmeğe elden geldiği kadar çalışacağız. Tahsîs-i ber-vech-i zîr husûsâtda kendilerine fâ'ideli olmağa sarf-ı mesâ'î edeceğiz:

13- Kâr'ilerimizn ulûm-ı iktisâdiye ve umûr-ı ticâriyeye mesleğimize müte'allik almî ve amelî mesâ'ile â'id su'âllerine cevâb vermek.
14- Abonelerimizin tanınmasını te'mînen isim ve adreslerini i'lân.
15- İşe tâlib olanlara iş ve müstahdem arayanlara me'mûr bulmağa delâlet ve tevessüt.
16- Ticâret ve şirket muhâsebe ve idârelerinintanzîmi içün vâkı' olacak mürâca'atları kabûl ve îfâ.
17- Piyâsa hakkında sorulacak su'âllere cevâb i'tâsı.
18- Ticâret-i mu'âmelâtına ve şirketlere â'id evrâk ve vesâ'ik ve mukâvelât modellerini tanzîm ve irsâl.
19- Taşra abonelerimizin ta'kîb ile te'mîni mümkün işlerinde mu'âvenet ve teshilât.
20- Mekteblere müte'allik vâkı' olan su'âl ve mürâca'atlara delâlet.
21- Mesleğimize müte'allik âsârın tedâriki husûsunda irâ'e-i tarîk.
22- Tahsîlde bulunan genclere meslek ve kudretimiz dâhilinde her dürlü ilmî ve mâddî mu'âvenet te'mîni.
23- İ'lân şekilleri tertîb ve tanzîmi.
24- Ticâret odaları, mecâlis ve cem'iyât-ı mukarrerâtının neşr ve i'lânı.

Ânifü'l-arz-ı husûsât içün kâr'ilerimiz mecmû'amıza bilâ tereddüd tahrîren mürâce'at edebilirler. Mesâ'il îcâbı cihetle tedkîk ve mutahassaslarından istîzâh edebilecek ve cevâbları derhâl verebilecekdir.

Çırâk Mektebleri Mecmû ‘ası

Birinci sene- numara: 3
Umûr-ı tahrîriye ve idâriye müdîri Ahmed Âsım
Cağaloğlu- Mengene Sokağı
Mesleğimize muvâfık makâlât kabûl ve neşr olunur.
Senelik abone ücreti 60 guruşdır.

Şubat 335-919
İdâre mahalli: Bâb-ı Âlî civârında Ebû’s-su‘ûd Câddeinde Mahmûd Bey Matba‘ası
Tevzî‘ mahalli: Bâb-ı Alî câddesinde ikbâl kütübhânesi

Ticâret ve San ‘at, tedrîs ve terbiyeden bâhis aylık risâledir.

Nüshası 5 guruşdır.

Mündericât: Ticâret âleminde şarklı ve garblı - Muhâsebe fennî – Tasarruf – San‘at intihâbı: amele ve çırâklar – Ders notları – Ta‘mîmler – Abonelerimiz – İ‘lân

İstanbul Ma‘ârif Müdîriyeti
Çırâk Mektebleri
Ticâret Gece Dersleri

Ticâret Dersleri : Ma‘lûmât-ı iktisâdiye, ma‘lûmât-ı ticâriye ve hukûkiye ve coğrafya, muharrerât ve vesâ’ik-i ticâriye ve i‘lânât, hesâb-ı ticârî, emti‘a-ı ticâriye, Almanca, Fransızca.

Tedrîsât bir senedir. Mekteblere ibtidâ‘î tahsîlini görenler kabûl olunur.

Merkezde ticâret derslerinden mâ‘adâ umûme mahsûs Almanca ve Fransızca dersleri ve her mektebde okuyub yazma bilmeyenler içün kırâ’it, imlâ, hesâb vesâ’ir ders-i ibtidâ’iyeden ibâret Türkçe sınıfları vardır.

Dersler geceleri sâ‘at 6’dan 8’e kadar ve meccânidir

Şehzâdebaşı, Cağal Oğlu, Aksaray, Eyüb Sultân, Üsküdar, Gâzî Köy, Beşiktaş ve Kasımpaşa semtlerinde birer çırâk mektebi vardır.

(74)

Terbiye-i İktisâdiye

Ticâret Âleminde Garblı ve Şarklı

Şarklı ve Garplı

-2'nci Nüshadan Mâba'd-

05-Ticâret, nezâket ve nezâheti emir eder. Bunun içün Avrupa müşterîsine karşı pek nâzik davranır. Tırâşîde ve nezyebir lisân kullanır. Mağazasına uğrayan müşterîlerinin tatyîb-i hâtıra içün çâreler düşünür, bu maksadla Avrupa'da büyük mağazalarda çayhâneler, kırâ'at salonları vesâ'ir tertîbât vardır. Sene başında müşterilere tebrîknâmeler hattâ küçük hediyeler gönderilir. Büyük mağazakar âdetâ mev'id mülâkâtdır. Mâllar ale'l-ekser müşterînin ayağına gönderilir ve her dürlü sehûlet gösterilir. Parası mâlın müşterî yedine ve salonda verimek üzere satış yapılır.

Şarklı ise nezâketden ziyâde huşûnet veyâhût lâkaydî ve teklîfsizliğe meyyâldir. Çabuk asabîleşir ve kuyûd-ı mu'âşereti kolayca çekinir. Âdetâ müşterî kendisine muhtâc etmiş gibi mu'âmeleye kalkar. Müşterîlere hedâyâ, bahâya irsâli şarklının fikrinden geçemez. Ba'zen kahve ve su ikrâm edebilir. Fakat o da ale'l-ekser alışverişden sonradır. Bilâ sebe bir kimsenin mağazaya girmesini anlamaz. Mâlı ancak dükkânında teslîm eder, ambalaj masrafını bile müşterîye ödetir. Bedelini almadan mâlı vermemeğe kâ'ide-i ihtiyât telakkî eder.

06- Hiç ticârethâne i'lândan müstağnî kalamaz, i'lân ücreti masraf sayılmaz.

Avrupa'da senelerden beri mü'essese-i ticârethânelerin ve fabrikaların isimleri ve şöhretleri cihânı istilâ etdiği hâlde bunların hepsi yine her sene binlerce lira i'lân masrafı eder, hergün i'lânın bir başka şekli düşünülüyor ve bunlar; dîvâr, el i'lânları. Elektrik ve sinema tertîbâtı, seyyâr i'lânlar yapılır, katologlar, prospektüsler ve her lisânda mühtelif cins i'lânlar yığınlarla dünyânın her tarafına dağılır ve i'lân tertîbi içün yüksek mâ'aşlarla birçok husûs-ı me'mûrlar kullanılır

(75)

Bizde gazete i'lânından başka i'lân yapılması mechûl gibidir.

El, dîvâr i'lânları tiyatrolara münhasırdır. Ticârehâler gazete i'lânlarını bile ba'zı ahvâlde ve piyâsanın pek bolluk zamânında yaparlar.

Toptancı tâcirler buna da lüzûm görmez. Hattâ ba'zıları kendi nâmlerına mektûb bile basdırmaz. Birkaç guruş vergi vermemek içün dükkânlarının üstüne bir i'lân levhası bile koymazlar. İ'lân bunlar içün pek zâ'id bir masrafdır.

07-pazarlık vakit-i ziyâ 'ına meydân veren ve müşterî ile bâyi' arasında emniyet-i mukâbeleyi izâle eden fenâ bir usûldır.

Bundan nâşî Avrupalı tâcir bir fiy'ât söyler, iki söz bir pazarlık yapar. Parakende mağazalarında bile fiy'ât maktû'dır. pazarlığa girişmek adem-i emniyeti

ehsâs etdiğiiçün hiç hoşuna gitmez. Tenzîlâtteklîfini mahal-i haysiyet telakkî eder.

Şarkda ise döve döve pazarlık etmek âdetdir. Çünki alanda satanda bunu ister. En ciddî mağazalarımız da maktû‘-ı fiy’ât i‘lânına rağmen pazarlık ve tenzîlât yapılır. Sizin hâtrınız içün diye bir nağme tutdurılarak beş guruşluk şey’e onbeş guruş istenilir. Teklîf vukû‘ buldıkca tenzîlât yapılır, müşterî sâf ise mâl iki üç kat fazlasına satılır. Sıkıca pazarlık yapılınca üç dört kat tenzîli ile alınır. Satıcı bundan hiç utanmaz, müşterî de bu mu‘âmeleye alışık oldığı içün bunu tabî‘î görür, hattâ tenzîlât yapmayan tâciri inâdcılıkla, aksilikle inhâm eder.

08-istikâmet tâcirin en tabî‘î hasletidir.

Avrupa hayâtında tâcir doğruyu söyler. Selülozi iplik, pamuğı yün yerine satmaz, mâlın evsâf ve fevâ’idi ile berâber kusûrlarını da söyler. Ale’l-ekser cüz’îce kusûrlı mâlları ayırır ve çok düşkün fiy’âtla satar. Müşterîyi aldatmağa nâmûssuzlık sayar.

Şarkda, müşterîyi herhangi bir sûretle aldatmak en büyük kurnazlık ve şâyân-ı takdîrbir hareketdir. Mâlını satmak içüm her derlü yalan mübâhdır. Kendi mâlını alabildiğine medh eder iken dîgerlerinin kini zem ederler. İşde yalan söylemeyi kimse ayıblamaz. Hattâ mahsûlât-ı dâhiliyemizin reğbetini kesr eden ne kadar tâcirlerimiz vardır.

(76)

09-Emniyet, i‘tibâr, ve sür‘at ticâretin mesnedidir.

Avrupalıya nazaran ticâretin terakkîsi i ‘tibâr ve iştirâkle kâbil olur. Müşterî ve bâyi‘ler yek-dîgerinden emîn olmakla mu‘âmelât-ı ticâriye inkişâf eder. Tüccâr yek-dîgerinin sözüne inânmalı ve îcâbında sözü senede ittihâz edebilmelidir. Mu‘âmelât-ı ticâriyenin tevessü‘ı içün i‘tibârdan istifâde edilmeli te’diyât, çekler, poliçeler, senedât ile yapılmalıdır. Meskûkât küçük işlerde kullanılabilir.

Teşebbüsât-ı cesîme ancak husûl ile iştirâk olur. Bugünki mu‘azzam mü’essesât-ı ticâriye iştirâk ve i‘tibârın mahsûlıdır. Avrupalı tâcirin her işi sür‘atlidir. Dakîkayı hesâb eder ve işini sür‘atle görebilmek içün en yeni vasâ’it ve ihtirâ‘atden istifâde eder.

Biz de ise i‘tibâr, veresiye mâl satışı fenâ bir mu‘âmele sayılır, satış peşîn olur. Bunun içün ale’l-ekser banka çeklerine bile i‘tibâr edilmez. Ve bedeli tahsîl olundıkca mâl teslîm olunmaz. Emniyet gaflete delâlet eder. Hiç kimseden emîn olmamalı herkese karşı şübheli davranmalıdır.

Şirketler ale’l-ekser para dolabı gibi görülür. Ve bunlara verilen paranın heder olması pek vâriddir. Me‘a’t-te’essüf bu yanlış zihniyete hak verdirecek vakâyi‘ memleketeimizde eksik olmaz.

Sür‘at acele ile karışdırılır, te’ennî rahmândan acele şeytândandır denilir. Avrupa’da ticâretin tevassü‘ ve inkişâfının en başlı âmili olan bu üç esâs bizde ticâretin esbâb-ı zı‘f ve teşettüti ad edilir.

10-Ticâret her zana‘at ve meslek gibi tahsîl ve tecrübe ile öğrenilir, amelî ve tecrübî yetişen tâcirler zamânın ihriyâcâtına tevfîk hareketde güçlük çekerler. Çünki ticâretin hüzn-ı cereyânını te’mîn eden hesâb, muhâsebe, hukûk, iktisâd ilimleri elsine ancak mektebde öğrenilir. Bu fikir Avrupa’da Amerika’da kabûl edilmişdir. Amerika’da iki yüz binden ziyâde ticâret talebesi vardır. Avrupa’nın her memleketinde müte‘addid ticâret mektebleri bulunur. Ve her tâcir oğlını ticâret mektebine gönderir. Vaktiyle tahsîl göremeyen ticâret müstahdemleri ve çırâklar geceleri ve ta‘tîl günleri icrâ-yı tedrîsât eden meslek mekteblerine devâm ederek iktisâb ma‘lûmât ederler.

(77)

Şarklının nazarında ticâret ancak tezgâh başında öğrenilir. İş adamı çekirdekden yatişir kanâ‘ati vardır. Bunun içün tahsîle ehemmiyet vermez. Tüccârımızın hemân kâffesi (mektebli) değil (alaylı)dır ve aralarına pek ender olarak gire (mektebliler) dûçâr-ı tezyîf olur. Vâkı‘an Avrupa ve Amerikalıların arasında da çırâklıkdan yetişen zevât-ı meşhûre vardır. Az cümle milyardır (karneci) (Rokefeller) elektrik mütehassisi (Edison), meşhûr Fransız kimyâgeri (Pastor) gibi. Fakat bu zevât-ı ilim ile amelin derece-i kıymetini pek iyi bilirler. İlmin kıymetini tenzîle değil i‘lâya çalışmışlerdır. Kendileri mesleklerinde en ziyâde söz söylemek hakkını hâ’izdirler. (Edison) başlı başına bir cihân- ulûmdır.

(Karneci) nin kendi nâmına mu‘azzam bir dârü’l-fünûnı vardır. Bu zât her sene yüz milyonlarca Frank mü’essesât-ı ilmiyeye mu‘âvenetde bulunur. Zâten ilim müte‘addid-i ticâriyenin muhaasılası oldığına nazaran tecrübeye kıymet verenler bir veyâ birkaç kişinin değil birçok a‘sâsın yetişdirdiği ve muhtelif milletlerin müte‘addid nesillerine mensûb efrâd-ı güzîdenin ma‘lûmât ve tecâribinden istifâde içün ilme râgıb olmaları lâzımdır.

Felan ustanın çırâği olmak veyâ felanın yanında çalışarak yetişmiş bulunmakla iftihâr edenler anlaşılmaz ve garîb bir fikirle tahsîli mühimsemiyorlar, bir ustanın yanında çalışan yalnız onun tecrübe ve mahâreti öğrenmekle kaldığı hâlde tahsîl gören binlerce üstâdın tecâribinden istifâde eder.

Mektebe rağbet edilince orada öğrenilebilen ulûm-ı bi’t-tabi‘erbâb-ı ticâret arasında tamâmen mechûl kalır. Bunun içindirki en büyük ve muntazam ticârethânelerimizin bile ne muntazam defterleri, ne kânûnen medâr-ı ihticâc olunacak muntazam ve sâ’iki ve ne de yolunda bir muhâsebesi vardır. Bu gibi husûsâta sarf edilen para fuzûli telakkî edilir. Ve muhâsiblere pek az iltifâd olunur.

(A.A.)

Birçok kimselerin kat‘iyetle zan eyeldikleri gibi tüccâr defterlerinin gâye-i asliyesi

(78)

kânûnı tatmîn etmek, vazîfe-i esâsiyesi huzûr-ı muhâkimde âlet-i isbât olmakdan ibâret değildir. Bu defâterin gâye-i asliyeleri, vezâ’if-i esâsiyeleri tâcire mavki‘-i ticârî ve mâlîsini irâ’e eylemekdir.

Bir tâcir her şeyden evvel yekûn i‘tibârını, alacaklı oldığı mikdârı, borclarının yekûnını bilmek ister. Ticâret, bir silsile-i bey‘ ve şıradan ibâret oldığına göre bir tâkım alacak ile borc ve i‘tibâr hâzırlar. Binaen-aleyhdefâtir-i ticâriyenin, muhâsebe fenninin gâye-i asliye ve vazâ’ıf-i esâsiyesi tâcirin uzuviyyet-i ticâriyenin eşhâs-ı sülüseye karşı mevki‘-i ticârî ve mâlîsini gösterebilmesinden ibâretdir. Bu esâsa binâ-i fenn-i muhâsebe, hesâbâtu kolaylıkla tanzîm-ı hâssasını tâcire vermelidir. Anlatmalıdır ki hesâbât, şahsî mu‘âmelât-ı mâliyenin bir tablosundan başka bir şeyi olamaz. Yalnız bu hesâbâtı muhâsebî bir şekilde irâ’e lâzım gelir.

Ale’l-umûm verilen kıymetler, verenin alacağı, alınan kıymetlerde, alanın borcudır, ya‘nî bir hesâb, verdiğimiz kıymetler içün “bize borclıdır-Il nous doit” kendisinden aldığımız kıymetler içinde “bizden alacaklıdır- Il est creancier” bu takdîrde borcunu zimmetine =a son debit, alacağını da matlûbına= a son cledit kayd eylemek zarûreti vardır. Zimmeti ile matlûbı arasındaki fark, devâm eden zimem ve matlûbâtın, ya‘nî mu‘âmelâtın netîce-i hesâbâtı = bakiyesini= Solde gösterir. Netîce-i hesâb bakiye-, matlûbdan ibâret ise nâmına mu‘âmele tedvîr edilen hesâb, dâyin= Crediteur, netîce-i hesâb bakiye-i zimmeti göstermiş olsaydı, hesâbımız medyûn=Debiteur add eyeleyecek idi.

Kâ ‘ide olarak denilebilir ki:
1-Bir hesâbı borçlandırmak: bir kıymeti o hesâba zimmet kayd etmekle

2- Bir hesâbı alacaklı göstermek: bir kıymeti o hesâba matlûb kayd etmekle mümkün olur.

3-Bir hesâbı müvâzene etmek: Bakiye-i hesâbatı arayıb çıkarmakdır.
Müvâzene-i hesâbiyede, bakiyeyi, yekûnı az olan tarafa kayd eyler, iki tarafı cemi‘ eyler. Hâsıl-ı cemi‘, zimmet ve matlûbda müsâvî olamak lâzımdır.

4- Bir hesâbı açmak: hesâbın müvâzenesinden sonra matlûbı gösteren bakiyeyi matlûbe-i zimmeti irâ’e edeni de zimmete kayd eylemek demekdir.

(79)

5-Hesâbât-ı mütesâviye: zimmet ve matlûbı müsâvî olan hesâblardır.
Fenn-i muhâsebede hesâbât, riyâziyeden ahz-ı kuvvet eder. Ameliye-i hesâbâtın ilim-i hesâba istinâdı muhâsebeyi “fenn” mâhiyetinden çıkaramaz.

1-Bir hesâbın bakiye-i zimmetini ma‘în bir kıymet mikdârınca tenkîs içün kıymet-i me‘îneyi hesâbın matlûbına

2-Bir hesâbın bakiye-i zimmeti me‘în bir kıymet mikdârınca taz‘îf içün kıymet-i me‘îneyi hesâbın zimmetine

3- Bir hesâbın bakiye-i matlûbını ma‘în bir kıymet mikdârınca tenkîs içün kıymet-i me‘îneyi hesâbın zimmetine,

4- Bir hesâbın bakiye-i matlûbını me‘în bir kıymet mikdârınca taz‘îf içün kıymet-i me‘îneyi hesâbın matlûbına,

Kayd Eylemek Kâtîdir.

Muhâsebe fenni nokta-i nazardan birçok zâ’id ve gayr-ı ticârî-i cemi‘, taraf-ı ameliyâtı yapmak içün bu dört muhâsibi hesâbe-i dikkat zarûreti her zamân mevcûddır.

Bu esâsâtdan birinciyi îzâh edelim:

Zimmetinde (T,T,T), matlûbunda (M,M,M) kıymetleri bulunan muhâsebi bir hesâb farz ederek bakiye-i zimmetini (s) harfiyle gösterilim.

Bu takdîrde mhâsebe nokta-ı nazardan ber- vech-i âtî hesâb meydâna çıkar:
T+T+T=M+M+M bakiye-i zimmet (1) bakiye-i zimmeti M kıymeti mikdârınca azaltmak matlûb oldığına göre:
S-M = (S) yeni bir bakiye-i zimmete (2) mu‘âdilesi hâsıl olur. Ki bu da şübhesiz:
S=M+S sûretinde gösterilebilir. İlim-i cebirin mebâdîsini istinâden birinci müsâvâtdaki (S) nin kıymetini yerine koyalım:
T+T+T= M+M+M+M+ (S) yeni bakiye

(80)

Binaen-aleyh misâl-i isbât ediyor ki: bri hesâbın bakiye-i zimmetini bir kıymet mikdârınca tenkîs içün o kıymet-i me ‘îneyi hesâbın matlûbına kayd eylemek kâfîdir.

[(1485+3865) zimmet = (1305+2742) matlûb+ (1303) bakiye-i zimmet] (1)

[(1303) bakiye-i zimmetini (803) adedi mikdârınca azaltmak içün (1303) bakiye-i zimmetinden (803) kıymetini düşmek, ya ‘nî bu (8,3) kıymetini (1305+2742) matlûbına ilâve eylemek îcâb eder. Şu hâlde (1303) bakiye-i zimmeti – (803) mikdârınca tenkîsi îcâb eden kıymet = (500) yeni bakiye-i zimmet (2)].

[Bedîhîdir ki dâ’imâ (1303)=(803)+500)] bu mikdârı (1) numaralı mu‘âdelede yerine vazi‘ edecek olursak:

[(1485+3865) zimmet+ (1305+2742) matlûb+(803) tenzîli îcâb eden kıymet+ (500) yeni bakiye.

Bu misâl, bir bakiye-i zimmetin ma‘în bir mikdârca tenkîsi içiün kıymet-i me‘îneyi matlûbe ilâve eylemek lâzım geldiğini gösterir. (1)

Fenn-i muhâsebe dâ'imâ iki "hadde" arar. Bi'l-cümle mu'âmelât-ı ticâriye ancak iki hesâbın açılmasına bâdî olur. Binaen-aleyh[usûl-ı muzâ 'afe-i hesâbâtda] ehemmiyetle nazar-ı dikkate alınması lâzım ve zarûrî olan iki kâ'ide vardır.

1-Zimmetsiz matlûb, matlûbsuz zimmet olamaz.
2-Bir yekûn-ı zimmet dâ'imâ bi yekûn-ı matlûba, bir yekûn-ı matlûb dâ'imâ bir yekûn-ı zimmete müsâvîdir. [zîrâ emhesâbe-i hesâb iki olmakla berâber kıymet birdir.]

Bu ikinci kâ'ideyi tamâmıyla anlamak içün ilâve edilmemelidir ki : [verilen bir kıymet, verilen mikdâr kadar alacaklı, alınan kıymet kadar da borclıdır.]

Bin lira alan kasa, elbette bin lira borclu olmak lâzımdır ve borclıdır.

Yine bin liralık emti'a veren mağaza şübhesiz bin lira alacaklıdır.

Muhâsebe fennei bu iki kâ'ideye istinâden "dâyin ve medyûn" arar. Bu iki kâ'ideye muntazaman

1- Esâsâtda bu muhâsibi riyâziye-i kâ'idesine göre hal edilebilir. Muhâsebe fenni ilim-i hesâbdan istifâde eder. Fakat bu ilmin birçok kâ'idesini de dahâ sâde, dahâ amelî bir şekle ifrâğ eyler, âdetâ yeni kâ'ideler bulur, çıkarır.

Ve dâ'imâ temâs etdikden sonra mevâdın defâtire kaydında hiçbir mişkilâta tesâdüf edilemez yalnız mevâd, defâtire geçirilmeden evvel hesâbâtı bulmak lâzımdır. Muhâsib düşünmeli ve kâ'ide olarak bilmelidir ki:

1-Her alan hesâb borclı, her veren alakcaklıdır.
2- Her borc zimmete her alacak matlûba yazılmalıdır.

Abdî Tevfîk

<u>*Mübâhisât-ı İktisâdiye*</u>

Tasarruf

-İkinci nüshamızdan mâba'd-

Elde mevcûd servetlerden bir kısmının istihlâkini ihmâl etmek ya'nî ta'bîr-i dîgerle ihtiyâcât-ı hâzıre yerine ihtiyâcât-ı müstakbeleyi tatmîni düşünmekdedir. Lisânımızda "damlaya damlaya göl olur" , "ak akçe kara gün içündır" zarb-ı meseleler halkı bu nev'i tasarrufa sek içün söylenmişdir. Buna "devr-i endîşelik" de denilebilir.

Bu nev'i tasarruf iki sûretle husûle gelir: biri tâm ma'nâsıyla "para biriktirmek" ya'nî ihtiyâcât-ı hâzıreden fazla kalan paraları aynen köyede sandıkda saklamak, dîgeri ise "parasını yatırmak" ya'nî ihtiyâcâtından fazla paralara servet-i umûmiyenin tezbîdine hâdim olacak sûretde isti'mâl etmek.

Birinci şıkda fi'lvâkı' tasarruf-ı fi'ili husûle geiliyor ve bu vechile bir fâ'ide-i iktisâdiye hâsıl olursa da bu fâ'ide bi'l-tabi' nâkısdır. Çünki hey'et-i ictimâ'iye bu sûretle zabt edilen servetlerden hiç olmazsa bir müddet-i mevkite içün mahrûm kalıyor.

İkinci şıkda ise meselâ tahsîlât ve hisse senedâtı gibi eshâme yatırılan veyâ tasarruf sandıklarına verilen semerât-ı tasarruf, bu hisse senedâtını neşr eden şirket veyâ o tasarruf sandıkları tarafından ekseriyen umûr-ı nâfi'aya hasr edilir ve şu sûretle hem tasarruf eshâbı fazla intifâ' te'mîn etmiş. Hem de hey'et-i ictimâ'iye müntefi' olmuş olur.

"Hayât sigortası"da bir nev'i tasarruf sandığı mâhiyetinde oldığından bu kabîl şirketler dahî tasarrufı teşcî'a hâdim-i mü'essesât müfîdedendir.

(82)

Şurasını da ilâve edelim, tasarrufı yalnız vasi' ve iktidârı yerinde olanlara bırakmak doğru değildir. Çünki herkes hattâ en fakîrler, zarûri olmayan ba'zı ihtiyâcât-ı hâliyesini tenkîs ile ihtiyâcât-ı müstakbelesi içün bir sermâye-i ihtiyât tefrîk edebilir. Günde on sigara içen bir kimsenin beş sigara ile iktifâ etmesi müstehîl değildir. -mâba'dî var-

Mustafa Nûrî

Çırâk Nasıl Tâcir Olabilir? *Fransızcadan mütercimdir.*

Birinci fasıl: San'at İntihâli: Amele ve Çırâkları

-Birinci Nüshadan Mâba'de-

Çırâklar henûz çıkmışlardı. İmtihân mümeyyizleri de gitmişlerdi. Gündüz o kadar gürültülü ve kalabalık olan mekteb binâsı şimdi sükûnet içide âdetâ metrûk gibi idi. Hattâ (Darl) mu'allimin bile mevcûd oldığı zehâbına düşdi. Fakat o sıra açık olan iki kapıdan bahçe içinde mu'allimi salatalıkları elindeki kovasıyla sularken gözüne ilişdi.

Kendisini bahçeye îsâl eden koridoru geçdi.

- Bonsuvar, Mösyö (Bertran) dedi ve şapkasını çıkararak arz-ı hürmet ederim diye ilâve etdi.
- Bonsuvar, Mösyö. Vay Mösyö (Darl), sizi birden bire tanıyamadım diyerek mu'allim kovayı yere koydu ve elini uzadıb ona doğru ilerledi nasıl, ümîd ederim ki menûnsunuz. Sizinki büyük bir muvaffakiyetle tasdîknâmeyi eldi, müfettiş sizin (piyer) i umûmun muvâcehesinde pek çok takdîr ve tevrîk etdi.

(Darl) hiç cevâb vermedi. Âdetâ gayr-i memnûn bir tarzda başını çevirdi.

- Sûret-i mahsûsede (Piyer) hakkında sizi görmeğe geldim, mu'allim efendi.

(83)

Siz ona çok büyük iyilik etdiniz. Az çok ne biliyorsa hepsini size boclıdır. Fakat şimdi kendisini mektebden alıb çırâklığa vermek mecbûriyeti karşısındayız. Ne yapcağımızı iyice bilemiyoru. Düşünüyorum ki siz bana bu husûsda da iyi bir fikir verebilirsiniz.

Mösyö (Bertran) cevâb vermezden evvel bir dakîka düşündü.

- Mösyö (Darl), eğer size bir nasîhat vermekliğim lâzım gelirse bu da çocuğunızı çırâklığa vermekde acele etmemekde olacakdır. Çünki çocuğınız müste‘id ve tahsîlini ilerletebilecek bir senededir, binaen-aleyhonu ikmâl mektebine gönderiniz biliyırsunuz ki bizim (Departman) dâhilinde bu kabîl pek çok mekteb var, bir veyâ iki sene orada bırakırsanız bana inânınız ki ne vakit zâyi‘ eylemiş, ne de masraf etmiş olursunuz.
- Doğru, size inânırım Mösyö, dediğiniz çok doğrudır. Eğer benim elimde param olsaydıemîn olunuz ki bugün sizi rahatsız etmeyecekdim, teklîfiniz şimdilik gayr-i kâbil icrâdır. Bizim evde yedi kişi var. Bunlara ekmek tedârik etmek içün de benim iki kolumdan başka bir şey yok. Hâlbuki onların iştihâleri yerindedir ve her gün yemek isterler. Bunu hesâb etmek lâzım. Anladınız mı efendim?
- Evet evet, sizin bu kadar galebenin oldığınızı düşünemedim. (Piyer)’i doğramacı yapmak içün yanınızda alıkoymak istemez misiniz?
- Hayır,Mösyö diye(Darl) kat‘iyetle cevâb verdi. Benim gibi birçokları vardır ki çocuklarının kendi çekdikleri zahmetleri çekmelerini ve aynı böyle ta‘kîb etmelerini istemezler. Ben (Piyer)’i kompanyon yapmak ve ona küçük yaşda yirmi seneden beri öğrendiklerimi ta‘lîm etmek isterim. Fakata vâlidesi hergün bu meslek çok tehlikeli diye haykırıyor. Baba (Mason)’un evinin tamîrâtında iskeleden düşübde beni sedye içinde getirdiklerini gördiği zamândan beri eve vaktinden birkaç dakîka geç dönersem telâş ve heyecândan âdetâ deli oluyor.

-Mâba‘dî var-

(84)

Ma‘lûmât-ı Ticâriye

Ders Notları: San‘at, Sanâyi‘-i Muhtelife ve Bunlar Arasında Ticâretin Mevki‘i

Hayât, hareket ve fa‘âliyet oldığına göre yaşamak çalışmakdan ibâretdir. Her dey-hayâtın yaşaması mütevakkıfdır. İhtiyâc, hareket ve fa‘âliyetin sâ’iki olur. Bi’l-tabi‘ ihtiyâcı pek ve mütenevvi‘ ve kesîr olan insânlar o nisbetde fazla çalışırlar, ba‘zen zevk ve merâk içün veyâ dîger bir sebele ve ba‘zan de ihtiyâcının te’mîn-i istifâsına

yarayan mevâd ve eşyâ istihsâli maksadıyla sırf mesâ ‘î ederler. Bu emelle, para kazanmak fikriyle sarf edilen se‘îye san‘at derler.

İhtiyâc gibi mesâ‘î ve sanâyi‘de muhtelifdir. Fakat bunları tenâyic ve şekillerine göre birkaç zümrede toplamak mümkündür.

İnsânların ihtiyâcına yarayan mevâdı şekil ve mâhiyet etdirmeksizin ve mikdârını artdırmaksızın tabi‘atda oldığı gibi ve mevcûd mikdârda istihsâl içün sarf edilen mesâ‘iye ya‘nî taş ocakcılığı, ma‘dencilik, avcılık ve bağcılık san‘atlarına ihrâc san ‘atları;

Mikdârını artdırmak ve nev ‘ini ıslâh etmek sûretiyle toprakdan istifâde edilerek mevâd-ı istihsâline ya ‘nî çiftcilik, meyvecilik, kozacılık, hayvân beslemek gibi san‘atlara sanâyi‘-i zirâ‘iye;

Bu iki sanâyi‘inin istihsâl etdiği hâm mevâdî tabdîl-i şekil etdirerek dahâ fâ’ideli bir hâle girmeğe, doğramacılık, demircilik, kunduracılık terzîlik gibi sanâyi‘a sanâyi‘i- i‘mâliye;

İnsânları, ale’l-umûm eşyâ ve hayvânâtı bir tarafdan dîger tarafa nakil etmekle beşerin istîfây-yı ihtiyâcının tesrî‘ ve teshîline çalışmağa, arabacılık, şimendifercilik, vapurculık sanâyi‘ine sanâyi‘-i nakliye;

İstihsâl, i‘mâl ve nakil edilen mevâdî müstahsillerinden alıb müstehliklere arzûlarına ve ihtiyâclarına göre tevzî‘ ve taksîm etmeğe ve aralarında mübâdeleye vâsıta olmağa, ticâret, bankacılık, komisyonculuk gibi sanâyi‘a sanâyi‘-i ticâriye;

(85)

Îfâsı sermâye-i mâddiyeden ziyâde ilim ve ma‘lûmâta ve se‘îye muhtâc olan mevâd-ı istihsâlinden ziyâde müstahsillerin işlerini teshîle yarayan mesâ‘îye, mesâ‘îye, da‘vâ-yı vekâleti, me’mûrlık, avûkâtlık gib sanâyi‘a serbest sanâyi‘.

Büyük adamların şahsî ve â’ilevî işlerinde çalışmağa uşaklık, aşcılık, sâyislik gibi işlere hıdemât-ı şahsiye ve mu‘âvene denilir.

Kâffe-i mesâ‘î-i beşer şu zümrelerde ya‘nî yedi kısımda cemi‘ olmakdadır.

Sanâyi‘ meyânında ticâretin mevkı‘ına gelince:

Ticâret âdetâ sanâyi‘-i sâ’irenin nâzımı vazi‘iyyetindedir. İstihsâl ve i‘mâl edilen mevâdî nakil ve sarf eden, istihsâlâtı ve hattâ istihlâkâtı artdıran odur. Tâcir her tarafa emirler vererek sipârişler göndererek dîger sanâyi‘ erbâbını müstehliklerin arzû ve ihtiyâclarına göre çalışdırır ve onlar da mâllarını satmakdan ve sarfdan endîşe etmeyerek mğtemâdiyen çalışırlar ve mikdâr-ı istihsâllerini tezyîd ederler.

Müstehlikler de kendilerine lâzım olan şeyleri bulmak ve almak içün bucak bucak dolaşmaz, her şey’i tâcir sâyesinde ayağında veistediği şekil ve mikdârda hâzır bulur.

Tâcir olmazsa çifçi, makineci, kumaşcı; tarlasını, destgâhını bırakıb mâlını satmağa uğraşmak, san ‘atın îcâbâtını tedkîk ve terakkiyâtını ta‘kîb edecek yerde piyâsalarda dolaşmak mecbûriyetinde kalacakdır. Bu kendisi içün mahasi zarardır.

Müstehlikler ise dahâ elîm bir mecbûriyet içinde kalcaklarıdır. Farzen mahalle bakkalından kolayca ve diledikleri kadar alabildikleri Almanya ve Avusturya’nın bilmem hangi şehrinden, kahveyi Birezilya’dan, çikolatayı İsviçre’den gidib almak lâzım gelecekdir ki bundaki imkânsızlık düşünülürse ihtiyâclarımızdan ne kardı fedâ edilmesi ve ne kadar basît ve ibtidâ‘î bir hayâta râzî olmaklığımız îcâb etdiği anlaşılır.

Zamânımızda her san‘at az çok ticârî mâhiyet almakdadır. Çifciliğin ve fabrikacılığın bugünki müterakkî şekilleri ticârîleşmeleri sâyesinde kâbil olmışdır, hattâ serbest sanâyi‘iden me’mûriyetden gayri meslekler bile ticârîleşdirilmeleri sâyesinde dahâ ziyâde inkişâf etmişdir.

Bizde me‘a’t-te’essüf ticârete ehemmiyet verilmediği içün denilebilir ki memleketde yelnız bir meslek vardır: Hükûmet me’mûrlığı.

(86)

Mâmûrlığın gayr-i resmiyesine rağbet yokdur, hâlbuki sâ’ir milletler az çok bundan uzak yaşarlar ve me’mûrları bile muhtelif şirketlerin eshâmını mübâyi‘a etmek sûretiyle kısmen olsun teşebbüsât-ı ticâriyeye iştirâk ederler.

Bizim hukûk-şinâsilerimiz, tabîbimiz, zirâ‘at-i mütehassisimiz, mühendisimiz hepsi me’mûrdır. Dîgerlerinde ise belki hepsi tâcirdir, çünki kendi başlarına bir mü’essese idâre ederler. Kâr ve zararı kendilerine â’id olur. Bizimkiler ise teşebbüsâtdan, mü’essesât-ı ticâriyeden uzakda ve hâdisât-ı iktisâdiyeden bî haber yaşarlar.

Onun içün hepimiz mütemâdiyen kazanılmışı yemek tahsîs-i fukarâyı halkdan toplanan hazîne parasıyla mi‘demizi doldurmak ile meşgûlüz. Buna buna binâ’en ne ifrâdın cebinde para ne de memleketde ma ‘mûriyet vardır.

Binâ-i aliye-i ticâret hem ifrâde hem de milletlere sa‘âdet ve servet getiren ve sanâyi‘ sâ’ire erbâbına kendi mesâ‘îlerinden fazla fâ’ide veren bir san‘atdır.

Mekteblere Â’id Ta ‘mîm Hülâsaları

2’nci Nüshamızdan Mâba‘de

Târîh	Numarası	Â’id Oldığı Dâ’ire
21-8 Haziran 330	2605	Nezâret

Talebenin tenezzühlerde, ilmî, ahlakî, bedî‘î istifâdelerine çalışmak, mahal-ı haysiyet mahallere teyâtürelere götürmamak fazlaca yoracak derecede terbiye-i bedeniye harekâtı yapdırmamak

23-16 Haziran 330 2696 Nezâret

Gerek mekâtib-i husûsiye ve gerek resmiye nâmına her ne sûretle olursa olsun talebenin ellerinde i‘âne kutusuyla dolaşmaması hakkında

23-16 Haziran 330 2697 Nezâret

Mekâtib-i ibtidâ’iye talebesinin fifre, boru çalmaması ve acak hâricinde yürüyüşü idâre edebilmek içün sennî onikiden dûn olmayacak talebenin tırampet çalabileceği hakkında

(87)

24- 19 Haziran 330 2732 Nezâret

Terkos su sâ‘atlerinin hüsn-ı muhafazası aksi takdîrde mekâtib idârelerine tazmîn etdirileceği

25-21 Haziran 330 2882 Nezâret

Çocukların Salı ve Perşembe günleri sâf havâli mahallerde bulındırılması gece avdet eylemek üzere uzun gezinti veyâ yürüyüşde bulındırmaması, yollarda fazlaca mûsîkî söyletdirmemesi.

26-1 Temmuz 330 3484 Nezâret

Bir sınıfda iki sene kalan talebe sin-i nizâmîde ise îkâsı, sin-i nizâmî devr-i evvelide 7-8 devre-i mütevassıtada 9-10 devr-i âliyede 11-12’dir.

27-16 Temmuz 330 3484 Nezâret

Mekâtib-i ibtidâ’iye nakil-i âlim ve haberleriyle tasdiknâmelerini pul ilsâk edilmemesi hakkında

28-16 Temmuz 330 3481 Nezâret

Evvece doğrudan doğruya terfî‘ eden talebelerle ba‘de’l-ikmâl terfî‘ eden talebenin derecede müsâvî olarak idhâl edilmemeleri hakkında.

29-8 Eylül 330 4070 ve Nezâret-i Müdîyet

El işleri derslerinde sanâyi ‘ mahalliyede ehemmiyet verilmesi hakkında.

30-13 Eylül 330 4139 Müdîriyet

Tahsîl-i ibtidâ’î senesinde bulunan talebeden numûnelere mürâca‘at edib de lâyık oldıkları sınıflara dâhil olacaklardan Fransızcaya vâkıf olamayanlar hakkında yalnız ebeveynin nazar-ı dikkatini celb edib suhûlet ibrâzı

31-23 Eylül 330 4574 ve Nezâret-i Müdîyet

Ecnebî tâbi‘iyyetinde bulunan talebelerden sin i‘tibâriyle sin-i nizâmide kendilerine bir istisnâ teşkîl sırf Türkçe öğrenmelerini te’mîn maksadıyla mekâtib-i tâliyeye yirmi beş ve mekâtib-i ibtidâiyeye on sekiz yaşına kadar olanların alımaması

32-29 Eylül 330 4496 Müdîriyet

Eşyâ derslerin hiç olmazsa istilâhlarının ve mevâd-ı isimlerinin numûne mekteblerinde **(88)**

on ikiden i‘tibâren Fransızca olarak öğredilmesi ve bu sûretle himmet-i tekelleme olması.

33- 3 Teşrîn-i Evvel 330 4573 Müdîriyet

Talebenin yek-nesak elbîse iksâsı içün velîlere temenniyâtda bulunmak.

34-16 Teşrîn Evvel 330 5026 Nezâret ve Müdîriyet

Müvâzene-i umûmiyeden ma‘âş almakda olan me’mûriyetinin mu‘alliliğinden ücret almamaları i‘tibâriyle seyyâr mu‘allim olarak kabûlı vesırf mu‘allimliğinden ve muhtelif yerlerden ma‘âş alanlardan tevkîfât icrâ edilib bu gibi mu‘allimlerin dâ’imî telkîsi hakkında.

35-12 Teşrîn-i Evvel 330 5023 Nezâret ve Müdîriyet

Aynî sınıfda iki sene kalan talebenin bir senesi hastalık gibi bir ma‘azereti hasebiyle vâkı‘ olmuş ise o efendinin ihrâc edilmemesi hakkında

36-5 Teşrîn-i Sânî 330 5589 Müdîriyet

Semtleri yakın olan mekâtibe kayd edilmek üzere talebeye suhûlet ibrâzı.

37-10 Teşrîn-i Sânî 330 5783 Müdîriyet

Derslerin, müfredât programında münderic-i sabâh ve akşam derslerine göre tevzî‘i

38-8 Kânûn-ı Evvel 330 6627 Müdîriyet

Hastalıkları hasebiyle birkaç derse gelemeyecek mu‘allimenin yerlerine mekteb idârelerince vekîl ta‘bîtiyle târîh mübâşiretlerinin idâreye bildirilmesi ve bu sûretle derslerin sekteye uğradılmaması

39-14 Kânûn-ı Evvel 330 6786 Müdîriyet

Fransızca derslerinden lektör ve gramızın sabâhları okutdırılarak dîger akşamının akşam dersleri sırasında okutdırılması hakkında.

40-26 Kânûn-Evvel 330 7371 Müdîriyet

Semtleri muhâlif olan talebenin semtlerini civâr olan mekâtibe nakli hakkında bedlerine nail-i ilim ve haberi i‘tâsı.

41-Kânûn Evvel 330 7332 Müdîriyet

Devre mu‘allimlerinin sabâhdan akşama kadar mektebde bulunmağa mecbûr bulındıkları hakkında. Matba‘a-ı bahriyede tabi‘ edilmişdir. **Sâhib-i imtiyâz ve müdîr-i meşgûl: Ahmed Âsım**

(89)

Çırâk Mektebi Mecmû‘ası

Birinci sene- numara : 4
Umûr-ı tahrîriye ve idâriye müdîri : Ahmed Âsım
Memleketimize muvafık-ı makâlât kabûl ve neşr olunur.
Senelik abone ücreti 6 guruşdır.

Mart 335-919
İdâre-i mahali: Bâb-ı âlî civârında Ebûss ‘ûd Câddesinde Mahmûd Bey matba ‘ası
Nevzî ‘-i mahal: bâb-ı âlî câddesinde ibkâl kitâbhaânesi

Ticâret ve San ‘at, Tedrîs ve Terbiyeden Bâhis Aylık Risâledir.

Nüshası 5 guruşdır.

Mündericât: Nasıl tâcir oabiliriz- Ticâret âleminde garblı ve şarklı- Bankacılık- Ticâretkâh idâresi – Rapor- Muhtasır-ı ma ‘lûmât- Şü’ûn- Ders notları

İstanbul Ma ‘arif Müdîriyeti Çırâk Mektebleri Ticâret Gece Dersleri

Ticâret Dersleri: ma ‘lûmât-ı iktisâdiye, ma ‘lûmât-ı ticâriye ve hukûk,ye ve coğrafya, muharrerât ve vesâ’ik-i ticâriye ve i ‘lânât, hesâb-ı ticârî, emti ‘a-ı ticâriye, Fransızca.

Tedrîsât bir senedir. Mekteblere ibtidâ’î tahsîlini görenler kabûl olunur.

Sultân Ahmed, Fâtih ve Aksaray Çırâk Mekteplerinde okuyub yazma bilmeyenler içün kırâ’at, imlâ, hesâb vesâ’ir dürûs-ı ibtidâ’iyeden ibâret türkce sınıfları vardır.

Dersler geceleri sâ ‘at 4’den 6’ya kadar ve meccânidir.

Şehzâdebaşı, Çağaloğlı, Aksaray, Eyüb Sultân, Üsküdar, Gazi Köy, Beşiktaş ve Kasımpaşa semtlerinde birer çırâk mektebi vardır**.**

(90)

Talebelerimle Bir Hasbihâl

Nasıl Tâcir Olabiliriz?

Ticâret Mektebi Müdâvimlerine

Nasıl tâcir olabiliriz. Sizin şimdi îrâd etdiğiniz bu su’âlle ben şimdiye kadar yüzlerce def ‘a muhâtab oldım, ve çocuklardan biri de mütemâdiyen ayn-ı su’âli kendi kendime de soruyorum. Ne kadar arzû ederdim ki bu su’âlin cevâbı benim tercüme-i hâlim olsun! Nasıl tâcir olabileceğini size hayâtımı hikâye etmiş bulunmağla anlatmış

olayım. Diyebilirim ki ben kendimi idrâk etdiğim günden beri sırf bu su'âle fi 'ili bir cevâb vernek içün çalışıyorum. Gâye-i âmâlim hep bu nokta da toplanıyor.

Evet, nasıl tâcir olabiliriz.? Bunun cevâbını zan ederim ki tâcir olanların da lâyıkıyla alamazsınız. Tâcir olmayanların vereceği cevâblar ise bi-hassas-ı hayât-ı ticâriyeden uzakda iseler, sizi dâ'imâ ye'ise düşürecek şekilde olacakdır. Ale'l-ekserde bu su'âle cevâb vermezden sizden soracaklar: Sermâyeniz var mı? Yoksa tâcir olamazsınız. Hâlbuki sizin tâcir olmakdan maksadınız sermâyedâr ve sâhib-i servet olmakdır. Yoksa sermâye ve servet sâhibi olasınız nasıl tâcir olabileceğinizi sormağa lüzûm bile görmezdiniz.

Me 'amâfiye bu sırrı bulub kendi hayâtımda tatbîk edememiş olmakla berâber gene size endîşenizi tatmîn edecek bir cevâb vermeğe çalışacağım.

Bu mes'eleyi bi'l-tabi' nazari olarak hal edemeyiz, vakâyi'i tedkîk ve tahkîk ederek tâcirin nasıl yetişdiğini görerek nasıl yatişeceğini ta'yîne çalışmaklığımız lâzımdır.

Vâkı'an sermâye hayât-ı ticâretde büyük bir rol oynar, mübâdeleden başka bri şeyi olmayan ticâret yalnız alış verişden ibâret değildir, dîger tarafda emti'a komisyoncılığı, nakliye komisyoncılığı, emânetcilik, emti'a ve nakliye ve sigorta dellâlığı gibi bir kısım ticâret işleri vardır ki bunların îfâsı sermâyeden ziyâde se'î, ilim ve tecrübe ile olur. Bu

(91)

kısım tâcirlerin pek çoğuda yarının büyük sermâyedârlarıdır. Kazancları hiçbir zamân esnâfın kârından aşağı kalmaz, belki fazladır. Bunlardan sırf nazar-ı asıl-ı ticâret, toptan ve perâkende emti'a ahz ve i'tâsı dahî zan edildiği gibi mutlak sermâyedârlar. Munhasır bir san'at değildir. Zamânımızda i'tibâr ve iştirâk; erbâb-ı teşebbüs lüzûmı olan sermâyeyi bulabilir.şirketler ve bankalar sâyesinde sermâyeniz kimselerin en büyük teşebbüsleri idâreye kâfî galecek azîm mebâlığı kolayca buldıkları her zamân müşâhide ediliyor. Bu şirket ve i'tibâr keyfiyetini de bir tarafa bırakarak biz de son zamânlara kadar oldığı gibi ibtidâ'î şekilde ve yalnız kendi vasâtımızla tâcir olmağı düşünsek gene bunun da imkân husûlı bulunur, ne kadar küçük esnâflar vardır ki büyük tâcirlerin veresiye verdikleri mâllarla işe başlamışlar ve bir müddet sonra sâhib-i sermâye olmışlardır.

Zâten bugün piyâsamızda bulunan erbâb-ı ticâretin , yeni ve eski zengînlerin, kâffesi umûmiyetle sermâyesiz işe başlamayarak birkaç sene içinde binlerce hattâ yüzlerce lira sâhibi olmışdır. Harbe â'id ihtikâr işlerinden bahs etmek istemiyorum, harbden çok evvel şehrimizde mevcûd birçok yerli ve ecnebî mü'essesât var ki sâhibleri bundan on beş yirmi sene evvel servet denilebilecek bir şeye mâlik değilmişler. Meselâ Bikr, Edvard, Tokatlıyan, şâmili Mustafa, Mehmed Karakaş, Haçu Polu, Şişman Yangu, Horasancyan işportacılıkdan, uşaklıkdan, garsunlukdan başlayarak birkaç lira sermâye ile işe girişerek binlerce lira sâhibi olmuş nâmûskâr tâcirlerdir.

Mes'eleyi böylece tedkîk edince halî kolaylaşır. Benim şimdiye değin belki kırk elliye kadar kendi se'îyle zengîn olmuş tâcire sordığım su'âllere aldığım cevâb dâ'imâ şu olmışdır.:

Küçükden ufakdan işe başlamak, cesâretle azimle sebât ederek çalışmak, ya'nî genc yaşda küçük işe başlayarak gayret ve cesâreti elden bırakmayarak sebâtkârâne çalışmak ticâretde muvaffak olamk içün yegâne çâredir. Dünyânın en büyük zengînlerinden olan karneci de bunu söyliyor ve hattâ iş adamı ve zengîn olmak içün fakîr doğmağı şert koyuyor.

İşte efendiler bende sizin su'âlinize şu sûretle cevâb vereceğim:

(92)

Tâcir olamak istiyorsanız, gurûr ve kibiri bir tarafa bırakarak evvelâ işden anlamak ve ticâret hayâtına girmek içün bri tüccâr yanında bir müddet çalışınız, çırâklarlık ediniz. İstikâmet ve gayretiniz, dikkat ve zekânızla nazar-ı dikkati celb ediniz, ondan sonra gene gurûrunuzu yenerek küçük mukâyese de işe başlayınız!

Sizin müstahdemlik hayâtınızda biraz tasarrufa artdıracağınız birkaç lira size ilk sermâye olarak kâfîdir. Çünki siz eğer iş görecekğinizi isbâd ederseniz size yardım edecek kimseler kendiliğinden hâsıl olur, birçok kimseler ferdî açar. Bundan sonra istikâmet ve ciddiyetle ve tahsîs-i tasarruf ve ihtiyâtı kat'iyen elden bırakmayarak çalışınız. İşinizi evvelceden düşünmekle ve tedbîrli davranmakla berâber cesûr ve müteşebbis olunuz. Emîn olunuz ki ümîd etdiğiniz zamândan çok az bir vakitde büyük bir tâcir olursunuz. Biz olamamış isek kusûrumuz, gurûrumuzda, küçükden ve ufakdan işe başlamamaklığımızda ve ticâret hayâtını tanımamaklığımızdadır. Bütün İslâmlar içün aynî sözleri söylemek mümkündir. Nikoliler, Karabetler köylerinden gelüb de birkaç senede burada eshâb-ı yesârdan olmaları hep işe azdan ve erkenden başlamaları sâyesindedir.

Ticâret hayâtında uzakda bulunanların, nazarî düşünenlerin sözlerine bakmayınız! Onlar hakîkati göremezler, azimkâr ve müteşebbis bir nazarla etrâfınıza bakarsanız sizi teşcî' edecek birçok hâdisât ve emsâle musâdif olursunuz.

Yalnız muhîtinizi dar tutmayınız, dîger millet efrâdı gibi koşmağı, uğraşmağı îcâbında â'ilenizden uzağa gitmeği ve bedâyetde fedâkârlığa ve hattâ kısmenmahrûmiyete kalınmağı göze alınız muhakkak muvaffak olursınız. Fakat siz şimdi mektebdesiniz, emîn olunuz ki mekteble hayât-ı hakîka arasında sıkı bir münâsebet vardır. Mektebde muvaffak olanlar, ale'l-ekser hayâtda da muvaffak olur. Bi'l-hâssa zamânımızda ticâret bir ilim ve ihtisâs mes'elesidir. Ecnebî lisânına, muhâsebeye, hesâba, coğrefye ve hukûka â'id ma'lûmâtı olmayan bir genc ticâretde güçlükle muvaffak olur. Bunun içün evvelâ ilminizi artdırınız sonra tecrübenizi sonra servetinizi kolayca artdırabilirsiniz. Bundan şübhe etmeyiniz!

Ahmed Âsım

Ticâret Âleminde Garblı ve Şarklı

-Üçüncü Nüshadan Mâba'de-

11- Kânûne itâ'at tâcirin münfe'iti muktezâsıdır. Zâten tâcirin birçok umûr ve mu'âmelâtı kânûnen müfîddir: Defter tutmak, evrâkını muhâfaza etmek, masrafını yazmak ve bunların tanzîm ve tahrîrinde intizâm ve sıhhati muhâfaza eylemek her memleketde oldığı gibi bide de kânûnnen me'în mecbûriyetlerdendir.

Bunlara Avrupa'da harfiyen ri'âyet edilir: Defterler tasdîk etdirilir, tanzîm ve tahrîrine kat ulunur. Hek ve silinti gibi câlib şubhe şeyler kat'iyen yapmaz. Garbde tâcirin defterine o derece i'timâd olunur ki ale'l-ekser temettü' vergisi tüccâr defterlerindeki kuyûde göre tarh edilir.

Avrupa'da her nev'i iflâs mahal-ı haysiyet ve i'âde-i i'tibâr ve ceybe-i nâmûsdır.

Hâlbuki musaddik defterler üzerinde fennî bir şekilde tesbît-i mu'âmele eden ve her hareketini kânûne tevfîk eyleyen tâcir hemân tesâdüf eylemez diyebiliriz. İflâs edibde yine herkesin hürmetine mazhar olan ve mu'âmelâtında devâm eyleyen ne kadar tâcirlerimiz mevcûddır! Hele i'âde-i i'tibâr memleketimizde hiç görülmemiş ve ez kazâ bir def'a mahkemeye vukû' bulan mürâca'atı dahî sâhibi ikmâle lüzûm his etmemişdir.

İşte Avrup ile şark arasındaki farkları, garblı tâcir ile şarklı tâcirin nokta-i nazar ihtilâflarını gösteren husûsâtın ancak bir kısım mahdûdını şöylece zikir etdik. Avrupa ilme ve akıla uygun harekât ve fa'âliyetle dâ'imâ terakkî eder iken bizim mütemâdiyen geri kalmamızın sebebleri bunlardır. Ticâret hayâtında nâdiren muvaffakiyet gösterenlerimiz ya devânsız muvaffakiyetlerle aldanarak hatâya düşüyorlar veyâhûd az çok Avrupa hayâtına uyuyorlar.

Acabâ Avrupa ile şark arasında bu zihniyet farkları neden ileri gelir, biz ne içün tamâmen garblı efkârının zad kâmilinde cây-ı selâmet buluyorız?

Bizce bu mes'ele sâdece bir ilim ve terbiye mes'elesidir, biz henûz asrileşemeden ve asri bir terbiye ve kanâ'at sâhibi olamadık, hele tüccârımız bu i'tibârla pek zavâllı bir mevki'idedir. Me'mûriyet, askerlik, tıbâbet, mehendislik gibi serbest sanâyi' hayâtımızda bir derece yenilik ve asrılık görüldiği hâlde hayât-ı ticâriyemiz pek ibtidâ'î bir vaz'iyetdedir. Tüccârımız ilmin ve fennin, terbiye ve tehsîlin sâhasından çok uzakda âdetâ bir devr-i fetret ve teşettüt içindedir. Bunun içün melekemizde pek az yetişen asrî ve medenî terbiye görmüş gençlerimiz ilim ve kanâ'atlerini mühîta yapmak ve bâtıl fikirlerle nücâdele etmek vazîfesiyle mükellifdirler, onlarda bu müzlim mühîtin sû'-i telkînâtına ve sekîm ihtiyâdâtına kapılırlarsa hiçbir zamân felâketden kurtulamayız.

Avrupa tâcir, gayr-i tâcir her sınıf halkı hâdisât-ı iktisâdiyeye yabancı değildir. Tâcir, ilmî esâsları bilir ve buna tam bir kanâ‘atle tevfîk-i hareket eyler, halk da tâcir ve san‘atkârın metâ‘ını tanır, ihitirâ‘ât ve keşfiyâtdan haberdâr, piyâsa hakkında ma‘lûmâtı vardır. Şübhe etdiği şeyi fennî sûretle kontrol ve tedkîk eder. Binaen-aleyhsatıcı müşterîyi ma‘lûmâtından emîn oldığı içün gâfil avlayamaz. Zâten kendisini terbiye ve tahsîli muktezâsı te‘kîbe mecbûr gördiği tarîk istikâmetden ayırmaz.

Bizde halk bu cihetlerde tamâmen câhildir. Mâl umûmiyetle Avrupa’dan gelir, tâcir pek sathî olmakla berâber bu husûsda halkdan ziyâde ma‘lûmâtdârdır. Halkın tenvîri içün bizde ilmen de çalışmaz, matbû‘âtda uğraşamaz, sergi, hâl gibi menâbi‘-i ma‘lûmât olan me’essesâtda yokdur.

Şu hâlde ticâretimizin inkişâfı ve bu yanlış zihniyetlerin izâlesi içün ne yapmalıdır? Burada hükûmete, matbû‘âta, âlimlere, tüccâra ve efrâde te‘allük eder bir tâkım vazâ’if vardır. Bu vazâ’ifin en mühimi hükûmete, ma‘arif nezâretine ve teşkîlât-ı mahalliye ve belediyeye terettüb eder.

Ticâret ve mâliye nezâretleri, tahvîlât ve emti‘a borsaları te’sîs ve bunların idârelerini tanzîm ederek mu‘âmelât-ı ticâriye ve emti‘a satışlarının aleni olmasına ve rekâbetin taht te’sîrinde bulunmasına gayret etmeli ve kurları müntezimen neşr etdirmeli, dâ’imâ ve muvakkat sergiler açmalı ve buralarda malî ve ecnebî ma‘mûlât mesnû‘âtı teşhîr etmeli, bunların envâ‘î, fiy’atları ve sûret-i tedârikleri hakkında halka ma‘lûmât verdirmelidir. Şirketleri kânûnî bir sûretde

(95)

Kontrol etdirmeli ve tüccârı Avrupa’da oldığı gibi kânûnî ve nizâmî bir zabt ve rabta almalı, tüccâr ve san‘atkâr arasında teşkîlât yapılmasını teşvîk etmelidir.

Gümrüklerde ve şehir dâhilinde mecânen mu‘âyene yapan labratuvarlar vücûde getirmeli ve megşûş mevâdin idhâl ve fürûhetini mani‘ etmeli ve tahlîlât-ı netâyicini ve hîlekârları îcâbında i‘lân ve teşhîr etmelidir.

Belediyeler, hâlleri ve Pazar mahalleri küşâd etmeli ve buralarda fiy’atların alenen tekarrürine ve ma‘în fiy’atların umûm tarafından bilinmesine çalışmalıdır.

Ma‘ârif nezâreti ve ma‘ârif müdîriyetleri, belediyeler, ticâret odaları muhtelif derecâtda ticâret mektebleri açamalı, tüccâr olacakları ve tüccâr müstahdimlerini buralara sevke etmeli ve istikbâlin tâcirlerini böyle ilmî ve medenî bir terbiye ile yetişdirmelidir.

Yalnız ticâret âleminde gireceklere değil Avrupa’da oldığı gibi ale’l-umûm halka â’id ve hayât ve me‘îşete müte‘allik ma‘lûmât verecek mü’essesât vücûda getirmeli ve bu husûsâtda teşvîkâtda bulunmalı nizâmî mecbûriyetler koymalı ve mekâtib-i umûmiyede evlâd-ı memleketin terbiyesinde bu cihetleri nazar-ı dikkate almalıdır. Tâki tâcir ve umûm-ı halk asl-ı hayâta ta‘allük eden cehlden kurtulsun.

Matbû‘ât, hükûmetin icrâ-ı âtî borsaların ve piyâsanın tehavvülâtını ve fiy’atları, keşfiyât ve ihtirâ‘âtı ve hâdisât-ı ticâriyeyi halka bildirmelidir. Erbâb-ı ihtisâs ve ulemâ, ilmî esâsât-ı vergi keşfiyâtı halkın anlayacağı bir tarzda neşr etmeli, kitâblar, makâleler ve konferanslarla halkın tenvîrine çalışmalıdır.

Tüccârımızda artık yalnız çırâklıkla ve tecrübe ile mükemmel bir ticârethânenin idâre edemeyeceğini düşünerek ilme ve tahsîle ehemmiyet vermeli ve yavaş yavaş ve her meslekde oldığı gibi ticâretdede (mektebli)ler (alaylı)ların yerini işgâl etmelidir.

Ale’l-umûm-ı efrâd dahî kendi münfe ‘itlerini nazar-ı dikkate alarak tüccâr ve esnâfın eline bir av gibi düşmemek içün her mâlî tanıyacak vasâ’iti nazariyât ve keşfiyâtı imkân derecesinde öğrenmeli ve hâdisât-ı iktisâdiyeyi ta‘kîn etmelidir.

Eğer bunlar yapmaz, eski zihniyetdeğişmez, ilmî ve asrî bir kanâ‘at te’sîs etmez, hükûmet halkın, halk kendisinin münfe‘itini korumak yollarını düşünmez ve bilmez, menâfi‘i umûmiye, menâfi‘-i şahsiyenin muhassılası oldığı, umûmın zararına çalışanların kendilerine de **(96)**

Zarar îkâ‘ etdikleri idrâk edilmez ise Avrupa hayât-ı ikdisâdiyesinin şimşek sur‘atiyle terakkî ve inkişâfına mükâbil bizim çürük sefîne-i ticâretimiz her tarafdan hücûm eden müdhiş dalgaların bâzîçesi olarak mursâ-yı selâmete ve asıl olmak içün çok bocalar belki de küçük ve betî bir harekete bile muvaffak olamayarak oldığı yerde kalır. Bitdi. ***(A.A.)***

Mâliyât

Bankacılık

Bankacılık memleketimizde henûz lâyıkıyla tanınmayan ve munhasaran ecnebîlere hâs sayılan bir teşebbüs-ı iktisâdiyedir.

Midhat Paşa merhûmun yarım asıra garîb bir zamân-ı evvel te’sîs eyledikleri menâfi‘ sandıklarının zâdesi olan ve Zirâ‘at Bankası nâmını taşıyan epeyce kadîm bir hayâta mâlik ve on üç milyondan fazla sermâyeye sâhib ve Türk me’mûrlarla idâre edilen millî ve resmî bir mü’essese-i milliyemiz mevcûd ise de bugüne kadar yapdığı mu‘âmelât i‘tibâriyle tüccâr ve halk nazarındabankalar sırasında sayılmamakdadır. Fi’l-hakîka Zirâ‘ât Bankası yakına kadar yalnız erbâb zirâ‘atine â’idikrâzâtla iştigâl eder ve ticâret işlerine karışamaz ve tevdî‘âtle uğraşamazdı. Hattâ erbâb-ı zirâ‘atle yapılan mu‘âmelâtda şâyân-ı memnûniyet bir şekilde ve ihtiyâca muvâfık bir derecede bulınmıyordı. Geçen senden beri Zirâ‘at Bankası İstanbul piyâsasında bir şu‘be açarak para havâlesi ve tevdî‘ât kabûli gibi ticâret bankaları işleriylede meşgûl olmağa başlamışdır.

Dîger tarafdan Emniyet Sandığı da küçük mikyâsda ikrâzâtda bulunmak ve tevdî‘âtı kabûl eylemekle İstanbul halkının ba‘zı i‘tibâre â’id ihtiyâcâtını te’mîne sâ‘î bulunmakdadır.

Ma‘mâfiye bu iki mü’essesenin mevcûdiyetine rağmen el’ân tüccâr ve halkımızda banka mü‘âmelâtı yalnız ecnebîlerin anlayabileceği ve yapacapğı bir iş gibi görülmekdedir.

Ecnebî bankacılığının memleketimizde pek büyük bir nâmı vardır. Nasıl gayr-i muntazam defterler (bakkal defteri) ne teşbîh edilirse bir mü’essese-i resmiye ve ticâriyenin intizâm-ı mu‘âmelâtı üzerine kullanılan en takdîr kâr ta ‘bîrlerde (banka gibi muntazam) (işleri banka gibi düzgün) cümleleridir.

(97)

Bizde banka gâyet muntazam iş gören, mu‘âmelâtını usûl ve kânûne temâmen tatbîk eyleyen bir mü’essese ve banka me’mûrıda vezîfe-i şinâs, intizâm-perver ve aramızda ve mekteblerimizde yetişemeyen mümtâz bir şahsiyet telakkî edilmekdedir. Bu mülâhaza sâ’ikıyledir ki son zamânlarda teşekkül eden mü’essesât-ı milliyemizde çalışan genclerimiz birçok kimselerin bilâ sebeb dûçâr-ı mu’âhaze ve tenkîdi olmakdadır.

Son senelerde bankacılık memleketimizde de inkişâfa başlamış evvelâ vilâyâtda başlayan teşebbüsât pâyitahtımıza kadar yükselerek bize şâyân-ı ehemmiyet-i mü’essesât kazandırmışdır.

Bankalar zamânımız iktisâdiyâtının en büyük terakkî ve inkişâf-ı âmilleridir. Hiçbir millet değil hattâ küçük bir şehir bile mü’essesât-ı milliyeye ihtiyâcdan vâriste kalamaz. Millî bankası olmayan milletlerin ecnebî sermâyelerinin istilâkâr hücûm mu‘âmelâtı karşısında kuvve-i iktisâdiyelerini za‘afa uğrar. Bankacılığın siyâset sâhasında da büyük bir te’sîri vardır. Millî istiklâl ve medenî isti‘dâd dâ‘iyyesinde bulunan milletler evvelâ millî banka teşkîliyle işe başlıyorlar kezâ bir yere hulûl etmek istemeyen hükûmetlere de bankalar zemîn ve tarîk küşâd etmekdedir.

Harbin mesâ’ib günegünü içinde bizim için azçok medâr-ı tesellî olacak bir şeyi var ise oda birkaç millî mü’esse ve az cümle dört milyon lira sermâyeli bir millî bsnka teşkîline muvaffakiyetimizdir. Bu teşebbüsün reşid iktisâdı sâhasında dîger milletler ve anâsır derecesinde iktisâdî kâbiliyet sâhibi oldığımızı isbât etmesi i‘tibâriyle pek büyük bir kıymeti vardır.

El-yevme İstanbul’da Osmanlı İ‘tibâr-ı Millî Bankasından mâ‘adâ millî iktisâde Emlâk Bankası Konya’da İktisâd-ı Millî, Manisa’da Bağcılar Bankası, Adapazarında İslâm Ticâret Bankası, Eskişehir’de Çifciler bankası, Aydın’da, İzmir’de ve dîger mahallerde ba‘zı küçük mâlî mü’essesât mevcûddır.

Bu gibi mü’essesâtın artması terakkiyât-ı iktisâdiyemize âmîl ve mü’essir olmakdadır. Fakat şurası şâyân-ı dikkatdir ki işbu mü’essesâtın hüsn idâresini ve arzû edildiği gibi ve mümâsili ecnebî bankalar derecesinde intizâm-ı mu‘âmelâtını te’mîne

kâfî gelecek ma‘lûmâtlı banka me’mûrları hemân hiç yetişmemiş gibidir. Hattâ diyebiliriz ki bu mü’esseselerde çalışan zevât gayret ve hüsn-i niyetlerine rağmen el’ân banka işlerinin yabancısıdır. Çünki ma‘a’t-te’essüf memleketimizde bankacılığa müte‘allik eser yok gibidir. Son def ‘a banka mu‘âmelâtı isminde küçük bir kitâb tabi ‘ edilmiş.

(98)

Ve Ferid ve Serkes Nihad Beylerin bankalara â’id mufassal ve kıymetli iki eseride derdest-i tabi‘ bulunmışdır. Bu anlar zan ederizki bankacılığın memleketimizde tanınmasına büyük yardım edecekdir.

Resmî yegâne mü’essese-i ilmiye-i ticâriyemiz olan Ticâret Mekteb Âliyesinde yetişen genclerimiz lâyık oldığı derecede mazhar-ı himâye ve takdîr olsalar kendilerinin ma‘lûmâtı bizim bu bâbdaki ihtiyâcâtımızı lâyıkla te’mîn eder. Fakat ma‘a’t-te’essüf el’ân bu cihete lüzûmı derecesinde atıf-ı ehemmiyet edilemiyor.

Risâlemiz tedrîcen bankacılığa müte‘allık ba‘zı ma‘lûmât-ı neşriyle bu bâbda memlrkete hıdmete çalışacakdır.

(**A.A**.)

Mübâhisât-ı Ticâriye

Ticâretgâh İdâresi

Teşekkül etmiş bir ticâret evinin herhangi bir şekilde idâresi derece-i terkîsiyle alâkadârdır. Bir tâcir mesâ’il-i idâriyede ne gibi nukâte i‘tinâ etmelidir? Husûsât-ı mezkûreyi dâhilî ve hâricî olmak üzere iki kısma ayırmak lâzım gelir.

Dâhilî idâre : Bir ticârethânenin her ne mu‘âmele icrâsıyla meşgûl olursa olsun çeşidinin hüsn-i sûretle ta‘yîni, temîzliği, mağaza sâhibleriyle müstahdemini, kezâ müstahdemini ile şürekâdan biri beynindeki mu‘âşeretin hüsn-i te’mîni, istihdâm edilen me’mûriyetinin çalışkan ve ehl-i nâmûs zavâtdan müteşekkil bulunması.

Çeşîd-i mes’elesinin adem-i te’mîniyle hâsıl olacak zarar ahz ve i‘tâ kasdıyla ticârethâneyi ziyâret eden müşterînin kaçmasını îcâb etdirmekle kalmayarak belki o mağazaya bir dahâ gelmemesini intâc eder. Çünki birkaç def‘a aradığı bir şeyin bulunmaması kendisine bir sû‘-ı te’sîr icrâ edebilir. Bunun da tevlîd edeceği mezarret az değildir. Çeşîdi en ziyâde mevcûd bir ticâret evinin velevki büyük bir ticârethâneden dahâ küçük olsun mâ-fevkinden dahâ ziyâde kâr te’mîn etdiğini, lisân-ı ticâretde müste‘mel bir kelime ile “cirosunu” tezyîd etdiğini, destgâh-ı ticâretdeki tecrübemle anladım.

(99)

Temîzlik mes'elesi : Temîz olan her şey herkesi kendisine celb edeceği şübhesiz değil midir? Bir ticârethânenin dâhilî, hâricî nezâkatine dikkat etmek, emti'asının hüsn-ı muhâfazasına i'tinâ etmek hem sıhhî hem mâddî ve hem de ma'nevî kâr te'mîn etdiği gibi bunun aksi bir hâl mevcûd olan bir mahalle hiçbir kimsenin rağbet göstermeyeceği muhakkakdır.

Şürekâ ile müstahdimin beynindeki münâsebet: Bu husûsda Avrupa ticârethânelerinde pek ince takyîdât vardır. Bir mağaza sâhibi ma'iyyetinde istihdâm eylediği me'mûriyetine hüsn-ı mu'âmele etmek, me'îşetini te'mîn etmek, san'at üzerindeki mümâreselerini tezyîd etmek ve kendisine bir ticârethâne sâhibi olmak seviyesine getirmek ve bu husûsun dahî te'mîni içün sırf mesâ'î eylemek vazâ'ifiyle mükellefdir. Hattâ bu mecbûriyet kânûnî bir şekildedir. Kezâ bir me'mûrda tevzîf edildiği işin hüsn-ı sûretle îfâsını bir vazîfe-i vicdâniye adâbder ve elden gelen en fazla fa'âliyetle çalışır. Gerek emti'anın gerek müşterîlerin hüsn-ı sûretle idâresini el-hâsıl mağazanın müstahdem bulındığı ticâret evinin her ne sûretleolursa olsun istifâdesini te'mîn etmek mecbûriyetiyle muvazzafdır.

Keyf-i mâyişâ' bri tâcir müstahdeminden birin, mağazasından ihrâc ve def' edemediği gibi her arzû etdiği bir zamânda me'mûrlardan hiçbirisi müstahdem bulındığı mağazayı terk edemez ancak muhâkim huzûrunda birinin hakkı tebeyyün etmek sûretiyle hurûc ve ihrâc mu'âmelesi icrâ edilebilir. Çünki bir mağazaya herhangi bir me'mûrun esnâ-yı duhûlinde kontratlar, mukâvelenâmeler tanzîm olunur. Bunlardan bir nüshası mağaza sâhibinde nüsha-i sâniyesi de me'mûrda bulunur. İşbu mukâvelenâmelere me'mûrun ne kadar müddet mağazada hıdmet vazîfesiyle muvazzaf oldığı ne mikdâr ma'âş alacağı, efendisi tarafından ne sûretle ve ne kadar müddet sonra ma'âşının tezyîd edileceği, vazâ'ifinin nelerden ibâret oldığı etrâfıyla yazılır. Bunların hilâfene vaktinden evvel mağazayı terk etmek veyâhûd ta'ahhüd edilen ma'âşın bir kısmını kesmek hiçbir kimsenin yed-i iktidârında değildir. İşbu konratların hitâm-ı müddetine eğer yekdîgerinden memnûn iseler yeniden akd-ı mukâvele etmek sûretiyle mağazada icrâ-yı vazîfe eylerler.

Bir mağazanın esnâ-yı terkinde "bon servîsi" ta'bîr edilen bir hüsn-i hâl varakası tanzîm ve mağaza sâhibi tarafından tasdîk edildikden sonra me'mûrun yedine i'tâ edilir. Dîger bir mağazaya esnây-yı duhûkunde "bon servîsi" ibrâz edemeyen me'mûrlar ticârethâne sâhibi

tarafından kabûl edilmezler. Harekâtında mûcib-i iştibâh hiçbir hâli görülmeyen her me'mûra bulundığı mağaza sâhibi "bom servîsini" i'tâsıyla mükellefdir.

Hâlbuki memleketimizde bu takîdâta hiç de ehemmiyet verilmiyor. Netîcede yukarıda arz etdiğim sûret-i idâreyi mu'âmelerinde tatbîk etmemek yüzden ticârethânemizdeki adem-i intizâm devâm ediyor. İşte bütün bunlar mesâ'il-i idâriyeden olup te'mîni hâlinde fevâ'idi âşikâr-ı ahvâldendir zanındayım.

Hâricî idâre: Hâricî idârede icrâ edilecek en büyük te'sîr o ticârethânenin isminin yalnız bulındığı memleketde değil her tarafda işidilmesini, bellenmesini te'mîn etmekledir. Bunu da teshîl edecek yegâne vâsıta "i'lân"dır.

Biz de i'lân gelmesinin sâha-ı fa'âliyetde hiçbir mevki' olmamakla berâber bu gibi ahvâlin şarlatanlıktan başka hiçbir şey oladığını da söylemekten çekinmeyen kimselerimiz bile mevcûddur. Halbûki ne yanlış fikir ne garîb mülâhaza!... Amerika'nın, İngiltere'nin, Almanya ve Fransa'nın dünyânın en müterakkî memleketlerinin terakkî-ı ticâretleriyle en ziyâde alâkadâr olan bir cihet varsa o da i'lândır, i'lânâtdır. Eğer bunun fevâ'idi takdîr edilmemiş olsaydı bu uğurda milyonlar, sarf eden ticârethâneler bu husûsa atıf-ı ehemmiyet etmezlerdi. En küçük bir noktaya isimlerini ta'lîk etmek, en görünmez bir mahalle mevcûdiyetlerini tanıştıracak i'lânâtın bin dürlü eşkâlini tertîb ve tesbît ederek şâyân-ı hayret fedâkârlıklar ibrâzıyla her dürlü vasâ'itta mürâca'at ediyorlar. Fakat sarf etdikleri meblağın kat kat fazlasını kazanıyorlar.

Bu husûsda fazla îzâhâte girişmemenin i'lân dersi tevlîd edeceği dolayısıyla mevzû'dan çıkacağından sırf-ı nazar ediyorum.

Sâniyen celb edeceği emti'âyı mümkün mertebe mağazasına ucuz idhâl ederek ucuz satmak ve şu rekâbet-i iktisâdiye vâdisinde kendisine en ziyâde müşterî celb etmektedir.

Bir mâlik ehven olarak celbi içün vesâ'it-i müte'addideye mürâca'at lüzûmı his edilir. Vasâ'it-i nakliyeden, gümrük resminden, ambalaj mu'âmelâtından ve esnâ-yı nakildeki sür'atden ve ticâret evinin emti'asını destkâha vazi' etmezden evvel kazanacağı birçok kârlar mevcûd olub bu da mâlik ucuz olarak mağazaya dâhil olmasını intâc eyler. Bi'l-tabi' ne kadar ucuz

alınırsa o nisbetde ucuz satılabileceğinden netîce dahâ ziyâye mâl satılmış ve dahâ ziyâde ciro edilmiş olur. Şurasıda şâyân-ı dikkatdirki: bir fabrika ile en ziyâde iş yapan bir ev aynı mâlı dîger bir ticârethânenin alacağı fiy'atdan çok def'a dahâ ucuz olarak tedârik eder. İşte bu yüzden dahî kazancı artmış olur.

El-hâsıl mu'âmelât-ı ticâriye ile meşgûl olarak hayât-ı iktisâdiye de terakkî etmek içün ber-vech yala arz etdiğim şerâ'itin de nazar-ı ehemmiyete alınması ve icrâsında iltizâm-ı dikkat oluması zarûrîdir.

(Yeni kapılı hafizî), ***İsmâ'îl Âsaf***

Şeker Pancarı Hakkında Fennî Rapor

Kâr'ilermizden ve mü'teber erbâb-ı ticâretimizden İbrahim Bey'in yerli mahsûlâtından şeker pancarlarının tahlîline â'id gönderdikleri raporı müteşekkiren ber-vech-i zîr aynen devc ediyoruz:

Şeker Pancarı Tahlîl Kimyevî ve Mükemmel Raporı

(1)Kleine Venzculblen Beyaz küçük şeker pancarları
(2)Numûne adedî Nıfsı kesilmiş üç aded
Nısıfların vezn-i umûmiyeleri 860 gram: tam pancarların vezn-i umûmiyeler 1720 gram
Enkâz-ı havâ'î büyük kısmı 230 " 460 "
Evşihâr ve cezîrân
Hâlis pancar kısmı 630 " 1260 "
Tam beher pancarın vezn-i vasıtası 1720 " 573 gramdır.
Fabrikada işlenecek pancarın nisbeti % 3,37 hâlis pancar
%26,7 enkâzdan ibâretdir.

(3)Usârenin keşşâfeti 10 derece haarâretde 1,092 ya'nî 9,2 derece
Alman altında ve 20 sem usârenin kuvveh-i tedvîriyesi 67,5 derece
yüz santimetre usâredeki şeker mikdârı %19,92 gram

(4)(Palt-Usûlı) harâretde ten'îm-i tarîkiyle sâf pancar rendelerinin vasıtı %14,8 derece verecekleri şeker mikdârı - yüz gram hâlis pancarın usâredeki şeker mikdârı

Yüz gram usâredeki şeker mikdârı:

19,94*100/19,2*0,1=%18,4

Hâm yüz kilo şeker pancarın vereceği şeker mikdârı:
18,38*1,94=%16,26 kilo gramdır. Usâre mikdârı

(102)

Usâre hülâse-i hakîka mikdârı: %22,6

Usârenin mikdârı: %0,68'dir:
hakîki emsâl-i sâfiyesi = 10,9
" milhiyesi= 29,9
kıymet-i nisbiyesi = 16,13

Dîger Rapor

Tahlîlin nev'i. – numûnelik üç aded pancar lâcü't-tahlîl gönderilen pancar numûnesinde yüzde 12,25 nisbetinde şeker bulınmış oldığını mübeyyin rapordır.

Muhtazar ve Müfid Ma'lûmât

Çinko üzerine yazı yazmak içün mürekkeb.

Bir kısım klor kalsiyum ve bir kısım göz taşını otuz altı kısım suda eritdikğinizde çinko üzerine yazmak içün güzel bir mürekkeb elde etmiş olursunuz. Bu mürekkeb sudan aslâ bozulmaz.

Yumurtaların üzerine kabartma olrak tersîm usûlı.

Yumurtanın üzerine istedikğiniz resmi ve yazıyı tuzsuz tereyağ veyâ bir mâdde-i şehamiye ile tersîm etdikden sonra yumurtayı keskin sirkeyi hâvî bir kab içine koyunuz, sirke yumurtanın yağsız ya‘nî resimden hâric kısmını aşındırıncıya kadar kabında bırakınız. Ba‘de kabdan çıkardığınızda resmin yumurta üzerine kabartma olarak çıkdığını görürsünüz.

Etlerin tertîbinde bulunan mevâd- 100 kısımda

Kemiksiz Et	Mevâd-ı azotiye	Mevâd-ı şehamiye
Semir öküz eti	16,75	29,28
“ dana “	18,18	7,41
“ koyun “	17,11	5,77
“ koyun burki	16,56	3,33

(103)

Küf kokusunu gidermek

Küflenmiş fıçı ve bu gibi ağaç kablardan küf kokusunu izâle içün fıçıyı su ile doldurub içine biraz kepek koyub su ekşiyinceye kadar bırakmalı sonra içindeki suyu döküp temîz su ile yıkanır ise kokudan ve küfden eser kalmaz.

Eller içün

İyi cinsden unu ziyâde ve beyaz patateslerden kâfî mikdârda pişirüb ezdikden ve süt ile yoğurarak hamûr yapdıkdan sonra ellere sürülecek olur ise elleri yumuşatır, beyazlatır ve te’sîrât-ı havâ’iyeden muhâfaza eder.

Hakkı Mahmûd

Şu’ûn

Çırâk mekteblerinin terakkî ve tekemmülü esbâbını te’mîn buyuran İstanbul ma‘ârif müdîriyeti çırâk mekteblerinin emvâr-ı idâre ve tahrîriyesine nezâret etmek ve hasebü’l-ma‘azeret derse gelemeyen mu‘allimlerin derslerini işgâl eylemek üzere her çırâk mektebine birer müdîr mu‘âvini te‘ayyüni taht-ı karâra almış ve işbu karâr mart ibtidâsında tatbîk olunarakzîrdeki isimleri muharrer zevât çırâk mekteblerine müdîr mu‘âvini ta‘yîn olunmışlardır:

Fâtih Çırâk Mektebi Müdîr Mu‘âvinliğine: Hayâli Bey

Sultân Ahmed “ “ “ : Mûsâ Kâzım Bey

Aksaray “ “ “ : Necâtî Bey

Eyüb Sultân “ “ “ : Fikri “

Beşiktaş “ “ “ : Vehbî “

Kasım Paşa “ “ “ : Nazîf “

Gazî Köy “ “ “ : Abdî Tevfîk “

Üsküdâr “ “ “ : Hâzım “

İstambul Ma‘ârif Müdiriyet-i Âliyesinin işbu teşebbüsü şâyân-ı teşekkürdür.

Çırâk mekteblerinde tedrisâtın gündüzleri sâ‘at dörtden altıya kadar icrâsı tensîb edilerek geçen aydan i‘tibâren dersler bu sâ‘atlerde gösterilmekle başlanmışdır.

(104)

Mu‘allimler cem‘iyeti, hâsılâtı kendi maksâd-ı hayriyesine sarf edilmek üzere bir müsâmere tertîb eylemiş ve re’îs-i fahriyesi Rızâ Tevfîk Bey Efendinin ilmî bir konferasıyla kesb-i kıymet eden işbu müsâmere cem‘iyete memnûniyet bir hâsılât bırakmışdır.

Son zamânlarda Selanik’den, Marsilya’dan, Romanya ve Amerika’dan şehrimize epeyce mâl gelmiş ve işbu müvâridât piyâsa fiy’atları üzerinde mühim bir te’sîr yapmışdır. Mu‘âmelât-ı ticâriyenin az zamân sonra büsbütün inkişâf ederek bahâlılığın büyük mikyâsda tenâkus edeceği ümîd edilmekdedir.

Ticâret mektebi me’zûnîn Cem‘iyeti me’zûne hanımların da iştirâkiyle fa‘âliyetde devâm etmekde ve karîben me’zûne hanımlara ba‘zı konferanslar vermek ve serbest ders küşâd eylemek içün teşebbüsâtda bulunmakdadır.

Hesâb-ı Ticârî

Ders Notları

-Birinci nüshadan mâba ‘de-

Uzun cemi‘ ameliyâtı içün ber-vech zîr hareket edilebilir.

1-Erkâm sütûnını muhtelif aksama ayırarak her birini ayrıca bir kâğıd üzerine yazıb sonra bunları toplamak

2-Sağdan birinci hâneyi toplayarak altına mecmû‘ını yazmak, sonra ikinci ve sonra üçüncü ılh toplayıb bunları hânelerine kayd etmek ya‘nî her def‘asında sağdan bir hâne öteye erkâmı yazmak ve sonra bunların mecmû‘ını toplamak.

3-Bir hâne toplanıb dîgerine geçdiğinde bir yanlış zuhûr edince ameliyâtı yeni başdan tekrâr etmemek içün her sütûnun küsûrâtdan fazlasını ya‘nî aşerâne â’id erkâmı altına yazmak

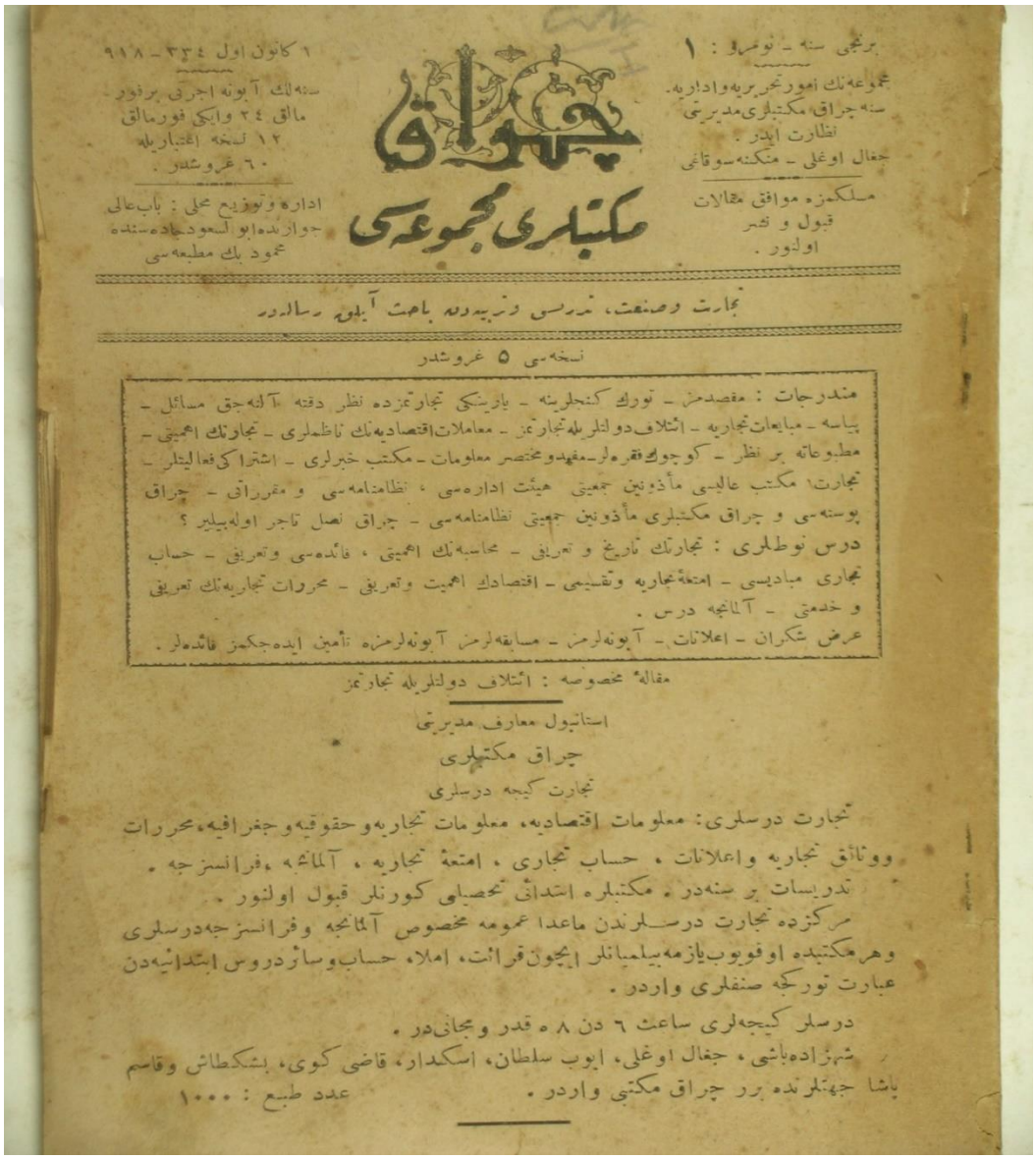
Zihnen muhtelif hâneli iki adedi cemi‘ etmek içün bunları âhâd ve aşşârâte ayırmak muvâfıkdır. Farzen 73 ile 85 kaç zihnen hesâb etmek içün evvelâ 73 ile 80’ni toplayıb ba‘de beşi zam etmek veyâhûd aşâti ayrı toplayıb âhâdi sonra i ‘lâve etmelidir.

Bundan başka ufkîyen yazılan e‘dâdi dahî kolayca toplamak husûsunda kesb-i mümârese eylemeldir.

Fransa bankasında yapılan müsâbakalarda altı edâdnâme ve iki aded kesirden mürekkeb otuz erkâmın amûden ufken on dakîkada toplanması taleb edilmekdedir.

Matba‘i-i bahriyede tabi‘ edilmişdir. Sâhib-i imtiyâz ve müdîr-i mes’ûl: Ahmed Âsım

Ek 2: Çırak Mektepleri Mecmuası'nın Sayfalarından Fotoğraf Örnekleri

برنجی سنه - نومرو : ۱
مجموعه‌نك امور تحریریه‌واداریه‌سنه چراق مکتبلری مدیریتی نظارت ایدر .
جغال اوغلی - منکنه‌سوقاغی
مسلکمزه موافق مقالات قبول و نشر اولنور .

چراق
مکتبلری مجموعه‌سی

۱ کانون اول ۳۳٤ - ۱۹۱۸
سنه‌لك آبونه اجرتی پرفور مالق ۲٤ وایکی فورمالق ۱۲ نسخه اعتباریله ٦۰ غروشدر .
اداره وتوزیع محلی : باب عالی جوارنده ابو السعود جاده‌سنده محمود بك مطبعه‌سی

تجارت وصنعت، تدریس وتربیه‌یه باعث آیلیق رساله‌در

نسخه‌سی ۵ غروشدر

مندرجات : مقصدمز - تورك کنجلرینه - پارسکی تجارتمزده نظر دقته آلنه‌جق مسائل - پیاسه - مبایعات تجاریه - ائتلاف دولتلریله تجارتمز - معاملات اقتصادیه‌نك ناظملری - تجارتك اهمیتی - مطبوعاته بر نظر - کوچوك فقره‌لر - مفید ومختصر معلومات - مکتب خبرلری - اشتراکی فعالیتلر - تجارت مکتب عالیسی مأذونین جمعیتی هیئت اداره‌سی ، نظامنامه‌سی و مقرراتی - چراق پوسته‌سی و چراق مکتبلری مأذونین جمعیتی نظامنامه‌سی - چراق نصل تاجر اولهبیلیر ؟
درس نوطلری : تجارتك تاریخ و تعریفی - محاسبه‌نك اهمیتی ، فائده‌سی وتعریفی - حساب تجاری مبادیسی - امتعهٔ تجاریه وتقسیمی - اقتصادك اهمیت وتعریفی - محررات تجاریه‌نك تعریفی و خدمتی - آلمانجه درس .
عرض شکران - اعلانات - آبونه‌لرمز - مسابقه‌لرمز آبونه‌لرمزه تأمین ایده‌جکمز فائده‌لر .

مقالهٔ مخصوصه : ائتلاف دولتلریله تجارتمز

استانبول معارف مدیریتی
چراق مکتبلری
تجارت گیجه درسلری

تجارت درسلری: معلومات اقتصادیه، معلومات تجاریه‌وحقوقیه‌وجغرافیه، محررات ووثائق تجاریه واعلانات ، حساب تجاری ، امتعهٔ تجاریه ، آلمانجه ، فرانسزجه .
تدریسات بر سنه‌در . مکتبلره ابتدائی تحصیلی کورنلر قبول اولنور .
مرکزده تجارت درسلرندن ماعدا عمومه مخصوص آلمانجه وفرانسزجه‌درسلری وهر مکتبده اوقوبوب یازمه بیلمیانلر ایچون قرائت، املاء، حساب وسائر دروس ابتدائیه‌دن عبارت تورکجه صنفلری واردر .
درسلر گیجه‌لری ساعت ٦ دن ۸ ه قدر وبجانی‌در .
شهزاده‌باشی ، جغال اوغلی، ایوب سلطان، اسکدار، قاضی کوی، بشکطاش وقاسم پاشا جهتلرنده بر چراق مکتبی واردر .
عدد طبع : ۱۰۰۰

نظراً ٦٥ – ٧٠ ميليون درجه‌لرينه بالغ اولان تجارت عموميه‌مزك ÷ ٣٤ ى انگلتره‌يه ÷ ١٦ سى فرانسه‌يه ÷ ١١ ى ايتاليايه عائد بولنمقده‌در .

آلمزده قالان ولايات تركيه‌يه عائد قسمى همان ٤٠ ميليونى بولان بو معاملات تجاريه‌نك ١٣ ميليونى استانبوله ، ٥ ، ٩ ميليونى ازميره يائقده‌در .

انگلتره‌يه اكثريسى ازميردن اولمق اوزره ٨٨١٦٠٠٠ اخراجات يائقده و بوكا مقابل ٥٥٨٤٠٠٠ ادخالات وقوع بولمقده‌در . انگلتره ايله تجارت عموميه‌مز ١٥ ميليونه قريبدر . فرانسه‌يه ٣٢٠٠٠٠٠ اخراجاتمز وملكت مذكوره‌نك يزه ٣٦٠٠٠٠٠ ادخالاتى واردر . فرانسه ايله تجارت عموميه‌مز ٦٨٠٠٠٠٠ ليرادن عبارتدر . بالالتزام كسوراتدن صرفنظر ايده‌رك كوستريلمكمز شوارقامله تظاهر ايدييورکه انگلتره و فرانسه مملكتمزله اك زياده معاملات تجاريه‌ده بولنان مملكتلردر .

صره ايله كوستريلمك لازمكليرسه بر تحليلكى انگلتره ، ايكنجيلكى آوستريا ـ مجارستان اوچنجيلكى فرانسه آلير . آوستريانك مملكتمزه ادخالاتى ٦٢٥٠٠٠٠ يزم اخراجاتمز ١٧١٠٠٠٠ درکه جمعاً تجارت عموميه‌مز ٨ ميليونه بالغ اولور . ديكر حكومتلرده صره‌سيله شونلردر :

	ادخالات	اخراجات	تجارت عموميه
	بيك	بيك	بيك
ايتاليا	٣٠٠٠	١٢٢٥	٤٢٣٥
روسيه	٢٥١١	٦٥٠	٣١٦٢
آلمانيا	٢٢١٠	١١٢٠	٣٣٢٧
بلغارستان	١١٩١	٧٤٥	١٩٣٧
رومانيا	١١٣٩	٤٠٦	١٥٤٥
بلجيقا	١٠٥٧	٣١٨	١٣٧٦
مصر	١٠٤٩	١١٠٠	٢١٥٠
آمريقا	٥١٥	٦٩٧١	١٢١٢

دولتلرى وضعيتلرينه كوره اتفاق واتلاف ديه آيرمق لازمكليرسه آوستريا و آلمانيا ايله تجارت عموميه‌مز ٨٥٠٠٠٠٠ ادخالات و ٢٨٥٠٠٠٠ اخراجات اولمق اوزره ١١٣٥٠٠٠٠ ليرادركه بالكز انگلتره ايله ياپديغمز تجارته سيله تقابل ايتمز . آلمانلرله ياپيلان تجارتمزك آز كورونمسنده بو مملكتك بر قسم معاملاتنك تريسته ،

آنورس و روزدام شهرلريله جريان ايتمسندن ناشى ايستانبولده قلرمزده آوستريا ، بلجيقا وهولاندايه عائد كورونمسندن ايلرى كلمكده‌در .

آلمانيا و آوستريا دولتلرينك اخراجاتى يزه‌يك چوق اولديغى حالده زدن آلدقلرى مالك آزدر . تجارت عموميه اعتباريله اوچنجى درجده اولان فرانسه‌نك يزدن آلديغى مال بو ايكى دولته اخراجاتمزك همان بر بچق قاتى قدردر .

حرب زمانىده درت سنه‌دن برى اطرافمزك تماماً قپالى قالمسى بالطبع معاملات تجاريه‌مزى بالكز دول مركزيه‌يه ويرآزده اسويچره كبى بعض بى طرف دولتلره منحصر براقمشدر . حربك دوامى مدتجه اوروپادن آلديغمز موادك همان كافه‌سى شمندوفرله وحتى بوسنه قوليلريله آلمانيا و آوستريادن گلمشدر . برچوق امتعه‌نك پياسه مزده بولنماسى معاملات تجاريه‌مزك مناسباتى وعلاقتى يكاپى كوسترمشدر . مملكتمزه ادخال ايديلان موادك اك مهملرندن برى اولان شكرى اثناى حربده كاملاً آلمانيا آوستريادن تدارك ايتديكمز كبى بوكا مقابل اوزوم ، اينجير ، تونون ، بوك ، تفنيك كبى اخراجاتمزك باشليجالرى ده بو دولتلره وقوع بولمشدر . حالبوكه حال صلحده شكرك قسم اعظمى بودولتلردن گليور ايدى ايسه‌ده روسيه‌دن ، مصردن وفرانسه‌دنده شكر ادخال ايدلمكده ايدى . تخصيص خام موادمزك باشليجه مشتريلرى انگلتره وفرانسه ايدى .

فرانسه ايله ١٩١٢ سنه‌سنده تجارت عموميه‌مز شومركزده ايدى :

يزم فرانسه‌يه اخراجاتمز

بيك

٤٠٤٥٦	فرانق ايپيك
١٣٧٤٩	« بورطه
١٤٧٠٠	« حبوبات
١٠٧٥٠	« ميوه
٨٣٠٠	« درى
٧٤٣٨	« پاموق
٦٦٩٣	« پوك
٦٠٧٣	« بقليات

بونلردن بشقه‌سينك مقدارى ايكيدن بش ميليونه قدر اولمق اوزره شراب ، پوك منسوجات ، تونون ، آغيون ، زيون نباتيه ، بويا و پالاموط ، مواد طبيه و كيميويه وسائر مواد .

فرانسه‌نك تورکيه‌يه ادخالاتى

بيك

٢٠٦٠٠	فرانق پاموق منسوجات
١٨٦٧١	« ايشلنمش درى
١٣٩٣٦	« قهوه
٨٦٠٠	« ايپكلى منسوجات
٦١٥٠	« سلاح وبارون
٤٨٥٠	« پوكلى منسوجات
٣٩١٠	« خام درى
٣٦٦٠	« حبوبات
٣٣٥٦	« آلات وادوات وماكنه
٣	« كاغد
٣	« حاضر البسه
٢٦٠٠	« توالت اشيامسى

بونلردن بشقه برميليون ليرا قيمتنده معادن ، ماكنه ، شكر ، ايپك ، تخم ، شحوم حيوانيه ، عطريات وصابون ، جولانه وسائره .

§ معاملر جمعیق، حاصلاتی کندی مقاصد خیریه‌سنه صرف ایدلمك اوزره برمسامره ترتیب ایلمش ورئیس فخریسی رضا توفیق‌بك افندینك علمی برقونفرانسیله کسب قیمت ایدن اشبو مسامره جمعیته شایان ممنونیت بر حاصلات براقمشدر.

§ صوك زمانلرده سلانیکدن ، مارسلیادن، رومانیا و آمریقادن شهرمزه ایجه مال کلمش واشبو مواردات‌پیاسه فیأتلری اوزرنده مهم برتأثیر یاپمشدر. معاملات تجاریه‌نك آز زمان صکره بسبتون انکشاف ایده‌رك بهالیلغك بیوك مقیاسده تناقص ایده‌جکی امید ایدلمکده‌در .

§ تجارت مکتبی مأذونین جمعیتی مأذونه خاتملرك‌ده اشتراکیله فعالیتده دوام ایتمکده وقریباً مأذونه خاتملره بعض قونفرانسلر ویرمك وسربست درس کشاد ایلمك ایچون تشبثاتده بولنمقده‌در .

حساب تجاری

درس نوطلری

- برنجی نسخه‌دن مابعد -

اوزون جمع عملیاتی ایچون بروجه زیر حرکت ایدیلیر .

١ . - ارقام ستونی مختلف السامه آییره‌رق هربرینی آیریجه برکاغد اوزرینه یازوب صوکره بونلری طوپلامق

٢ - صاغدن برنجی خانه‌یی طوپلایه‌رق آلتنه مجموعنی یازمق، صوکره ایکنجی وصوکره اوچنجی الخ طوپلایوب بونلری خانه‌لرینه قید ایتمك یعنی هردفعه‌سنده صاغدن برخانه اوته‌یه ارقامی یازمق وصوکره بونلرك مجموعنی طوپلامق .

٣ . - برخانه طوپلانوب دیکرینه کچلدیکنده بریاکلش ظهور ایدنجه عملیاتی یکی باشدن تکرار ایتمك ایچون هرستونك کسوراتندن فضله‌سنی یعنی عشراته عائد ارقامی آلتنه یازمق .

ذهناً مختلف خانه‌لی ایکی عددی جمع ایتمك ایچون بونلری آحاد وعشاراته آیرمق موافقدر . فرضا ٧٣ ایله ٨٥ قاچ ذهناً حساب ایتمك ایچون اولا ٧٣ ایله ٨٠ ی طوپلایوب بعده بشی ضم ایتملی ویاخود عشر آتی آیری طوپلایوب احادی صوکره علاوه ایتملی‌در .

بوندن بشقه افقیاً یازیلان اعدادی دخی قولایجه طوپلامق خصوصنده کسب ممارسه ایتملی‌در . فرانسه یانقه‌سنده یاپیلان مسابقه‌لرده آلتی اعدادتامه وایکی عدد کسیردن مرکب اونوز ارقامك عموداً وافقیاً اون دقیقه‌ده طوپلاتمسی طلب ایدلمکده‌در .

مطبعهٔ بحریه‌ده طبع ایدلمشدر . صاحب امتیاز ومدیر مسئول : احمد عاصم